

ב"ה
אין ליכט
פון תורה
ספר
חק לישראל
במדבר
בלשון הקודש
ואידיש

774

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשנ"ט לפ"ק

ספר חק לישראל

פרשת במדבר

מן המשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

- (א) נוספו על המשל מצלות עור פירושים חדשים להשליח אשר לא בא עור כבושם הות, מלוקם מגדולי ספרים והקרא בו יעקב מאיר, ולפי מ"י הקב"ה העתקו גם מ"י ע"ש (יעקב) דאם העם לייקבע וקם נריום שפדנטיקען האתן).
- (בא) על ספר שיר השירים נקוב בשם שירי'למה.
- (בב) על ספר רות נקוב בשם ירום דוד.
- (כג) על ספר איכה נקוב בשם קנות ירמיה.
- (כד) על ספר קהלת נקוב בשם הדבלי העולם.
- (כה) על ספר אסתר נקוב בשם מור והדם.
- (כו) לקומים יקרים על הים מגדולים אנשי שם.
- (כז) משלים ערכים ונעומים על כל הח"י.
- (כח) הרגום שני על מצלת אסתר.
- (כט) פתשגן הבתב על הרגום שני בתקן נפלא.
- (ל) העתק (ע"ש מהניגום שני בחוססת התקנים.
- (לא) נרסם כסוף כל כך סדר התלה וכו'.
- (לב) גם תוספנו קצורו הימים הנצרכים לתפלה.
- (לג) נביאים עם מרש"י ומצורת דוד.
- (לד) כתובים עם מרש"י ומצורת דוד.
- (לה) המשניות עם ברמבורא ועיקר תור"ס כנרסם סכר עם תוספת התקנים.
- (לו) נמ"א עם מרש"י והתקנה על"ש ועם איה רבני תוספת.
- (לז) ההלכה פסוקה עם העתקה ע"ש.
- (לח) המוסר עם התקנה ע"ש.
- (לט) למתירים ללמוד בכל יום הררי"ג מצות כנרסם חקנו הקימונים.
- (מ) אהרות היום מהרא"ש על.
- (מא) האהרות חיים וכל נקנה גם ללשן על.
- (מב) אגרת הרמב"ן על לבנו ולי נקנה גם ברה"א על"ש.

- (א) תורה נרסם בשלמות עם הספרות חסם מגלות עם הפנים.
- (ב) תרגום על התורה.
- (ג) מ"י רש"י בשלמות ועם מ"י רש"י יסן.
- (ד) מ"י שפתי חכמים הנוגע ללומדי תורה.
- (ה) מ"י הרשבים ויל נבר רש"י על.
- (ו) מ"י בעל המורים סרבינו בעל ארבעה חזרים.
- (ז) מ"י רעת וקנים סבעלי התוספת ול.
- (ח) תולדות אורח כראה סקום כל סמוק בש"ס.
- (ט) מצין המצות למת"ס האגיד ו"ל ברסמו בגנים התוספת על"ש הפוסקים.
- (י) מעמי הקרבנות כרד, חרש, ונפלא נאספו מגדולי המפרשים ו"ל.
- (יא) דיני הקרבנות בקצרה.
- (יב) ההפטרות עם לקומים ומשלים.
- (יג) עניני המדרה פירוש על מקומו אשר גם הוא נאספו מגדולי המפרשים כנבוב סקם העת.
- (יד) ענין המדרה על ע"ש לפני כל סורה.
- (טו) ענין ע"ש על חזרות הוא כנעם העתקה תרשה כנבוב טקם וכן כותמרת.
- (טז) ליקומים יקרים עם המפרשים הנקובים בשמותם לסתם (יותר סומסום כספרי).
- (יז) משלי הכמנים נקומים המוכנים לב תקרא למוסר וליראת ה'. על התורה והספרות.
- (יח) ספר פדרי"א עם ספר הישר והדו נקנה על ע"ש (יעקב) ואל ווסקן וואם עם אוי גניען מון וועלט כעשעשגנז כיו הייגם.
- (יט) מצות השם על חרי"ג מצות או"ף ע"ש (יעקב) סקנשם ואל ווסקן די סמות וואסנאם דאם גיבאטן.
- (כ) חמש מגלות עם מרש"י (כסוף כל כך מהתוספת נרסם המגלה השייבם לכך הווא). וזלה זו.

מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה, איבערזעצט אויף א לייכטע אידישע שפראך, מיט שיינע ליכטיגע אותיות און קלארען דרוק.

הוצאת אמונה — 388-8812

חק לישראל

ספר

במדבר

מן

חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

- (א) נוספו על חמש מגלות עור פירושים חדשים להפליא אשר לא בא עור כבושם הזה מלוקט מגדולי מפרשים והקרא בו תענג מאד, ולפי מ' העברי העתקנו גם מ' ע"ש (יעדער וואס וועט ליענען וועט גרויס פערגעניגען האבן).
- (בא) על ספר שיר השירים נקוב בשם שירי שלמה.
- (בב) על ספר רות נקוב בשם יחום דוד.
- (בג) על ספר איכה נקוב בשם קינות ירמיה.
- (כד) על ספר קהלת נקוב בשם הבלי העולם.
- (כה) על ספר אסתר נקוב בשם מור והדם.
- (כו) לקומים יקרים על ח"ט מגדולים אנשי שם.
- (כז) משלים ערבים ונעימים על כל הח"י.
- (כח) תרגום שני על מגלת אסתר.
- (כט) פתשגן הכתב על תרגום שני בתקן נפלא.
- (ל) העתק ע"ט מהתרגום שני בהוספות ותקונים.
- (לא) גרסם בסוף כל כרך סדר התשלה וכו'.
- (לב) גם הוספנו קצורי הדינים הנצרכים לתפלה.
- (לג) נביאים עם פרש"י ומצודת דוד.
- (לד) כתובים עם פרש"י ומצודת דוד.
- (לה) המשניות עם ברטנורא ועיקר תו"ט כנודפס מכבר עם הוספות ותקונים.
- (לו) נמרא עם פרש"י והעתקה ע"ש ועם איוה רבווי הוספות.
- (לז) ההלכה פסוקה עם העתקה ע"ט.
- (לח) המוסר עם ההקתקה ע"ט.
- (לט) למהדרים ללמוד בכל יום התרי"ג מצות כאשר תקנו הקדמונים.
- (מ) ארחות חיים מהרא"ש ז"ל.
- (מא) הארחות חיים הג"ל נתקן גם ללשון ע"ט.
- (מב) אגרת הרמב"ן ז"ל לבנו ז"ל נתקן גם הוא לע"ט.

- (א) תורה גרסמה כשלמות עם המפרות וחמש מגלות עם המעמים.
- (ב) תרגום על התורה.
- (ג) מ' רש"י בשלמות ועם מ' רש"י ישן.
- (ד) מ' שפתי חכמים הנודע לזמורי תורה.
- (ה) מ' הרשב"ם ז"ל נכד רש"י ז"ל.
- (ו) מ' בעל המורים מריבנו בעל ארבעה פורים.
- (ז) מ' דעת זקנים סבעלי התוספות ז"ל.
- (ח) תולדות אהרן מראה מקום כל פסוק בש"ט.
- (ט) מנין המצות למת"מ תאניו ז"ל גרסמו בפנים התומש ע"ט המפוקם.
- (י) מעמי הקרבנות כדרך הרש ונפלא נאספו מגדולי המפרשים ז"ל.
- (יא) דיני הקרבנות בקצרה.
- (יב) ההפטרות עם לקומים ומשלים.
- (יג) עניני המדרה פירוש על מקובו אשר גם הוא נאסף מגדולי המפרשים בסוב טעם ודעת.
- (יד) ענין המדרה על ג"ט לפני כל סדרה.
- (טו) דפי"ט על התורה הוא כמעט העתקה חרשה כמוב טעם וכן בההפטרות.
- (טז) ליקומים יקרים ע"ט מהספרים הנקובים בשמותם למטה (יותר מחמשים במספר).
- (יז) משלי חכמים נעימים המושכים לב הקורא למוסר וליראת ה'. על התורה והמפרות.
- (יח) ספר פדר"א עם ספר הישר יחדו נתקן על ע"ט (יעדער זאל וויסען וואס עם איז גיווען פון וועלט בעשאפינג ביו דיינעם).
- (יט) מצות השם על תרי"ג מצות (אויף ע"ט) יעדער מענטש זאל וויסען די מצות וואס נאם האם גיבאמן.
- (כ) חמש מגלות עם פירוש"י (במקו כל כרך מהחומש גרסמה המגלה השייכה לכרך ההוא) זולת זה

ואלה המפרים שמהם נאספו הפירושים החדשים והלקומים היקרים

(א) הלשון הקדוש (ב) ארבעה עשר (ג) הכתובים (ד) כל"ט הכתובים (ה) לוח המינים הקדוש (ו) זיכר הקדוש (ז) כלל יקר (ח) כלל גוים חיים (ט) ריבוי סודי (י) יקום רבועי (יא) יקום כמעט (יב) פי לדיק (יג) אבן טיבל (יד) קדושת לוי (טו) אפיקי יסוד (טז) דברי שאול (יז) נע"ן (יח) מדרש רבי (יט) מדרש תנחומים (כ) מספחה יוחנן (כא) כפל האזורים (כב) הגנוס ירושלמי (כג) גלי דו"ח (כד) פתגום וינסן (כה) תיקונים (כו) שפתי חכמים (כז) יריבאנטי (כח) מדרש סכנים (כט) חקן משה (ל) ערני נחל (לא) קה"ק (לב) חקן משה (לג) מדרש הליבו (לד) דינע נעימים (לו) יסודות דב"ל (לז) דברי הנגס כבה"ש (לח) מספחה לבי טשה"ש (לט) לסיני מספחה על ש"ט (מ) סוכות דרכים (מא) זרע נכך (מב) זככת בעולמנו (מג) אבן אהרן (מד) שגן סטיו (מה) בני אלים (מז) סמה רמיי (מו) שילה ההדב (מז) שפע יעקב (מט) תממד וינים (נ) חוללות מיים ויזר ויזר משר חי אפסכר לפוסקס כי אשט (נא) סמה רמיי (נב) כדורים מצדדיי הכוורס קדושים אשר כלפין סמה ויזר סורכתם זורק ע"ט חגל ארנס אשר זכרם כדורים הם רק כולם ארבעים כונס כדורים מצדדיי הכוורס קדושים אשר כלפין סמה ויזר סורכתם זורק ע"ט חגל ארנס אשר זכרם לא יפך גמלי וסכל כי החותים סמה כעס כדור וסופרת רובם נקבלו סה לפאר ולסדר הכוורס והספריית דברי סנילים והמגלות אשר כנס קדש קדשים ארבעה אמה נהנו אשר קבל סכל מסך סיני עד סוף הכוורס.

ברכות הפטרה

קודם קריאת הפטרה יברך

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר
בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים
באמת: ברוך אתה יי הבורח בתורה ובמישה
עבדו וב'ישראל אל עמו ובנביאי האמת וצדק:

ואחר קריאת הפטרה יברך

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם צור כל העולמים צדיק
בכל הדורות האל הנאמן האומר ועושה המדבר
ומקים לשכל דבריו אמת וצדק:

נאמן אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברך ודבר אחד
מדברך אחר לא ישוב ריקם פי אל מלך נאמן
ורחמן אתה: ברוך אתה יי האל הנאמן בכל דבריו:

רחם על ציון כי היא בית חיינו ולעלובת גפוש תושיע
במדה בימינו: ברוך אתה יי משלח ציון בכניה:

שמתנו יי אלהינו באליהו הנביא עבדך. ובמלכות בית
דוד משיחך. במדה יבא ויגל לבנו. על פסאו
לא ישוב זר ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם
קדשך נשבעת לו שלא יכפה נרו לעולם ועד: ברוך אתה
יי מגן דוד:

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת
הזה שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה לכבוד
ולתפארת:

על הכל יי אלהינו אנתנו מודים לך ומברכים אותך ותברך
שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי
מקדש השבת:

סימני הקריאות

בר"ח קורין ארבעה גברי בפרשת פינחס מן את קרבני לחמי לאשי עד יעשה ונסכו .
ואם חל ראש חודש בשבת מויליין ב' ספרים באלח קורין שבעה גברי בפרשת השבוע
וקדיש לעילא . ובספר שני קורא המפטיר וביום השבת ובראשי חדשיכם עד יעשה ונסכו :

לתענית צבור

בשחרית ובמנחה קורין שלשה בני אדם בפרשת כי תשא מן ויחד משה עד לעשות
לעמו ומדליגין פסד דך וקורין עד אשר אני עושה עמך :

דיני המפטיר וברכות ההפטרה

אלו הימים שאין קטן עולה למפטיר . ראש השנה . ויום הכפורים . תענית לבור שחרית ומנחה .
שבת טובה . ז' דפסח . א' דשבועות . ארבע פרשיות . רק אם יש לורך מפני דרכי
שום יכולין לקרותו בפרשת שקלים ופרשת החודש : בהן ולוי יכולין לעלות למפטיר . אבל
בשבוע שאחריו או י"א"ג יש לו קדימה למפטיר : מותר להפסיק אפילו באמצע פרקים דקריאת
שמע בכדי לענות ברכו וזיה"ו (ואמנים דברכות החורה וברכות ההפטרה) : אסור לדבר בעת
אמירת ההפטרה וברכותיה כמו בקריאת ספר תורה :

בל הצור מחויבים לומר ההפטרה בלחש ועל כל פנים יהיה עשרה סמוך להמפטיר שיוכלו
לשמע ממנו ויאמרו אחריו בלחש ולא ישהו ההמון באמירתם ההפטרה אחר שסיים
המפטיר ומתחיל לומר הברכות : מי שרצה להשלים מאה ברכות בשמיעת ברכות
המפטיר משום דשומע כעונה מחויב לשמוע כל הברכות מתחלה ועד סוף ויענה אמן
על כל ברכה וברכה אבל לא יענה ברוך הוא וברוך שמו משום דהוי אללו . כמפסיק באמצע
ברכה ומשנה ממטבע חכמים : אם היו יו"ד בשעה שהתחיל הברכה הראשונה וילאו מקלתן
יוכל לסיים ההפטרה עם הברכות שלאחריה : בנוסח סיום הברכה אמן ורחמן אלה .
כגון שלא לומר ורחמן בכדי שיהיה סמוך לחתימה מעין החתימה . אך מי שאומר
אין מוסיפין אותו . בנוסח שלא יכבה וי"ג שלא תכבה אין בזה הקפדה כלל :
כששני סדרות מחוברין יקרא הפטרה השניה חוץ מפרשת אחרי וקדושים ופרשת נזבים
וילך : אין המפטיר ראוי להתחיל הברכה עד שיגלו הגולל הספר תורה : אין להתחיל
הברכה עד שיראה מקום התחלת ההפטרה ואין לסלק ההפטרה מלפניו עד שסיים כל
הברכות שלאחריה כדי שיראה על מה הוא מצריך :

דברים יקרים לסדר במדבר

דער ווער זאגט דאס בעשאפטג פון די וועלט איז נישט גייערניג געווארן ביז די יודן האבן גענוגען די הוהה אויף דעם בארג סיני און ביז דער משכן איז אויפגעשטעלט געווארן. און ווי עס איז גייערניג געווארן די הוהה און דער משכן איז אויפגעשטעלט געווארן האט הקב"ה געוואלט מען זאל ציילן ווי פיל יודן עס זענען דא צום משכן דריבער זאגט דער פסוק נאט האט גירעט צוא משה אין מדבר סיני אין אהל מועד. אז עס שטייט נאט האט גירעט צו משה אין אהל מועד ווייסן מיר דאך שוין אז עס איז געווען אין מדבר סיני. ווארום דער אהל מועד איז דאך געווען אין מדבר סיני, צו וואס שטייט אין פסוק במדבר סיני, נאר נאט האט געזאגט צו משה ער זאל ציילן צוויי ערלייא ציילונג, איין ציילונג גיהער צו די הוהה וואס איז גייערניג געווארן אין מדבר סיני, און איין ציילונג גיהער צום אהל מועד: (ב) שאו את ראש כל עדת בני ישראל, איהר זאלט אויפהייבן וציילן דעם קאפ פון אלע יודן, עס דארף דאך שטיין ראשי, דא קעפ פון אלע יודן, פאר וואס שטייט ראש דער קאפ, דער ווער זאגט אזוי לאנג ווי דער ערב רב איז געווען מיט די יודן צו זאמען זענען די יודן נישט גערופען געווארען איין פאלק, נאר גערעדט מענטש איז געווען גירעכניג געווענער, אבער וויא דער ערב רב איז אפגעשיידט געווארן פון די יודן ופון נאך דעם ערל זענען שוין די יודן גערעכניג געווארן וויא איין פאלק און ווי איין מענטש, דריבער שטייט אין פסוק ראש כל עדת בני ישראל, דעם קאפ פון אלע יודן, גלייך וויא אלע יודן וואלפען געווען איין מענטש און איין קאפ:

שמעו איז דער טייטש הערן, משמחו התבוננו דיא משפחה פון חבורן, פאר וואס האט מען איהם גערופן חבורן, ווייל אין זיין צייט האט נאט זיך פהעפט צו דיא יודן, חבורן איז דער טייטש פעהעפטונג, דיא גברא זאגט ווען רבי מאיר האט גייערניג אאונגעקאמפן מענטש האט ער איהם גיפערעט וויא איז זיין נאמען, און פון דעם נאמען האט רבי מאיר געוואסט דעם נאמור און דיא מעשים פון דעם מענטש, אקאהל האט געמראפן רבי מאיר און רבי יהודה און רבי יוסי זענען געגאנגען אין וועג ערב שבת ביז וויא זענען געקומען צו אשקאט האבן וויא געפערענט בייא דיא מענטשן פון שקאט ווא איז אנאסט הויו, האט מען וויא געוויזען אנאסט הויו, וויא וויא זענען אריין געקומען אין נאסט הויו האט רבי מאיר גיפערענט דעם נאמען פון נאסט היינער, האט מען איהם געזאגט וויין נאמען איז פידור, האט רבי מאיר געזאגט צו רבי יהודה און רבי יוסי איהר זאלט וויסען דער מענטש איז ארשע, ווארום פידור איז אשעכטער נאמען, ווייל עס שטייט אין פסוק כי דור הפכית הקה, פידור איז פארקערט פון אלע מענטשן, רבי מאיר האט איהם געהאלטן פאר ארשע, ווייל זיין נאמען ווייזט אזויא, רבי יהודה און רבי יוסי האבן נישט גיקוקט אויף דעם נאמען, אז עס איז געקומען פרייטאג פארן נאכט האבן רבי יהודה און רבי יוסי גייערניג זייער געלט צו פידור ער זאל דאס געלט בעהאלטן ביז מוצאי שבת, רבי מאיר האט זיין געלט נישט געוואלט געבן צו פידור, נאר ער האט גיטראד גיין זיין געלט אויף דעם בית הקברות און האט אויף גיגראפן אביסור, ערד פון אקבר און האט אריין געלייגט זיין געלט אין דעם קבר, גיט וויסענדיג האט רבי מאיר גיגראפן צו לייגן דאס געלט אין דעם קבר פון פידורס פאמער, שבת בייא נאכט האט געחלמת צו פידור אז זיין פאמער זאגט צו איהם קום געס דאס געלט וואס ליגט אויף מיין קבר, אין דער פריה האט פידור דערציילט פאר זיין ויין הלוים, האבן וויא געזאגט צו איהם דיא חלומות וואס חלומות שבת בייא נאכט דאס איז נאר נישט, ווייל דער מענטש איז רודיג טראכט, ער פון פיל פאר-שידענע אבין דריבער זעהט, ער פארשידענע חלומות, רבי מאיר האט אנאנצין טאג שבת גיהים פידור זאל נישט גיין צום קבר ארויס געקום דאס געלט, מוצאי שבת איז רבי מאיר געגאנגען צום קבר און האט ארויס גענומען דאס געלט ונזאגט

האבין

דברים יקרים לסדר במדבר

הואבין רבי יהודה און רבי יוסי גיזאנט צו בידור גיב אונג אונזער געלט. האט בידור גילייקענט און האט גיזאנט ער האט בייא זייא קיין געלט גענומען. האט רבי מאיר גיזאנט צו זיי פאר וואס גיט איר גיט אכטונג אויף אנאמען אזוי ווי איר גיב אכטונג. זענען געזאגנען רבי יהודה און רבי יוסי און האבין גערופין דעם בידור. ער זאל גיין מיט זיי וויין טרינקען אזוי בידור זענאגען מיט זיי. אין וויין האנדל האבין זיי גוועהן אויף די האר וואס ארום ויין מול (וואנסעס) איז דא שטיקלאך ארבעס האבין זיי דערקענט אז ער האט איצט גיגעסין ארבעס, איז איינער פון זיי גילאפין צו בידור אהיים און האט גיזאנט צום ווייב פון בידור זיין מאן האט גיזאנט דו זאלסט אונג זעבן אונזער געלט אסיפן. ער האט איצט גיגעסין ארבעס, האט זיא אנוועק גיגעסין דאס געלט, ווי ער איז געקומען אהיים און דאס ווייב האט אים דערציילט ווי אזוי זיא האט דאס געלט אנוועק גיגעסין האט ער זיא גייהרגט. דער נלקוט (אין ספר ישעיה) דרציילט אקאל זענען גיקומן צו רבי מאיר צוויי פלמידים. איינער האט געהייסן בידור, האט רבי מאיר גיזאנט צו זיינע פלמידים איר זאלט אייך היטען פאר דעם בידור, האבין די פלמידים גיזאנט צו רבי מאיר רבי בידור איז דאך אלסן פאר וואס זאלן מיר אונג בידורן היטען פאר אים. האט רבי מאיר גיזאנט צו זיינע פלמידים אפילו ער איז אלסן פון דעסט זענען זאלט איר אייך פאר אים היטען. אקאהל האט גיטראפן עטליכע פלמידים זענן גיזאגנען אין פאר און בידור איז אויף געזאגנען מיט זיי. ווי די פלמידים האבין אויסגיסן זייערע קליידער האבין זיי גיבעסין בידור ער זאל היטען זייערע קליידער ביז זיי וועלן ארויס גיין פון פאר. ווי זיי זענען אריין געזאגנען אין פאר האט בידור גינאמען זייערע קליידער און איז מיט זיי אנוועק גיזאגנען. זיי זענען ארויס גיזאגנען פון פאר און האבין גיט גיפונן זייערע קליידער. האבין זיי גימוזט שיקן אשליח מען זאל זיי פרייגן אונזערע קליידער נאכדעם זענען זיי געקומען פאר רבי מאיר האט רבי מאיר זיי גיפרענט פאר ווס זיי גיגען איצט אין אנזערע קליידער האבין זיי דערציילט רבי מאיר ווס מיט זיי האט גיטראפן. האט רבי מאיר גיזאנט צו זיי איר האב דאך אייך גיזאנט איר זאלט אייך היטען פאר בידור. וואנען האכטן געוואקסן אז ער איז ארשע האט רבי מאיר גיזאנט פון ויין נאמען האב איך געוואקסן אז ער איז ארשע. ווייל ער הייסט בידור און אין פסוק שטייט כי דור משכנות הטה גנים לא אסובים, זיי זענען אדור וואס זענען פאר קערט

הואבין פון ווי זיי זענען גווען זיי זענען גיזאגנען קינדער וואס אין זיי איז קיין גלויבונג דא: דער סדרש פליאה וואנט ווען די יודין האבין גרוהט אויף איין ארט און דער משכן איז גווען אין מיטן און ארום משכן זענען גווען די לויים און ארום די לויים זענען גווען די יודין צו דריי שבטים אין דער ווייט מיט זייערע פאנען איז אראפגיקומען אונזאלקין פון הימעל אין דעם וואלקין זענן גיזעהן גווארן צוויי אותיות פון שם הוי"ה יי און דער וואלקין איז גיזאגנען איבער די נאמען מחנה און די צוויי אותיות האבין געלייכטן ביי טאג און ביי נאכט אזוי ווי די לבנה און דורך די לויכטיגקייט פון די צוויי אותיות האבין די יודין געוואקסן ווען עס איז טאג און ווען עס איז נאכט ווארום די נאמען מחנה איז גווען דערקט מיט וואלקינס פון אלע פיר ווייטן און פון הויבן די ווען זאל זיי גיט ברענגן ווארום אין דער סדרש ברענט די ווען זיי גייער. דריבער איז די מחנה גווען פינסטער גאר די צוויי אותיות האבין גלייכטן אין די מחנה און פון זייער לויכטיגקייט האט מען דערקענט ווען עס איז טאג און ווען עס איז נאכט און די צוויי היליגע אותיות יי זענן גיפלייגן אין די מחנה. און אנאנצע וואך זענן זיי גיזעהן גיזאגנען אויף אלע פיר ערליי פאנען אקאל זענען זיי גוועהן גווארן אויף דעם פאן און אקאל אויף איין אנדער פאן. אזוי פלענט זיין אנאנצע וואך ביי פרייטאג פארן נאכט, און אויף דעם ארט ווס די צוויי אותיות זענן גישטאנן פרייטאג פארן נאכט ווען עס איז געווארן שבת. דאס זענען זייא געלייגען שטיין דעם נאמען שבת. און זיי האבן זייד גיט גיירט פון ארט פון דער רגע ווס איז גווארן זייד שבת ביי מוצאי שבת און מוצאי שבת האבן זיי נאך אקאל אנגהובן ארום גיין אין די מחנה ביי פרייטאג פארן נאכט און אזוי איז גווען די נאמען פערציג יאר ווס די יודין זענען גווען אין דער סדרש. און ווען הקב"ה האט גוואלט די סחנות זאלן זיען. דר וואלקין ווס אויף אים זענען די צוויי אותיות יי האט גיזעגן מיט זיי. און די פיר וואלקינס ווס אה זיי איז גישריבן די אותיות וואיף איין וואלקין איז גשריבן איי, אויף דעם אנדערן וואלקין איז גשריבן ביי. אויף דעם דריטן וואלקין איז גשריבן וי"ה אויף דעם פירטן וואלקין איז גשריבן מ"ב האבן געזיגן דאך דעם וואלקין ווס אויף אים איז די צוויי אותיות יי, אונזא די פלגים האבן גיזעהן די פיר וואלקינס זייען און שטייען אונזער דעם וואלקין ווס אויף אים איז גשריבן די צוויי אותיות יי, האבן זיי געלאזן מיט טרומויטן און אלע זייטן פון דר וועלט האבן געברייגט מיט פשמים וואס הייסן מור און לבונה ודי פיר ווערטער איי, בייזע רח"ק ס"ב, דעם זענן די אותיות אברהם יצחק יעקב:

במדבר יום א תורה

אונקלוס

להמשיך בת"ה דיהא יהודה נפשי ייה יהו יהודה ריה יוד הא ואו הא נשמה יהודה היה ויחיה ד דמלו יוד אל לש בני שבטיה בניקוד חולם

א וידבר יהוה אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחודש השני בשנת השנייה לצאתם ממצרים אל ארץ כנען

א ומליל יי עם משה במדברא דסיני במשכן זמנא בחד לירחא חנינא בשתא הניתאלמפקהוןמארעא

ת"א וידבר ה' אל משה במדבר סיני. פסוקים ו: רשב"ם

(א) במדבר סיני באהל מועד באחד לחודש השני. כל הדברות שנאמרו בשנה ראשונה קודם שהוקם שפתי חכמים

א לכוון לתן ליל למכתב כל הכימנים הללו ומשכן מתוך מיכתב בו לכתוב הכי כלא"ס לרין לפרס ל"ל למכתב שמו את כלם כל דמד וגו' והכי ככ מנאן כו' כי פסא חלל מ"כ ל"ל מתוך מיכתב כו': ב דכמי ויסול מן העם בשלש חללי אים ומתוך שמע הטולס דם כותרים וס"פ כשנלו בענל מנאן הממים

ליקושים על התורה

(א) וידבר ה' אל משה במדבר סיני. נאם האם גירעם צוא משה אין דער מדבר סיני באהל מועד לאמר אין אהל מועד און האם גיזאגם צו אים. איך דאך אקשויא מיר ווייסן דאך אז די יודן זענען דאמאלס גיווען אין דיא מדבר צווא וואס זאגט דיא ה"יה אז נאם האם גירעם צוא משה אין דער מדבר. אונ מיר ווייסן אז פון דיא צייט וואס דער אהל מועד איז אריבערשטעלט גיווארן האם נאם גירעם צוא משה פון אהל מועד. צוא וואס זאגט דא דיא ה"יה אז נאם האם גירעם צוא משה פון אהל מועד. דער באר פים היים גענעט און אשפאם. וויא דיא מענטשן האבן דעוועהן דעם סוף זענען וויא אנטלאפן. פון דארט איז דער מלך געקומען אין ארץ אנטלאפן. אבאחל איז דר מלך געקומען אין ארץ אנטלאפן. און וויסן אשפאם און אשפאם פון אשפאם ארויס זענען דעם מלך און האבן אים אריין גענומען אין וייער וויסן אשפאם פים היים געוואנג און פים שפחה.

משלי חכמים

(א) וידבר ה' אל משה בקדבר סיני וגו'. דער מדבר זאגט למשל ארויסער גיבר האם גענומען אנויב און האם איר גיט געשריבען אפגריבה. נאכדעם האם גיט וויב געווינדען אויף אים האם ער דאס וויב ארויס געשריבען פון זיך און האם איר קיין גיט געגעבן. און האם גענומען אין אנדער וויב און האם איר אויך. קיין פרובא געגעבן. דאס אנדערע וויב האם אויך געווינדען געבן אים האם ער זיא אויך ארויס געשריבען פון זיך און האם איהר אויך. קיין גיט געגעבן. און אזוי האם ער געווען פירדיג וויבער. אבאחל האם דער גיבד געווען אדרטע פירדיג נאר זיא איז גיווען פון ארגענטליכ אפערן. און ער האם זיא גיוואלט געקופט און וויב האם דער גיבד גיזאגט צו גיווען פרייער פים היים פירדיג זאלטען גיט פירען וויא דיא האם געשריבן פים היים פירדיג וויבער וויא זיא איז גיווען אפגריבע וויא אפגריבה איהר זאלטען שרייבן אפגריבה. אין דיא פרובא זאל זיך געשריבען אין וועלכן יאהר און אין וועלכן חודש און וויא פיל מענט און חולט און אין וועלכן פרייה און אין וועלכע שפאם איך געט זיא פאר אנויב. אזוי איז גיווען פון הקב"ה ער האם בשאפן דיא מענטשן וואס אויף וויא איז געקומען דער סוף. און נאם האם גיט געשריבען ווען ער האם וויא בשאפן. ער האם וויא אזויק געשריבען פון דער וועלט און עס שטייט גיט ווען ער גיט וויא אזויק געשריבען. עס שטייט נאר אין פסוק אין דעם סוף זענען געשריבען גיווארן אלע קוואלין פון דעם גרויסן אברודא און עס שטייט גיט ווען

בעל המורים (ב) במדבר סיני. לעיל מינים כתיב חלל המעלות וסוף ליה במדבר. לומר אל חלל מעשים עלונו במדבר אינו יכול רש"י

(ה) וידבר במדבר סיני באחד לחודש. מתוך מיכתב לפניו מונח חותם כל טעה א כשאלו ממלרי מנאן ומשכנלו בענל מנאן לודע ב מנין האותרים כשכל להשרות שכיומו עליהם מנאן. כלחד בנימן הוקם המסכן

פירוש לתורת אלהים

(א) וידבר ה' אל משה און נאם האם גירעם צו משה במדבר סיני אין דער מדבר סיני באהל מועד אין אהל מועד באחד לחודש השני אין דעם ערשטן טאג פון דעם אנדערן חודש דאס איז דער חודש אייר בשנה השנייה אין דעם אנדערן

משה פון אהל מועד. דער באר פים היים גענעט און אשפאם. וויא דיא מענטשן האבן דעוועהן דעם סוף זענען וויא אנטלאפן. פון דארט איז דער מלך געקומען אין ארץ אנטלאפן. און וויסן אשפאם און אשפאם פון אשפאם ארויס זענען דעם מלך און האבן אים אריין גענומען אין וייער וויסן אשפאם פים היים געוואנג און פים שפחה.

דער טאג איז גיווען. און אזוי איז גיווען ביי דעם דור הפלגה און בייא דיא מצרים. עס שטייט גיט ווען וויא זענען בשאפן געווארן און עס שטייט גיט ווען וויא זענען געשמואלן. און דער ווען דיא יודן זענען גיווארן אפאלק צוא הקב"ה. האם הקב"ה גיזאגט צוא משה פים דיא יודן וועל איך גיט פארהן וויא איך האב גיזאגט פים אלע פאלקער. ווארום וויא זענען דיא קינדער פון אברהם זענען געקומען. גייא פארשטייב אין וועלכן חודש און פיל סגן אין חודש אין וועלכן יאהר אין וועלכע מדנה אין וועלכע שפאם האב איך געגעבן ווייער גירעם דריבער זאגט דער פסוק נאם האם גירעם צו משה אין דער מדבר דאס איז דיא פרייה. אין אהל מועד דאס איז דיא שפאם. אין צווייטן יאהר. אין צווייטן חודש. דעם ערשטן טאג אין חודש. נאך זאגט דער מדבר ווען הקב"ה האם גיבריינגט דיא יודן אין דער מדבר און האם געגעבן דיא פרובא צו דיא יודן אין דער מדבר. און פון שטיין און נאך גיטס זענען געווען גיווארן צו די יודן אין דער מדבר און אים דאס הקב"ה געוויסן ציילן דיא יודן אין דער מדבר האם דער מדבר געהאט ארויסגעשפחה וויא עס שטייט אין פסוק ישאלם מדבר. דער מדבר וועט זיך פרייען נאך אבאחל ווען קשית וועט קומען. למשל עס זענען גיווען צוויי ברודער אין אים שפאם איינער איז גיווען ברודער נאך אדרשען ברודער אין אנויטשע לאנד. ווען דער פרייער ברודער פאלקעט קומען צוא דיא צוויי פרייער אין

מֵאַרְצֵי מִצְרַיִם לְאָמֵר: י שְׂאוּ אֶת־ רֹאשׁ כַּלְּעֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם כְּמִסְפַּר

רש"ם

המשכן כתיב בהן ברה סיני . אבל משהוקם המשכן בא' לחדש בשנה שניה לא נאמר בהר סיני אבל במדבר סיני כאשר הוא מורה . וכן מוכיח להוסיפו דבתיה אלה חולדות אהרן ומשה ביום דבר ה' את משה בהר סיני . קודם שהוקם המשכן זה היה חולדות אהרן איכ"ה אבל למה בשנה שניה שהוקם המשכן לא היו כי אם וימת נרב ואביהוא לפני ה' במדבר סיני . בהר סיני מהו נרב ואביהוא : (ב) שאו את ראש כל עדת . לפי

מִצְרַיִם לְמִמְּרָ: כְּקִבְלוֹ
יֵת חוֹשֶׁבֶן כָּל כְּנִשְׁתָּא
דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְרִיעוּתְהוֹן
לְבֵית אַבְרָהָהוֹן כְּמִנּוּ
ח"א למשפחות לבית אבות .
נזיר מט קידושין ס"ג

בעל הטורים

נודע חובה ומלות . למעלה כתיב וכל מעשר בקר ואלן ומזרן וי' שאו את ראש ט"ט מה שאו' עוד מבורכה האלו על ירי מונס : (ב) כמספר שמות כתיב כאלו חכים כל בלואו מין' כמספר שמות אלה כתיב כאלו לודיע שלא שניו את שמותם במערים ויכר כתיב לבית אבותם לוי' לך שנקראו כשמות אבותם : ואלה שמות בני אהרן נרב ואביהוא אלעזר ואיהואמר שנים לפי שלכופח כשהוקם המשכן בשנה שניה נאמר היא ארבעה ולכוסף שנים כי בו ביום שהוקם אהל מועד

רש"י

וזכרח ג חזיר מלאס : (ב) למשפחותם . דע מנין כל ד כטנו ושכט : לבית אבותם . מי שאינו משכט אחד מנאן וחי כלטו מנאן בנימין . וז"ל דלונו בהו' שלא תקשה ליה ותרעך גר שכרי המנין כלל האמור כלן והמנין האמור בה' כי משא שיון . לך כרסו' לחדש בנימין בוקס פמטין ובה' דבאיי מנאן וחס אילת דמנין זה הוא המנין האמור לעיל אל כן למה כתיב לעיל וישנו פרטים למשכן מן הכסף שהביאו הכהנים כלל אלו המנין הוא כתיב לחדש דבאיי מנאן וזה בוקס המשכן בה' בנימין אלו ודלי זה היה מנין אחר וק"ל . וזה' ומה לא בהלל הכסף מנין אחר המנין המשכן בשנה השנייה . וכן וזה דמכרינן (ד"ב פד ח) לענין דכריס המנורה ההוא מ' מ' מ' מ' עיר מחר ליכונה מבני אדם שלא דרו' ש' על יום לוי' שלא משבו קבוצ לכן לא מנאן דע' שהוקסו לשכינה שלשים יום : ד ואל כל משפחה ומהפכה שהיו לא הוסיפו מנין משפחה בקרא' רק מנין הכהנים . (ד) וא"ת למה כתיב למשפחותם י"ל ע"י

שפתי חכמים

לודע הנותרים נחיים וק"ל : ג כתיב הלא' ס' כסופס ואל חקטס משה שמנין זה היה כשעברה בהם השכינה למה לא נמנה מיד בנימין כשעברה ומתנן כי לחמז בנימין קרמה שכינה ונחמז דלילי מניל' לפרס שפמטין ג' פעמים דלמה לא מנאן אלה פ' פעמים למנין כרסו' לחדש בנימין בוקס פמטין ובה' דבאיי מנאן וחס אילת דמנין זה הוא המנין האמור לעיל אל כן למה כתיב לעיל וישנו פרטים למשכן מן הכסף שהביאו הכהנים כלל אלו המנין הוא כתיב לחדש דבאיי מנאן וזה בוקס המשכן בה' בנימין אלו ודלי זה היה מנין אחר וק"ל . וזה' ומה לא בהלל הכסף מנין אחר המנין המשכן בשנה השנייה . וכן וזה דמכרינן (ד"ב פד ח) לענין דכריס המנורה ההוא מ' מ' מ' עיר מחר ליכונה מבני אדם שלא דרו' ש' על יום לוי' שלא משבו קבוצ לכן לא מנאן דע' שהוקסו לשכינה שלשים יום : ד ואל כל משפחה ומהפכה שהיו לא הוסיפו מנין משפחה בקרא' רק מנין הכהנים . (ד) וא"ת למה כתיב למשפחותם י"ל ע"י

סדר יוחס בני ישראל

בבדי' לחדש משפחת סכריות זה אחר זה , לעיל מניח הכהנים פדסח משכר בהמה וכל משכר בקר ואלן וגו' הטהי יכוס קדס לה' לא יבקר בין טוב לבט ולא ימירלו וחס המז' מעיריו וגו' ויבטו דחריס יודעו אל חל משע' במערי סיני וגו' שאלו את ראש כל עדת בני ישראל וגו' מפקדו אולם לנכחות וגו' ופי מה ענין זה להו', ונראה לעמוד כי יודע מה שכתבו המשכבים על הספוק וכל משכר בקר ואלן וגו' הנה' דהקב"ל רחמ' בכלן דכמות המדה ונמצא נודעה לישראל דלא ימליסם , ואלו ואלו ימריסם והלא' דורות מנח עד חטתם , כדכתיב קדש ישראל לה' וגו', וכמו שדרי' בעשרי' שלא ימירלו , כ"ס' הכמויך היום שלא ימירס' כלואמה חרית' אף שחס הכבוד ליכס מן המנין לפי שהקדש נשמע דיק אחד מעל הטובס כולו , וככה כל שדרכו לעשות לו אחד שדרכו לעשות שנייה דבכ' חשב' ואינו כאל' דבית, וזהו' כדנדרש על הספוק בענין עומת חתים ס"ל ומחלו ישראל לערבה על חטתם וגו' והקב"ה יכוני ויבטנ' נחמים כלל ששם , וכל הכתוב והקב"ה ליכס וקס' שנת' קס' לעיל רחום יכונ' ויבטנ' עש' ליש' , ע"כ ליה' . ויש' ממשכר הירשע שמיכות הספוקים , כי אחר שחמז כח משכר וכל משכר למה' הכשהי' יהיה קדס לה' וגו' . עד לא ימירלו וגו' . למה לכו' דכמות טובס סכריות הנה ישעה הקב"ה עמנו כולה לכל יחלטנו וכל כלה ענין לו ופי משא פריס' ש' דבכ' נמוסח' טיס לישראל הו' כבד' כחוב' דחריס' אמרי רביס' למסומו והלאומות הם הכרוב , לך סמן לענות עמנו דהוי' דכר' חטוב' ואינו' בעל כבוד , וכך שוכר הוי' ככמותו ומהנה דלא ימירלו (סלו') : (ב) שאלו את ראש כל עדת בני ישראל וגו' . הנה כיכ' הבאון מעלס' ו'ל' כנספסו לריוטה סהלוס אמר כי חש' את ראש' כלל ישראל לפקודים חרתי' כי סחמאן הקיבון ס'סרלאו מן קבון מעיס' אמריס' טוכדי' להיללו סהוי' דיני' עשה , אל סמו' לללות הקיבון וחס מלו' מישיהס

דעת וקנים מבעלי התוספות

(ב) שאלו את ראש כל עדת בני ישראל . אמר הרב בנור שור כי ע"י בקט' לגלגלה דוי' טחא' ונדע' כללס' דכל' ישראל' כימד' דכתיב' הכס' לשם' מלות' ואלן' מליו' כל' סכנו' ושכס' דנג' כמי' עלמו' סנומלד' למשפחותם' לבית' אבותם' וכפריס' מואכ' מונה' את' סנומלד' מעל' סנון' לכניסה' לאלן' כי' בסא' אל' חיש' מפקודי' משה וחספין :

ליקוטין על התורה

פירוש התורה אלהים

האם דער סלך גיאותם די' שפסאם איז ביי סר' בעקסער פון אלע שפעס פון מ"אין ס' דנה' . אין דיא' שפסאם וועל איך באהנין א' שיג'ים פלאמין אונ' אינזויניג ונעס זיין פ"ין קענין לילב'ט' שמהל אונ' דא' וועל איך וואהנען , אזוי איז גינען ביי ת'קב"ה גר' איז בעקמין צום יאס' אין דער ים באסאמלאפין פאר אים וועל ע' שפסאם אין פסוק יס' איז ויגט' , דער ים האסא גינען איז ע' אנכלאפן דיא' בייגען זענען אוועק פארשפרינגען וויא' דיא' שפסאם' , וויא' תקב"ה איז בעקמין אין דער מדבר' האס דער מדבר' ויז'ן וויא' ע' בעקמין תקב"ה אויך האס ויך בעפריים כ"ס תקב"ה וויא' ע' שפסאם איז פסוק יואס סאג' דער וי' ירינו וי'יב' כל' , מיס' געזאגט , האס תקב"ה גיאותם דער' מדבר' די' בייא' מיד

יאהר לצאתם מֵאַרְצֵי מִצְרַיִם צו וַיַּעַר אַרְיוֹס גַּיִן פֹּון
לְאֹנְד מִצְרַיִם : (ב) שֶׁאוּ אַנְמַפְאֲגֵי אֶת רֹאשׁ דִּיאִי צֶאֱל
כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פֹּון אֱלָעֵי יוֹדִין לְמִשְׁפַּחוֹתֵם צו וַיַּעַר
מִשְׁפַּחוֹת אִיר אָלְט וויסין די צֶאֱל פֹּון אַימיליבין
שֶׁבֶט לבית אבותם צום היוו געוינד פון וַיַּעַר
עֵלְמַטְרֵיוֹ (וען אַיגער האס אַפּאָקער פֹּון אַיין
שֶׁבֶט אונ' דער מואער האס אַיין אַנדער שֶׁבֶט
זֶאל ער ווערן געצײלט צו דעם שֶׁבֶט פֹּון זײן
דער סדר' מיס' זיגע' שפסע' האבין אױפֿגױבֿ'יבֿן אַשְׁמִימַע

משלי חכמים

דיא' שפסאם פון דיא' צוויי ברדיער האס ער אויך געהאט זיין פאנאליה האס גיבאנין אז דער פדעמדר ברודער איז גיבאנין צאב' אין זיין שפסאם , ווען ער איז נאך אמהלה עקמען אין

שמקו פל דכורא
 לגלגלתהון: ג מבר
 עשרין שנין ועליא פל
 גפיך חילא בישראל
 תמנן יתהון לחיליהון
 את ואהרן: ד ועמכון
 יהון גברא גבראל שבמא
 גברוי שלבית אבדתוהי

שמונת כל זכר קנלגלתם: ג ממן
 עשרים שנה ומעלה פר יצא צבא
 בישראל תפקדו אתם לצבאתם
 אתה ואהרן: ד ואתכם יהיו איש
 איש למטה איש ראש קבית

בעל הטורים

(ג) אהם ואתה. ולמטה כתי חתא לא מייס אהון בלאו מנין
 לסי שפיל ירו נעשה הפגל ששכיליו הולכיו למנין לך לא מנאס
 רש"י
 ואמו משכס אחר יקום ה על סנט אכיו: ז לגלגלתם.
 ע"י שקלים ו כקע לגלגלת: (ג) כל יצא צבא. מנין
 שאין יואל לבנה סמות ומן עשרים (ד) ואתכם יהיו.
 כשתפקדו אותם וזו עמכם ח נשיא כל סנט וסנט:

רשב"ם

שמעתי צריכים ליכנס לארץ ישראל ובני ב' ראויים לצאת
 בצבא המלחמה שהרי בעשרים כחודש השני הזה נעלה
 שפתי חכמים

שמעתי והיו יועים מספר השנים וכן כתיב ויחילו על
 סמסותם ולא היו קצרות על שם הכהן אהרן וכו' ומעשה
 סיו יועים ומעשה אהרן מלאה שם הוי: ה' פ' אלו מעשה
 שבת אחר ומעשה המעשה שבת אחר יקום על המעשה שבת אכיו
 אלל לא מפרס אכיו מעשה אחר ואמו מעשה אחר כלימך
 ואמו' משכס אחר כפי המנין משכס הכ' דעלי' מקתא לא יס
 סאל מעשה סמטוי והאם מעשה סמטוי ויקרא על סם
 סאל וז' סאל: ז ר'ל' למה מנין וסאל דבר לא כשמוין אמו על ז' ס'
 מעשה וז' ללכ' וכן אמר הכ' מן מעשים סם ועמלה והוא יואל לבנה
 ללכ' כגון קן ומלה או יואל לבנה אכיו כן מעשה וז' חסקרו אומס.
 כ' וואל לבנה אלל ודלי זין או אלל כיוצא כדפס' י. וכן סם שכ'
 כל' ס' וע' לפיל כדפס' כי השם: ח ו' ס' מל' לרש"י דלמא יסו עמכם
 ולמא יסו עמכם ולכריס אמריס כמנין מן הקרא לא כשתפקדו אומס
 ועוד מל' סכיו נשיאים דלמא אמריס אמריס. וי' מ' מדכתיב כסוף
 יוקח מסו ומסין את סאלים וגו' ומל כל העדס הקרוי וגו' ס' ס' ס' ס'
 סדר יחום בני ישראל

סמטוי כיון ששפיהם עשנים לאכיו מן הסכס כיון יקום על שפיהם
 סמטוי וז' סאל: ז ר'ל' למה מנין וסאל דבר לא כשמוין אמו על ז' ס'
 מעשה וז' ללכ' וכן אמר הכ' מן מעשים סם ועמלה והוא יואל לבנה
 ללכ' כגון קן ומלה או יואל לבנה אכיו כן מעשה וז' חסקרו אומס.
 כ' וואל לבנה אלל ודלי זין או אלל כיוצא כדפס' י. וכן סם שכ'
 כל' ס' וע' לפיל כדפס' כי השם: ח ו' ס' מל' לרש"י דלמא יסו עמכם
 ולמא יסו עמכם ולכריס אמריס כמנין מן הקרא לא כשתפקדו אומס
 ועוד מל' סכיו נשיאים דלמא אמריס אמריס. וי' מ' מדכתיב כסוף
 יוקח מסו ומסין את סאלים וגו' ומל כל העדס הקרוי וגו' ס' ס' ס' ס'
 סדר יחום בני ישראל

סדר, שכבר היה עליו שם עדר הם יקשר מעוררם לחם,
 וכן לא יגרע שם אומס לו עם וגוי מכל המון סניוים אם יעדר
 מהם איש פסטי. משל"כ קיבין סלומה סמלצנת כה' ובתורמו
 נדעם לכלל החלקים הפנמיים המלאים בכלי מעלה סמל צמות
 סלגריס ספרטיים סמליוס סמליוס סמליוס סמליוס סמליוס סמליוס סמליוס
 וכל אלה ואשר מעלים את כלי הכלים זה את סמליוס סמליוס סמליוס

ספרטיים, כי הם מלך כללות סקיבין נדעם קיבין המון סלגריס
 סכריס סמליוס סמליוס סמליוס סמליוס סמליוס סמליוס סמליוס סמליוס
 מקריס סמליוס סמליוס סמליוס סמליוס סמליוס סמליוס סמליוס סמליוס
 סמליוס סמליוס סמליוס סמליוס סמליוס סמליוס סמליוס סמליוס
 יעד סם עדר מננו, וכבר נכתבה לעד סמליוס סמליוס סמליוס סמליוס
 סמליוס סמליוס סמליוס סמליוס סמליוס סמליוס סמליוס סמליוס

פירוש לתורת אדרים

פאקער גמקער שכות מיט דער צאל פון די געקען
 כל זכר פון איטליקען זכר ואלקמו ציילין לגלגלתם
 ויי זאלין געבין אהארבין שקל צו איטליבין קאפ
 וועקטו וויקען וויפיל זכרים עם איז דא: (ג) פון
 עשרים אונערקע וואס זענען אלס צוואנציג אידהר
 אונ העבער פל אלע וואס גייען ארויס אין הער
 שאפט דאס הייסט אין חיל צווישין די ישראל
 תפקדו אותם ואלם אידהר ויאי ציילין אתה דוא משנה
 אונ אהרן ואלם אידהר ויי ציילין: (ד) ואתכם אונ
 מיט אייך או אידהר וועם ויי ציילין יהי זאלין
 ויין איש איין פונקטש צו איטליקען שקם איש דער

ליקוטים על התורה

געקער ויאי דוא גאנצע וועלס אונ דא גייעס זיין סיי תייליקע
 דוא אונ דא ווען איך ווארגן. איצט ברויפן סיר פארשפנין פאר
 וואס זענען דא סענקשין פון דיא שפיטע אונקלאמיין פאר דעם
 סלך. ווייל ויאי זענען ניווען חכמים אונ האבין פארשפאנען
 דיא גרויקביות פון בילך האבין ויי מורא געהאט פאקער וועלן
 ויאי גים וייסען אדער גים קענען געבין דעם גבור וואס פון
 דארף געבין צום סלך. וועלן ויאי גישפראכט געווען פון סלך
 דריבער זענען ויאי אונקלאמיין. אדער דיא סענקשין פון דיא
 קלייניקע שפאט וואס ויאי האבין גאר גים פארשפאנען דיא
 גרויקביות פון סלך. ווי סיל ויי האבין געגעבן כבוד צום סלך
 האבין ויאי געפיינט אז דאס איז זענען. דריבער האם דר סלך
 גראנג ווייל איר פארשפייט ווייניג פון סייין סליכה, דריבער
 וואס אידהר גים אונקלאמיין פון מיר וועל איך קענען וואהנען
 סים אייך צו זאמסקען. ויאי תבקי' איז איך גייען ניווען ווען
 גאס האם גיוואלט וויינין דעם גבור פון ויין מילכה אייך דיא
 דקלש גים געקענט דערהאלטן דיא גרויקביות אונ דעם גבור
 השמים לא יבכללוד, אלע היסקען קענען גים פארקעסען דיין

משלי חכמים

פרעמדען ברודער אונ האם גינאגם צוא אים, זאן מיר ברודער
 פאר וואס האקטו גים זיין שפאנציע ויאי מיר, האם דער
 פרעמדער ברודער גינאגם צום ארעמען ברודער, פאר וואס
 האקטו דאס קיין מאהל מיד גים גינאגם גאר היינט, האם דר
 ארעמער ברודער גינאגם צום פרעמדן ברודער ויאי אצט אז

האבין ויאי אים גיוואלט געבין גבור האבין ויאי גים גינאגם
 ער זאל קען פון זיין ברודער גאר אלע צולי שפיינין אונ משנה
 האבין דיא סענקשין פון שפאט צוא אים אריין געשיקט פון
 זיינער, ויאי די אלע זאכין זענען בעוואוסט גיווארין צוא דעם
 צאנעקען ברודער, איז דער ארמער ברודער געקומען צוא דעם

הוא : ה ואלו שמטה
 גברו די יקומו עמכון
 לראובן אריצור פר
 שדיאור : י לשמעון
 אבתיו הוא : ה ואלה שמות
 האנשים אשר יעמדו אתכם
 לראובן אריצור בן שדיאור :

בעל המורים

סוף : (ב) הנשים מתהלל בלילות ומסיים בעין ע"ש ילכו
 בלשון פירו ע"י העין :

העין בדכתיב ב"ב בהעלותך וכתיב שם נוסעים אנתנו
 אל המקום וגו' ולכך צוה הקב"ה בתחלת חרש זה לסנותו:

רש"ם
 דדר יהום בני ישראל

השבע נעשות נוראות נכדו כסיוו היה סוף כעגמו ממנס ככדו
 והקוין רב, וכבוו שהיה הפנין פזיבם ע"ה שדקף לבדו מיל
 כדלעומד והפלים חללים, ועיו שחמיו בצדנה שמוכו כסם
 ודרשו מנס חמשה מלח, ועוד יגדור אומד מלגם סמנים
 ובהנהגת השבע כל אשר ילכו ופין מחדש את דכריס, ליהושע
 שאמר שמש נבצעון דום, וימר ככדריס וחמיו הדורות פלחיים
 כעלמותים, אשר מלך זה באמת גדול כח הלויס הזה מכל בני
 חלד וכוו השמא עליב, לכך כלם נכדלו בעבור עלילותיו
 ועינך תדליתו כי הווינו כ' לנשכ' ב' המעלות הלה אשר ים
 יתפלג קיבוין הומוה פכדמס, אחד מלך כללוס, והשנייה מלך
 לישיבס הסרטיס, כלאמו שולו את לרש כל עדה בני ישראל
 להסחסוחו ליתם לבוחס וגו', ואמר דעו ספוט כי כדואכס לספור
 הקיבוין הסכר הזה, הסכיוו בו שני ענייטס לכבוד ולתפלתו
 אחד מלך כללוס, שולו מחשבו כלל לשי' המוה כלל וג' של
 אנויס או ערד הסמיס, שליו פלחה הסרטי לכו' לשמוח סכלל
 רק מחשבו אומס כלכרי הויה סכילס המומיסי סוכלס אל
 הכלל, שס' אומ סולו את לרש כל עדה בני ישראל, וכל רשס
 ומסר נעמלל חכמי סוכה הוה לכוין מספוחס לית' אנוסס
 לכוין סכלל, ככדמס רשס אחד יהיה מסוין סכלל כלאמס, סוכה
 ככך חכמי עוס בו ע"ה מסוין לכך, זמס שניס מלך ישיבס
 ססרטיס, סכל אחד קייס בלש' לבדו לבוחס בענין ככ"ע, שצ"ה

מכלית בלח הויה סכלל הויה או הנוק הויה על מחכונתו, ורס
 יסכר אחר עמס, ככר יהיה הסכין סכלל סכלל ומוסד מלכמו
 או סכלל הנוק מיו בו לא ילכ, וכן כל לשי' המוה ישראלית
 מוכדמס לשמות הקיבוין סכמללי, אלוין שלס וסכר אחד ככר
 נלה המוה סכלל הויה סכדס ממנס לויס שלמוס מתיסס
 מן הפסוק הויה כלל הויה, כמ"ס חז"ל מו שליו עוסק
 ספריס וכסו ס"ו נוסס לשיבס שמתלן מישראל, כולד לין
 סכיה שורה לול על שני פלסיס וסני לבוחס מישראל, סרי
 סכיה ענין הוה סכר אחד וזה לא עסק ככיה ורכיה, ס"ו נוס
 לשיבס שמתלן מישראל, ויכוו זה פלתי ככדור סכר ליש
 ליש אנית שדלל כוכך מלך סלמתיס אל כל ישראל יחד להסרוס
 וסלמתיס של קיבוין נוס או כתי מלס שמוס אכר כל אכר וחקל
 מוכדס לשמות סכלל, עוד יסוין קיבוין המוה ישראלית
 ס"ו יתיסס כל אכר רק לאכר אחד מלך סכיה, לרש או
 זרוע, די לו נגל, ולא יאזכר על הרש סכיה סכיה סכיה, וכן כעת
 נדכר על כללוס הויה ינוול כוח כל האכריס המוסיס חמיו,
 וכן יהיה כהקלס סמקוליס ככלי מלח סכסות, לל כן בלשי'
 כלומס השלמות ס' וימורכו, מפלג יווח קייסיס ליש',
 ככך נכבד ליש אחד כהויה סכלל, כמסס ח"ה שביס סקול
 ככד כל ישראל, והוה לבדו חוילס יכר בענין סלתי עטה ערך

ליקוטים על התורה

אפילו נעשיתן האבין איך נעציערם ויהי עם שפיים אין
 פסוק ויהי כל העם אשר בנחמה, דאס נאנצע פאלק וואס
 נענען גיורין אין דיא מדינה האבין נעציערם פון דעספונענין
 האבין זיי גיט נעציערם אויף פיל ווייז די פלאכיס, ווייז עם
 שפיים אין פסוק מלך זבואת יודון יודון, דיא פלאכיס
 זענען אונזע גיטפונען אונג אונזראפן פאר דיא מורא פון
 הקב"ה, דריבער האט תקדיה גינאמס מען זאל מאכין פאר סיר
 אמש'ן אין דער ספרד, אונג אין דער ספרד צווישען דיא
 יודין וועל איך ווארען, אונג צוא דיא יודין וועל איך נעבן דיא
 תורה, ווייל זיי פארשטייען גיט אויף פיל מיין גרויסמיס
 דריבער וועלן זיי סוף קענען לויבן אונג וועלן קענען הייען
 מיין הוקה, דערפאר וועלן זיי פארנעמען מיין מורא אונג וועלן
 יונדען, גיט וועלן זיי אכיר דערמאנען מיין גרויסקייט אונג
 וועלן דערשראקן ווערן פאר סיר, וועלן זיי סאהו השוכה
 אונג וועלן פרענען קרובת, דאס זאגס דער פסוק ויהי ה'
 אל משה בספר סיני, הקב"ה האט גירעס צו משה אין דאך
 אונזאנדער או אסנעש'אל קענען הערן דיא שפומע פון
 הקב"ה, ענפערס דער פסוק כדכר סיני, ווייל די פונעש'ין

פירוש לתורת אלהים

קענשט וואס אזוי איין עלצער איבער דעם
 שבט : (ה) ואלה אונ דאס זענען די געמען פון די
 קענשטין וואס זאלן שפיינ מיט אייך צוא
 ציילן דיא יודין זאלן צו שבט ראובן זאל זיין
 אלהיך

הקב"ה, דריבער האט תקדיה גינאמס מען זאל מאכין פאר סיר
 אמש'ן אין דער ספרד, אונג אין דער ספרד צווישען דיא
 יודין וועל איך ווארען, אונג צוא דיא יודין וועל איך נעבן דיא
 תורה, ווייל זיי פארשטייען גיט אויף פיל מיין גרויסמיס
 דריבער וועלן זיי סוף קענען לויבן אונג וועלן קענען הייען
 מיין הוקה, דערפאר וועלן זיי פארנעמען מיין מורא אונג וועלן
 יונדען, גיט וועלן זיי אכיר דערמאנען מיין גרויסקייט אונג
 וועלן דערשראקן ווערן פאר סיר, וועלן זיי סאהו השוכה
 אונג וועלן פרענען קרובת, דאס זאגס דער פסוק ויהי ה'
 אל משה בספר סיני, הקב"ה האט גירעס צו משה אין דאך
 אונזאנדער או אסנעש'אל קענען הערן דיא שפומע פון
 הקב"ה, ענפערס דער פסוק כדכר סיני, ווייל די פונעש'ין

משלי חכמים

ווארעס מען אונזע דאס ביסול בעין, און רוא וואלסם נעראם
 זיין פונעם פארענען דאס וואלסם האבין פסאנע
 גיי סיר, ווארעס איך קען די גיט בעבין קסן אונג פונען
 ווי מיין רייכער ברודער גיט ריר, אכיר ארעס אז רוא עסס
 גיט פון ברודער נאר וואס מען שיקט ריר פון די שפאס
 קענססו דאך האבין פסאנע גיט סיר אויך, האט דער
 פונעם ברודער גינאמס זיין פסנה וואלס נוס גיורין אז
 איך וואלס ארעס נעקומען דאס גרשעס מאלה אין די שפאס,
 אכיר אז איך בין שוין פיל סאהל גיורין אין די שפאס אונג
 אכיר אייביג גינאמס פון פסאנע גיט אונזער רייכין ברודער
 וויא אזוי קען איך ארעס פון איהם אונזע גיין צו ריר אין ריין
 פסאנע, האט דער ארמער ברודער גינאמס איך פון גירעס
 ווארעס אז מיין שיקט ריר עסן אונג פונען איך דיא שפאס
 שיקט מיין דאך גיט זייקע, גינאמס בלייבן אפליס פון פסן
 אפליסל פון פונען, און רוא ביים ביא אונזער רייכין ברודער

דיא האטס גינעסן אונג פונען פון רייכין ברודער האב איך
 פון די קענסס פארענען אונזען דאס וואלסם האבין פסאנע
 גיי סיר, ווארעס איך קען די גיט בעבין קסן אונג פונען
 ווי מיין רייכער ברודער גיט ריר, אכיר ארעס אז רוא עסס
 גיט פון ברודער נאר וואס מען שיקט ריר פון די שפאס
 קענססו דאך האבין פסאנע גיט סיר אויך, האט דער
 פונעם ברודער גינאמס זיין פסנה וואלס נוס גיורין אז
 איך וואלס ארעס נעקומען דאס גרשעס מאלה אין די שפאס,
 אכיר אז איך בין שוין פיל סאהל גיורין אין די שפאס אונג
 אכיר אייביג גינאמס פון פסאנע גיט אונזער רייכין ברודער
 וויא אזוי קען איך ארעס פון איהם אונזע גיין צו ריר אין ריין
 פסאנע, האט דער ארמער ברודער גינאמס איך פון גירעס
 ווארעס אז מיין שיקט ריר עסן אונג פונען איך דיא שפאס
 שיקט מיין דאך גיט זייקע, גינאמס בלייבן אפליס פון פסן
 אפליסל פון פונען, און רוא ביים ביא אונזער רייכין ברודער

אפאל האבין אשקה :

ו לשמעון שלמיאל בן צורישדרי : שלמיאל בר צורישדרי :

סדר יחוס בני ישראל

הוא . הכפר זקן להרין מקשה מדוע מתחלה אמר איש איש , והח"כ אמר איש ראש גוי , ומתכן כי נזכר נומר כי כמו להם פה כי עבד הסקודים האלה של משה והסבין לא נכנס להרין ישראל אלף שנים וחס' יהושע וכלב , וזהו ומתכס' יהוה , כ"ל ממספרים יהיו שנים מלו ולא יומר , ואמר ראש ליה' אבותיו הוא , כמו שהיה מן השנים ראש לכל שבטי ישראל , והוא יהושע שנים כמו שלך במקום משה רבינו :

בעספר שמוה כל זכר לגלגלם , ואמר שמהל כללוהו מנו פשרים שם ומעלה מסקרו אהיה לבלאום , שמהל הפרטים יתחב סכלל ללכא לכל מענה אלוים זחס , ומלך פרסיותו מוצר חתכס יהיו איש איש נמס , ר"ל סכל איש פרטי מסס וחתכס ככלל הכמס ושכבט שלם , איש ראש ליה' אבותיו הוא , סכל איש פרטי הוא ראש ליה' אבותיו , כלוהן סכל אחד דמטי , עלמו איש חסוב ככלל הקיעון : (ד) ומתכס יהיו איש איש למסע איש ראש ליה' אבותיו

פירוש לתורה אלהים

אלעזר דער זוהן פון שדריאור : (ו) לשמעון צו שקבט ששעון זאל זיין שלמיאל דער זוהן פון צורישדרי :

ליקוטים על התורה

התורה לערנעקען ויא לערנען אינקווסם אן גלגלם ואג די תורה או גיגליקען צו פייער , אוי וויא פייער אפילו ער איז נאר קליין אז עס קומט ארויס בלאום ער אייף ביו עס ווערט א נרויסער פלאם , די תורה איז אויך ווי עס זעהט אויס די תורה איז נאר קליין אז מען הייבט אן און איהר לערנען איז די תורה אויך נרויס גאר אן אסאך און די תורה איז געבליקען צו דער סדר , אוי ווי דער סדר איז הפקר פרינו צו אלע כענעשען אזוי דער מענטש וואס וויל לערנען תורה מוז ניד פאכין פריי צו אלע סרעשונג פון דער וועלט , וואס אויב וועט איהר דער וועלט סרעשונג פון דער וועלט , וואס אויב וועט איהר דער ויד כיום אלע לאוין כענענען און זאל נאר לערנען תורה ווי דער פנא זאגט בך היא דרכה של תורה אזוי איז דער וועג פון די תורה פת כולת האכל ואלסם זעין ברותם מים זאן זען במסורה השנהת און וואסער זאלסבי סרענען מים און מאס ועל הארץ הישן און אויף די גרד זאלסבו שלאשין חיי צער חתיה און זאלסם לעבן מים צער פון דעקווענען זאלסבו דיק מאסערין און דיא תורה אז דוא וועטם אויך פארן וועט דיר גוס זיין אויף דיא וועלט און אויף דיא אנדערע וועלט :

זענען נישטאנען אין דער סדר געבין דעם בארן מיני און הקב"ה האם זייא גיגעבין דיא תורה , פאר וואס האם הקב"ה גיב גיגעבין די תורה צו דיא מלאכים , ווייל די מלאכים האבן גיב געקענט פארנעקען די גרוסקייט פון הקב"ה , און כענעשען ווייל זייא פארשעטען ווייניג דיא גרוסקייט פון הקדוש ב"ה דריבער קענען זייא פארנעקען צו הקב"ה די ויד פון הקב"ה , איז דריבער האם הקב"ה געהייסן מען זאל מאכין דעם אהל מועד זיין ורהנג זאל זיין אף די וועלט צווישען די יידן , ווייל יידן וועלן קענען וואהנען צוא זאפען מים דעם מיטען . דער מדרש הנהומא שרייבט דיא רבנן האבן גילערוגס מים דריי זאכין איז געגעבן זינארין די תורה מים פייער און מים וואסער און מים מדיבר , פאר וואס איז דיא תורה געגעבן זינארין מים די דריי זאכין צו לערנען אונז אזוי ווי די דריי זאכין אומקום צוא דיא נאגע וועלט , אוי איז דיא תורה אומקום צוא דיא נאגע וועלט , ווי עס שטייט אין פסוק די כל צמא לכו למים ווער עס איז דארשטיג זאל זיין צו וואסער זאלסבו אין לא כפף און ווער עס האם קיין געלט זאל קויפן דיא וואסער אן געלט , דאס מיינט מען ווער עס איז דארשטיג צו

תרגום

נביאים הישע ב

להמשיך מנ"ה ד"א צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה דניח ארני נשמה דהור יהוה חיה יחידה דנצה יהוה חיה יחידה דהור אל שם כ"ן שבעשתי :

וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־ יָמַד וְלֹא יִסְפַּר וְהָיָה בְּמִקוֹם אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לָהֶם לֹא־עָמִי אַתֶּם יֹאמְרוּ לָהֶם בְּנֵי אֱלֹהֵי : וְנִקְבְּצוּ בְנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל יַהֲדוּ וְשִׁמּוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד וְעָלוּ מִן־הָאָרֶץ בִּי גְדוֹל יוֹם יִזְדַּעַל : אִמְרוּ לְאַחֵיכֶם עָמִי וְלְאַחֵרֵיכֶם רַחֲמָה : וּמִנֵּן לָהֶן בִּישׁ חָר מִן בֵּית דָּוִד וְיִסְקוּן מִן־אַרְעָא גְלוּתָהֶן אַרְי רַב יוֹם פְּגִישָׁתָהֶן : נַבִּיא

מצודה דוד
(א) והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר והיה במקום אשר יאמרו להם לא עמי אתם יאמרו להם בני אלהי : ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יהדו ושמו להם ראש אחד ועלו מן הארץ בי גדול יום יזדעאל : אמרו לאחיהם עמי ולאחריהם רחמה : ומנן להן ביש חר מן בית דוד ויסקון מן ארעה גלותהן ארי רב יום פגישתהן : נבייא
רש"י
(ב) ראש אחד . דוד מלכ : כי גדול יום . קצון זרעית : (ג) אמרו לאחיהם כו' . תוצו לאחרייה ועל
(א) והיה מספר . כענן הנולד יהיו מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר . והכלל שהם כהולד השם את כלו אמרו לו החקים שלם את השקר כולו והבין בעני כלל טוב בעני ה' אשר זכר על ישראל להחלוטם שחובה התחב לכן הוא ויחשב עליכם שחובה : (ב) ונקבצו . זה יחיה ביום השמות : כשם שהם : זה מן עליהם : יחמד להם . יחמד עיר מעלה בני אל חי החקטים ויחמ מעם : (ג) ויזדעאל . כי גדול יום יזדעאל . כי קצון וישראל אשר הטיגם כצדקה : ועלו . מהלכות כהנה ועלו אל ארלם : כי גדול יום יזדעאל . כי קצון וישראל אשר הטיגם כשם כמספר זרעים ט"ס הכרם : (ג) אמרו . חסם בני יסודם ונתימן אמרו על אחיהם בני עמיה כשכחם סתם פני כמותם
דעם פירוש עברי מייסד נעמיס כען כייא דער הפסדה פון דער וואך :

נ לבוא אסרו לאיכוון עמי הובו לאורתי ועל פגשתכון ארחם: ד אוכחו רבנשקא דישאל ואמרו לה ארי היא לא מתעניא בפולחני ומימרי לא מקביל צלותה עד דתעדי עוקרהא בישיא מקביל א פהא

ד ריבו באמכם ריבו פייהיא לא אשתי ואנכי לא אישה ותטר זנוניה מפניה ונאפופיה מבין שדיה: ח פן אפשיטנה ערומה והצנתיה כיום הולדה ושמתיה כמדבר ושתה פארץ ציה והמתיה בצמא: י ואת בנייה לא ארחם כיר בני זנונים המתה:

ופולחן מעותהא מבין קרורא: ה דלמא אסלק שכנתה מנה ואעדי יקרה ואשוניה רטישא פומיא קרמאי עד לא אתקריבת לפולחני ויחול רחמי עליה במא דחל על עם דרא דעברו על אורתי כמדברא ואשוני ארעא צריא ואקטלינה בכצורהא: ו ית בנהא לא ארחם ארי בני דקען אינון:

מצודת דוד

רש"י

כגשתכון ארחם: (ד) ריבו באמכם כגמיה שלכם: (ה) כיום הולדה כיום שהולחתי ממלרם: במדבר. גזרות שזרתי עליהם כמדבר: אשתי כ פחה מעלי ואנכי לא אישה להוציא לה פסוקא: והטר תקבע שור שניה להנחם ואלה קשים מוד בין קדיה בשמים המעלים רוח טוב להלויב לב הנואף ר"ל עשהה הטוב דרכה ותי שפעשילה לזונה אמר ל' סטבל כונה: (ס) סן אפשיטנה ערומה. כי כשלא חשבו דרכה כל הנאפים נגדים ומשאר ערומה, ומטר מין כטשה עשוין לזונה לוי שפעשילה לזונה: וצלתה. כחן לוי. כלל דכר דמש: (י) ואת בנייה. ר"ל אף על סדוקים שבהם לא ארחם: כי בני זנונים הם. לוי שפעשילה לזונה אמר ל' הטפל כזונה שאין מי מרחם על כניה אף שהם לא חטאו ע"מ מוכלים טון חמותם ור"ל אף סדוקים ילקו כפון כללות החומה:

כתובים משלי ל

למשךך מיסוד ומלכות דורא שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין רלת יוד רוח יאהרונהי נשמת דיסוד א אר ארדני נפש ארדני רוח אלף דלת נון יוד נשמת דמלכות יו הו הו חיה יחידה דיסוד יתנה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבששה:

א רנהא ומלחא פדבוחא א שוא ו דבר כזב הרחק ממני ראש ועשר אל התן לי ארחיק מני מספנותהא המריפני לחם חקי: ב פן אשבעו וכחשתי ואמרתי מי ועיקרה לא תהן די זוני יהודה ופן אורש ונגבתי ותפשתי שם אליה: ג אל תלשן לחיא מהסי: ד דלא אשבע ואכפר ואומר מני אלהא ודלא אהמספן ואנוב ואחלל שמייה דאלהא: דלא תלשן

מצודת דוד

רש"י

(ה) ראש. דלות: המריפני. ל' מון: (כ) פן אשבע. מתוך עושר: וכחשתי. בהקב"ה: והפשרי שם אלהי. להשבע לשקר: (ג) אל תלשן. חל תמסור משבע ביהר וחסונהא וכחשתי ד' לומר מי ה' כולמל חן חלויס: וסן חורש. וחס חלויס עני סן כשחיהי רש ביהר חלויס סון נעלמות נפשי סתמאויס וחפסוס כפי להוכיח חס ה' להשבע עי כל שקר: (ג) אל תלשן. אל תדבר לסי' על הסנד לפני פירוש עברי מייטוס

(א) וואם האב איך דיה גיבטמין שוא ויבר כנה הרהק ספני פאלשע געבאקען אונ בייד פון ליגען זאלסטו דערנוייטערען פון מיר אונ ווען קען דאס זיין ראש ועשר אל תהן לי או דוא וועסט מיר ניט געבין קיין ארעקמיוס, איך צו פיגל רייכטרום חפריני לחם חקי מאה מיה נאר שפיינען דאס פרויט פון מיין גינעץ, דאס הייסט פרוקס כפבוד. ווארום און אפענטש האט זיין פרוקס כפבוד. פאלט ער פאר קייניגס גיט אראפ אונ זאגט גיערע דעם אמת, אונ אז מען איז גיט זייער רייך גייט מען קליידיה גיט אראפ פון דעם ווען וואס נאט האט גיבאמין: (ב) פן אשבע וכחשתי ומרתי מי יו קאמער וועל איך זאט ווערין מיט עשירות וועל איך שוין

ל' קענען אין השקחה אונ וועל זאגין ווער איז נאט, דאס הייסט איך וועל מראמין אז איך מיט מיין קראפט האב דאס אלץ פאר ארבייט יון אירש ונגבתי ותפשתי שם אליי אונ ווען איך וועל ארעם זיין קאן זיין איך זאל נגבען אונ בעצוואונגען דעם נאמען פון מיין נאט, דאס הייסט איך וועל נאך פאלש שווערין אויך: (ג) אל תלשן קבר אל ארזני זאלסט גיט מרין קיין קנעכט צו זיין קעדין, אז ער זאל איהם פריין סתאון, אונ אזוי אויך קיין שום מענטשין מאר מען גיט מרין, נאר דוא זאלסט איהם פריהער מוסר זאגין אונ סתראשין, אויב ער וועט גיט אויפערדין זייער פעלער צו סאן דעקסט מאהל וועסטו דערציילין פאר'ן הער, הייסט דאס

עבד אלהינו פריקללה ואשמת: ד דור אביו יקלל ואתר-
 אמו לא יברך: ה דור טהור בעיניו ומצאתו לא רחץ:
 ו דור מדהרמו עיניו ועפעפיו ינשאו:
 אהרני קרי ומצאתיה לא אשתנו: ו דרא דרמו עיניו וגבינו קנשין:

מצודת דוד

רשי

דין על עבד לעמוד עליו להקב"ה ואפי' הוא רשע אשר
 אביו יקלל וכל התועבות האמורות כאן: (ו) מה רמו
 עיניו. גסות הרוח:
 דברשו ויאבדו כעובם עכו"ל אזכיר לך כל חלשנו: לא יברך. לפ
 ההוא מזהב עלמנו לטהור וקני' משנו ועי"ל לא נחמן משק
 כן במחיקה עלמנו לטהור: (ו) דור מה רמו. אף אם הורכ סתו מה
 מלך רמו עיניו וגו' ל"ל המה גסי הרוח:

לדונו ודבר כהוה כי דרך לה"ר לאמרו לפני מי שהנאמר עליו
 מוכנס לו ויכל מפניו: יקלל. סן העני יקלל. ומחיה לטמה
 (יגס אף כי לא יקללו עמי יעזב מ"ג ממהרין לפרעם ע"י הניפק
 ויקלל): (ד) דור גוי. מיכס למטלה לומר אפי' הורכ פקדן א"ר
 יקלל אביו כו' יסן מטהור להשין זכיהם נחמן יסיה מרד ע"ס
 יזכירם על ברכה חלל על קבלה: (ה) דור טהור. אף אם הורכ
 המעשים כי במחיקה עלמנו לטהור מהרס עמם במחשבה ולא
 מלך רמו עיניו וגו' ל"ל המה גסי הרוח:

פירוש עברי מיושט

מענטשין וענען בייא זיך ריין פון זינד ומצאתו לא
 רחץ אונ דריבער ווערין זייא גיט אפגענוואשען פון
 זייער מיאוסקייט: (ו) דור מה רמו עיניו אז דוא ועהקסט
 מענטשין וואס האלבען זייערע אויגען הויך דאס
 הייבסט זיי שזאלצירען מיט זייער פיינגקייט ועפעפיו
 ינשא אונ זייערע פרעמען וענען אויפגעהויבין.
 דאס הייבסט זייא וענען נרויס בייא זיך אין דיא
 אויגען זאלסטו זייא נאר דעם אמת אונ מוסר
 זאגין. אבער גיט סאכין צווישען זייא רבילות
 אונ קסירות:

שוין גיט קיין קסירה פון יחלה ואשמת דען עם קען
 זיין דער קעקסט וועט דיר שעלשין פאר די קלעפ
 וואס ער וועט קריגען פון זיין הערר אונ דוא
 וועסט דאך טוילדיג זיין פאר וואס דו האקסט איהם
 פרייער גיט גינארעקט: (ד) דור אביו יקלל אפילו
 דוא ועהקסט מענטשין וואס שעלשין זייער אויגער
 קעם פאטער ויה אמו לא יברך אונ אפילו זיין אויגענע
 מוסר טיהען זייא גיט בענטשין. זייא פארקעסין
 דאס גופין וואס די צווישערין האבין זייא גיטאן.
 זאלסטו אויך צווישן זיי קיין רבילות אונ קסירות
 גיט מאכין: (ה) דור טהור קעניו אז דוא ועהקסט

ברמנורא

מישנה שביעית פראק

עד אימתי חורשין בשדה האילן. לקמן מפרש איזה
 שדה אילן: ערב שביעית. שזריך להוסף משנה
 שנית על השביעית כלומר עבודת הארץ ולקמן ילפינן לה
 מקרא: כל זמן שהוא יפה לפרו. כלומר שהחרישה יפה
 לפרו הוי מתקן הקרקע לזרז הפרו של שנית ולא לזרז
 שביעית: עד העצרת. לדע העלרת יפה לפרו ומו לא

כל המשי דהסד דמלכות דליכס אלה למד אלה לכד
 עד אימתי חורשין בשדה האילן ערב שביעית.
 בית שמואי אומרים כל זמן שהוא יפה לפרו.
 ובית הלל אומרים עד העצרת. וקרבין דברי אלו
 שביעית: עד העצרת. לדע העלרת יפה לפרו ומו לא

שביעית הייבסט זיין מענטש זיין זיין פעלד זיבסט יאהר אונ דעם זיבסטען יאהר כוז
 גר לאזען דאס פעלד ריהען גר סאר גיט אקערין אונ גיט זינען. אונ דאס וואס
 וואקסט דעם זיבסטען יאהר אין פעלד פון זיך אליין איז הפקר. צו אלי מענטשין אונ
 אלע בהמות. אונ בייא ווייניגערסט איז אויך דער זעלביגער דין. אונ דער יאהר
 הייבסט שמיטה. שמיטה איז דער שייבסט פאר לאזען דיא בעלי בתיים כוונן פארלאזין
 זייערע פעלדער בלייב וויא. דיא פעלדער וואלשין נאר גיט גיוונן זייערע. נאך זיין
 איז בייא שמיטה זייער פלוה כוז פארלאזין זייער חובות בייא דעם ליה אונ ער סאר
 זייא גיט קאנען בייא אים. ווייל מען סאר גיט מאנען דיא חובות אין דעם יאהר
 שמיטה אונ אלע חובות וואס זינען גיט גינארעקט גינארעקט אין דעם יאהר. זינגן נאך
 דעם יאהר פאר פאלין:

שביעית הייבסט זיין מענטש זיין זיין פעלד זיבסט יאהר אונ דעם זיבסטען יאהר כוז
 גר לאזען דאס פעלד ריהען גר סאר גיט אקערין אונ גיט זינען. אונ דאס וואס
 וואקסט דעם זיבסטען יאהר אין פעלד פון זיך אליין איז הפקר. צו אלי מענטשין אונ
 אלע בהמות. אונ בייא ווייניגערסט איז אויך דער זעלביגער דין. אונ דער יאהר
 הייבסט שמיטה. שמיטה איז דער שייבסט פאר לאזען דיא בעלי בתיים כוונן פארלאזין
 זייערע פעלדער בלייב וויא. דיא פעלדער וואלשין נאר גיט גיוונן זייערע. נאך זיין
 איז בייא שמיטה זייער פלוה כוז פארלאזין זייער חובות בייא דעם ליה אונ ער סאר
 זייא גיט קאנען בייא אים. ווייל מען סאר גיט מאנען דיא חובות אין דעם יאהר
 שמיטה אונ אלע חובות וואס זינען גיט גינארעקט גינארעקט אין דעם יאהר. זינגן נאך
 דעם יאהר פאר פאלין:

ועקסטען יאהר ביו וויא לאנג מען מען אקערין
 אין אכויס נארטין. בית שמואי זאגין כל זמן שהווא
 יפה לפרו אז דער אקערין פאר בעסערט דיא פירות
 פון ועקסטין יאהר מן הסתם אקערט ער נאר פאר
 דעם יאהר אונ גיט אויך דעם זיבסטען יאהר. אונ
 בית הלל זאגין עד העצרת ביו שביעית פון ועקסטין
 יאהר מען מען אקערין קרבין דברי אלו להית דברי
 אלו אונ דיא צייט וואס בית שמואי זאגין איז נאנט

ועקסטען יאהר ביו וויא לאנג מען מען אקערין
 אין אכויס נארטין. בית שמואי זאגין כל זמן שהווא
 יפה לפרו אז דער אקערין פאר בעסערט דיא פירות
 פון ועקסטין יאהר מן הסתם אקערט ער נאר פאר
 דעם יאהר אונ גיט אויך דעם זיבסטען יאהר. אונ
 בית הלל זאגין עד העצרת ביו שביעית פון ועקסטין
 יאהר מען מען אקערין קרבין דברי אלו להית דברי
 אלו אונ דיא צייט וואס בית שמואי זאגין איז נאנט

(6) דלתת יומר מדברי כ"ט לעולם כ"ט נחומל לנד אוס
 דכדתי: (3) מוס דכברי כ"י יגמלס דלקט
 דטיק קל דלדס לחתיס וס"ל דלמוס פרס שניס
 הלכס גמירי לה וכי גמירי הלכס חזק שית סהדס
 קייס "כ"ט וס"ל: (6) דכברי סלו . דמלטייב דל"ס
 פי' דמלטייב דל"ס
 מנס: (3) אל רלוי: אמ"ס
 שמיס טוסיס דמנוח לקט
 דמסנר דמניס "כ"ט:
 (2) האורס . מ' וזכיר כל
 טוכי דקר (הליס 8)
 (7) חילן סק: כינוי סרין
 כיין דלוי סרי ככר סלס
 כמקטן דכרו ללור עניס
 ומשי דען זמן זס מנס
 הקרוס: (2) סיכוס לטייב
 דלוי כיר דמ' לטייב'
 ספירומי גסיס וגס טוס
 סכרו פירוי דללו חלוי גס
 וליו טוס סכרו וויסי

לחיות (6) כדברי אלו: ב אוהו שרה האילן .
 כל שלשה אילנות לביה סאה (3) אם ראויין לעשות
 בכר דבולה של ששים מנה באימלקי חורשים כל
 בית סאה בשבילן . פחות מכאן חורשים להם
 אלא מלא (3) האודה וסלו חוזה לו: ג א' (7) אילן
 סרק, וא' אילן מאכל רואין אותן כאלו הם תאני אם
 רואין לעשות בכר דבולה של ששים מנה באימלקי
 חורשים כל ביה סאה בשבילן . פחות מכאן אין
 חורשים להם אלא לצרכן: ד היה אחד עושה בכר
 דבולה ושנים אין עושין או שנים עושין ואחד אינו
 עושה . אין חורשין להן אלא לצרכן . עד שיהיו

שלין בו חילן עד הספס (6) ומשנה זו היא משנה ראשונה
 והיא הלכה דרכן למילא ובית דינו נמנו על כ' פרקים הללו
 שסס כשהם נלחן ועלית כשהם חילן והתירוס ומלור
 לחרוס עד ראש השנה של שניס (3): ב לביה
 סאה . קרקע שהיא חמיס
 חמה על חמיס חמה:
 בכר דבולה . החמיס
 היכסיס טעוין כמעלה
 כעין ככר להם קרויס ככר
 דכסה: באימלקי . כמה
 של חיעליחה של יין . ולפי
 ססיה כך דימי מזה
 משערין בו והמנה מזה
 ליריס והדירג שס מעות
 ומסקל כל מעה ט"ז
 שערות כעניט: פחות

מכאן . ממכר של ששים מנה: אין חורשין . כל בית סאה חלה חלה האילן לנד וחווה לו כמלה אורה וסל
 המלקט חמיס קרוי אורה כמו גורד כתימס כורר ענכיס: וסלן . הסלן שנותן בו מה סהול לקוט וזכר השנה
 חסוב סדה הלכך ולין חורסיס אותו חלה עד הספס: ג אחד אילן סרק . שאלו עושה פירות וגטועין שלסה לביה
 סאה: אם ראויין לעשות . רואין כל חילן ולחין ככני עמלו אם חילן של חלסה כיוולא בו היה עושה ככר דכסה ולמה
 שיעור כחלסה על ספירומי סמן ועושה סכרה (3): לצרכן מלל חורה וסלו חווה לו: עד

צו דיא צייט פון בית הלל . ווארם ביז שבויעות
 דארף מען אקערין צו דיא פירות פון דעם יאהר .
 אונ גאך שבויעות דארף מען ניט אקערטן צו דעם
 יאהר גאר רער אקערין פאר געקערטן די בוימער
 אויף דעם ויבעמיין יאהר, וראייבער נאך שבויעות
 אין זעקסטוי יאהר מאך מען ניט אקערין אבוים
 גארטין, אונ אפעלד פון תבואה אקערט מען דעם
 זעקסטוי יאהר גאר ביז פסח, דער דין איז ניט
 וויא אין דער משנה שמיים גאר רבן גמליאל מיט
 זיין בית דין האבן גיאניט מען מען אקערין אין
 אבוים גארטין אונ אין אפעלד פון תבואה ביז ראש
 השנה פון ויבעמען יאהר: ב אוהו שהיה האילן וואס
 ווערט גערעט אבוים גארטין כל לששה אילנות לביה
 סאה וס' מען איז גפלאנצט דריי בוימער אין אביה
 סאה) דיאס איז אפלאץ פון פופצען איילין אויף
 פופצען איילין) אם ראויין לששה ככר דבולה של ששים
 מנה באימלקי אויב אויף יעדען בוים וואקסט אזוי
 פיל פייגין אז מען קען פון זיי מאכין אפכר דבולה
 (דאס הייסט פייגין וצואמען גימרעמיין אונ גימאכט
 קיילעכדיג ווי אברויט) אונ דער ככר זאל וועגין
 זעכציג קנה אויף דער זעוויכט פון אימיליא סאנה
 איז הונדערט גילדן) דאס הייסט אבוים גארטין
 חורשיס כל בית סאה בשבילן וואס מען אקערין
 דעם גאנצין בית סאה פון וייערשטועניגן ביז
 שבויעות פחות מכאן אין חורשין להן אלא מלא האורה וסל
 חוזה לו אויב דיא בוימער וואקסט גיט אזוי
 פיל פייגין מען זאל קענען פון יעדער בוים מאכין
 אפכר פון זעכציג קנה, איז דער דין, ארום יעדער
 בוים אזוי אשמיקיל עדר וואס דער וואס קלויבט
 דיא פייגין פון בוים קען גיין מיט זיין קארב ארום
 בוים, אקערט ביז שבויעות, אונ די איבריגע

פעלד האט דעם דין וויא אפעלד פון תבואה אונ
 מען אקערט גאר ביז פסח: ג אחד אילן סרק יאהר
 אילן סרק . רואין אותן כאלו הם תאנים סיי אצרידיבער
 בוים וואס וואקסט אויף איהם קיין פירות, אדער
 אבוים וואס וואקסט אויף איהם אנדערע פירות
 גיט פייגין, אונ זיי זענען גפלאנצט דריי בוימער
 אין אביה סאה, רעכענט מען זייא גלייך ווי וויא
 וואקסין גינען פייגין בוימער אם ראויין לששה ככר
 דבולה של ששים מנה באימלקי חורשים כל בית סאה בשבילן
 אויב, עס וואלט אויף זייא גיגענט וואקסין אזויא
 פיל פייגין מען זאל פון יעדען בוים צו אומען
 טרעמיין די פייגין וואלט גינען אפכר פון זעכציג
 קנה, כהנ מען אקערט דעם גאנצין בית סאה פון
 וייערשטועניגן ביז שבויעות פחות מכאן אין חורשים להם
 אלא לצרכן אונ אויב עס וואלט גיט גינען אפכר
 פייגין פון זעכציג קנה פון יעדען בוים, איז דער
 דין ארום בוים אקערט מען ביז שבויעות אונ דיא
 איבעריגע פעלד גאר ביז פסח וראייבער רעכענט
 מען אויף פייגין אונ גיט אויף אנדערע פירות ווייל
 זייא זענען גרויס אונ וואקסין פיל אויפען בוים: ו
 ד היה אחד עושה ככר דבולה ושנים אין עושין, או שנים
 עושין ואחד אינו עושה . אין חורשין להם אלא לצרכן אויב
 עס איז וועגן דרייא בוימער אין אביה סאה, אונ
 אויף איין בוים איז גינען אזוי פיל פייגין אז מען
 זאל זייא צו זאמען טרעמען וואלט גינען אפכר
 פון זעכציג קנה, אונ אויף דיא אנדערע צווייא
 בוימער טאקסט גיט אזוי פיל . אדער פון צווייא
 בוימער קען זיין פון יעדען בוים אפכר פון זעכציג
 קנה, אונ אויף דעם דריטען וואקסט גיט אזוי פיל .
 קאר מען גיט מערער אקערין גאר ארום די בוימער

ד ער שיהיו משלשה ועד השעה . כלומר דין זה שאמרנו היינו מג' ועד ט' (ד) אבל אם היו עשרה או יותר אע"פ שאין עושין חורשין : שנאמר בחריש ובקציר תשבות . ארישא קאי דתמן אין חורשין לכן חלה לגרסן . ומנין שאין חורשין כל הבית סאה שנאמר בחריש ובקציר תשבות ואם אינו ענין לשבת בראשית שכבר נאמר ששבת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ולא לשמטה שכבר נאמר שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך תנהו ענין לאסור

טושים ואינם נסים . י"ב :
 (ד) משמע דאי חילוק כל וכל
 ויזכר ויש ב"ס ח' שאינו טושה
 ככר אין חורשין לכ"ה מנה
 ולכ"ו וכ"כ ס"ה וימים ד"ס
 נבחרו ח' ופי' נתי ג' ש"ה
 עושה ככר נסה לא יהוה כל
 כחית סאה בשבילם כמו אם
 אין כחית סאה אלף ג' . והכ"מ
 מפרש פ"טו ס' אחר פ"ט :
 [ב] וחורשין סו' . י"ג עד
 העלמה הכל כ"הו קאמר
 כ"הו עד ר"ה . ה"כ"ה :
 [ד] כ"הו . קאי נמי ל"הל"ל

משלשה ועד השעה . היו עשרה ומעשרה ולמעלה בין עושין בין שאינן עושין . חורשין כל בית סאה בשבילי . שנאמר בחריש ובקציר תשבות . א"צ לומר חריש וקציר של שביעית אלא חריש של ערב שביעית שהוא נכנס בשביעית . וקציר של שביעית שהוא ירצא רמוצאי שביעית . ר' ישמעאל אומר מה חריש ורצא אף קציר רשות יצא קצירת העומר : ה' שלשה אילנות של שלשה אנשים הרי אלו מצמרפין [ה] וחורשין כל בית סאה בשבילי . וכמה היא [ו] בנייהם . רבן (שמעון בן) גמליאל אומר כדי שיהיה הבקר עובר בכליו : ו' עשר

לעולם נכסת משתעי קרח כפסטיה וחתה ללשמועין מה חריש רשות שאין לך חריש של מנה אף קציר דלמר רחמנא תשבות בקציר של רשות : יצא קציר העומר . שהו מנה דנבעין קצירה לשמה שזה דוחה את השבת : ה' הרי אלו מצמרפין . ונחשבו כלו הן כל איש אחד וחורשין לכל בית סאה בשבילי : כמה היא בנייהן . בין חילן לחילן : כמלא בקר וכליו . למד בקר עם השול וכיוצא ד' למות חלל פחות

בין שביעות . אונ דאם נאנצע פעלד ביו פסח עד שיהיו משלשה ועד חמשה ונאם מיר זאגין עם דארף וואקסין אויף יעדען בוים אפקר פון זעכציג מנה . אזי נאר אז עם אזי אין דעם בית סאה דרייא בוימער אדער מעהר . ביו ניין בוימער היי עשה מעשה וקמעה בין עשין בון שאיין עשין אפקר אז אין דעם בית סאה איז גפלאנגט זעהן בוימער אדער מעהר אפילו עם וואקסט גיט אזוי פיר עם זאל קענען ניין אויף יעדער בוים אפקר פון זעכציג מנה חרשין כל בית סאה בשבילן אקערט מען אויך דעם נאנצען בית סאה פון זייערמוענין ביו שביעות שנאמר בחריש ובקציר תשבות . אין צריך לומר חריש וקציר של שביעית אלא חריש של ערב שביעית שהוא נכנס בשביעית . וקציר של שביעית שהוא ירצא רמוצאי שביעית דאם גייט אויף פרייער ונאם די משנה האם גזאנט מען סאו גיט אקערין דעם זעקסטין יאהר אויב דאס אקערין וועט פאר געקערין דיא ערד אויף דעם זיבעטין יאהר . זאנט דיא משנה דער דין שטייט אין דער הורה . ווארום עם שטייט אין פסוק ב"ה'ש ובקציר תשבות פון אקערין אונ פון שניידען תבואה פון פעלד זאלסטו ריהען . ווען מיינט דער פסוק זאל מען ריהען . מען קען גיט זאגין מען מיינט שבת זאל מען ריהען פון פעלד ארבעט . עם שטייט דאך שוין אין מאהל אין דער הורה שבת מוז מען ריהען פון אלע ארביים . אונ איך קען גיט זאגין מען מיינט דאס שמטה זאל מען ריהען פון פעלד ארבעט . עם שטייט דאך שוין אין דיא הורה שמטה זאל מען גיט ארבעטין אין פעלד . נאר דער פסוק מיינט דעם זעקסטין יאהר פון שמטה זאל מען גיט אקערין אביים גאנצען פון נאה שביעות . אונ איילין

מכאן למעקר קיימי ואין מורסים בשבילן: ו נטיעות. ילדות ולקנות קרוי אילן והכא קמ"ל דלע"ג דשגס חילנות לבית סאה קרוי סדה אילן ומורסים כל בית סאה בשבילן בנטיעות ילדות אין מורסין עד שיהיו עשרה: שורות. שנטעות במקום אחד כחומה ואילן מפורזות: אין חורשין אלא לצרכן. משום דכשנפירות נראה כמורס לנורך האילן חכל היכא קיימו במקום אחד נראה כמתקן את הארץ לנורך שביעית ולא לנורך האילנות. סדה מרנס חומה סודה. עטרה גדר סכני:

ז הנטיעות והדלועים מצמרפין לבית סאה. בלגת יונית דוקא קא מיירי במתניתין שהיא גדולה כאילן ולא כשאר דלועים וזרען שהיו הנטיעות רבות על הדלועים כגון שהיו הנטיעות ששה והדלועים הרבע מתרפין לעטרה וקורסין כל בית סאה

נטיעות מפורזות בתוך בית סאה. חורשין כל בית סאה בשבילן [ז] עד ר"ה. היו עשויות שורות [מ] ומוקפות עטרה. אין חורשין להם אלא לצרכן: ז הנטיעות והדלועים מצמרפין לתוך בית סאה. רשב"ג אומר כל עטרה דלועים לבית סאה חורשין כל בית סאה עד ר"ה: ח עד אימתו נקראו נטיעות רבי אלעזר בן עזריה אומר עד שיחולו. רבי יהושע אומר בת'ו' שנים, ר"ע אומר נטיעה בשמה. אילן שנגנבם הוציא חליפין [ט] ממפח ולמפח כנטיעה. ממפח ולמפלה כאילן. דבריו רבי שמעון:

מ"ב. וז"ל הכ"מ: [ז] עד ר"ה. וז"ל הכ"מ: ה"ל למפח מטיני דהכ"מ הסיבה על ממונס שגס לא יתרום להם עתיבות זלין כחס יפה כקנות: [ח] וישקופת. י"א מוקפות חסני: [ט] ממפח. ל' הכ"מ: חס כרסו אופו עד שגס: עתייר עמנו על פני הארץ לאל סלות ממפח יהיה כיומם ב' כנטיעות ואם סוף יומר ממפח יהיה סיומם ב' כבילן:

בשבילן: רשב"ג א. אפי' היו כל עטרה דלועין: חורשין כל בית סאה בשבילן. לפי שהן כנטיעות. והלכה כרשב"ג: ח עד שיחולו. עד שילאו לחולין בשנה הרביעית ע"י פטיון ואם לא פדלון בשנה הרביעית עד שיעשו חולין מחליהן בשנה החמישית. נטיעה בשמה. בת שנתה קרויה נטיעה ותו לא. פ"א בשמה כ"ו סכני אדם קוראים לה נטיעה ואין קוראים לה אילן. והלכה כרבי עקיבא: שנגנבם. כנחתך: חליפין. גידולים ל' גזשו מחליף: כנטיעה. בין לפני חרישה בין לפני שרלה. והלכה כר"ש:

דעם נאנצין בית סאה ביו ראש השנה: ה' גדר אפסי נקרא נטיעות רבי אלעזר בן עזריה אומר עד שיהיו ביו ווי לאנג ווערין ווי גירופין נטיעות יונגע בוימער מען זאל דארפין צעהן אין אבית סאה אונ מען זאל מעגין אקערין ביו ראש השנה. רבי אלעזר בן עזריה זאגט ביו דעם פערטין יאהר פון דער צייט וואס מען האט זיי גיפלאנצט, אונ מען בייט אום די פירות אויף געלט צו פירען דאס געלט אין ירושלים ואזוי ווי דער דין איזו נאכדעם ווערין זיי גירופין אילנות ואלעע בוימער, אונ אויב מען האט גיט אום גיבימען די פירות אויף געלט, ווערין זיי גירופין יונגע בוימער [נטיעות] ביו דעם פינפט מען יאהר פון די צייט וואס מען האט זיי גיפלאנצט (וואס די פירות ווערין פון זיך אליין חולין) רבי יהושע זאגט ביו זיבין יאהר נאך דעם פלאנצן ווערין זיי גירופין [נטיעות] יונגע בוימער רבי עקיבא אומר נטיעה כשנה רבי עקיבא זאגט אזוי לאנג וויא מען גענישט רופין איר נטיעה אונגער בוים האט זיא דעם דין וויא אנצמעה אילן שנגנבם הוציא חליפין ממפח ולמפח כנטיעה. ממפח ולמפלה כאילן. דבריו רבי שמעון אז מען האט אפ גיהאקט אבוים אונ פון דעם ווארציל וואקסט ארויס אצווייג, אזו דער דין אויב דער ווארציל איז גיט הויך אפפח פון דער ערך האט דער צווייניגל דעם דין ווי אנציער בוים (ווי אנצמעה), אונ אויב דער ווארציל איז העקער ווי אפפח האט דער צווייג דעם דין אזוי ווי איין אילן, אזוי זאגט רבי שמעון:

אילין, אבער אז עם איז ווייניגער ווי פיר אילין הייבט עם גיט אבוים נארמען אונ מען קאר גיט אקערין דעם נאנצין בית סאה ביו שבעות: ו עשר נטיעות מפורזות בתוך בית סאה חורשין כל בית סאה בשבילן עד ראש השנה נטיעות הייבט יונגע בוימער, זאגט די משנה אפילו באיי אלעע בוימער איז דאך גינג דריי אין אבית סאה, אבער יונגע בוימער דארפין זיין צעהן אין אבית סאה, אונ באיי אלעע בוימער אקערט מען נאר ביו שבעות, אונ באיי יונגע בוימער מען גאנצען אקערין ביו ראש השנה, ווארום זיי וועלן פאר מען אקענט ווערין אז מען וועט גיט אקערין ביו ראש השנה: הי עשויות שורות ומקפות עטרה אין חורשין להם אלא לצרכן אז די בוימער זענען גיט גיווען פאר שפרייט אין נאנצין בית סאה נאר זיי זענען גישמאנען אלע אין איין ארט אזוי וויא אמהער, אדער די בוימער זענען ארום גיצאקט, קאר מען גיט מער אקערין נאר ארום די בוימער, אבער גיט דעם נאנצין בית סאה: ו הי נטיעות והדלועים מספרין לחיך בית סאה אויב עם איז יא דעם בית סאה ועקם יונגע בוימער אונ פיר פלוצערין וואס ווערין גירופין דלעת וגינה ווערט עם גירעכניג ווי צעהן בוימער יונגע אונ מען מען אקערין דעם נאנצין בית סאה פון זייער טועען ביו ראש השנה בן שמעון בן גמליאל אומר כל עטרה דלועים לבית סאה חורשין כל בית סאה עד ראש השנה בן שמעון בן גמליאל זאגט אפילו אין דעם בית סאה איז גיטא בוימער נאר צעהן פלוצערין מען מען פון זייער טועען אקערין

אבל למלכי אומות העולם פוסק. שלא יהרגנו: הא
ראפשר לקצר. כגון שסמוך לגמר תפלתו:

כלום ס' כלה כלי הסיון: חסד: דמלכות דכריסא אלף למד

אפילו המלך שואל בשלום וכו'. אמר רב יוסף
לא שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי
אומות העולם פוסק. מיתבי המתפלל וראה אנם
מקצר ועולה. ל"ק הא ראפשר לקצר יקצר ואם
בדרך בא שר אחר ונתן לו שלום ולא החזיר לו
תפלתו אמר לו ריקה והלא כתיב בתורהכס רק
מאר לנפשתיכם כשנתתי לך שלום למה לא
היה תובע את דרך מירי. אמר ליה הסתן לי עד
שאפייסך בדברים אמר ליה אילו היית עומד לפני
עושים לך א"ל היו חובתים את ראשי כסיוף אמר לו
והלא דברים קל וחומר מה אתה שהיית עומד

בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך עם האמא
גמראפין אחסיד איז געזאנגען אין וועג און האט
זיך גישמעלט דאווען שמונה עשרה בא שר אחר
ונתן לו שלום איז געקומען אשר און האט איהם
גיגעבן שלום ולא החזיר לו שלום און דער חסיד
האט איהם גיט צוריק גיענפערט שלום הסתין לו
עד שסיים תפלתו און דער שר האט געווארט ביו
דער חסיד האט אפגעזאויגט שמונה עשרה אחר
שסיים תפלתו אבךעם וויא דער חסיד האט אפגעז
דאוויגט שמונה עשרה אפר לו ריקה האט דער שר
גיזאנט צום חסיד דוא גאר (לוידיגער מוח) הלא
כתיב בתורהכס אין אייער תורה איז דאך געשריבען
בך השמר קל ושומר נפשו מאד גאר דוא זאלסט דרך
הישען און דוא זאלסט הימען דיין לעבין יתבי
גשפרתם מאד לנפשתיכם נאך זאנט דער פסוק אייער
לעבין זאל ביי אייך שטאריק געהיט ווערין כשנתתי
לך שלום למה לא החזרת לי שלום ווען איך האב דיר
גיגעבין שלום פאר וואס האסטו מיר גיט צוריק
גיגעבין שלום אם הייתי חתה ראשה בפה ווען איך
וואלט אפגעשניטען דיין קאפ מיט דעם שווערד,
כי היה תובע את דרך מירי ווער וואלט דען געמאנט
דיין בלוט פון מיר, ווער וואלט דען מיר געבעט
גיטאהן אפר ליה האט דער חסיד גיזאנט צום שר
הסתין לי עד שאפייסך בדברים ווארט מיר גאר ביו איך
וועל דיר איבערבעטען מיט מייער רייד וואס איך
וועל דיר אפר ליה האט דער חסיד גיזאנט
צום שר אילו היית עומד לפני מלך בשלום ווען דוא
וואלסט געשטאמען פאר אפך וואס דעם איז נאר
אמענטש יבא חבך ונתן לך שלום און דיין חבך וואלסט
געקומען צו דיר און וואלט דיר גיגעבין שלום
היית מחזיר לו וואלסטו איהם צוריק גיענפערט
שלום אפר לו לא האט דער שר גיזאנט גיין, איך
וואלט איהם גיט גענפערין ואם היית מחזיר לו און
איוב דוא וואלסט איהם אי גיענפערט שלום פה
היי עושים לך וואס וואלט מען דיר גיטאהן אפר לי
היי חתכים את ראשי האט דער שר גיזאנט צום
חסיד מען וואלט מיר אפגעשניטען דעם קאפ מיט
אשווערד אפר לו האט דער חסיד גיזאנט צום שר

אפילו המלך שואל בשלום לא ישובנו ווען אייער
דאוויגט שמונה עשרה אפילו אפך זאנט
צו איהם שלום גער זאנט צו איהם גום סארין,
אדער גיטענאבערן, זאל גער איהם גיט גענפערין
אפר בב יוסף לא שנו אלא ללכי ישראל רב יוסף זאנט
דער דין איז נאר גילערונט גינוארין אז איודישער
מלך גיט איינעם שלום ווען עד האלט אין מייען
שמונה עשרה, מאד גער גיט צוריק גענפערין שלום
אבל ללכי אומות העולם פוסק אבער אז אפך פון
גום זאנט צו איינעם שלום ווען עד האלט אין
מייען שמונה עשרה, כוון גער אים צוריק גענפערין
שלום, ווארום אז גער וועט איהם גיט צוריק
גענפערין, קען זיין אז גער וועט איהם הרגנן, זאנט
דיא נקרא מתיביה איך וועל דיר פרעגין אקשיא
הסתין וראה אנם כא כנגדו אז אייער דאוויגט
שמונה עשרה אפר גער וועהט אונדן קומט צו איהם
אדער גער וועהט קרון בא כנגדו וועט ארויף
פארין אויף איהם לא תא פסיק זאל גער ניש אויפ
הערין דאווען שמונה עשרה זאל פגור וועהט נאר
גער זאל אפפירצען יעדער פרקה ביו צום סוף
שמונה עשרה, ועהן מיר דאך אפילו דער מענטש
איז אין מייען שמונה עשרה געקומען אין אספנה
פון דעסטוועגין זאל גער גיט אויפהערין צו דאווען
אין מייען שמונה עשרה, איז דאך אקשיא אויף
רב יוסף וואס גער זאנט אז אפך פון גום זאנט
צו איוד שלום ווען גער דאוויגט שמונה עשרה,
זאל גער איהם גענפערין שלום אין מייען שמונה
עשרה, זאנט די נקרא לא קשיא עם איז קיין קשיא
הא דאפשר לקצר יקצר אויב גער האלט שוין צום סוף
שמונה עשרה און גער וועט קענען אפפירצען
יעדער פרקה ביו צום סוף שמונה עשרה אייער
די ספנה וועט צו איהם קומען, זאל גער אפפירצען
יעדער פרקה און ענדיגען שמונה עשרה ואם לאו
פוסק און אויב אפילו גער וועט אפפירצען יעדער
פרקה וועט גער אויף גיט קענען ענדיגען שמונה
עשרה אייער דיא ספנה וועט קומען, ווען דיא
ספנה קומט מען גער אויפהערין דאווען שמונה
עשרה מיט רבנן דיא רבנן האבין גילערונט משה

לפני מלך בשר ודם שהיום כאן ועומר בקבר כך, אני שהייתי עומר לפני מלך מלכי המלכו' הקדוש ברוך הוא שהוא חי וקיים לעד ועולמי עולמים על אחת כמה וכמה. מיד נתפיים אותו השר ונפטר אותו חסיד לביתו לשלום:

שתייתי עיני לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא או איך בין געשטאנען פאר גאט וואס ער איז דער קלך אויף אלע מלכים שהיא חי וקיים לעד ועולמי עולמים וואס ער לעבט אייביג על אהת כמה ויבטת אוי דאך געווייס אז איך האב דיר גוט געראדעט געבין שלום מיט נתפיים אותו השר דער שר איז באלד איבערגעפערט גיטרארין ונפטר אותו חסיד לברתו לשלום אונ דער חסיד איז גיגאנגען אהיים מיט פרייען:

הלא דברים קל וחסר פון דרייע גרינגע רייד מאכסטו נאך שטארקער מיינע רייד מה אמה שהיית עיני לפני מלך בשר ודם שהיית באו וימתי בקברך פן מאנאך ווען דו וואלסט געשטאנען פאר אמלך וואס ער איז נאר אקענטש, עס קען זיין אזו היינט איז ער דא אונ קארגין איז ער אין קבר, פון דעםטוועגן וואלסטו אזוי מורא געהאט, אונ אזו אקענע וואלט דיר גיגאנט שלום וואלסטו איהם גיט געגעפערט איי

וזהו (במדבר דף קיז ע"ב) ת"ח תלילות יוד הא ואו הא

רבי יצחק פתח (תהלים קטו) 'י זכרת יבך יבך את בית וגו'. 'י זכרת יבך אליו גוברין דהו עאלין בחסכנג למדברא וקב"ה מברך לון וסופו עלייה בכל זמנא. ת"ח הוי מלך דלמח שכתא דהכריה לכניו או דממוניה צני לברכא ליה ולזלזלה עליה ברכאן. מנלן. ממשנה דכתיב והנכס היום ככנכי השמים לרוב לבתר מה כתיב 'י אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככס אלק פעמיכם וגו'. תריז ברכאן הוה מד 'י אלהי אבותיכם וגו'. הא קד. לבתר ויבך דתכס לחצר דבר לבס. לזלזלה עלייהו ברכאן על ברכאן. ואי איהו. מי שכתא דכריה ולא חזרי עליה ברכאן. הוה תפסם בקדמיתא מעליה. ואי איהו מברך ליה הוה מתברך מעליה. וברכתא צני לברכא לה צנינא עבא ולא צנינא בישא. ובכלל צני קב"ה רחומותא דלגא. ומה מלך דמברך להכריה צני קב"ה דירך ליה צנינא עבא בלכא עבא. מלך דמברך לקב"ה עכ"ו דצני עינא עבא ולכא עכא ורחומותא דלכא. כ"ב (ס"א) ואחזת את 'י אלהיך בכל לבכי וגו'. ת"ח הוה חוקמה לית ברכתא דעלייהו שריא על מלה דלחמני. ואי תימח וישראל ח"ד לחמני. אלל כופרא נעלי מנייה וזה חוקמה וחושבנא לא הוה עד דיתכתיב כל ההיא כופרא וסליק לחושבנא ובקדמיתא מברכין לכו לישראל ולבחר מלכו ההוה כופרא ולבחר מהדרין ומברכין לון לישראל. אשתכחו דישאל מתברכין בקדמיתא ובסופא ולא סליק צבו מותנא. מותנא אמאי סליק כמניינא. אלל בנין דברכתא לא שריא צנינא ברכתא צנינא. סערא אחרת עשרי עלוי ויכול לזלזלה. בנין דא כמניינא עילין ופדיונא לסלקא עליה מנייהו (ס"א מעליה מותנא). יבך את בית ישראל אליו נשין דלא סלקין כמניינא. יבך את בית אהרן דאימון מברכין לעמא צנינא עבא ובכלל עבא ובקדמיתא דלגא. את בית אהרן הכי נמי נשין (לטהו) דלמברכין ובברכתא (ס"א דלהו). יבך דרתי 'י אליו אימון ליואי וכלכו מתברכין בנין דלסלין ליה לקב"ה. הקטנים עם הגדולים אע"ג דלא עאלין כמניינא. ת"ח לא אשתכח מניינא צבו בישראל דכתיב בחמד חמדש שטי לזיהו יוזל דברכאן דעלמא דמניה כפיק יוזל לעמא ועל דא חקרי חמדש וי' דיוח דכלל נפיק מניה ועל דא כתיב (תהלים קלד) יבךך 'י מזיון וכלא חד מלה וכתיב (ס"א קלג) כי שם גוה 'י את הברכה וגו'.

מוטר יוסף לחק הלכה פסוקה

הר"ם הלכות תפלה פ"ח.
(א) אמור לו לאדם לעבור אחריו בית הכנסת בשעה שהעבור מתפללין אלא אם היה נישא משאוי. או שהיה לבית הכנסת שני פתחים בשני רוחות שהרואה אומר שמא ילך ויכנס בפתח האחר, וכן אם

מהוהר הק' ת"א דף ר"א ע"ב בלה"ק.
ויראו סלכנים כי וכוכלו בית יוסף. אמר רבי יוסי או לבני אדם שלא ידעו וזריע מסתכלים דלכרי הסודס או להס כשפה שקב"ה יבא לנקם משם דין על מעשיהם ויקומו סגוף והנספס להם חטונן מכל מעשיהם עד אשר לא תסלד הכנסת

(א) אמור לו לאדם לעבור אחריו בית הכנסת בשעה שהעבור מתפללין אהענכש מאר גיט גיין אינגער די שוהל ווען קען דאווינגט אין שוהל ווייל קען וועט אים חושד זיין אז ער דאווינגט גיטו אלא אם הוה נישא משאוי אריין ער מראמט אויף זיך גיט משאוי ונעוהט משאוי זיין וועגין די משאוי גייט ער גיט אריין אין שוהל או שהיה לבית הכנסת שני פתחים בשני רוחות אדער אין די שוהל איז דא צוויי פירען אין צוויי זיימין. אונ ער גייט פארביי די מיר אונ גייט גיט אריין אין שוהל. קען קען שרוואה אומר שמא ילך ויכנס בפתח האחר ווארום דער מענכש וואס וועט וועה אז ער גייט גיט אריין אין שוהל וועט ער זאגין מאר קער וייל ער אריין גיין אין שוהל דורך די אדערע פיר

ויראו האנשים כי תבואו בית יוסף ווען די פרייער פון יוסף זענען גיגריינגט גיטרארין צו יוסף אין שמוצ. האבין זיי מורא גיהאט אפר רבי יוסי איז לבני אדם שלא ידעו וזריע מסתכלים בדרב"ה תורה רבי יוסי זאגט ווי צו די קענשטיין וואס ווייסן גיט אונ קאקען גיט אויף די וועגין פון די תורה איז להם בשעה שהקדוש ברוך הוא יבא לנקם משם דין על מעשיהם ויקומו זיין ווי צו זיי וקאם וועט קומען פארלנגען עס וזי צו געבין אקשפט ווען גאט וועט זיי ווערין שפראגין אויף אלץ וואס זייא האבין גיטאן אויף די וועלט ויקמו הנהי והנפס לת השבון מכל מעשיהם דער גוף מיט די נשמה וועלן אויפשטיין געבין ארעבענונג פון אלץ וואס זיי האבין גיטאן אויף די וועלט עד אשר

זו בכל אחת מהן. ואם רצה לשאול כל צרכו כשומע תפלה שואל אבל לא ישאל לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות :

ואזי מען ער פארנערקערין יעדער ברבך מיט וועלכע גיבעט ער וויל פֿעטין ואם רצה לשאול כל צרכי בשומע תפלה שואל אין דיא ברבך שומע תפלה מען ער פֿעטין אלע ערליי בקשות ובעטונגן וואס ער וויל נאר פֿעטין אָבֿל לא ישאל לא בשלש ראשונות

במדבר יום ב תורה

אונקלוס

לחמשך מתת ד'א יהוה נפש ית יהוה יהוה רוח יהוה וואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ו דמילוי ו'אן אל שם ב'ן שבעטיה בניקוד חולם :

ו	ליהודה נחשון בר עמינדב :
ח	ליששכר נתנאל בראצער: סלובולן אליאב בר חלון: לבני יוסף לאפרים אלישמע בר עמיהוד למנשה גמליאל בר פדהצור :
ט	לזבולן אליאב בן חלקן : לבני יוסף לאפרים אלישמע בן עמיהוד למנשה גמריאל בן פדהצור :

נביאים הושע ב

תרגום

לחמשך מתת ד'א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה רועד ו'הוה חיה יחידה דנצח ו'הוה חיה יחידה דהוה אל שם ב'ן שבעטיה:

א ארי מעת פגשהוון דתו גבי שקרא בהיתו מלפיהוון ארי אמרה אהך דתו עקמיה רחמי ספקני מיכלי ומשתי פסות מילא ובוצ משח כל פרוקי: ב בן הא אנה מקלל ית אורחיהך פקא דסיגין בכוביא ואפסוק פקא דספקוין בקחליא ושביליה לא עתקת: ג והדרף שלם עם עמקיא רחמיה ו'א חרבך יהוון ותפעי סעיד ולא תשפח ותיטר אהך ואתוב לפולחן רבני דקמא ארי טב לי דר הוית פלחא דקמיהי מעפן לא אפלא למעווא: ד ואינון לא ידעון ארי אנה ברבית להון עבוקא וחקרא ומישא ו'כספא אסניתי להון ו'הקא מניה עקרו למעווא:

מקורות דוד

(6) א.מ.ם. כמיה שלם: הובישה הורתם. שנישו המורים אותן: אחרי מאהבי. דרדכי רעים: (3) הנני שך. לשון סירה: בסירים. בקולים: (7) לא ידעה. לא שמה אל ליה: ו'הב. הס עשו לבעל: אלך הספעה מעצרתה שמים כלו נסחם דתו: ו'גדתי ו'גו. לסויר אלך הספעה: (1) ו'דסה. אף שרתם אחר מערכת השמים לסקייר לם ע'ל'א לא חסיי לום לספיס לך טום: ו'קסמ ו'גו. כפל סודר צע"ג: ו'אמה. או תפאך אכעה סכסמם לם היגן ו'גו ו'סל מעני כי אין דכר בך מערכת שמים: ו'כספ ו'גו. והנה הכסף והבז אחר חיי הדיני לה עשו כס לבעל. והוא נורה אס עשו ללגם השמים ו'סכ סיו מייפ'ס אותה כסף ו'הב כע"ט כסף ו'הב ייסכו (ימשי'י):

דעם פירוש כברי סייס'ט גבשנם בטן בייא דער חפסרה פון דער וואך .

להטותק סיסיו וכלכות דו"א שין דלת יוד גשפ שין ישין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונה גשמה ריסור א אר אדנ ארני גשפ ארני רוח אלק דלת נון יוד גשמה דמלכות יו הו וז הו היה יהודה ריסור יהודה היה יהודה דמלכות אל גשמה ב"ן שבועיה:

א דור ו חרבות שניו ומאכלות מתלעתיו לאכל עניים
מארץ ואכיונים מאדם : ב לעוקה ו שתי בנות הב הב
שלוש הנח לא תשבענה ארבע לאאמריו הוין : ג שאול
ועצר רחם ארץ לא שבעה פום ואש לאאמריו הוין :
י עין ו תלענ לאב ותבו ליקחת אם יקרנה ערביינחל
ויאכלה בניינשר :
סב ועידא

וארעא לא שבעא מיא ונורא לא אקרה מסתא : ד עינא דמרינא לאב וישקא קשישוהא דאקא מצודה דוד נחצניה עורבי דנחלא ויסמון יהיה בני נשרא רשי

(6) דור מטרות : סף אם הדור היום דומים שינוי הכלכות ומתנשאות למעלות לחלו בהם הם העניים ללווים מן המלך והסופרים הם הסבויים ובני אדם כל אכלים בכל הם ומשפחיות סבויים עד כי לא יתשובו מן בני אדם ודלה הם כן רשעים עד מלא וף הם כל אלה הם ע"ז"ל חלשן ביניים : (ג) לעוקה : דומה בור הקבר לעוקה כי עוללה ושופס כל סככות אלה כדכר לעוקה העוללה הם הדס : שתי בנות : הם ג"ש וניהם בני ע"ז לעיקים והניהם אומות מן לי רשעים וכו' מין מילה כלאו ימאר אל ישבוו בלוי כי ילכו כל סם ולל יעלה לו מקום כי כל סוף כי כל אחת מהמות מור אל אלוים כי הכה קרוב ידום וכו' יבא אל מהמו : בלש הכה י"ל סם כי שלש הכה המבטיים הנדטים אשר לא תשבענה משפוט שפט ולא יקולו בשפט עכ"ז יש עוד לחלשים לרשעים אשר חקר עוד משפט ומצבים מניי וסיכויים שם לא ימכרו די לנו נשפות בשפט כי לא ירבו יודים ממנה : (ג) גולו : הוא הקבר אשר לא תשבע מפגרים מהים אשר ימומו כחריהם או לללחיים לצרייהם : ונולד רחם : כמה נולד אשר נשלה רחם השמה ולא חוליד כיה וספה הוליס עורבים : חן : כמות פגער' ידכ הגשם בשפור מועט וכן די צו לבשכע עולמל הכין וכני אדם כלים נכעס וסופם ששפת המשפוט ההנם מתמדות : ואש : ר"ל אחרי עות כהרם נשפט הוא בניני אש מניהם : ויהי שרשם וסולכי כי לא תשכ ואל תאמר די (ו) עין חלענ : העין העלונה כדמיומה על מוסר : בלש ומוזה הקבולי טובמות הלא שורל אצמיה כי דרך טעם לה יקרה : נגול וטעם הוא ספורדי המלוים אלל הנחל סמה יקרו סמיו יבוא סמורל לכור שפאמר לבני טורג אשר יקראו (סכלים קמו) וישפע בני שרחה לכריות להעני על סהכ וסכס אולם סמה לל יאכלו הם עין כי אכזרים ההב לא ישנו מן הסכור : ויאלונה בני הנשר הרהפנים שפאמר ככטר יער קנו וכו' (דברים לב) הם יאלכו הם העין ויסמו מן הסכור :

פירוש עברי מיימש

(א) דור תרבות שניו אזוי אדור וואס זיינע ציין זענען ווי די שארפע שווערדין ומאכלות תלעותיו אונ זיינע באקציינער זענען ווי מעסער לאכל עניים מארץ ואכיונים סארם ויי זאלין עסין די ארעמע לייט אונ זאלין ויאי פארלענדן פון דער וועלט, אונ דיא בקבורנע ארעמע לייט דערנדיערין ויאי אז ויאי זאלין קיין פנים מן האבין ווי קענטשין, זאלסטו זיי אויך פריהער מוקח אגין, אבער גיט גיין גלייך סקרין : (ב) לעוקה שתי בנות : דער גרוב פון דעם גיהנם, וואס זיי איז גלייך צו אפיאוקע אזי פער האנדין צוויי מעכשער נראס מיינע מען דער גן עדן אונ דער גיהנם וואס זיי שרייען סמיר הב הב נאר גיב, גיב, דער גן עדן שריים גיב צדיקים, אונ דער גיהנם שריים גיב רשעים שלש הנח לא תשבענה דריי זאכין ווערין קיינמאל גיט זאם אייבע לא אפי די אונ אפערמע זאך איז די וואס זאגין גיט אז עס איז גענוג : (ג) שאול ועצר רחם די גרוב אונ אאשה וואס אויך פאכער איז אפערמיען פון צו האשה קינדער ארלא שפחה פום אפי די ערר ווערט גיט זאם מיט וואסער, אבער אז זיאי ווערין פול קענען זיי שוין מעהר גיט צו געמען, אזוי אויב די אשה ווען זי האט שוין פיל קינדער קען זיא שוין מעהר גיט האבין וואס לא אפי די אבער דאס פיינער (חק לישראל עים) ח"ד

(6) ר"ל יש לנוח ביהוה וכמ"ט גד"ט בישנות לכל אהבה נכחי לא תחירו: (ב) ובי"ב הסופקים וא"כ ס"ל נבדק זמן תפילין סוף הימים דבמ"ג דרכות מע' ס"ב דלאו ז"ת הוא וכן כסכתם כל הסופקים וי"ט חו"ט והבשר"ט פ"י שכתב על ז"ל דלפי נגד"ר שז"ס אסור לנטות יותר מזוג אחד דלא שכי יריד אומר מנבטות כחול. והא דלוקימנח כמ"ד זמן כ"ו משום דתפילין דתפילין כר"ל וי"ט ס"ל וי"ט סוף. והב"ט ס"י כיון דלכן לא דק"ל וי"ט תפילין לכתוב ככתוב ולפי יולא שלא במקומו י"י פשוטי לכן לא יבא אלף זוג זוג: (ג) והב"ט דהבטח אין בו קשר רשאי ללבוש דלפ"ט ס"י הוי דרך מלכות א"י דעובדי. וי"ט: (ד) דלסור נמי איכא (ה) וי"ט נבמ"ד ר"ו ודכ"ט: (ו) אכ"ל מתי"ו קאי ב"ו מעט ב"ו נכ"ט וכל מןן סבילתו של ז"ל לכן כדכ"ו ונתינן: (ז) והל"ך ולא יזיז ע"ש שמש ינישו ע"י ויחטיב למנוח. רש"י: (ח) וי"ט דכ"ט קדוה סוכנת הספיק למכשיות דהא הכתי ספכה לא ר"ל נגלות הא דפחות פחות מר"א כמ"ט דכ"ט דשבת: (ט) לחירו. ח"ק ספר פחות מר"א עדיף דא' חמיר טומו לחירו כ"ו אוישה מלא דבכתב. [כ] כ"ו.

כלי אמע"י דנכורה דמלכות דליריכ אלהים

המצוא תפילין מכניסין זוג זוג. ר"ג אומר שנים שנים בד"א בישנות אבל בהדרשות פמור. מצאן צבתים או כריכות מחשיך עליהם ומביאם ובסכנה מכסין והולך לו: ב ר"ש אומר נותנן [ח] לחברו וחברו לחברו עד שמגיע לחצר החיצונה וכן [ג] בנו נותנו לחברו וחברו לחברו

המצוא תפילין. גדרה במקום שאינן משתמרים (א): זוג זוג. א' כראש וא' צדוע כדרך שלובש בחול והיינו זוג וחזור תמיד ומכניס זוג זוג עד שיכניס את כולן קסבר שבת זמן תפילין הוא אלא שהמסיים גורו עליהן גזירה שמה תפסוק לרעה היו יביאם א"ו ואם ילכש ויחר זוג זוג כ"ד

כל תוסף ואחי חיסור כל תוסף ומשוי להו עליו כמשוי ור"ג סבר שבת לא זמן תפילין הוא והיינו עומת דשרי ליה רבנן בהלכה משום דהכשית הוא הלכך מכניסין ז' זוגות ז' זוגות דב' זוגות

הוי תכשיט לפי ששניו מקום יש כראש להניח ז' תפילין וכל כמה דהוי תכשיט שרי ומשום כל תוסף ליתא הכא דלוי פקח מנות תפילין כלל אלא כשאר מלבוש דעלמא ואין הלכה כרבן גמליאל (ב): בישנות. שמיכר הקדש (ג) דדליף תפילין הן יש בהן קדושה ואין מחללין שבת (ד) עליהן להכניסן דלמא קמייהו בעלמא נהוו ואלו קדושה אלא בעשוין כהלכתן לשמן: אבל בהדרשות. ח"ן מחללין שבת (ד) עליהן להכניסן דלמא קמייהו בעלמא נהוו עולין. ויבט ומשק"ט שם עד שמהשך ומהשכחה מכניסין לבית קודש הלילה הכנסתם שגזרו גזירה שלא לרביע תפילין ומת"י הסורי תחסרה והכי הקמי כמה דברים אמורים בסכנה של גזירה (ה) אצל אס מחיירא לשנות שם חמ"י הלמטיס מולינן פחות פחות מד"א (ו): ב ר' שמעון אומר נותנן לחברו. (ז) ח"ן מולינן (פחות) פחות מד"א כשמתירא מפני לטסוי שמה יעבדים שמה יעבדים שמה יעבדים: (ז) בכו.

הוא תכשיט לפי ששניו מקום יש כראש להניח ז' תפילין וכל כמה דהוי תכשיט שרי ומשום כל תוסף ליתא הכא דלוי פקח מנות תפילין כלל אלא כשאר מלבוש דעלמא ואין הלכה כרבן גמליאל (ב): בישנות. שמיכר הקדש (ג) דדליף תפילין הן יש בהן קדושה ואין מחללין שבת (ד) עליהן להכניסן דלמא קמייהו בעלמא נהוו ואלו קדושה אלא בעשוין כהלכתן לשמן: אבל בהדרשות. ח"ן מחללין שבת (ד) עליהן להכניסן דלמא קמייהו בעלמא נהוו עולין. ויבט ומשק"ט שם עד שמהשך ומהשכחה מכניסין לבית קודש הלילה הכנסתם שגזרו גזירה שלא לרביע תפילין ומת"י הסורי תחסרה והכי הקמי כמה דברים אמורים בסכנה של גזירה (ה) אצל אס מחיירא לשנות שם חמ"י הלמטיס מולינן פחות פחות מד"א (ו): ב ר' שמעון אומר נותנן לחברו. (ז) ח"ן מולינן (פחות) פחות מד"א כשמתירא מפני לטסוי שמה יעבדים שמה יעבדים שמה יעבדים: (ז) בכו.

פרק ה' המצוא תפילין או איינער געפינט אים שבת

תפילין אין פועלד מכתבין זוג זוג בריינגט ער זיי אריין אין שקאט פארזויי. איינס לייגט ער אויף די האנט אויף ווי מען לייגט אום דער נואכין אונ איינס לייגט ער אויף דעם קאפ ווי מען לייגט אום דער נואכין. אונ אזוי מודה ער מיט די אלע תפילין ביי ער בריינגט אריין אלע תפילין אין שטוב, רבן גמליאל זאגט שנים שנים ער בריינגט אריין די תפילין צו צוויי פארזויי, צוויי תפילין לייגט ער אויף די האנט אונ צוויי תפילין לייגט ער אויף דעם קאפ, אונ אזוי זאל ער מאהן ביי ער וועט אריין בריינגען אלע תפילין פון פועלד אין שטוב כפי דברים אמורים ווען זענען די רייד גינאגט גינאורין אז ער מעג דיא תפילין אריין טראגן בישנות ביי אלע תפילין אזל בהשיות אבער גיעע תפילין פמור קאר מען זיי גיט אריין בריינגען אום שבת פון פועלד אין שטוב סגאן צבתים אז ער האט גיפונען דיא תפילין צו זאמען גיבונדין פארזוויי אש"ל יד מיט אש"ל ראש או גריכות ארבע עשליבע פאר צו זאמען גיבונדין אונ זיי זענען אזוי פיל אז ער וועט גיט קענען אבער טראגין אלע תפילין אין דעם שבת דיגען

קאג ביו נאכט פון פועלד אין שקאט זאל ער נאר גיט זעקען, נאר פחשיך עליהו, ער זאל זענען ביי זיי ביו עם וועט ווערין פונקטער מאצא שבת ויבניא אונ בריינגט זיי אריין אלע מיט איין קאהל אונ אויב ער האט מורא דארט צו זעין פאר גולגים, זאל ער זעקען אלע תפילין מיט איין קאהל אונ גיין ווייניגער ווי פיר איילין אונ זיך שטעלן, אונ אזוי זאל ער גיין די באנצע וועג צו ווייניגער ווי פיר איילין ביו אהיים פסקה אונ אויב עם איז אסקנה, דער מלך האט גוזר גינאען מען צאל גיט לייגין תפילין פסן ויזיל לו דעקט ער זיי צו אונ גיט אונעק: ב רבי שמעון זאגט אז ער האט מורא פאר גולגים זאל ער זיין גיט טראגין צו ווייניגער ווי פיר איילין נאר עם זאלין זיך אויס שטעלן אפראנד מענטשין פון פועלד ביו צום שקאט נתנן לחברו, ער גיט זיי צו זיין חבד ויחבו לחברו אונ זיין חבד גיט זיי צו זיין חבד עד שפגיע לחצר החיצונה ביו עם קומט אן צום אויס- ווייניגסטין הויף צום ערשטין הויף פון שקאט וכן ב"ו אונ אזוי אין דער דין אז זיי נוייב האט זעהאט אקבד אין פועלד אום שבת זאלין זיך אויס שטעלן אפראנד מענטשין פון קינד ביו

פירוש ע"ט

גיגען. אבער דער אדלער האט שטארק ליב זיינע קינדער, געקמט ער דאס פלייש וואס ער געפינט אונ פראגט דאס צו זיינע קינדער:

קינדער פון אדלער מעגין אויף פרעסען זיינע איבעריגע פלייש, ודער ראב האט גיט ליב זיינע קינדער האט ער זיי גיט אין זיינע גינאגקען, פיקט ער נאר אויס די אויגן דערפון האט ער פערגעד

גילתו אמו בשדה נטוה לשכרו והא עדיפא מלעטלו פחות פחות מל' אמות: אפי' חוץ לתחום. נחיתת של
הסקר מיירי (ו) לוי יש לה בעלים הא"ל להשמי' ליה (ח) דלמר נכסי הסקר קונה שביחה נמקומן: לא תהרץ זו
שביחה: אמרו לו. ריבין הוא דל"ל להשמי' ליה (ח) דלמר נכסי הסקר קונה שביחה נמקומן: לא תהרץ זו
יותר מרגלי בעליה. כלומר אם היו לה בעלים ולא ערבו לא הייתה מהלכת אלא אלפים אמה השתא נמי לא תהרץ אלא
אלפים אמה ממקום שביחתה

דליכא נמי דבר מליה לרבי
הוא לכימילי ולסוכו דיום הולד:
ולכילת דס"ה שבי כפתת
מד"ט. ר"כ: [ג] ודפי' מסא.
דלפי' דקשט' ניה דל' לויכר
מה שמלעטלו אמו עיה לוי
לפי' הכי דא עדיפא פטילוכי:
פחות כו' גזכר כו' גמ':
(י) וסוכו (הפוסק) מון
למחוס דמקום אבא לא מון
לחמיו של סוכא דהתן מ"ב
פ"ה דבניה דכרנא המעלא ל"ב
שלא נהכין שום אחד שזכס

[ג] אפי' מאה. ר"י אומר נותן אדם חבית לחברו
והברו לחברו אפילו חוץ לתחום. אמרו לו לא
תהרץ זו יותר מרגלי בעליה: ג היה קורא בספר
היה קורא בראש הגג ונתגלגל הספר מידו עד שלא
הגיע לוי' מפחים גוללו אצלו משהגיע לוי' מפחים
הופקע על הכתב. רבי יהודה אומר אפילו אין
מסולק מן הארץ אלא כמלא מחס גוללו אצלו. ר'
שמעון אומר אפילו בארץ עצמו גוללו אצלו שאין

הוא לכימילי ולסוכו דיום הולד:
ולכילת דס"ה שבי כפתת
מד"ט. ר"כ: [ג] ודפי' מסא.
דלפי' דקשט' ניה דל' לויכר
מה שמלעטלו אמו עיה לוי
לפי' הכי דא עדיפא פטילוכי:
פחות כו' גזכר כו' גמ':
(י) וסוכו (הפוסק) מון
למחוס דמקום אבא לא מון
לחמיו של סוכא דהתן מ"ב
פ"ה דבניה דכרנא המעלא ל"ב
שלא נהכין שום אחד שזכס

הוא לכימילי ולסוכו דיום הולד:
ולכילת דס"ה שבי כפתת
מד"ט. ר"כ: [ג] ודפי' מסא.
דלפי' דקשט' ניה דל' לויכר
מה שמלעטלו אמו עיה לוי
לפי' הכי דא עדיפא פטילוכי:
פחות כו' גזכר כו' גמ':
(י) וסוכו (הפוסק) מון
למחוס דמקום אבא לא מון
לחמיו של סוכא דהתן מ"ב
פ"ה דבניה דכרנא המעלא ל"ב
שלא נהכין שום אחד שזכס

לא לו ולא לתחום אלא כל אחד
מ"ס: (ט) דלפי' דמכס"ד לכימילי לאו חיבור דלורייתא
ליכא מיהו הכא בנה כס"ד מיירי וליכא משום שבות ורישא
ר"י טא: (י) כלומר וק"ל רפ"ט דשבת דקטוס לאו כמי שנותנת
אפי' לא היה אגדו בידו שהרי לא נח ברה"ר ומשני כגון שהיה
עסקים המתחמים דהוי כאלו נח ברה"ס ואם לא היה אגדו בידו
הסוסי מהסרה והכי קמני הגוי לוי' עסקים מן הארץ הופכו על
גוללו אצלו דברי ר' יהודה שר' אומר אפי' אינו מסולק מן הארץ
אלא מלל החוט גוללו אצלו דבני' הנחה על גבי
משהו: הופכו על הכתב. האומיות כלפי הכותל שלא יהא מוטל כל
כך בבנין ומניחו אם עד שמתחך:

צום ששאת טהו לחברו גימ ער דעם קינר צו זיין
סגר ויחברו לחברו און זיין חקר גימ איהם צו זיין
חקר ואפילו פאה און אפילו הונדערט קענען שניין
גימ איינער צום אנדערן ביו ער קומט אין ששאת.
כפי יהודה זאגט נישן אדם חבית לחברו אז איינער
האט געפונען פאסא אום שקת אין פעלד גימ ער
די פאס צו זיין חקר ויחברו לחברו און זיין חקר גימ
איהר צו זיין חקר ביו די פאס קומט אין ששאת
אפילו חין לחשיל אפילו די פאס שטייט נויטיקער ווי
צוויי שווינדן איילין פון ששאת, פון געקטווענין
קעגן מען זיא בריינגען אין ששאת אריין דורך
די קענען שניין וואס איינער נועט געבין צום אנדערן
אפילו לו האקין ריא חקבים ורבי יחקן בן נורין
געזאגט צו רבי יהודה לא תהרץ זו יותר מרגלי בעליה
די פאס קאר גימ גיין נויטיקער ווי זיא וואלט
גיהאט אבעל הבית. אויב די פאס וואלט געהאט
אבעל הבית און ער וואלט גיט גלייגט אעירוב
נאלט קען די פאס גיט גיטארט מראנין נויטיקער
ווי צוויי שווינדן איילין, אזוי אז די פאס האט
קיין בעל הבית קאר זיא אויך גיט גיין נויטיקער
ווי צוויי שווינדן איילין: ג היה קרא בספר על האסקופה
ער איז גיעסקין אויף די שוועל פאר זיין שטוב
און האט גיליענט אין אספר ואון די שוועל איז
גיט ארשות היחיד און גיט ארשות הרבים, נאר
אפדמליה, וואס מדרבנן קאר מען גיט ארויף
שפעלין אויף איהר גיט פון רשות היחיד און גיט
פון רשות הרבים) און דער ספר איז געווען אויף
געוויקלט ווי אספר הורה ותגלגל הספר סידו און
גימ אפי' מאה. ר"י אומר נותן אדם חבית לחברו
והברו לחברו אפילו חוץ לתחום. אמרו לו לא
תהרץ זו יותר מרגלי בעליה: ג היה קורא בספר
היה קורא בראש הגג ונתגלגל הספר מידו עד שלא
הגיע לוי' מפחים גוללו אצלו משהגיע לוי' מפחים
הופקע על הכתב. רבי יהודה אומר אפילו אין
מסולק מן הארץ אלא כמלא מחס גוללו אצלו. ר'
שמעון אומר אפילו בארץ עצמו גוללו אצלו שאין

נימא

דבר משום שבות. כגון זה שאנדרו יטרו וליכא כי אם שבות דרבנן א"כ לא גוללו אלנו שאין חייב בזה התורה אלא"כ
אל הספר כולו חידו וזמ ברה"ב ובלעקרו מרה"ה ולהניח ברה"י ואין הלכה כרבי שמעון: ד' ויו. אכן או עז' הכולט
אל הכותל על אדור רעות הרבים גבוה' ספחים מקרקע של רשות הרבים: נותרין עליו. בני עלייה: ונמשלין
במנה. שאורי רה"ר אינה הולכת אלל עד עשרה ודוקא כלים הנכבדים כגון כוסות ולוחות הוא דנותנים עליו

אל כלים שאינם נכבדים
אבל דלמא נפלו ברה"ר ואחי
לאחייבנו: עומד אדם
ברה"י כבית או על הגג
ויעל הסף מכלן ומניחו כאן
ברה"ה והף על פי שאין
ראשו ורובו עומד ברה"ר
במקום החפץ ולא גזיין
שמא יביאנו אלנו: ובלבד
שלא יוציאנו מארבע
אמותיו. שהיה מונח בו:
ה וישתיין ברה"ר.

לך דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקדש:
ד' ויו שלפני החלון נותנים עליו ונוטלים ממנו
בשבת. עומד אדם ברה"י ומפלט ברה"ר ברה"ר:
ומפלט ברה"י ובלבד [ד] שלא יוציא חוץ מרה"ר:
ה לא יעמוד אדם ברה"י וישתיין ברה"ר ברה"ר
וישתיין ברה"י וכן לא ירוק. ר' יהודה אומר אף מי
שנתלש רוקו בפיו לא יהלך ד' אמות עד שירוק:
ו לא יעמוד אדם ברה"י וישתה ברה"ר ברה"ר
וישתה ברה"י. אא"כ הכניס ראשו ורובו למקום
שהוא שורה וכן בגת. קולט אדם מן המזחילה
למטה

דמיא: [ד] שלא יזיח. אטומד
ברה"י וינטול ברה"ר קאי:
(ה) דמשכחיה סבול לריב
לכן משוי' ליה פקוס. גמלא:
(ו) הכי איחא גמ' דלא
חקשה ממ' ד דמוח לממוד
ברה"י וינטול ברה"ר אלל
דגמלי בכלים שאינן לריבין לו:
הכא דלריבין לו: (ג) וספסיו
ופרסיו כך וקולט ככלי מן
המים שירדין מן המזחילה
שהיא למטה מיה"ט וזכח כ"ש
דה"ט למטה מ' שהיא וקלט
למטה מ' משום שריחיה
דגמלי כמקרי: (ד) כלו דכתיב
מסקין דפסס מזחילה היא כפחוס ע"ג: (טו) כלומר דאלו

דמפיק מרה"י לרה"ר ואם שתיין חייב העלאת והף ע"ג
דכענין עקירה ממ"ג מקום שבו ד' על ד' השמן וכן
הרוק הוו כמוחיס במקום שיש בו ד' על ד' (יא): שנתלש רוקו. והוא שנתענל ונתספך בפיו ואין הלכה
כר' יהודה: ו וישתה ברה"ר. והו"מ בכלים שהם לריבין לו דגזיין דלמא אמו לאחייבהו אבל בכלים שאין
זריבין לו מותר (יב) ואפילו לא הכניס ראו ורובו ברה"ר: וכן בגת. לענין מעשר שאם הכניס ראשו
זרובו בגת שמה בלא מעשר דהוי שתיית ערמי ומוץ גת אינו רשאי לשמות בלא מעשר דהוי שתיית קבט: קולט.
תופס כלומר מקבל מן המים הנוחלים ושמה: המזחילה. כמין כנין מדרון עשוי סמוך לכותל שזוחקין בו המים
ולחכי נקרא מזחילה שכל דבר המהלך ורוחש ע"ג הכותל או על גבי קרקע נקרא וזחל כד"א וזחלי עפר:
למטה כעשרה מפתחים. גרסיין והכי קאמר עומד אדם ברה"ר וקולט בכלי למטה מ' ספחים מן המים
היורדין מן המזחילה (יג) וקולט דוקא כדמפרש כש"ס אבל לא ירפק ויחבר פיו או הכלי למזחילה שהיא כשפות
מנ' (יד) סמוך לגג והט"פ שהיא למטה מ' (טו) מ' מ' חאיל ומוטלת לאורך הכותל ובתוך ג' לגג היא כנג היאיל

גימא אואך וואס איז אסור נאר מ'רד'גן עמיד
בפני כתבי הקדש אונ דער אסור זאל ויין בייא
הייליגע ספרים, ווייל איין וויס האלט ער אין
האנט אונ די אנדערע וויס ליגט אויף די ערד,
איז דאס נאר אסור אויף צו הייבן מ'רד'גן, אונ
ביי ספרים איז נימא דער אסור: ד' וי' שלפי
הלון אברעמיל וואס גייט ארויס פון וואנט בייא
דעם פענקסער, אונ די ברעמיל איז הויך פון
גאס צעהן פעקים אדער מער נענין עליו מען
מען ארויף לייגן אויס שבת פון שמוב דורך דעם
פענקסער אויף די ברעמיל נאךער נאר אנעלבע
פלים אז זיי וועלן אראפ פאלן וועלן זיי צו
בראכין ווערן ונטלן פסט בשבת אונ מען מען
נעמען אין גאס פון דרא ברעמיל אין שמוב
אריין עמיד אום ברשות היחיד אמענמש קעגן שמיין
אום שבת אין רשות היחיד ואין אשמוב אונ
ארויס שמעקין די האנט דורך דעם פענקסער
אדער דורך די טיר וספלט ברשות הרבים אונ נעמען
אואך אין גאס פון איין ארט אונ לייגן אויף דעם
אנדערין ארט אום שבת ברשות הרבים אונ, ער מען
שמיין אין גאס אונ אריין שמעקן די האנט אין
שמוב וספלט ברשות היחיד אונ נעמען אואך פון
איין ארט אין שמוב אונ לייגן אויף דעם אנדערין
ארט אין שמוב ובלבד שלא יוציא חוץ מארבע אמות
נאר ער זאל גיט מ'ראגין אין גאס פיר איילין:

ה לא יעמוד אדם ברשות היחיד אמענמש קאר גיט
שמיין שבת אין שמוב וישתיין ברשות הרבים אונ
משתהין ויין אין גאס ברשות הרבים וישתיין ברשות היחיד
אונ אז ער שמיית שבת אין גאס קאר, ער גיט
משתהין ויין אין שמוב וכן לא ירוק אונ אזוי קאר ער
גיט שפייגען שבת פון שמוב אין גאס אונ גיט
פון גאס אין שמוב, רבי יהודה זאגט אס משתלש
רוקו בפיו אונ די שפייאכץ אין שוין גירובת גיווארין
פון ארט אונ ויא ליגט אין כויל לא יתבך ארבע אמות
קאר ער גיט גיין שבת פיר איילין אין גאס מיט
די שפייאכץ אין כויל עד שירוק סירידן, ער זאל
אויסשפייגען איידער ער הייבט אן צו גיין: ו לא
יעמוד אום ברשות היחיד אמענמש קאר גיט שמיין
שבת אין שמוב וישתה ברשות הרבים אונ ארויס
גייגן דעם קאפ אין גאס אונ מריקען ברשות
הרבים וישתה ברשות היחיד אונ אז ער שמיית אין שמוב
קאר ער גיט אריין דעם קאפ אין שמוב
אונ מריקען אלא אס גן גאר סירידן הנגיס ראשו ורובו
ער האט אריין גירבאכט ויין קאפ אונ מער וויא
אהאלבין גוף למקום שהיא שותה אין דעם ארט וואס
ער מריקט דארטן וכן גיט אונ אזוי אז איינער
מריקט וויין פון אקעלסער גיט גימעשרתע,
מו ער אויף אריין שמעקין דעם קאפ אונ מער
ווי אהאלבין גוף אין קעלסער קולט אום סן הפחילה
אמענמש קעגן הארמיו אפלי אין גאס אונקער ד' י

כמולין מן הגג שהיא רשות יהויד לרשות הרבים וכן
 הצנור מ"מ. כלומר בין קולט בין מורף משום דלנו
 לעולם בולט הוא ויולא ליה"ר (טו) וכש"ס מוקי לה כשאין
 צנור ד' ע"ד ש' ארזי מוקף רשות לעלמו (יז) ודחוליתו
 גבוהה י"מ חלון שעל

למטה מ' ספחים ומן הצנור מ"מ שוטה: ז' בור
 ברה"ר וחוליותו גבוה י' ספחים חלון שעל גבו
 ממלאין הימנו בשבת. אשפה ברה"ר גבוהה:
 ספחים חלון שעל גבה שופכין לתוכה מ"מ בשבת:
 ח אילן שהוא מוסד על הארץ אם אין נופו גבוה
 מן הארץ ג' טפחים מסלמלין תחתיו. [ז] שרשיו
 גבוהין מן הארץ ג' ספחים לא ישב עליהן. הדלת
 שבמוקץ וחדקים שבפרצה ומחצלות [ז] אונעלין

סמור ואכילו הבור מופלגת מן הכותל של חלון ד' טפחים
 (יח) ממלאין ממנה שאין כלן רה"ר מפסקת מן הבור לחלון
 בע"ש שממלאין אילן מקום פטור בלנד וכן אשפה ברה"ר
 גבוה י' טפחים רה"ר היא ולא משיגין שמה חגול אשפה
 ותעמוד על פחות מ' ואחי למשיך קדמיקרא ודוקא כלאשפה
 של רבים שאינה עשויה להפנות אבל אשפה של יחיד העשויה
 להפנות אין ורקין לה בשבת (יט) דמשיגין לחמא מפנה לה
 והויא לה רה"ר: ז' ח' דמייסין. שנופו טופה למטה מכל לדיו
 סביב: סמלמלין תחתיו. לכיון דלון נופו גבוה מן הארץ
 ג' טפחים ויהי להו כלבדוים לכרך ומחצלות (כ) לפיכך
 מותר לטלטל תחתיו ומ"מ לרד למלחות אותו ארזי שנין

דבור ומולתו מלכרפין לעכרה דלכיו סבור רה"ר וכל
 דשמיטין לה כפ"ל מ"ב דשבת מ' בסו' דרגילות כך עוד
 מ' דשבת קמ"ל ז' ירוק ד' (וכ"ט) כדכ"ה בע"ז (ד"ט) כ"ה
 דרוחב הבור עם החוליה דל"כ לא סו' רה"ר ויהי למו דהכ"ה
 ס"ה דהכ"ה חוב סעל נקט י' (ט) כ' שגריפתו ורקין ששטע
 שחוקה מן הכותל ודך לעמלה מ' זורקים והו' מקום פטור.
 סוס': (כ) משום דשחמא גוסיס ממוחריס לערקין גובה י' ס'
 (כא) מלחא דמחיה ארזי דכל לבד דממרינן כבלי דוכמא לא
 חשכין שיהיט מעולא ועלמא שילא נו' להר"ב מל' הר"מ דהכ"ה
 וקשרין כדכ"ה כו' ולכן כ"ל כי מלת כדכ"ה הוא ע"ס וכל' לחמא:
 [ז] ששני. ש' יחלף מן כקקס ועלפן כמו כדליתוס חוקים:
 ר"כ: (כב) כמו כששכט חדק (עש"ט). ה"מ: [ז] אין
 טענין

הנף לתוך (כח) בחבן וקסו וכיוצא בו ולקטור טופה שלא
 מחיה ואין מטעלין בו אלא כבית ספחים סה"ע אמה זכירים
 ויהיו וז"ל גבוהין ג' הרי ג' כקרקע ומותר לגשע עליהן: הדלת
 קבועה בלייר כשאר דלתות אלא קופסה כנגד הפתח וכשהוא
 פתוח מטייל הדלת על הארץ: וחדקים: קוויס (כב)
 שהתקין כדי למחוס בהם פתח. של קייס כל אלו חוקים קשורין
 ואין קבועין במקומן אלא כשכאן

למטה מ' ספחים ומן הצנור מ"מ שוטה: ז' בור
 ברה"ר וחוליותו גבוה י' ספחים חלון שעל גבו
 ממלאין הימנו בשבת. אשפה ברה"ר גבוהה:
 ספחים חלון שעל גבה שופכין לתוכה מ"מ בשבת:
 ח אילן שהוא מוסד על הארץ אם אין נופו גבוה
 מן הארץ ג' טפחים מסלמלין תחתיו. [ז] שרשיו
 גבוהין מן הארץ ג' ספחים לא ישב עליהן. הדלת
 שבמוקץ וחדקים שבפרצה ומחצלות [ז] אונעלין

הנף לתוך (כח) בחבן וקסו וכיוצא בו ולקטור טופה שלא
 מחיה ואין מטעלין בו אלא כבית ספחים סה"ע אמה זכירים
 ויהיו וז"ל גבוהין ג' הרי ג' כקרקע ומותר לגשע עליהן: הדלת
 קבועה בלייר כשאר דלתות אלא קופסה כנגד הפתח וכשהוא
 פתוח מטייל הדלת על הארץ: וחדקים: קוויס (כב)
 שהתקין כדי למחוס בהם פתח. של קייס כל אלו חוקים קשורין
 ואין קבועין במקומן אלא כשכאן

לאנגע רינע וואס ליגט איבער די ליינג פון דאך
 אונ די וואקער פון די רינע זאל אריין רינען אין
 די פלי לטשה פשוטה ספחים אויב די רינע איז
 גיך רינגער ווי צעהן ספחים פון די ערד אונ אז
 די רינע איז העקב ווי צעהן ספחים מען קען אויך
 אָבער ער זאל צו שטעלין די פלי צו די רינע
 קאר קען ניט וועהיילן ון פאנזר אונ פון די קליינע
 רינע וואס שטעקט אין די גרויסע רינע עכל סקום
 שוטה קען ער פון יעדן ארט סרינגען. מל קעג
 צו שטעלין די פלי צו די קליינע רינע די וואקער
 זאל אין איהר אריין רינען ואָבער נאר אז זיא איז
 גיך רינגער ווי צעהן ספחים פון די ערד: ז' בור
 ב'שית רב'ים אגרוב ואברונען אין גאס טיף צעהן
 ספחים ואיז ארשות היחיד ויחלתו אונ די ערד
 וואס ליגט ארום די גרוב גיטה עשרה ספחים איז
 הויף צעהן ספחים איז אויך ארשות היחיד הילן
 שגל גיי די ערד פענקמער וואס איז ביי די ערד וואס
 ארום די גרוב און ארשות היחיד ספלאן
 היט גיט מועג קען אן שעפון וואקער פון דיא
 ברונען אום שבת אונ טראגט די וואקס איבער
 די ערד וואס ארום ברונען דורך דעם פענסער
 אין שטוב אריין אשפה ברשת רב'ים אבארג מיסט
 וואס ליגט אין גאס גבוהה עשרה ספחים הויף צעהן

נוטלין . ולי קיאל לר ממז' פ"ט דשכח דפקה המלון שכי משום דקום' אהל עליה שכי הכס עשוי קבע הוא שפון עשויים לפסוקי אלה לזמנים אלה דהיינו לפי שפון דלך נפשו ויזילתו עולמים : [ז] נבדוהים : אפי' כמלה כימא . גמ' : [ח] אלא א"כ עו' . כשי' סיכא דלסיכא קלי ור"כ פורט

בהן אא"כ [ז] נבדוהים מן הארץ : מ' לא יעמוד אדם ברה"י ויפתה ברה"ר ברה"י ויפתה ברה"ר [ת] אא"כ עשה מחיצה נבונה עשרה ספחים [ט] ד"ר מאיר אמרו לו מעשה בשוק של פממים שהיה בירושלם שעל גבי הפתח רבי יוסי אומר שוק של צמרים היה : י' נגר שיש בארשאו גלוסמרא . ר"א אוסר . ור' יוסי כהניר . א"ר אליעזר מעשה בכבה' נ' שבמבריא שהיו נוהגין בו היתר עד שבא רבן גמליאל והוקנים ואסרו להן . רבי יוסי אומר איסור נהגו בה כא"ר הגוקנים

לפתוח מטילין אותן על הארץ לפיכך אין נוטלין בהם ומתקין ככני אה"כ גבוהים מן הארץ דלוי לא מחוי ככני ונוטלין ככני : מ' לא יעמוד אדם ברה"י . ויטול מסתח המונח ברה"ר ויפתה בו פתח התנות המונח ברה"ר ואלע"פ שאין ממקום המפתח עור המפתח לרבע אמות גודל המפתח יכניס המפתח אלוה : אלא אם כן עשה לו מחיצה . ויעמוד בתוכה ויפתח ויטול : אמרו לו והלא מעשה בשוק של פממים . שמעיה רבנן לר"מ דכי היכי דלמיר רבנן לר"מ דכי היכי דלמיר ברה"י ויפתח ברה"ר וכו' וכו' קאמר לא יעמוד אדם בכרמליה

ויפתח ברה"י או ברה"ר ויפתח בכרמליה משום הכי קא מותבי ליה משום של פממים שהיה בירושלם דכרמליה הוא כיון שדלתותיה ועולות כליה לא מקרי רה"ר (כג) והחלון שמתקין בו המפתח היה רה"י והיו עומדין בכרמליה ופותחין ברה"י : פממים . טמאים שמפטמין בהמות לשחוט . ואין הלכה כר"מ לא ברה"ר ולא בכרמליה : של צמרים . מוכרי נמר : י' נגר . כענין בריה שמתקנים כותלים או בחאקופה לנעול בו הדלת : גלוסמרא . שרלשי

אין שפוטאם אמיר אין נטלין בהן קאר מען נים צו מאכין מיט זיי אנטשאמט אמיר אום שבת אלא אם כן קאר סידין גבוהים מן הארץ זיי וענען דורך פון די ערד זיי שלענען זיך נים אויף די ערד : מ' לא יעמוד אדם ברשות היחיד אמענמש פאר נים שמיין שבת אין שמוב און ארוים שפעקין די האנט אין נאם און נעמען דעם שליסעל וואס ליגט אין נאם ויפתח ברשות הרבים און עפענען דעם שלאם פון די טיר וואס איז אין נאם ברשות הרבים ויפתח ברשות היחיד און אז ער שמיים שבת אין נאם קאר ער נים אריין שפעקין די האנט אין שמוב און נעמען דעם שליסעל וואס ליגט אין שמוב און עפענען דעם שלאם פון די טיר וואס איז אין שמוב אלא אם כן קאר סידין עשה מחיצה נבונה עשרה ספחים ער זאל מאכין ווענט וואס נענען הויה צעהן ספקים ארום זיך . אויב ער שמיים אין נאם . אדער ארום דער טיר אויב די טיר איז אין נאם . אז ער מיט די טיר זאלן בידע זיין אין רשות היחיד דבי רבי פאר אזוי זאגט רבי מאיר . און אזוי ווי ער קאר נים שמיין אין שמוב און אויף שליסין אין נאם . און נים שמיין אין נאם און אויף שליסין אין שמוב . אזוי קאר ער נים שמיין אין אפרמליה און אויף שליסין אין נאם אדער אין שמוב . און נים שמיין אין שמוב אדער אין נאם און אויף שליסין אין פרמליה ואפרמליה איז נים ארשות היחיד און נים ארשות הרבים . דאריבער האבין די רבנן גיאסרת ארוים צו פראגין און אריין צו פראגין שבת פון פרמליה אין רשות היחיד און אין רשות הרבים אפי' לו האבין די חכמים גזאגט צו רבי מאיר מעשה בשוק של פממים עס האט גימרא פון אין נאם פון דיא קבדים וקיינערסן שהיה בירושלם וואס איז גיווען זיי וירושלים שהיו נוטלין זיי פלעגין פאר שליסין די מידען שבת ופניחין את המפתח

און פלעגין אנוועק לייגין דעם שליסעל פהלון שען גבי הפתח אין פענסקטער וואס ביי די טיר . רבי יוסי זאגט שיש של צמרים היה דאם איז גיווען אין די נאם וואס מען פארקויפט וואל . און די וואל הענדלערס פלעגין שבת פאר שליסין די מידען און פלעגין אנוועק לייגין דעם שליסעל אין פענסקטער וואס נעבין די טיר . און ירושלים היינט אפרמליה פלעגט מען פאר שליסין און אנוועק לייגין דעם שליסעל אין פענסקטער וואס דאם איז ארשות היחיד . זיקת מען דאך אז פון פרמליה אין רשות היחיד מען קען פראגין שבת . נים ווי רבי מאיר זאגט : י' נגר שיש בראש גלוסמרא ארינעל וואס די קאפ איז גראב . מען קען שמיסין דער מיט פעקער גבי אליעזר אסר רבי אליעזר זאגט מען קאר נים שבת נעמען דעם ריגעל צו רינגען די טיר . סידין דער ריגעל איז אנגיבונדין צו די טיר און ער איינגט ער שלעפט זיך נים אויף די ערד ורבי יוסי פתיר און רבי יוסי זאגט נויט דער ריגעל איז אפילו אפילו ער איז נים צו גיבונדין צו די טיר און איינגט ער איז יא אנגעבונדין צו די טיר און איינגט נים . נאר ער שלעפט זיך אויף די ערד . פון דעס טווענען מען מען צו רינגען מיט אים שבת אסר רבי אליעזר האט רבי אליעזר גזאגט מעשה בכבה' שבמבריא עס האט זיך גימרא אין די שהיה וואס איז אין סבריא שהיו נוהגין בו היכי זיי פלעגין שבת צו רינגען די טיר פון שהיה פון סבריא מיט ארינעל וואס איז נים צווא גיבונדין צו די טיר נאר ער ליגט אויף די ערד ער שפא רבן גמליאל ויהקנים ביו רבן גמליאל מיט די יקנים זענען גיבונדין אין סבריא ואסרו להן האבין זיי דאם גיאסרת . רבי יהודה זאגט אסר יהוה בה מען האט גיאסרת ביו איצט צו רינגען מיט דעם ריגעל שבת כא רבן גמליאל ויהקנים ויהיירו להן זענען גיבונדין רבן

בסוף ד"ך פתוח כל טעם כדע"י נגמ' והכי כדמלתו ל"ד ל"א
 כד"ן כדמלתו שמיך לנסול ממנו לכה"י ומע"י לה לסי טעם
 היפה מערכת כ"י טעם מכו כלל ומסוי"ם : [ג] נדי יסוד :
 ולא סגי ל"י ור"ל אלא שיהיה מוליק מס ל"ע : ר"י :
 [כ] מתי : כיון שיש מורס כלי עליו (לא מעזי כעוס : ר"י :

עכה ועגול כמין רמון ועשוי כזכוכה שראוי לנדן בו פלסלין
 ואש"ג דתורה כלי עליו אומר ר"ח אל"כ קשור ותלוי בדת
 ור"י מתיר והלכה כר' יוסי : י"א נגר הנגדר : בריית הקשור
 בדת אבל אינו תלוי בו
 והכריח נגדר על גבי קרקע
 וכנגד שאין בראשו גלוסקמא
 עסקין דביש בראשו
 גלוסקמא הא שרי ליה רבי
 יוסי לעיל אש"פ שאינו קשור
 והלכה כמותו (כד) :
 נועלים בו במקדש :
 לטבות בעמלא הוא ואינו

והתירו להן : י"א נגר הנגדר נועלים בו במקדש אבל
 לא במדינה המוכנה כאן וכאן אסור : [ו] רבי יהודה
 אומר המונח [כ] מותר במקדש והנגדר במדינה :
 י"ב מחזירין [ג] ציר התחתון במקדש אבל לא
 במדינה והעליון כאן וכאן אסור : רבי יהודה אומר
 העליון במקדש והתחתון במדינה : י"ג מחזירין רטייה
 במקדש : אבל לא במדינה : אם בתחלה : כן

בזנה משה הואיל וקשור הוא אלא מפני שנגדר מחזיר
 בזנה ואין בנות במקדש : והבזנה : שאינו קשור
 כלל הוא בנין ממש ורבי יהודה סבר לא הוא בנין ממש אלא
 מחזיר ככנין ובמקדש לא גזרו משום שבות והנגדר אף
 כמדינה מותר והואיל וקשור ואש"פ שאין תלוי והלכה
 כר"י (פה) : י"ב מחזירין ציר התחתון : על דלת (כן)
 שכו"ש שלא ילא העליון נוח להחזירו ואין כאן בנין : אבל
 לא במדינה : גזירה שמא יתקע (כו) דהוי מלאכה :
 והעליון כאן וכאן אסור : דכיון דלא עליון כולו טעם
 והוא ליה כזונה (כה) : רבי יהודה אומר כו' : דמי'
 חין בנין ככלים וליכא אלא שבות ובמקדש לא גזרו על

למטפי' דגלת בית הכלל המסוי'ת כמו צור וזוח כמי
 בכלל וליכא וכדמסרס כדכ"י דמ"ל דל"ן בנין ככלים ש"מ
 דלאו דגלת שמוכרז מיידי וכדכ"י : בעמל : [ג] ל"י : מ'ל
 מסוי' בו ל"י זריה (מבלי ט) : כ"י : [ג] נגדו ו' במקדש
 דהוי' נגדר מלאכה ומיידי משום פיה כדע"י : כ"י :
 (כח) וקסכ"י יש בנין ככלים וצולכס לא סומרה אפי'
 במקדש : (כט) דמלכ"ה סוסלת גם כדע"י ולקח ככנין וכיון
 דחזין לא הוי ליקוח ככנין : כ"י : (ל) הכי מילת בעמלא
 (ג"ל דף י"א ט"ז) דמסרס לאו משום שאין שבות כו' ואפי' כסן
 דלאו ככ עבודה אלא דוקא כהן דכ"י עבודה הוא שמוכרו לו סוס
 משום מחלואו : (לא) פ"י ש"מליק נומות שבע"ס אכל שמיקם
 פעני' ל"ח כיון דכ"י עליה מלמול (ט) מוס' ד"ה מסוי'ין :

על השבות ואין הלכה כרבי יהודה : י"ג מחזירין רטייה .
 כהן שהלך לעבוד עבודה נכסת ועל רטייה שהיתה על גבי מכה שעל ידו כדי
 שלא תהיה חוללת כיון כשרו לעבודה
 (כט) מחזירי ע"ג מכה הואיל וקשור ואש"פ שבות ליה להחזירה ממנו ולא
 עבד עבודה (ל) : אבל לא
 במדינה : גזירה שמא ימרח (לא) הרטייה וחייב משום ממחק : ואם בתחלה :
 שלא היחה קשורה מנעול וס

אסור צוריק אריין צו זעצין אום שבת , רבי יהודה
 נאנט העליון במקדש די אויבערשטעטע ואווייטעסע קעג
 קען אריין זעצין אין בית המקדש אום שבת ויהיחון
 במדינה און די אונטערשטעטע ואווייטעסע קעג קען
 אריין זעצין אפילו אין די קדינה און . אבער אין די
 קדינה קאר קען גיט אריין זעצין אטיר אין דיא
 אויבערשטעטע ואווייטעסע שבת : י"ג מחזירין רטייה במקדש
 אכנה וואס האט גי'דארפט קאן די עבודה זע'ר
 האט גי'דארפט מקריב זיין קרבנות אין בית
 המקדש אום שבת , און גיהאט אפלאקטער
 אויף אטקה וואס זע'ר האט גיהאט אויף זיין האנט ,
 און זע'ר האט דעם פלאקטער אראפ גי'נומען . קעג
 זע'ר אים צוריק ארויף זייגין אום שבת נאך די
 עבודה אכל לא במדינה אבער אין די קדינה און
 איינזע'ר האט אטקה קאר קען גיט ארויף זייגין
 אפלאקטער אים שבת און אויב . דער פלאקטער
 איז גילעגין פון פאר שבת און זע'ר האט אים שבת
 אראפ גענומען פון די מכה און וויל אים צוריק
 זייגין אויף די מכה . איז דער דין אזוי אויב זע'ר
 האט נאך דעם פלאקטער גי'דאלטין אין האנט
 אדער זע'ר האט אים גי'לייגט אויף אפלי קעג זע'ר
 דעם פלאקטער צוריק זייגין אויף די מכה און
 אויב דער פלאקטער איז שוין גילעגין אויף די
 זע'ר קאר קען אים גיט צוריק זייגין אויף די מכה
 אם בתחלה אויב זע'ר זייגט דעם פלאקטער פון אג'ר
 הייב . דער פלאקטער און נאך קיין קאל גילעגין

צמליאל מיט די זקנים און האבין סתיר גי'נוען קען
 נאל צו רי'גלען מיט דעם רי'גיל אום שבת : י"א נגר
 תגיד אריגיל וואס איז גי'בו'נדן צו די מיר און האט
 גיט אויבין אקאפ . און דער שפירק איז לאנג אז
 דער רי'גיל שלעפט זיך אויף די ערד זע'לס בו במקדש
 אין בית המקדש קעג קען צו רי'גלען מיט אזויא
 אריגעל שבת אכל לא במדינה אבער אין די קדינה
 קאר קען גיט צו רי'גלען מיט אזוי אריגעל שבת
 תמימה און דער רי'געל וואס איז גיט צו גי'בו'נדן
 נאר זע'ר ליגט אזוי אויף די ערד זאן זאן אסר אוי'ער
 דא און דא זאן זאן בית המקדש און אין די קדינה
 אסור צו צו רי'גלען מיט אים שבת , רבי יהודה
 נאנט המנה דער רי'געל וואס ליגט אויף די ערד
 און איז גיט צו גי'בו'נדן מיט במקדש קעג קען מיט
 אים צו רי'גלען שבת אין בית המקדש ותגיד בדיניה
 און דער רי'געל וואס איז צו גי'בו'נדן נאר זע'ר
 שלעפט זיך אויף די ערד קעג קען מיט אים צו
 רי'גלען שבת אין די קדינה אויך : י"ב מחזירין ציר
 התחתון במקדש אז אונטערשטעטע ואווייטעסע פון
 אטיר אין בית המקדש האט זיך ארויס גי'נומען ,
 קעג קען איר צוריק אריין זעצין אין די ואווייטעסע
 אום שבת אכל לא במדינה אבער אין די קדינה קאר
 קען גיט צוריק אריין זעצין אטיר אין די ואווייטעסע
 אום שבת העליון און אויב די מיר איז ארויס גי'נדי'
 קען פון די אויבערשטעטע ואווייטעסע זאן זאן אסר
 איז דא און דא זאן זאן בית המקדש און אין די קדינה

והוא זה לא סלקה לנורך עבודה (ג): כאן וכאן אסור. ולא לנורך הכא און שבות במקדש דלחא לנורך גבוה אורח אלל לנורך עלמא והא דלסמרי דבגן החורת הדיעה איהו אלל כפשיטא על גבי קרקע אכל אס לקחה בידו כ"ו שהיא בידו או אפילו נחה ע"ג כלי

ולח פירשה ע"ג קרקע מותר להחזירה בכ"מ: קושיון נ"מא. יומת כנור של שיר הלויס שנפסקה בשבת דקסבר מכשירי מזה שלל יכול לעשותה מאתמול דהא היום נפסקה דוחין את השבת (ג) ודוקא כשנפסקה בלמעט שחינו קושרה אלל

לפי שעה אכל סמוך ליתדות דהוי קשר של קיימא אסור: ואם בתחלה. שלל היתה שם מעולם דיכול לעשותה מאתמול אסור: יבלת. הוא מוס בקדשים שנאמר או יבלת ומותרים אותה במקדש צד דלחין כזה אלל משום שבות דכלאחר יד הוא אכל לא ככלי דמלאכה גמורה היא שכן עושים בתול וכשמוקד מכ"ה הוי מילדה דגזוז את האמר: יד כורך עליה גמי. וחס"ס שהגמי מרפא

ארעא שתיחה מכחו נרתיח עס עבודה ומכסה אותו גנמי: אבל לא במדינה. דרשונה בשבת הוה וחסור: ואם להוציא דם. שמהדקה גנמי כדי להוליח דמה: כאן וכאן אסור. דה"ל חולב וזב מלאכה לא כשחרי במקדש (ג): בווקין מלח. כותחים ומפזרים מלח על גבי הכבש שעולים בו למזבח מפני שהלק ופולטים ממנו שמחליקים רגליהם בו. בווקין לשון כתיחה: אבל לא במדינה. מפני שהוא מתקן: מבלות. מים: מבור הגולה ומבור הגדול. כן שמן וסתיחם היו כלשכת העזרה: בגלגלה העשויה להעלות על הדלי ע"ג חבלים ומשני בורות הללו בלבד החירו למלחוח מים בגלגל בשבת אבל בשאר בורות אסור גזירה שמה יבלת לגינתו ולחורבתו (ג) מתוך ששמלאן בלא עורה אחי לשקוח בו גינתו ומחורבתו בשבת ובמקום דליכא למגור (ג) שמה שקנה מים לגינתו ולחורבתו מותר למלחוח בגלגל וכן הייטיקן מפני שמעמימ קול שלא חסרו אלל קול של שיר בלבד והכי נמי שרי למטרף אכבא ומקיש על תרעא בשבת וחין ככך כלום: ומבאר הקר. על שם שהיה באר מים חיים קורא לו באר הקר (ג) לשון מקור וטור זה היה לנרך לפני הגולה ברנל והחירו להם נכחיים כגינתים חני זכריה ומלאכי למלחוח ממנו בגלגל ברנל ונשאר בהיתרו שממלאים ממנו ביו"ט בגלגל חף במדינה משא"כ כשאר בלרות הנובעים: מו בהן מוציאו בהמינו. בשבת ולא חייטין לטעול דלוי שבות במדינה: בלחכטו (ג) וחס"ס

והוא (ע): (ג) רש"י וס"ל דאי סלקה משום עבודה חף על גב דמלחוח הוא דמלקה מ"מ הוה משום עבודה הוא שמהדקה יל לא שריית ליה כו': (ג) ומתע' דל"כ מה יל שרייתו של קיימא מה יל עיקר קיימא דלח ספי לחיה לר"ה דס"ג כרי ויבאה שפעתה דלחין עיקר עזרה אלל כהם דסי"ג מ"ס לר"ה מ"ס ודעתיכ"ו. ופי' תוי"ט: [ג] יבלת. כה"פ

דמסמס מעלס דקרב' דדוקא דיבשד דמפזר פריסא ויבלי אסור משום שפסגר נפסוח מערב שבת: [ג] כורך. וס"ת והא הוה חליפה מוקי בנפסוח דימין וס"ת דימין שלל במקום עבודה ופי' רש"י כגון פ"ג בלחכט: (ג) קשה להחיות ליה דלחין אז לנרך עבודה ופי' רש"י אסור שלחין זה לנרך עבודה ועוד דהו"ל חולב כו"כ ויבכתי

ניחא נמי מפני דהו"ט שבת (ע' אור ח): (לה) פי' ויחייב משום זורם כמנו שהזכר כוונה להלמדים סביר כן כונת משפחה למחים ולינות: (ו) לרש"י מ"א. בחל כל שלחין שניס. ולר"ת דוקא בגלגל ק"ן לחוקן שבגמיה (ט"ז ס"ח): (ז) ויכולת בורות כוונתם מים חיים נמי נקראים כד ואל אזו פיתרי משום שמי קר אלל היתירו מפני האורך הייה: [פ] שכן. כלי' שגמלאו מה. כה"כ: (לח) מרגום לחכט התייעל. כה"כ:

את המכה הואיל והשתא מיהא לנורך עבודה הוה דלחא אורח אבל לא במדינה. דרשונה בשבת הוה וחסור: ואם להוציא דם. שמהדקה גנמי כדי להוליח דמה: כאן וכאן אסור. דה"ל חולב וזב מלאכה לא כשחרי במקדש (ג): בווקין מלח. כותחים ומפזרים מלח על גבי הכבש שעולים בו למזבח מפני שהלק ופולטים ממנו שמחליקים רגליהם בו. בווקין לשון כתיחה: אבל לא במדינה. מפני שהוא מתקן: מבלות. מים: מבור הגולה ומבור הגדול. כן שמן וסתיחם היו כלשכת העזרה: בגלגלה העשויה להעלות על הדלי ע"ג חבלים ומשני בורות הללו בלבד החירו למלחוח מים בגלגל בשבת אבל בשאר בורות אסור גזירה שמה יבלת לגינתו ולחורבתו (ג) מתוך ששמלאן בלא עורה אחי לשקוח בו גינתו ומחורבתו בשבת ובמקום דליכא למגור (ג) שמה שקנה מים לגינתו ולחורבתו מותר למלחוח בגלגל וכן הייטיקן מפני שמעמימ קול שלא חסרו אלל קול של שיר בלבד והכי נמי שרי למטרף אכבא ומקיש על תרעא בשבת וחין ככך כלום: ומבאר הקר. על שם שהיה באר מים חיים קורא לו באר הקר (ג) לשון מקור וטור זה היה לנרך לפני הגולה ברנל והחירו להם נכחיים כגינתים חני זכריה ומלאכי למלחוח ממנו בגלגל ברנל ונשאר בהיתרו שממלאים ממנו ביו"ט בגלגל חף במדינה משא"כ כשאר בלרות הנובעים: מו בהן מוציאו בהמינו. בשבת ולא חייטין לטעול דלוי שבות במדינה: בלחכטו (ג) וחס"ס

המקדש אונ ער דארף קאהן ריא עבדך אכל לא בדינה אָבער אין ריא מדינה אז איינער האט זיך גיטאן אקלאפ אין פינגער אום שבת אונ עם גייט ברום קאר ער גיט פארוויקלען דעם פינגער מיט אזוי אונד וואס דייילט אס לתיצי דס אויב ער קוועטשט שטארק צו, עם זאל ארויס גיין ברום כאן זבאן אסור איז דא אונ דא ואין בית המקדש אונ אין די מדינה אסור זיבוקין מלח על גבי כבש מען מעג שמויסיקן זאלק אום שבת אין בית המקדש צו שטיין אויף ריא שטייגן פון סובבם בשביל שלא יחליק ריא כהנים זאלין זיך גיט אום גלימשיין וספיאיים סבד הנהלים וסבד הגדול בגלגל בשבת יעדער מענטש מעג אום שבת ארויף ציהען נאכעם מיט זארא פון די צווייא ברויענס וואס איז גיטוען אין ריא עזרה. איינער הייסט בור הגולה אונ איינער הייסט בור הגדול וסבאר הקר ביום סבד יעדער מענטש מעג ארויף ציהען יום טוב קאלטע וואקער מיט זארא פון אברונען: מו שרץ שנפסא במקדש אז מען גער פינט אשרץ אין בית המקדש אום שבת כהן מוציאו בדיקייט זאל דער פהן איהם נעטקען מיט זיין גארמיל

אויף די סבה כאן זבאן אסור איז דא אונ דא ואין בית המקדש אונ אין די מדינה אסור פשוט גיטאן במקדש אויב אסמורנע פון אפדיל איז צו ריטין גיטאן אין בית המקדש אום שבת, מען מען איר צו בינד דין בית שבת אכל לא בדינה אָבער אין די מדינה קאר מען גיט צו בינדן אסמורנע אום שבת אס בתחלה אויב ער וויל צוא בינדן אסמורנע אויף אזוי א אָרט וואס דאָרט איז אסמורנע קיין קאל גיטוען כאן זבאן אסור איז דא אונ דא ואין בית המקדש אונ אין די מדינה אסור חוקין יבלת במקדש מען מעג אפ שטיידין איבגרה ואבגראדיקע אונאריציל פון אקרבן אום שבת מיט ריא הענט אכל לא בדינה אָבער אין ריא מדינה קאר מען גיט שבת אפ שטיידין איבגלה פון אבגרה ואפילו מיט די הענטא וואס ככלי אונ אויב מיט אָמעסער כאן זבאן אסור איז דא אונ דא ואין בית המקדש אונ אין די מדינה אסור אפ צו שטיידין: יד כהן שלקה באצבעו אכפו וואס האט זיך אקלאפ גיגעבין אין פינגער אום שבת אונ עם גייט ברום אונ ער דארף קאהן ריא עבדך כורך עליו גמי במקדש וויקולם ער ארום אשמיקעל נוייבך קאָרע. אָבער קאר אין בית

ע"ג דמסמא ליה לאכנטי שהו קדוש הכי עדיף שלא להסכות את הטומאה בעורה לחזור אחר הצלת של עין וזכור לא נגע ביה ולא נטמא כהן גופיה הלכך בהיטוי אוחזו דלא נגע ושרץ חיני מסמא במשא והאכנטי שמיטמא בשרץ חיני מסמא אית הכהן כשאומו דה"ל אכנטי לראשון לטומאה ואין אדם וכלים מקבלין אלא מזה הטומאה : בצבת של עץ : שהיא פשוטי כלי עץ ואין מקבלין טומאה : שלא לרבות את הטומאה . לטמא האכנטי הטמור ומה לו להסכותה שם ולחזור אחר

הצלת מלרבות את הטומאה והלכה כרבי יהודה : שהי"ב מוציאין אותו . שבת : מן הדיכל ומן האילם . אבל בעורה אם נמלא שם מכסה אותו בפסקתה ומניחו עד שתחשך : כל מקום שחיובים עליו ע"ג ודונן כרת . אם יכלה לו

הטומאה דברי רבי יוחנן בן ברוקה ר' יהודה אומר בצבת של עץ שלא לרבות את הטומאה מהי"ב מוציאין אותו מן הדיכל ומן האילם ומבין ע"ה האילם ולמובח דברי ר"ש בן ננס רבי עקיבא אומר מקום שחיובין על ודונן כרת ועל שנגתו חמזת משם מוציאין אותו ושאר כל המקומות כופין עליו פסכתר רבי שמעון אומר מקום שהתירו לך חכמים משלך נהנו לך שלא התירו לך אלא משום שבות :

הצלת כרבי יהודה : שהי"ב מוציאין אותו . שבת : מן הדיכל ומן האילם . אבל בעורה אם נמלא שם מכסה אותו בפסקתה ומניחו עד שתחשך : כל מקום שחיובים עליו ע"ג ודונן כרת . אם יכלה לו

בטומאה דהיינו כל העורה משם מוציאין אותו : ושאר כל המקומות כופין עליו פסכתר . סור של נחושת תרגום של סירומיו פסכתרוותיה . לכסותו עד שפסקתה ר"ש פליג א"ת"ק דלעיל דאמר קושבין נימח במקדש (לט) וכבר דלחן קושבין נימח כינור שנפקס אלא בענינה שהיא אסורה משום שבות בלבד וא"ל שיהא בה לידו מובח לדורייתא אבל אין קושבין בקבר שאפשר לבא בו לידו מובח לדורייתא (מ) ואמר ליה רבי שמעון לת"ק אל התמה עלי שאני מחמיר כאלו גזבי תחומין אני מקיל עפי (מח) ואומר שאפילו יא' חזן לתחום ע"ו אמה יכנס דגבי תחומין משלך נתנו לך משום ידיעטין שאלות ע"ו אמה אינם חזן לתחום שמודדי התחומין הקובעין סימנין בסוף התחום קו"ל בגוייהו שאין קובעין התחום בסוף אלפים ממש אלא כושבין לתוך התחום מפני הטועין שאין נוכרין הסימן ופעמים יולאין להלן ממנו מעט וחזרין . ומש"ה אני מקיל בתחומים אבל לקשור נימח במקדש שלא התירו במקדש אלא איסור שבת לא חיובא לדורייתא אני מחמיר ואומר דדוקא בענינה שיש בה איסור שבות התירו אבל לקשור קשר ממש שפעמיים בו חיובא לדורייתא לא ואין הלכה כר"ש :

שבת ושאר כל המסמאות אונ אנדערע ערמער אין די עזרה וואס אטמא מעג אהין קומען אז מען האט דארט גיפונען אשרץ אום שבת , קאר מען איהם גיט ארויס ווארפין אום שבת , קאר כופין עליו פסקתר מען דעקט ארבער אפלי ביו מוצאי שבת , אונ מוצאי שבת ווארפט מען איהם ארויס , רבי שמעון ; אגט מקום שהתירו לך חכמים דער ארט ודיא פופצעהן איילין וואס ווייטער וויא אהתום ארויס (וויא צוויי טויענד איילין וויא זיי חקמים האבין גייא מהיר גיווען צו דיר דוא ואלקט דארט גיין אום שבת משלך נתנו לך פון דיגע האט מען דיר דאס מהיר גיווען , ווייל די פופצעהן איילין זענען אייך פון תחום שבת , דיא מעקמער וואס האבין גיקאמין דעם תחום שבת האבין גיט גיט אום גיציגין די קאם , פלעט נאך פופצעהן איילין צו צוויי טויענד שלא התירו לך חכמים די חקמים האבין דיר גיט מקרה מהיר גיווען אלא משום שבות קאר וואו דער איסור איז מדרבנן , אבער וואו דער איסור קען קומען צו איסור מן התורה האבין די חקמים גיט מהיר גיווען , דאריבער אגט הכי שמעון אז עס איז צוריסין גיווארין אסמירנע פון אפידול אין בית המקדש ואל מען קאר צו שלייפן אבער גיט צו קניפין :

און ארויס ווארפין אום שבת שלא לשהות את הטומאה כדי די טומאה ואל גיט לאנג זיין אין בית המקדש ואל ער גיט נאך וזקען נאך אנדערע גלים נאר מיט דעם נארטיל ואל ער איהם ארויס ווארפין סי אום דער וואכין סי אום שבת דברי רבי יוחנן בן ברוקה אזוי ואגט רבי יוחנן בן ברוקה רבי יהודה ואגט בבבא של עין מיט אהליצערנע צוואנג האט ער גינזקען דעם שרץ און האט איהם ארויס גיווארפין וסייא שבת סייא אום דער וואכין שלא לרבות את הטומאה ער ואל גיט מאכין פיל טומאה , ווארום דיא צוואנג ווערט גיט טמא אונ דער נארטיל ווערט טמא מהי"ב מוציאין אותו פון וועלכין ארט ווארפט מען ארויס דעם שרץ אום שבת מן התיל פון היכל וכן האילם אונ פון דער שטוב וואס פאר דעם היכל ויפיו האילם וליטת אונ פון דעם ארט וואס צווישען ארץ אום דעם קובץ , אויב מען געפינט אשרץ און איינעם פון דיא ערמער ווארפט מען איהם ארויס אפילו אום שבת דברי אזוי ואגט רבי שמעון בן ננס , רבי עקיבא ואגט מקום שהי"בין על ודונן כרת ועל שנגתו חמזת דער ארט וואס אטמא קומט אהין במזיד איז ער חייב כרת און אז ער קומט בשונג דארף ער בריינגען אקרבן אז מען האט דארט גיפונען אשרץ כשם מוציאין אותו פון דארט ווארפט מען איהם ארויס אפילו אום

רמיה שפירשה מעל גבי מכה
מחזירין אותה . ור"ח
ומ"ש דלמחר גבי כפול וגמרי
עלה נפל לא יחזיר . וי"ל דהך
דפסול איזי כפול על גבי
כל כלאחר רב סכסד כסמון
וכו כפי דקמח כסמון לא
שמוע לי לא קפוי אדרב סכסד
דדפי' קמיע' אלא קפי סכסד
כדי יסודו אבל אמילא דרב
סכסד לא פליג ועודו אמילא כפי
דכנן אלא ככלי . ועוד י"ל הדיא
דגמיר מוח אחי כרבי יסודו
דלמח סכא :

אמר עכ כר רב אחי סוד
קאמלא קמיע' דכנא .
ר"ח גריס קמיע' דלמח . וכן
נכלא דליג קמיע' דכנא דיום
סמח כנא וזיל רב אחי :

לכתלתה דמי : אבי סדיא . נפלה לו על הכר כמראשמינו כמו שמתרגם מראשמינו חסדוהו : לא ס"ל מר להא דר"ח . דמוקס פלוגתייהו כגפלה על הכלי ואפ"ה חסר רבי יהודה ואמר שמואל הלכה כר"ח :

הלכה ה' כלל כלו הסיון הנכנסת המלכות דכתיבא אכדמם
ת"ר רמיה שפירשה מעל גבי מכה מחזירין בשבת
(ה' יהודה אומר הוחלקה למטה דוחקה למעלה
למעלה דוחק' למטה ומגלה מקצת הרמיה ומקנה
פי המכה וחוזר ומגלה מקצת הרמיה ומקנה פי
המכה ורמיה עצמה לא יקנה מפני שהוא ממרח
ואם מירח חייב הטאת אמר רב יהודה לא שנו ולא
הלכה כרבי יהודה אמר רב חסדא לא שנו ולא
שפירשה על גבי כלי אבל פירשה על גבי קרקע
דברוי הכל אסור אמר מר בר רב אשי הוה קאימנא
קמי אבא נפל ליה אבי סדיא וקא מהדר ליה
אמינא ליה לא סבר לה מר להא דאמר רב חסדא
מחלוקת שפירשה ע"ג כלי אבל פירשה ע"ג קרקע

רמיה שפירשה מעל גבי מכה
ובמילתא קא מיירי
ולכתי קט פירשה כשרי לא
כעלה מדעת : מחזירין .
דמלתא דלא כתיבה הוא ולא
גזיר טה רבנן : ר"א . אס
נפלה חין מחזירין חבל אס
הוחלקה דוחקה ומחליקה
למטה : שהוא ממרח .
מחליק נומות כשריה
ומירוח חייב מסיס כמחוק :
לא שנו . דתנא קמא שרי
לחזיריה : אלא שפירשה
ע"ג כלי . על הכר או על
הכסת . אבל על גבי הקרקע
כמו שמתרגם מראשמינו חסדוהו : לא ס"ל מר להא דר"ח . דמוקס פלוגתייהו כגפלה על הכלי ואפ"ה חסר רבי יהודה ואמר שמואל הלכה כר"ח :

הנו רבנו דיא רבנו האבין גילערונמ רמיה שפירשה
ככל גבי מכה מחזירין שבת אויב אפלאסקער איז
אראפ געפאלין פון אפכה , מעג מען זיא צוריק
ארויף לייגין אויף דיא מכה אום שבת רבי יהודה
אייר רבי יהודה זאגט אויב דער פלאסקער איז
אין גאנצע אראפ געפאלן פון די מכה קאר מען
איהם גיט צוריק ארויפלייגן אויף די מכה אום
שבת החלוקה למטה דוחקה למעלה נאר אויב דער
פלאסקער האט זיך אביסעל אראפ געגלימישט
ואראפ גערוקט אונטער אונ' ער ליגט גיט אויף
דיא גאנצע מכה , מעג ער צוריק ארויפשמוסין
דעם פלאסקער העקער ער זאל ברעקן די גאנצע
מכה למעלה דוחקה למטה און אויב דער פלאסקער
האט זיך ארויף גערוקט אין דער הייף אונ' ער
ליגט גיט אויף דיא גאנצע מכה מעג ער צוריק
אראפ גען דעם פלאסקער גייערניק ער זאל
ברעקן די גאנצע מכה ויסגלה מקצת הרמיה ומקנה פי
המכה אונ' ער דעקט אויף אביסעל דעם פלאסקער
וכיו די העלקט און ווישט אפ די מאטעריע פון
די האלבע מכה אונ' ברעקט צוריק דעם פלאסקער
אויף די מכה ויחזיר ויסגלה מקצת הרמיה ומקנה פי המכה
נאכדעם דעקט ער אויף דעם אנדערין האלבין
פלאסקער און ווישט אפ דיא מאטעריע פון דיא
אנדערע האלבע מכה ויסגלה מקצת הרמיה ומקנה פי המכה
מאטעריע וואס אויף דעם פלאסקער זאל ער גיט
אפ ווישט כפי שחיה סמכת ווייל ער שמירט דעם
פלאסקער ואם מירח חייב הטאת און אויב ער האט
געשמירט אפלאסקער אום שבת גיט ווילענדיג
דער האט גיט געוואקסט און מען קאר גיט שמייען
אפלאסקער אום שבת , אדרע ער האט געוואקסט
אז מען קאר גיט שמייען אפלאסקער אום שבת
נאר ער האט פארגעסן אז היינט איז שבת אז
דער בית המקדש איז גיווען האט ער געארקט

ד"ה אסור ואמר שמואל הלכה כר"י אמר לי לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי :
לא שמיע לי. הא דר"ח דלחא ס"ל דכי פליג ר"י כנפלה ע"ג קרקע אכל כנפלה ע"ג כלי מודה דהוה כהולקת בעלמא :

פלאקטער אויף דיא מכה אום שבת, אונ רבי יהודה האלט מען מאר גיט צוריק לייגין דעם פלאקטער אויף דיא מכה אום שבת אפל פירשה על גבי קרקע אסור אבער אז דער פלאקטער איז גיפאלין אויף דיא ערד, האלטן אלע אז מען מאר איהם גיט צוריק לייגין אויף דיא מכה אום שבת ואמר שמואל הלכה כרבי יהודה אונ שמואל האט גיזאגט דער רין איז וויא רבי יהודה, אז אפילו דער פלאקטער איז גיפאלין אויף אפלי סאר מען איהם אויף גיט לייגין צוריק אויף דיא מכה אום שבת און לי האט מיין פאטער צו מיר גיזאגט לא שמיע

זוהר (בכרבר דף קיח ע"א) ת"ת ראצילות יוד הא ואו הא

איש על דגלו בחמות לבית אבותי ימנו בני ישראל וכו'. רבי אלעזר פתח (ישעיה סו) שמחו את ירושלים וגילו בה כל אהביה וכו'. כמה חביבא אורייתא קמי קב"ה דהא בכל אתר דמלי דאורייתא אשתמעו קב"ה וכל מיילין דליה כלהו זיתין למלויה וקב"ה חמי לירירא עמיה הה"ד בכל המקום אשר אזכיר את שמי וגו' ולא עוד אלא דשאניו נטלין קמיה והא אוקומה. ת"ת פקודי אורייתא עליון חינוך לעילא. אתי בר נש ועבד פקודא חזקא הוה פקודא קימא קמי קב"ה ומתעשר קמיה ואמר פלניא עבד לי וזמן פלניא אלא בגין דליהו אחרת ליה לעילא. כנווגא דליהו אחרת ליה לתתא ה"ג אחרת לעילא ועבד שלמא לעילא ותתא כמה דאת אמר (ישעיה כז) או יחוק דעמיו יעשה שלום לי שלום יעשה לי. יעשה שלום לי לעילא. (לעיל יד ב) שלום יעשה לי לתתא. זכאה חולקיה דהוהא בר נש דעבד פקודי אורייתא. שמחו את ירושלים וכו'. בגין דחודה לא אשתכח אלא בזמנא דירושל קיימא דארעא דקדישא דתמן אהתחברת אהתתא כבעלה וכדין הוה מדרותא דכלל מדרותא דעילא ותתא. בזמנא דירושל לא אשתכחו דארעא דקדישא חסיר ליה לבר נש למחדי ולאחזאה חידו דכתיב שמחו את ירושלים וגילו בה וכו'. וגילו בה דייקא. רבי אבהו המא חד ב"ד דהוה חדי בני ערוביא דכבש כש ביה אמר שמחו את ירושלים כתיב (אמר רבי אבהו) בזמנא דירושלם כהדו בעי בר נש למחדי. רבי אלעזר לעטמיה דאמר שמחו את ירושלים בגינתא דכתיב (ההלים ק) עבדו את יי' בשמחה. עבדו את יי' בשמחה. ובתוב חזק אומר (שס ב) עבדו את יי' ביראה וגילו ברעדה. מה בין האי להאי. אלא כלא בזמנא דירושלם שראן דארעא דקדישא כון בזמנא דירושלם שראן דארעא דתתא. (ד"ה) עבדו את יי' ביראה דא כ"י בגינתא דליהי בגלותא בני עממיה ח"ר יהודה והא כתיב (ישעיה נה) כי בשמחה תלאו ודא היא כ"י כיון דאמר תלאו מן גלותא הוא. ואקרי שמחה. א"ל דליה הכי הוה דלל זמנא דליהי בגלותא כתיב (ההלים ק) עבדו את יי' בשמחה. עבדו את יי' בשמחה. (שס כז) התערי מעשר וכו'. (שס ס) קומי אורי וכו'. ויתחברון כחדא (ויקום לה מעשרה). כדון מדרותא דקרי. מדרותא דכלל וכדין בשמחה תלאו ודאי. כדון כמה חייילן יפקון לקבלא דמערותיתא למדרותא דהוללאל דמלכא כד"ה (שס נה) ההרים והגבעות יפאחו וגו' וכתיב (שס נב) כי הוֹךְ לַפְּטִים יי' ומאספסו וכו' :

הלכה פסוקה יוסף לחק מוסר

הרכיב"ם הלכות תפלה פ"ז.
(א) אסור לו לאדם שיטעום כלום או שיעשה מלאכה מאחר שיעלה עמוד השחר עד שיתפלה הפלת שחרית, וכן לא ישכים לפתח חבירו לשאול בשלום קודם שיתפלה הפלת שחרית, ולא יצא בדרך קודם שיתפלה

אסור לו לאדם שיטעום כלום אומענטש מאר נאר גיט פארזוכען גיט עקין גיט פרינגען אז שיעשה מלאכה אונ ער סאר גיט מאן אבאלאכה סאר שיעשה עמוד השחר ער שיתפלה הפלת שחרית פון די צייט וואס דער מארגענשטערין גיט אויף ביי ער האט אפ" גידאווינגל שחרית וכן לא ישכים לפתח חבירו לשאול בשלומו קודם שיתפלה הפלת שחרית אונ אומענטש מאר גיט גיין צוא זיין חבר אהיים אים זאגין נוט מארגין, גוט שבת, שלום עליכם, איידער ער האט געדאווינט שחרית ולא יצא בדרך קודם שיתפלה אונ אומענטש מאר

מספר חסידים טיפן נ"ד
איוו ה"ה ליחה שאינה ניכרת לפניהם והפוכה גדול מאד וסבוכיה קלה ותמורה ה"ה למעלה הוא הכוונה. הכוונה פני חבירו ככנס או מלפניו כפי מי שמצויים ומלפניו שיתפלה

אזוהו רצויה שאינה ניכרת לעינים וועלכע זאגן איז ארציקה וואס מיש די אויגין דעקעקענט מען גיט דיא רציקה היגוש גדול סאר אונ דער שפארף פון די עבירה איז ווער גרויס העבירה קלה אונ די עבירה איז בייא מענטשין ריינג חסרה היא למעלה אונ אין דיעקעל איז דיא עבירה שווער היא הבושה דאס איז די עבירה פון פארשעמען הפניש פני חברו גריים אז איינער פארשעמען זיין חבר פיל מענטשין או מצעז בפני מי שסבוכיי ומצער אידער ער איז מצער זיין חבר פאר מענטשין אונ זיין חבר שעמט

היה סודו היה עקבל משה כדי שלא יהיה נחשב כחכם כן .
 מי שנביא חם הכינוי ומלמד ומתחכם יוכזה הוא לבלתי חם
 דין וכל בני יראי כ' נמלול לו סמה לתשובה ויחול לו דע כי
 דעת רבה כי שבתה אה דמו של חכמי . סכן מלמד לחכמה בן
 חכמים סבוכים ירכעם כדכונים לבישה . וינף למות חף על פי
 שבישו סביב עמי . לכן נק בני לביים את חכיהם עמי שמיים
 ויחול לך . והכזה ענה לנפך שלה מביים וכלה חלכין בני לביים :

שיתפלל . אבל יועם ועישה מלאכה קודם שיתפלל
 תפלה מוסף וקודם מנחה . אבל אינו מועד מסוך
 למנחה : (ב) כיון שהגיע זמן מנחה גדולה לא יבטל
 למרחק אפי' להגיע עד שהתפלל שמה יתעלה ויבטל מן
 התפלה . ולא יאבול אפילו אבילה ערוא שמה ימשך
 באבילה . ולא לרין אפילו כבסר דין שמה יסתר הרין
 וימשך ויבטל מן התפלה . ולא יושב לפני הפסד לספור
 ולא יכנס לבוסיף סוף למנחה עד שיתפלל . שמה
 ואם התחיל באחת מאלו לא יפסק אלא גומר ואח"כ

אפי' הסודת הדיום עד שיתפלל שמה ישכר היום .
 וראה הפסד במלאכתו ויתעסק בה ויתעבב מן התפלה .

נימ גיין אונ גיט פארין אין וועגן איידער ער דאוונט
 אכל טעם ויושה מלאכה קודם שיתפלל תפלה טעם וקודם כיתה
 אבער אמענטש מעג פארזוכן עפעס עסין אדער
 עפעס מרינקען . אונ ער מעג טאן איין ארבעט
 איידער ער דאוונט מוסף אונ איידער ער דאוונט
 מנחה אבל אינו סויד סתק לטענה אבער עסין פאר
 מנחה טאר מען נימ : (ג) כיון שהגיע זמן מנחה גדולה ווי
 עס מנחה די צייט צו דאוונען מנחה גדולה . דאס
 איז פון האלב איינס לא יבטל למרחק אפילו להגיע עד
 שיתפלל טאר מען גיט אריין גיין אין אבאד אפילו
 נאר צום שוויצען . סיידן ער זאל פריער דאוונען
 מנחה שמה יתעלה ויבטל מן התפלה סאמער וועט ער
 פארשוואכט ווערין וועט ער גיט קענען דאוונען
 מנחה ולא יאבול אפילו אבילה ערוא אונ ער טאר גיט
 געמען עסין ופון האלב איינס אפילו אזוי ווי ער
 עסט אלע קאל אביסל פרישטאג אדער אביסל
 מיטאג . סיידן ער זאל פריער דאוונען מנחה רשקא
 יסוד באבילה סאמער וועט ער זיך פארציהען מיט
 דעם עסין ביו נאכט אונ ער וועט פארנעסין צו
 דאוונען מנחה ולא לרין אפילו כבסר דין דינימ טארין
 גיט משפסין ארין הורה ופון האלב איינס אפילו
 ענדיגען ארין הורה וואס ווי האבין שוין אנגעהויבן
 בין פון פריער טאר מען אייך גיט . סיידן מען זאל
 פריער דאוונען מנחה שמה יסתר הרין וימשך ויבטל מן
 התפלה סאמער ועלין דיא דינימ וערן גיט האבין
 שלעכט עפעסקה ועלין זיי צו וואריין וואס זיי
 האבין עפעסקה אונ וועלין נאך אפאל אנהייבן
 קלערין דעם דין דערווייל וועט זיך דאס אונעק
 ציהען איבער די צייט פון מנחה וועט מען גיט
 דאוונען מנחה לא יושב לפני הפסד אפילו הספדת
 הדיום עד שיתפלל אמענטש טאר גיט ויצען מען זאל
 אים אפשערין די האר אפילו מען זאל אים פראקט
 שערין ופון נאך האלב איינס ביו ער זאל פריער
 דאוונען מנחה שמה ישכר היום סאמער וועט זי שעריל
 צובראכין ווערין אונ ביו מען וועט זיא פאריכטין

שעמט זיך מיט דעם צער וואס מען האט איהם
 גיטאון . אונ דער חקר האט פון דעם פארשעמונג
 אזוי פיל צער שאילו היה הורגה היה מקבל מיתה כדי שלא
 היה מתבייש אחר כך אז ער וואלט איהם געברנה
 וואלט ער אויף זיך גענומען מען זאל איהם הרגין
 נאר ער זאל גיט פארשעמט ווערין וויא ער איז
 פארשעמט גינארין . דאס איז אנרויסע גבירה
 כי שביש את חברו ווען רובין האט פארשעמט זיין
 חקר ופאסער ומחמס אונ רובין האט צער אונ
 חרקה פאר וואס ער האט פארשעמט זיין חקר
 ודעה הוא לקבל את הדין אונ ער וויל אויף זיך געמען
 אשטראף ויבא לפני יראי ה' למצוא לו פתח לתשובה אונ
 ער קומט צו מענטשין וואס האבין מורא פאר נאט
 צו צדיקים . ווי זאלין געפינען פאר אים אהשוכה
 יאסרו לו זאלין וויא זאגין צו איהם דע כי יהיה רבה
 וויים אז דיין שלעכטס איז זייער גרויס כי שפכת
 את דמו של הבקר ווארום דאס האסט פארגאסין דיין
 חרמם בלוט שזו קענט באהיה בן החכם שיהיה לירבים
 כדברים לבניש ווארום אזוי געפינען מיר ביי אביה
 דער וזהו פון חרמם ער האט גישטראפט דעם
 סוף וירבעם מיט רייד ער זאל איהם פארשעמען
 וינף למות איז ער גישלאגין גינארין צום שטארבין
 אף על פי שבישו שמה עובד עבודה זרה אפילו אביה
 האט פארשעמט וירבעם פאר וואס ער דינט
 גבורה ורה . פון דעסטוועגן איז אביה גישטראפט
 גינארין לבלתי גיט לביים את חבירו עד שמיים ויחול לו
 דריבער גיי מיין וזהו צו דיין חקר איבער גיט איהם
 אזוי לאנג ביו ער וועט ביו חר אביערגיבעמין
 ווערין אונ וועט דיר מוחל זיין והנה מא' לנפשו שלא
 תבייש ואלה חלכין פני אדם הריבער ואלסמו שטארק
 הימען דיין נשמה דוא ואלסט גיט פארשעמען אונ
 ואלסט גיט וויים מאכין דעם פנים פון דיין חקר .
 ווארום דער וואס ווערט פארשעמט ווערט בלאם
 אונ רוים :

וועט ווערין נאכט אונ ער וועט גיט דאוונען מנחה
 גיט אריין גיין אין אנארבארע צו די צייט פון מנחה . דאס איז נאנהענט ופון האלב איינס סיידן
 ער זאל פריער דאוונען מנחה שמה יראה הפסד במלאכתו סאמער וועט ער וערן אשארין אין דיא
 ארבעט ויתעסק בה וועט ער זיך באשעפטיגען צו פארעסקערין די ארבעט ויתעבב מן התפלה אונ ער
 וועט זיך אויפהאלטן מיט דעם דאוונען ביו ער וועט פארעסקערין אונ דאס פארעסקערונג קען
 זיך אונעק ציהען ביו נאכט וועט ער דערווייל גיט דאוונען מנחה . ואם התחיל באחת מאלו לא יפסק אלא גומר

מתפלל תפלת כנחה : (ג) מאימתי התחלת התספורת משינוי מעפורת של ספרין על נכריו, ומאימתי התחלת מרחץ משיששים הבגד הסבוך לבשרו, ומאימתי התחלת הבורסקי משקשור בגד בין כתפיו כמו שהאומנין עושין, ומאימתי התחלת אכילה לבני ארץ ישראל משיטול ידיו ולבני בבל משיחור הגורו, ומאימתי התחלת הדין משיתעטפו הדיינים וישבו ואם היו יושבין משתחילו בעלי דינך לפעול :

ואנו אייב, ער האט אנגעהויבן צו קאן איינע פון די זאכן איידער ער האט געדאווינט מנחה, זאל ער ניט אויפקערין אין מיטען גאר ער זאל די זאך אנדרייען ונחיר בך תפלה מנחה נאכדעם זאל ער דאוונען מנחה : (ג) מאימתי התחלת התספורת ווען הייבט אנגעהויבן די לערונג שבעים משפחות של ספרין על גרבי או ער האט שוין באדעקט די קנייה זיינע מיט דעם פארטוף פון דיא שערערס, דיאס איז שוין א אנדייב פון שערין, זאל ער ניט אראפ געמען דעם פארטוף און דאוונען מנחה, גאר ער זאל שוין אנדרייען דאס שערין און נאכדעם דאוונען מנחה ומאימתי התחלת מרחץ ווען הייבט א אנדייב פון בארין ויך משששים הבגד הסבוך לבשרו או ער האט שוין אויס גיקאהן דעם לעצמין מבלבש וואס אויף זיין לייב, אז ער האט שוין אויסגיקאהן די העמר, דארף ער זיא ניט צוריק אן קאהן ווענין מנחה דאוונען, גאר ער גייט אריין אין קאד און אז ער וועט ארויס גיין פון קאד וועט ער דאוונען מנחה ומאימתי התחלת הבורסקי ווען הייבט א אנדייב ארבעט אין דיא נארבארנע שטקשור בגד בין כתפיו כמו שהאומנין עושין אז ער האט שוין צו געבונידן דעם פארטוף אויף דיא אקסלען אזוי וויא דיא בעל מלאכות מוהקען, דארף ער ניט צוריק אראפ געמען פון ויך דעם פארטוף און דאוונען מנחה, גאר ער קען מנחה :

מזהם זיין ארבעט און נאכדעם דאווינט ער מנחה ומאימתי התחלה אכילה ווען הייבט א אנדייב עסין לבני ארץ ישראל משטול ידי בימי דיא מענטשין וואס וואהנען אין ארץ ישראל אז ער האט געוואשן די הענט צום עסין, דארף ער ניט אנועק שטעלין דאס עסין און דאוונען מנחה, גאר פריער זאל ער עסין און נאכדעם דאוונען מנחה ובלני בבל משחיר חטוי און בימי די מענטשין וואס וואהנען אין בבל אז ער האט אפ געבונידן דעם נארטיל צו געמען עסין, דארף ער ניט אנועק שטעלין דאס עסין און דאוונען מנחה, גאר פריער זאל ער עסין און נאכדעם דאוונען מנחה, ומאימתי התחלת הדין ווען הייבט א אנדייב פון ארין הורה משיתעטפו הדיינין וישבו ווען דיא דינינים וויקלען זיך איין אין זייערע מאנטלען און זעצן זיך צום מיטל, דארפן זייא ניט צוריק אויפשטיין און דאוונען מנחה, ביי נאך דער דין הורה וואס היי יושבין און אייב זייא זענען גיזעסין איינגעוויקעלט אין זייערע מאנטלען פון פריער משתחילו בעלי דינין לפען ווען דיא מענטשין וואס האבין די דין הורה האבן שוין אנגעהויבן שיינען זייערע מענות, דארפן זיי ניט אויפקערין דיא מענות און דאוונען מנחה, גאר פריער פסקנן בית דין זייער דין הורה, נאכדעם דאווינט קען מנחה :

אונקלוס

במדבר יום ג תורה

לחמשיך מנ"ה ד"א צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה רוח יוד האווא הא. נשמה יהוה חיה יחידה הדרגה היה אל שם ב"ן שבעישים בניקוד חולים :

י' לִבְנֵימֶן אֲבִיהֶן בְּיָדֵעֵנִי : י' לֶחֶן אֲחִיעֶזֶר בְּיַעֲמִישָׁדִי : י' לְאִישׁ פִּגְעִיאֵל בְּיַעֲכֶרֶן : י' לְגַד אֶלְיָסָף בְּרֵעֵוֹאֵל : י' לְנִפְתָּלִי אֲחִירַע בְּרֵעִין :

נביאים הושע ב

לחמשיך מנ"ה ד"א צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה רוח יוד האווא הא. נשמה יהוה חיה יחידה הדרגה היה אל שם ב"ן שבעישים :

י' לֶחֶן אֲשׁוּב וְלִקְחָתִי דַגְלִי בַעֲתוֹ וְתִירוּשִׁי בְמוֹעֲדוֹ וְהִצַּלְתִּי רש"י

מצודת דוד

(6) לכן. הואיל וכן עשפת אטוב לקחם הם הדגן שנסמיו לה : כענה. בעת גמר הכסול לקח מס ע"י עזר ומלכה וכדומ :

(f) בעתו. בעת גמר כישול הפירות : והצלתי צמרי

והצלתני צמרי ופשתי לכסות את-ערותה : ועתה
 אנלה את-נבלתה לעיני מאהביה ואיש לא-יצילנה
 מידי : והשפתי כל-משושה חנה חדשה ושפתה
 וכל מועדה : והשפתי גפנה ותאנתה אשר אמרה
 אתנה המה לי אשר נתננולי מאתבי ושמתים לער
 ואכלתם חית השדה : ופקדתי עליה את-ימי
 הבעלים אשר תקמיר להם ותעד גומה וחליתה
 (תלך אחרי מאהביה ואתי שכחה גאס-יתה :

קענן מעצמה ואציל כסות
 מילא ובזך דיהבית לה
 לכסאה ית קלנה : ב ובען
 אנלי ית קלנה לעיני עממיא
 קחקהא ואנש לא ישיבנה
 כ' ודי : ואכסיל קל סדוקהא
 חנאה ירהא ושפתהא וכל
 מועדהא : ד ואצרי פורי
 גופנה ומינה דרות אמרה
 וקר אינון לי דיהבו לי
 עממיא רחימי ואשונון
 לחורשא ומיכלינון חיות
 קרא: והאסער עליה ית יומיא
 ית בעלה ואתקנית בקרשהא ובחלישת מרגליהא ונעתת בטר דתקמה בן גנישת ישראל רחמת
 למפלח למעוטה ופולחני שבקת אמר יי :

קרא: והאסער עליה ית יומיא
 ית בעלה ואתקנית בקרשהא ובחלישת מרגליהא ונעתת בטר דתקמה בן גנישת ישראל רחמת
 למפלח למעוטה ופולחני שבקת אמר יי :

מצורת דוד

כמועדו . כוונן הכיכור : והללתי . אסיר עמנה למכר והספסוס
 שפתי לה לכסות את ערותה כי ימותו האנן ולא יסיה לה למכר
 וספסוס: מתקנה לה סיה לה בגב לגבו : (ב) ומחס : כשפתי
 למי וספסי אנלה כיצור גליי ערותה לעיני מערכת השמים ולא
 יזלגה מי מידי כ"ל לא יוכל מי להשפיע עליה עובד כוונת רחמי:
 (ג) וסכמי . כטבל כל שפחחס שפחחס חנה נד זה ושכח :
 שמה מקוס כנסוס והסחמיס : חמס . לפי שמשילס לזוס
 וסממיס לעמי . אעפס הסרדמיס מקוס הסקר כיצור וסיות כסוס
 אזכור עליס יומיס אשר הקטיפיה לבסילס שלס בגומל למי כוב יומיס :
 ולמי שמשילס לזוס : וסמי שמשילס לזוס
 חמל לשון כוונת כוונת שמשילס להחליב על כוונתם : ואוסי שכח . לא שמה כל לכה לכבוד סוסי :

רש"י
 ופשתו . שהיה לכסות ערותה : (ב) ואיש לא
 יצילנה . חף וכות חכות חמה : (ד) והשמותי . לשון
 שמה : אתנה . כמו חמני : (ה) ותעד . נתנה עדיה עליה
 נגד המתנפים :

מצורת דוד

דעם מירוש עברי מייסד געפינס מען בייא דער חספרה פון דער וויאך :

זכר מועדה . סס ר"ס וי"כ ו"ע" : (ד) וספסוס . אעפס
 חמל ל' חמני ו"ל שחמרו שכל לה מספספת מערכת השמים :
 סאלל ססיוכור ר"ל האויב יקח סכל : (ס) וספדתי עליס . אזכור
 וספד . ומס שקסוס עלמס כקסוסיס וכלנה חמל מאהביס כ"ל מס
 חמל לשון כוונת כוונת שמשילס להחליב על כוונתם : ואוסי שכח . לא שמה כל לכה לכבוד סוסי :

כתובים משלי ל

לחשוק מיסוד ומלכות דו"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת יוד רוח יאהרונהי נשמה דיסוד א אר
 ארנ ארני נפש ארני ויהאלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו דו דו חיה יחידה דיסוד יתנה חיה יחידה דמלכות
 אל לשם ב"ן שבנשיה :

א חלת אינון דנגינן מיני א שלשה המה נפלאו ממני וארבע לא ידעתים : ב דרך
 וארבע דלא ידעית אינון :
 ב אורחא דנשרא בשמיא
 ווארבעה קרי

מצורת דוד

(א) שלשה המס . ר"ל כמו שלשה סלסלס המס נפלאו ונעלמו
 ממני לגבי דעת דרך נהלגס אחר סהלנו כן דער סכינעי
 סדך סהלנו בו הסכד כחשר סנה לגד אויר השמים אין לדעת
 סדך סהלנו על נהגש על סלסל אין לנשח סומו כי אין מדק סהלנו נכר על
 סלסל אף כי הכחם סולן על גמון וספסומו לא נעמדו : ודך סלסל . סדך סהלנו בו כספינה כמדך סווק סווק סיס אין לדעת

רש"י
 (א) נפלאו . נכסו מעיני :
 (א) שלשה המס . ר"ל כמו שלשה סלסלס המס נפלאו ונעלמו
 ממני לגבי דעת דרך נהלגס אחר סהלנו כן דער סכינעי
 סדך סהלנו בו הסכד כחשר סנה לגד אויר השמים אין לדעת
 סדך סהלנו על נהגש על סלסל אין לנשח סומו כי אין מדק סהלנו נכר על
 סלסל אף כי הכחם סולן על גמון וספסומו לא נעמדו : ודך סלסל . סדך סהלנו בו כספינה כמדך סווק סווק סיס אין לדעת

פירוש ע"ס

(א) שלשה המס נפלאו מפני דריי ואכין וענען פערר
 הוילין פון מיר נואם איה ווייס גיט ווא
 זיי וענען דינגעקוקן וארבעת לא ידעתים אונג אפירמע
 וואך ווייס איה נאר גיט פון פריהער איה : (ב) דרך
 תשר בשמים דער נועג ווא דער אדלער איז
 געפלוניגן אונסער דעם הימל דרך נחש עלי צור
 דער נועג נואם דער שלאנג קריכט איה דעם
 כויד איה דעם שמיין דרך אנהי בלייס דער נועג
 פון דער שוף נואם ויא גיט אין דער ביט נס .
 דא נעהט מען גיט ויא דער אדלער איז אהיני

וַתֵּדַע נָבֵר בְּעֵלְמָה : ג בְּנוֹ הַרְף אִשָּׁה מְנַאֲפַת אֲכֵלָה
 וּמַחְתָּה פִּיהָ וְאָמְרָה לֹא־פָעַלְתִּי אִין : ד תַּחַת שְׁלוֹשׁ רִגְזָה
 אֶרֶץ וְתַחַת אַרְבַּע לֹא־תוֹכַל שְׂאֵת : ה תַּחַת עֵבֶד כִּי יִמְלֹךְ
 וְגָבַל כִּי יִשְׁבַּע לַחֶם : וְאִרְבַּע קִי
 וּמִכְפָּרָא פִּיקָה לֹא עֲבָדִיה טַבְעִים רַעֲיָתָא : ד תַּחַת חֲלַת נִגְזָא אֶרְעָא וְתַחַת אַרְבַּע לֹא יִכְלִי
 לְמַסְפָּרָא : ה הַחֹתָ עֲבָרָא בַד נַמְלִיךְ וּמַפְשָׁא דִישְׁבַּע לַחֶם :

מצורת דוד

א. פ. כי עיר כשפן ממקום מהלכה טבוע העים לאיתנו ולא
 וי: ודרך נכר. וישנה להם דרכי סביביו וסוף דרך נלוף נכר
 כעלמס ר' כעלמס שלמחר כעמשה לא יוכר סדכר גם כשניסם
 כולו ופוסק משל"כ כחמולס כי יוכר כס כשכרת בחוליה:
 ג. כן דרך. כ"ל כי כן סוף הדרך של פסחה כהנאחם מסמכה
 ונחם ונקחם פיה של מוס. אחר חזונה ופסחה לומר לה פסחה
 פיה לכל יסיה ככלס חס אכלס וכלו יניכס לומר הלא על כי ידמו כדכר פסח אל שפחה סהלס ככלס לנסס מנפסס
 וסכס פס' לא ילרו טס כי פין כל דכר נעלס עמנו: (ד) סחה. כעכור שלשה דכרס יכנו ויכני פסחן וכעכור ככרעי לא יוכל
 נלכור סכיון וסכרדס כי רכ סוף: (ה) פחת עכר. סלחד סוף כעכור הפכר ככרס יעלך כי לא ידע חכס"ס כמלכס. וכשגמון
 יכס: וכל. כשניס כלכר כנכל ישכע להס כי כרס לומדיס מעפסיו כלכרס הלא לא יחסר להס וכעכור זה יתכנס סכיון
 וסכרדס:

(ג) אכלה. לשון נקיה דיבר. מחתה פיה. מקנהה:
 (ד) רגזה ארץ. חרץ ישראל: (ה) תחת עבד. זה
 נבוכדנצר:

רש"י

פירוש ע"מ

אָדַעַר עַד הָאֵם וְיָאֵל עַד וַיִּנְדְּבִינָם מִיַּם
 אִיֶּר: (ג) בן הַרְף אִשָּׁה מְנַאֲפַת דָּעַן אַזְוִי אִיו דָּעַר
 שְׁמִיִּיעַר פּוֹן דָּעַר אִשָּׁה וְנָאֵם וְיָאֵם וַיִּנְדְּבִינָם אֲכֵלָה
 וַיַּחַת פִּיהָ וְיָאֵם אִפּ אֹנֵם וַיִּשָּׂם וַיֵּךְ אִפּ אִיֶּר
 מוֹלֵל וְיַחַת לֹא פִּעַלְתִּי אִין אֹנֵם וְיָאֵם אִיךְ הָאֵם
 גָּדָר גִּיֵם גְּעוּיָדְנִיָם. אַזְוִי בִּי מַעֲנַמְשִׁין אִיו דָּא
 דְּבִי עֲרִילִיָּא וְנָאֵם גָּדָר וַיִּיעַר אֲנוּעַק גִּיִין פּוֹן דָּעַר
 וְנַעֲלַם דְּעַרְקֵעֻבָם מַעַן וַיִּי וְנָאֵם וַיָּאֵם וַיַּעֲזֵן גִּיִנוּעַם
 אֲפִילוּ מַעַן וְעָרַם וַיִּי שְׁוִין גִּיֵם. דָּעַם צִרִיק. דָּעַם
 רָשַׁע אֹנֵם דָּעַם מִיַּעַל מֵאֲנֵם אֲבָעַר דָּעַם צָבֻנַע
 קָעַן מַעַן שְׁוִין גִּיֵם דְּעַרְקֵעֻעַן. דִּבְכַס וַיֵּךְ עַר הָאֵם
 וַיֵּךְ וַיִּיעַר פִּיִין אִיךְ גְּעַפִּיהֶרְט מִיַם מְדוּחַ עַר

עיקר תוי"ט

[6] ג. ל' ארבעים ספר כתיבות מחוקים גם סטוכיון ולכן נהגו
 לכבוד זו י"ב שבות כתיבין גם. ופחיו"ס: (א) וכו' רש"י
 וכו' פ' דח"ל של לד מערבו של א"י הקס לפי כבאחור לד ל"כ
 פ"יכות מונעלות ומטוכות סכרי סיס מספיק וכלדדים אחרים לא
 ספיקא ליה מלחם משום דלפיכא פ"יכות סטוכות ומונעלות
 כלי מלמטי רת"ת דמלכות דל"כס צבאות

ברטנורא
 המביא גם סמדינת הים. כל חוץ לחרץ קרוי מדינת
 הים (ה): צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם.
 אית דלמרי טעמא לפי שאין בני מדינת הים בני תורה
 ואין יודעין שר"ך לכתוב הנט לשם האשה (ב) הלכך אומר
 השליח כפני נכתב וכפני
 נחתם וממילא שיליטין ליה
 אס נכתב לשמה והוא אומר
 הן (ג) ואית דלמרי טעמא
 לפי שאין שירות מלויות משם
 לכאן שאם יבא הכעז ויעטרם לומר לה ככתביו לחיה ועדי'
 דכינו לשמה ואין כתיבין היינו לזיון חוששין להך דכסא דלמ"ה פ"ג
 (ג) וכפ"י ס' דכחתיב כפ"ל וכפ"ג לשמה קאמסרד וסיים כר"ן דמצינא חסר כה"ן שנית לשמה לנבתי
 לשאלס לא נכתב וכחתיב כפני פ"ג ש"ס כתיבה ופחיוס ענפ ספולס וכלו לא נכתב לשמה סיה אומר כשלא כן

פאר מיר איו דער גט געשריבען גינורארין ובפני
 נחתם אונ פאר מיר האבין זיך די עדות גיחתמת
 אויף דעם גט. איך האב גינעזן אז דער גט איו
 געשריבען גינורארין פאר דעם מאן אונ פאר דיא
 אשה ונאם ווילען זיך איצט גמין. אונ איך
 האב גינעזן וויא די עדות האבין זיך גיחתמת
 אויף דעם גט רבן נבליאל אויפן רבן וכיליאל

ידן או עדים אחרים יכירו חתימתן כשר וזומן הזה המביא
גם בין בלחץ ישראל בין בחוץ לחץ ליתנה לה בפני
שנים וג' כל פני נכתב ובפני נחתם (ה) ואם חתימת העדים
ליכרת במקום נחיתת העט והתקיים הנגז בהותמו אין לך

פחות משנים ולא חרי ותרי נהיו מאי חזית דמטיך אככי מטיך
לחכי ולוקמה כתיבת ח' ו' ופתיח' : (ת) משום דלא קריבי
כ"ד ילל שכיחי כירוח : (ט) משום דק"ל כ"מ ד' דעמא משום
קיום סוף : (י) ללחץ חתימת מוך כ"ד מלי למיגר כ"ב ובע"כ
ס"ן : [] עדים : דק"ל ע"ד מתיקיה כתיבי : [ג] יתקיים :

לומר בפני נכתב ובפני נחתם : (ט) : ואינו יכול לומר :
כגון שנתנו לה כשהוא פקח
ולא הספיק לומר בפני נכתב
ובפני נחתם עד שנתחשק : (י)
ד שוים למוליד ולמביא :
לומר בפני נכתב ובפני
נחתם (יא) : ה' חוץ מגומי
גשים : ט"ס י' עליו עד
כתיי אחד כשר (יב) אכל
עטיה כותים פוסל ת"ק

[ו] עדים [כ] יתקיים בהותמו : ד [ג] אחר [ת] גומי
גשים ואחר שחרורו עבדים שוו למוליד ולמביא
וזה אחר מן הדרבנן ששו גומי גשים לשחרורו
עבדים : ה' [ג] כל גמ שיש עליו ער כותי פוסל
חוץ מגומי גשים ושחרורו עבדים מעשה
שהביאו לפני ר"ג לכפר עונתאי גמ אשה והיו
עדי עדי כותים והבשיר. כל השמרות העולים
בערכאות של עכו"ם אע"פ שחותמיהם עכו"ם
כשרים חוץ מגומי גשים ושחרורו עבדים. ר"ש
אומר [ס] אף אלו כשרים לא הווכרו אלא בזמן

אפילו בנימי נשים (ורש"י) ור"ג עשה מעשה
זהכשר אפילו כשתיים כותים (יג) והירדנה לגזרו על
הכותים שהיו עכו"ם לכל דבריהם לא ענה שאר ספרות
ולא ענה גומי גשים אפילו עד א' כותי פסול : בערכאות
(יד) שלהם. שהעידו העדים עדותם לפני הופסם במקום
מושב משפטיהם והוא שיענו בלחוחות שופט ובלחוחות עדים
ללא מקבלי שוחא דדוקא בשקרי הלוחות ושקרי מקח
וזמתי העדים ראו בנתינת הממון (טו) אכל שקרי
הלוחות וג' וכל דבר שהוא מעשה כ"ד בערכאות שלהם
הכל פסול (טז) : רבי שמעון אומר כשרים לא
הווכרו. ככ"ה למסלל אלא בזמן שנעשו כהדיוט ע"י

[ט] גומי גשים. איפסא הו"ל שבו שחזרו בו דעיקר דין
מוליד ומביא סוי נחשפא אלא דלאך דעד השאה אייתי גומי
נקטיה כרש"א. חוס' : [ג] כל גמ. כל שטר קריי גמ : (יב) ע"כ
גמ' כגון דתמסו שטרל לבסוף כ"ל' לחמי הכותי דלי לא דכותי
הכר כול לא דתמסו ילל עמקיה דליין גדי נעו ומומין כי כל
זה אפילו משום כולס אכל שטרל שטרות דתמסו ילל בלא זס
לימך כוחסא שטרק למתן דקטיש מיניס ואלא כותי וחסס למעלס
והיונו גמ' גומי גומי אמת כן וארכס ע"כ ור"ג מכשיר כשנים
הו"ם : (יג) ועלפניו פליגי וחס' ור"ג מכשיר כשנים
ועמשה כתי כו' גמ' ולדידיה דלחוקן כהא כלי' גומיין
ושחזרוין ולא לחוקן כהא גמ' בשטר שטרות. חוס' : ולת' חס'
בלחוקן לא כפמ' עלייתו לפי שאין בקולין דקדוקין גמ' :
(יד) והוא י' ערוך וסדוק : (טז) גמ' אמרינן במדבר כלי' גמ'
ידיכי אזי קמייחיה ללא סוי מרטי נכשייכו לאסודרי שקלא והקנין
פלטו כגמ' וזי שטרקע נקח דכסף. ופתיח' : ושקרי

הלוחות א ליחבר גמ'. והפס ס"מ לפסוקו ולפני מבר. ופי'
פתיח' יכול לומר שטרך עדי מאי פס' ו"כ נענין לה"מ
כל לא הוכר גמ' כלל שטר עמיה ורש"י דע"י
כשנפס סוף והכ"מ כ' נמי שקרי כולוחות. ופתיח' : [ס] אף סג'.

המגיד שכיין שטרק השעור ע"י נחתם קבלת הכמות המין
ואלא נתיבט לענין נכוחות עכ"י מרי נכר : (טז) ומי חון מגימי
השטר הוא קוים חוסה סומסם כמסירת כמסטר ואסטר חספס
עס' גמ' דוקא דנרמיט ע"י מפרס הוא דמשיכי וס' כ"כ

עדות יתקיים בהותמו זאלין די עדות וואס זענען
גיחתקה אויף דעם גמ זאגין אז דער גמ איז
געשריב'ען געווארין לשבו ולשקמה : ד איה גימי
גשים סיי אנט פון אאשה ואיד שחזרו עבדים אונ סיי
דער גמ וואס אבעל הבית גיט זיין קגעכט נדעם
בגענין פון זאל זיין פריי שו' לטליד' גלביא זענען
ביידע גלייך אז דער שלות בריינגט די גמין פון
ארץ ישראל אין חוץ לארץ אדער ער בריינגט פון
חוץ לארץ אין ארץ ישראל דארף ער אלץ זאגין
בפני נכתב וקפני נחתם ווי איד מן הדרבנן ששו גומי
גשים לשחרורו עבדים אונ דאס איז אייניגס פון די זאכין
וואס אנט פון אאשה איז גלייך מיט אנט פון
אעבר פגעני אדער אשפחה פגענית : ד' כל גמ
שיש עליו עד כתיי פסל אלץ שטרות וואס אויף זייא
איז גיחתקה אעדות אעדות גומי ער איז אפסות אויף דער
שטר פכול ויז מיני' נשים ושחרורו עבדים נאר אנט
פון אאשה אונ אנט פון אעבר פגעני אויב אויף
איהם איז גיחתקה איין עדות איוד אונ איין עדות
אפוני איז דער גמ פשר אעבר אז ביידיע עדות
זענען פותים איז פסול מעשה עם האם וגימראפין
שהביאו לפני רבן גמליאל לכפר עיתנאי גמ אשה בעין האם
גיבראקט פאר רבן גמליאל אין דארף עונהנאי
אנט פון אאשה והיו עדי עדי נתיים אונ ביידיע

עדות זענען גינען פותים חדשיר אונ רבן גמליאל
האם גיזאנט דער גמ איז פשר והיינט איז אפילו
איין עדות אפוני פסול צו אלץ גמין אונ שטרות
כל השטרות העולים בערכאות של עובדי גללים אלץ
שטרות וועקסקלען וואס זענען פאר געבראכט
גינארין פאר דעם סאנד פון די אומות געצין
דיגער אונ די עדות האבין עדות זענען פאר
דעם סאנד אף על פי שחותמיהם וגימרי גללים אפילו די
עדות וואס זענען גיחתקה אויף די שטרות זענען
אויך פון אומות געצען דיגער פון דעקס וועגין
בשרים זענען די שטרות פשר חוץ פנימי גשים ושחרורו
עבדים נאר אנט פון אאשה אונ אפריי צעמיל פון
אעבר פגעני וואס איז געמאכט געווארין בייא
דעם סאנד פון די געצין דיגער איז גימ פשר.
רבי שמעון זאגט אף אלץ פשר אנט פון אאשה אונ
אפריי צעמיל פון אעבר פגעני וואס איז גימאכט
געווארין ביי דעם סאנד פון די געצין דיגער איז
אויך פשר לא הווכרו זיי זענען גימ דער מאנט
גינארין צו פסול זיין ווען איז אנט פון אאשה
אונ אפריי צעמיל פון אעבר פגעני פסול אז זיי
זענען געמאכט גינארין ביי די געצין דיגער אלא
בזמן שנעשו כתיים נאר אז זיי זענען גימאכט גינארין
דורך פראספע מענטשין גימ דורך דיגנים אקער

הדין עמיהו רכתי ועמיהו נני כשאמרו עדים החתמים כגון
שחוקים ונדבקים כלו יבדקו שם עמי"ס הלא ה"יש' דלמח
לתי למסתר עמיהו ודדו כ"ט אמרי' עמיהו שמו כסול וכו'
כמי סיכה ליה ככ"ט חלל דמור חלל חמי שנים שתי' וכו' וכו'.
ה"ן: (י) דדדו לית ליה קלא ואפי' בשנים שנהקים חלל
למית' שה' יתנו וישו לומר
דישכילי עיניה ואסקר שמיהו
הכי ויבואו הכסור כלל ע"י
עמיהו עמיהו עכ"ל דקלא
ליה נמו ויודו שם עמי"ס וכל
למי נלכסו? חלל שמי' בעי'
מסירה: ה"ן: [ז] חלל כו'
ידול ל' נכדו פסח פמי ויחי
יק. גמ'. ופסח' חלל חזק על
פסחיהו ומסיהו הכ"ע
כמניה עמיהו נהפוח
פנדים שביניהם: [ט] פסחיהו.
וכפי יסבל נמסדו נמסדה
נמסדו יסבל דמתי' נכ"ה
עמד כשקלא ניהה ליה זילק
ליה חלל' זה לכל פסחיהו.
כא דמסדו נמסדו פסחיהו נמו. גמ'. (יח) וק"ק דלף פ"ג
דכדמג נמי חללח מ"מ כיון שכל יוסף בן חמור' לא יכל סיי
זכות מה שזכור עכ"ל ונמ' כי חלל פסחיהו כו' דמי בעי שקל
ד' זמי משרל ופסל ליה כל סיכה חלל' מו"ס וכו'.
[ז] גמ'. גמ' ונ"ג פן חלל חמור ליה סליח כמיהו לסיכר לא
תקלוק תמיס' דכד' ל' פסחיהו חלל' חלל' זכ"ל ו' סליח לעמד
למית פסחיהו: [ט] (י) חלל אמרי' חלל עמ' כד' בקרקע
יש לו והכח דהיכי ליה:

שנעשו בהדיוט: ן האומר רצה גם זה לאשתו
ושמר שחרור זה לעבדו אם רוצה לחזור בשנייה
יחזור דברו רבי מאיר וחב'א בנימי נשים אבל
לא בשחרורו עבדים לפי שזכין לאדם שלא בפניו
ואין חבין לו אלא בפניו שאם ירצה [ג] שלא לזון
את עבדו רשאי ושלא לזון את אשתו אינו רשאי
אמר לזון והרי הוא פוסל את עבדו כן [ד] ההרומה
כשם שהוא פוסל את אשתו אמרו לך מפני שהוא
קנינו. האומר [ה] תנו גם זה לאשתו ושמר
שחרור זה לעבדו ומת לא יתנו לאחר מיתה תנו
פנהו לאיש פלוני ומת יתנו לאחר מיתה:
חזו חלל חמ' שמו שמו קנינו כל כהן מידי דהוא
אנהמתו הו' כל כהן שזבלת כרכטי תרומה ולו משי
מעליחוהו חלל (יה) הלכך כי משהר ליה ח' פ' שפסדו
מלאכול בתרומה ח' ז' וזכה לעבד: לא יתנו לאחר
מיתה. דניחא לא הוי עד דמתי לידה וכי משא ליה
הא מית ואזין בע לאחר מיתה ושער שחרור נמי כי משא
לידה הא מית ופקע רשותיה מדי: יתנו לאחר מיתה.
שכיב מרע ככתובין וכמסורין ליה:
ווייל נים שפייוזין זין ווייב שאר ער נים, אונ או
ער גם איהר מודה ער דאך איהר שאדען דיא
מזנות אבד לים האמ' רבי מאיר עזאנמ' צו דיא
ח'כמים אמת או דער בעל הבית ווייל נים געבין
דעם קנעקם עסין פגע ער, קען אבער דער קנעקם
קויפן הרומה וואס דאס איז וואלוויל, אויב ער
איז אקנעקס פון אפדן, אונ אז ער מאכט איהם
פרייא ורהי הוא פוסל את עבדו פן הרומה ווערט דאך
דער עבד פסול צו עסין הרומה פלש שיהא פוסל את
אישו אויב וויא זיין ווייב ווערט פסול צו עסין
הרומה ווען ער גיט איהר אנט אפיה לו האבין די
ח'כמים זאגט צו רבי מאיר מפני שהיא קנינו ווייל
דער קנעקם איז פארקויפט צום בעל הבית אונ
דער בעל הבית קען איהם אלע קאהל פסול
מאכין פון הרומה, הייבט דאס בייא איהם קיין
שארדן האופ' הנו גם זה לאשתו ושער שחרור זה לעבדו
אויב אקראקער האט זיגאנט צו מנעמשים נים
דעם גם צו זיין ווייב אונ דעם פריי צעמיל צו
מין קנעקם ופח אונ דער קראנקר איז גישאראבין
לא יתנו לאחר מיתה זאל מען נים געבין נאך זיין
מויט, ווארום נאך דעם מויט קען מען נים געבין
ווייל די ווייב איז שוין נים זינע, אונ מען קען
נים פריי מאכין נאך דעם מויט דעם עבד פנעגי
ווייל דער עבד פנעגי איז נים זינער נאר ער
ניהער צו די יורשים הנו כנה לאיש פלוני ופת או ער
האט זענאנט מען זאל געבען הונדערט גילדען
צו זענעם קנעקט, אונ ער איז גישאראבין ופח
לאמר ביה זאל מען געבין נאך דעם מויט:

ואמ'ג ללח אמר מנה (ט) דדדרי
אז ויי זענען גימאכט גימאכט וניה זענען דינען
וואס זענען דיניגס זענען ווי באש: ן האופ' הו גמ'
זה לאשתו או אינער זאגט צו אשלים גיב דעם
גם מין ווייב ושער שחרור זה לעבדו אונ דעם פריי
צעמיל גיב מין קנעקם אם רצה לחזור בשנייה אויב
ער ווייל הרמה האבין פון גם אונ פון פריי צעמיל
איידער דער שלוח האט ווי אפ גיגעבין צו די
אשה אונ צום קנעקם מיה קען ער הרמה האבין
דברו רבי מאיר אויב זאגט רבי מאיר וד'מים אייהם
אונ די ח'כמים זאגין גיט' גיט' ביי זאגט פון אאשה
קען ער פריי זעמיל זאל לא בשחרור עבדו אבער
פון דעם פריי צעמיל פון זיין קנעקם מען ער גיט
הרמה האבין לפי שזכין לאדם שלא בפניו ווייל מען
קען זוכה זיין פאר אפענעמשים וועגין אמילו
דער מענעמט ווייס נים, ריבער האט דער שלוח
זוכה ויווען דעם פריי צעמיל פאר דעם קנעקם
קען שוין דער בעל הבית נים הרמה האבין וזו
הזו לי אונ מען קען נים זאן שארדן אפענעמשים
אלא בפניו נאר אז ער ווייס פון דעם שארדן אונ
ער ווייל האבין דעם שארדן, ריבער האט דער
שלוח נים זוכה ויווען דעם גם אשה פאר דיא
זאגט צו זאן איהר אישארדן, ריבער קען דער
מאן הרמה האבין פון דעם גם אזוי לאג' ווי דער
גם איז נאך נים געקומען צו די אשה אין האנט
שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי אויב ער ווייל נים
שפייוען דעם קנעקט ווען ער איז ביי איהם מען
ער האט, ער נאך דעם קנעקט נים זעמיל
שארדן מים דעם וואס ער האט איהם פרייא
נראזין ושלא לזון את אשתו אינו רשאי אונ אויב ער

לכס כ' כלה כל סמינן דח"ס דמלוכות דכ"ה"ה השתמא
 אמר רב חסדא לעולם אל ימיל אדם אימה יתירה
 בתוך ביתו שהרי פלגש בגבעה המיל עליה
 בעלה אימה יתירה והפילה כמה רבבות מישראל
 א"ר יהודה א"ר כל המטיל אימה יתירה בתוך
 ביתו סוף בא לידי שלשה עבירות גלוי עריות
 ושפיכות דמים וחילול שבת. אמר רבה בר בר
 חנה הא דאמר רבנן ג' דברים צריך אדם לומר
 בתוך ביתו ערב שבת עם חשבה עשרתם
 ערבתם הדליקו את הנר צריך לומר וינהו בניחוחא
 כי היכי דליקבלו מניה. א"ר אשי אנא לא שמיע לי
 אבהו לעולם אל ימיל אדם אימה יתירה בתוך
 ביתו והאכילוהו דבר גדול ומנו רבי חנינא בן
 צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם צדיקים
 מאי ניהו אבר מן החי. שלח ליה מר עוקבא לר"א בני
 אדם העומדים עלי ובידי למוסרם לזולות

גלוי עריות. כשמגיע עת עטילתה בעת זמנה היא יראה
 לומר לא עטילתי ומשמשתו נדה: שפיכות דמים.
 כי הא מעשה דפלגש בגבעה או פעמים שנתה מפני
 נאחח הפחיתים או בגשר: וחילול שבתות. פעמים
 שמדלקת נר או מנשלת משחשקה מפני אימתו והוא אינו
 יודע: עשרתם. פירות שנאכל למחר: ערבתם. עירוב
 הלכות: בהמתן של צדיקים. (תולין 97 י): אבר
 מן החי. שאכל מהם אבר מן החי העומד ומפני אימתו
 חתכו עבדו אבר מן החי והביא לתחתיו שלא יבין: העומד
 עלי. לחקף ולגדף: ובידי למסרן. כח בידי להלשין

אמר רב חסדא לעולם אל ימיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו
 רב חסדא האם גיזאנט אפענמש זאל גיט
 ווארפין אגרויסע מורא אויף ויגעע שטוב מענטשין
 שיהי פלגש בגבעה המיל עליה בעלה אימה יתירה ווארום
 בייא דיא פלגש וואס איז גיווען אין דיא שטאט
 גבעה ווי עס שטייט אין ספר שופטים קפויטל כו
 האט דער מאן אויף איר גיווארפין אגרויסע מורא
 אונ דורך דער מורא איז זיז אנטלאפן פון איהם.
 איז דער סוף גיווען והפילה כמה רבבות מישראל דורך
 דעם וועגען געהרגה גיווארפין פיל געבט מווענעדער
 יודין צפיר רב יהודה צפיר רב רב יהודה האט גיואנט
 פון רב'ס ווענין גל המטיל אימה יתירה בתוך ביתו דער
 מענטש וואס ווארפט אגרויסע מורא אויף ויגעע
 שטוב מענטשין סוף בא לידי שלשה עבירות וועט זיין
 דער סוף ער וועט טאהן דרייא גרויסע עבירות
 גלוי עריות ושפיכות דמים וחילול שבת. ער וועט מנהג זיין
 אונ וועט מענטשין הרגן אונ וועט מחלל שבת
 זיין צפיר רבה בר בר חנה רבה בר בר חנה האט
 גיאנט הא דאמרי רבנן שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך
 ביתו ערב שבת עם חשבה וואס די רבנן האבין גיואנט
 אז אפענמש דארף זאגן בייא זיך אין שטוב
 פרייטאג פארין נאכט דרייא זאכין עשרתם ערבתם
 הדליקו את הנר האט איהר גיגעבין מעשר פון דיא
 עסיגווארג וואס איהר האט אנגעגרייט אוף שבת.
 האט איהר געלייגט אעירובי הצרות וויא עס
 שטייט אין שלחן ערוך). איר זאלט צינדען ליכט
 ציך למקרינהו בניחוחא דיא דרייא זאכין דארף ער
 זאגן מיט אנדערעדיג שטיממע נישט געבייזערט
 כי היכי דליקבלו מניה דיא שטוב מענטשין זאלין אן
 געמען ויגעע רייד אונ זאלין איהם פאלגין צפיר רב
 אשי אנא לא שמיע לי הא דרבה בר בר חנה וואס פאר
 רב אשי האט גיואנט איהר האב גיט גייערסט וואס
 רבה בר בר חנה האט גיואנט אונ איהר האב אזוי
 גיטאהן מיט מיין פארשטאנד. אז מען דארף
 פרעגן די זאכין מיט גוטען צפיר רב חסדא לעולם אל

ימיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו רבי אבהו האט גיאנט
 אפענמש זאל קיין קאהל גיט ווארפין אגרויסע
 מורא בייא זיך אין שטוב שיהי אדם גדול המיל אימה יתירה בתוך
 ביתו ווארום עס האט גיטראפן אגרויסער
 מאן האט גיווארפין אגרויסע מורא בייא זיך אין
 שטוב והאכילוהו דבר גדול האט מען איהם גיגעבין
 עסין אגרויסין איסור ופטו נפי הנקא בן גלגאל ווער
 איז גיווען דער גרויסער מאן. דאס איז גיווען רבי
 הנקא בן גלגאל. פרעגט די גמרא האכילוהו סקא
 בהקד וויא אזוי קען אויפגיין אויף דיין שכל אז
 מען האט גיגעבין עסין צו רבי חנינא אזוי אעסין
 וואס מען קאר גיט. אונ ער האט גיגעסין שטא
 בהקטו של צדיקים אין הקב"ה מביא מקלה על ידם מואדאן
 גאט לאזט גיט דיא בהקד פון אצדיק זאל גע
 שמרויכלט ווערין צו עסין וואס מען קאר גיט
 צדיקים צעסן לא על שכן די צדיקים אלזין וועט דאך
 געוויס גאט גיט לאזין זייא זאלין געשמרויכלט
 ווערין צו עסין וואס מען קאר גיט אלא בקשו להאמינו
 דבר גדול נאר מען האט איהם גיוואלט געבין עסין
 אזוי אזאך וואס איז אגרויסער איסור באי גיט וואס
 איז גיווען דער איסור אבר מן החי די שטוב מענטשין
 האבין גיקאכט פון ויגעטווענין פלייש. איז דיא
 פלייש פארלארן גיווארין. אונ מען האט גיט
 געקענט בעקומען גישאכטענע פלייש. האבין
 די שטוב מענטשין מורא געהאט פאר איהם. ער
 וועט ווערין עסין פלייש. אונ עס איז גיטא קיין
 פלייש. האט מען אפענשניטען אשטיק פלייש
 פון אלעפערדיגע בהקד אונ מען האט דאס געד
 קאכט אונ מען האט איהם גיגעבין עסין. איז
 גיטאהן גיווארין אגס אז ער האט פרעקענט דאס
 פלייש אונ האט גיט גיגעסין שלח ליה מר עוקבא אשי
 אלעד מר עוקבא האט געשיקט צו רבי אלקעז מר
 אדם העומדים עלי עס גענען אויפגעשטאנען אויף מר
 מענטשין וואס וירלען מויד ובידי למסרם לזולות אונ
 איה קען זייא איבער געבין צום הרך. זייא זאלין

מהו. שרמט וכהב ליה אמרתי אשמרה דרכי כחמיו בלשוני אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לגנדי. אע"פ שהרשע לגנדי ואשמר לפי מחסום. שרף ליה קא מצערי לי מוכא ולא מיצינא דאיקום בהו שלח ליה דום לה' והתחולל לו דוסלה' הוא יפילם לפניך חללים חללים השכם והערב עליהם לכה"מ והם כלים מאלוים. הדבר יצא מפי ר"א ונתנהו לגניבא בקולר:

עלוסה: לגנדי. מריני ומקיימי: גניבא. היה הולק עליו: בקולר. שלטת של כדול שמתים סס המוכתני למלכות להריגה:

מיה שטארק מצער ולא מיצינא דאיקום בהו און איך קען ניט בעשטיין געניין ויזא שלח ליה האם רבי אלעזר געשיקט צו מר עוקבא דעם פסוק דום לה' והתחולל לו דוא ואלסט שווייגין און האקיין דיין אפענגט צו גאט וועט גאט זיי הרגן דום לה' ויזא יפילם לפניך חללים חללים דוא ואלסט שווייגין און האקיין דיין אפענגט צו גאט וועט ער ויזא מאכין פאלין פאר דיין געברענגען השכם והערב עליהם ליה הדרש דוא ואלסט גיין אלע מאג און דער פריה און פארן נאכט אין בית המדרש און ואלסט דאווענען און לערען תורה דום גלים פאלקס און זיי וועלן אליין פארלענד ווערין דער גאט מיי רבי אהרן דיא רייד זענען ארויס געגאנגען פון רבי אלעזרס מול, אזוי וויא רבי אלעזר האט גערעט דיא ווערשער ונתנהו לגניבא בקולר האט געזען געד שלאסין דעם מענטש גניבא מיט קיימין צום הרגן איהם. ער איז גיווען דער גרעסער שונא פון מר עוקבא:

גישטרעקט ווערין פרי ווי אזוי דער דיין. מעג איך ויזא איבער געבין צום מלך אדער גיין שפס רבב ליה האט רבי אלעזר גענומען אפאפיר און האט איהם געלינירט געווערעם און האט געשריבען אויף די לינגעס דעם פסוק וואס דנד הסלף האט גיואנט אפריי אפריי דרבי מחסא בלשני איך האב גיואנט איך וועל היינט מיניע וועגין איך זאל ניט וינדריגען מיט מיין צונג אפריי לפי מחסא איך וועל היינטן מיין מויל אזוי וויא דאס מויל וואלט געד האט אשלאס ויא זאל ניט קענען היידן גייד רשע לגנדי ווען דער רשע שטייט נאך גענין מיר אפ על פי שחרשע לגנדי אפריי דער רשע שטייט גענין מיר און קריינט מיט מיר און וידולט מיר. פון גרעסער וועגין אפריי לפי מחסא היט איך מיין מויל מיט אשלאס איך זאל איהם ניט שטראפן מיט מיין כויל. דריבער וואלטו און זייט שטראפן דיא מענטשין מיט דיין מויל און ואלסט ויזא ניט פסרין צום מלך שלח ליה האט מר עוקבא געשיקט צו רבי אלעזר קא פרייג לי מוכא די מענטשין זענען

זוהר במדבר דף קט ע"א. ה"ט דלגילת יוד הא ואו הא

ויוזר הכס ישמח בו. כתיב בחוספת וי' דה קב"ה הוא לעיל. ח"ר אלעזר כתיב (תהלים ל"ג) ביהך חפקיד רוחי פדית אוחי וי' אל אמת. האי קרא ליה לחסכתלכ ביה חמיהן מין דאפקיד בידך דמלכא מירי. אלח ודלי זכאה הוא בר נש דלולז באררחי דמלכא קדישא ולא היי קמיה. תא חוי כיון דעלח ליליא חילנא דמותא שליט בעלמא חילנא דחיי חסותק לעילא לעילא. וכיון דליליא דמותא שליט בעלמא בלחודי כל בני עמלח טעמינ עטמח דמותא. מ"ט. גנין דההוא חילנא גניבא ובר נש בעי להקדמח ולמפקד בדיה נפשיה כפקדונא דמלכא דכר נש דיהיב פקדונא לחסותק דה"ג דלחיהו התחייב לגביה יתיר מההוא פקדונא לזו כדאי לחסותק ביה הואיל ופקדונא חתמסר לגביה וחי יסבר ביה ודאי גנדוק אבתריה דלחו מורעט קדישא הוא ולחו מנבי מבייממותא. כך ההוא חילנא בני נשא הקדימו ויהיב ליה פקדונא דנפשיהו וכל נשמיהן דבני עלמח נעיל. וכלהו טעמינ עטמח דמותא גנין דהאי חילנא דמותא הוא וגנין דכל חוין בשעתא אע"ג דכלהו אחמיטו לגביה ולחו כדאי הוא לחסותק פקדונא לגביה דבר נש אלח כיון דכלהו חתמסרי ליה כפקדונא חתיב כל פקדונין למחריבון. ה"ה לזו כדאי הוא האי חילנא דמותא לחסותק פקדונא לגבי דבר נש אלח בשעתא דליליא דחיי חסותק בעלמא. ורומחי חסותק דהוא חילנא דחיי. בשעתא דסליקלפסא. וכדון כיון דהאי חסותק בעלמא כל בני עלמח חוין וסכין וחסדד דהוא חילנא דמותא כל פקדונין דלחפקידו לגביה ואויל ליה. מ"ט חוין גנין דההוא חילנא דחיי גניבא. וחי תימח הא בני נשא גניבא חוין דמתערין בליליא בעוד דליליא דמותא שליט חילא ודחיי דהוא חילנא דחיי קא עביד. מ"ט. גנין דכתיב (שם יד) נרוחת הים משכיל דורש חת חלקים ולא יחא ליה פקדון פה לבר נש דיימח חלמי בלעטא כנפשא בליליא אשתדלנא בחוריהא. ח"ר יבודה האי בישראל ודחיי הוא. אל כל בלו דחמינח כחאי ונחא מ"ט ח"ל ודאי שפיר הוא דקא חמת. פתח ואמר (במדבר כג) מה חקוב לא קבה אל ומה חזוטס לא ועסי' ח"ה כנוונא דחיה לעילא חית לתחא לעילא חית וימנח חית שמתלח. לתחא ישראל ועמי. ישראל לתחאדן לימנח כקדושא דמלכא קדישא. עמי עמי' ס' למחלח לסער' דרוח מסאכא וכלהו לתחא מכלהו דרגין דשמתלח וכלהו דרגין חסידן דא דבא עד לחליין מן רישא וכנוונא דרישא כעילא גנוא נעיל ונחא דלחוי חתמא מ"ט בני דלחאד ביה ונעין כך עמינ עכו"ס כההוא סער מסאכא דלהון הכי חתדכו:

מוסר יוסף חלק הלכה פסוקה

הר"מ הלכות תפלה פרק ח. מספר חסידים סימן ג"ד דרכן של בעלי תשובה להיות מהל מהל כעלי יום ועמיסן דרכן של בעלי תשובה דער פירונג פון לוי מענטשין וואס מוהען השוכה דארף גיין להיות מאד פאר

סכלתו ויאמר אוכל מעט ואישן קמטא ואח"כ אתפלל שמה תאנום אוהו שניה ונמצא ישן כל הלילה, אלא מתפלל ערבית ואח"כ אוכל ושותה או ישן, ומותר להתמר ולזכנם למרחץ סמוך לשחרית מפני שלא גזרו אלא סמוך לבגונה שהוא דבר המצוי שרוב העם נכנסין שם ביום אבל בשחר דבר שאינו מצוי לא גזרו בו: (ב) מי שהיה עוסק בתלמוד תורה והגיע זמן התפלה עוסק ומתפלל, ואם היתה תורה איבנתו ואינו עושה מלאכה כלל והיה עוסק בתורה בשעת

סכלתו ויאמר אוכל מעט ואישן קמטא ואח"כ אתפלל שמה תאנום אוהו שניה ונמצא ישן כל הלילה, אלא מתפלל ערבית ואח"כ אוכל ושותה או ישן, ומותר להתמר ולזכנם למרחץ סמוך לשחרית מפני שלא גזרו אלא סמוך לבגונה שהוא דבר המצוי שרוב העם נכנסין שם ביום אבל בשחר דבר שאינו מצוי לא גזרו בו: (ב) מי שהיה עוסק בתלמוד תורה והגיע זמן התפלה עוסק ומתפלל, ואם היתה תורה איבנתו ואינו עושה מלאכה כלל והיה עוסק בתורה בשעת

תפלתו אינו עוסק שמצות תלמוד תורה גדולה ממצות

אז ער דאוונתם גיט די שמונה עשרה פון מעריב איז אויך קיין געבירה, פון דעקסמווענין לא יבא אדם מסלכתו ויאמר אוכל כעס ואישן קמטא ואח"כ אתפלל ווען דער מענטש קומט פיי נאכט אהיים פון ויין ארץ געט זאל ער גיט; אגנין איך וועל עסין אביסיל אונ גאכדעס וועל איך פארשלאפן אביסיל אונ גאכדעס וועל איך דאוונען מעריב שפא האנטס אוהר שניח ונסא ישן כל הלילה סאמער וועט אים גייטין דער שלאף, ער וועט ויין אזוי פארשלאפן אז ער וועט זיך גיט קענען אויפוועקן, אונ ער וועט שלאפן אנאנצע נאכט, אונ וועט גיט האבן גיטאונט מעריב אלא כהפלה ערביה נאר באלד ווי ער קומט אהיים זאל ער פריער דאוונען מעריב, ואחר כך אוכל ושותה או ישן גאכדעס מען ער עסין אונ מריקען ארער שלא פון ומותר להתמר ולזכנם למרחץ סמוך לשחרית איידער מען דאוונט שחרית מען מען זיך לאזין אפשערין די האר אונ מען גיין אין קאר ספני שלא גזרו אלא סמוך לבגונה מען האט נאר גזרו גיווען פאר מנחה דאוונען; זאל מען גיט אריין גיין אין אבאר אונ מען זאל זיך גיט לאזין אפשערין די האר שהוא דבר המצוי שרוב העם נכנסין שם ביום ווייל עס איז געוויינליך אז אין די צייט פון נאך האלבן טאג גייען מענטשן אין קאר אונ מען לאזט זיך אפשערין די האר אלא בשחר דבר שאינו מצוי לא גזרו בו גאכדעס מען דאוונען און מען גיין אין קאר נאך פריה פאר שחרית דאוונען זען, דאס מוהקען גיט אלע מענטשן, דריבער אפילו עס ברעפט איידער גיט יא אין קאר אזוי פריה ארער ער לאזט זיך יא אפשערין אזוי פריה, אויף איין מענטש האבן די רבנן גיט גיאסרת: (ב) מי שהיה עוסק בתלמוד תורה והגיע זמן התפלה ווען אייך גער לערנט תורה אונ עס איז גיקוקען די צייט פון דאוונען עוסק ומתפלל זאל ער אויפדערין לערנען אונ זאל דאוונען ואם היתה תורה איבנתו אישן ויין נאנצע קעשעפטגינג איז נאר צו לערנען תורה ואישן עושה מלאכה כלל אונ ער מוט קיין ארבעט אונ קיין האבן דיל יהיה עוסק בתורה בשעת התפלה אונ ער האט גילעד רינט תורה אין די צייט פון דאוונען ואישן עוסק זאל ער גיט אונ צו ליגיין דאס לערנען שמצות תלמוד תורה גדולה ממצות

תפלתו אינו עוסק שמצות תלמוד תורה גדולה ממצות
שפלי רוח מען זאל ויין בייא זיך אין הארצין נאנגן גידעריג ונעיים סכלתם מען זאל ויין בייא זיך אזויא גידעריג מען זאל אלץ ליידיין גלובים ולא עולבים אפילו זייא ווערין פארשעקט פון איינעם זאלין זייא גיט יענעם צוריק פארשעקען שומעם הרפתן ונאנעם משיבים אז זייא וועלין הערין זייער הרפה, זאלין זייא גיט ענטפערין שפחים בוסרים של גלובנם אפילו זיי וועלן האבן וסורים פון דעם פארשעמונג, פון דעקסמווענין זאלין זיי יענעם גיט פארשעקען אונ זאלין זיך פרייען מיט די וסורים ואם תרמי אותן הסכלים לאמר זכור משפחך הראשונים אונ אויב גארעשע מענטשן וועלין זייא פארשעקען אונ וועלין זאגן צו זייא גידעריגט נאר וואס איר האט אקאל גיטאן איסר לים ידעהי כי תפאתי הרבה זאל ער זאגן צו זיי איך ווייס אז איך האב פיל געזינדיגט ובמה דברים גשיתי שלא בחינם אונ פיל זאכן האב איך גיטאן גיט וזייא מען דארף געזיר יחול לי אונ קאט וועט קיר מוחל זיין וסבול את הסביושים אונ זאלקט ליידין פון די מענטשן שזין וואס פארשעקען זיך מדהבנג מדה אזוי ווי מען האט געלימען אין היקעל פון זיינע זינד וואס די האקט פארשעקט פביכול צו הקב"ה יבזה ויחפר זינד אונ מיט דעם וועט פארדעבן ווערין זיינע זינד אס נודע לרבים עליו מניאף אויב פיל מענטשן ווייסן אויף אים אז ער האט מונה גיווען, פון דעקסמווענין אס איז מען עזט מלמוד הלכות המדברות מניאף מפי המורה זאל ער זיך גיט פארמירין צו לערנען די דינים וואס שמועקט פון מונה זיין אפילו דורך דעם וועט ער פארשעקט ווערין כי טוב לו לאדם שיחפר בעולם הזה ווארום עס איז גוט פאר דעם מענטש אז מען איז אים מוחל זיינע עבירות אויף די וועלט כי הבישה שפכת את הדם וספרה את העון ווארום דער מענטש וואס ווערט פארשעקט ווערט פארנאסן ויין גלוט אונ דורך דעם ווערט אפן גיטאן פון אים זיינע זינד, זכר מינט שפחה רחל וזכר שפא לעיר אונ אזוי געפינען קיר דיא רבנן זאלין אז איידער האט גיברעה געמירט אומגעוירן וניט ווי לערניג אונ ער איז אנשלאפן אין איינע פון דיא ערי מקלט ואנאמירינגנס שטעט ווי עס שטייט אין די סדרה מסעי, אז דער רוצח קומט אין שטאט

הוי

שכל לעיר וכו' עשבתן ארסו לרוב לומר רוחם חמי שכל' וזה דבר חסידות פיר' דבר מדבר בפני ויודה :

וקו מפקדון אורו אונ גען וויל אים געבין קבוד ציריך ליכר רוצח און דארף ער זאגן איה בין ארצות שנאמר נוארום עם שמיים אין פסוק וזה דבר הוצאת דאם זאל זיין די רייד ויגע איה בין ארצות פירוש דבר שרדך בפני ויודה גען מיינט ער זאל ריידן מיט זיין מויל אונ זאל מודה זיין אז ער איז ארצות, אפילו ער נעמט דורך דעם פארשעמט ווערין, פון דעסמוענין זאל ער דאס זאגן, ווייל דורך דעם פארשעמונג נעמט גען אים מחיל זיין די זינד :

אונקלוס במדבר יום ד תורה

להמשיך מטה' הויה יהוה נפשי יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יהוה ו דסלוי וו אל שם ב'ן שבועיה בנזקה חולם :

טו אלון מערעי כנשתא רברבי שבמי אבהתרון רישי אלפיא דישאל אינון : י ודבר משה ואהרן ית גובריא האליו דאתפרשו בשמיהו : י וית כל כנשתא כנשו בחד ליתא ונינא ואתיחסו על זרעתהון לבית

אלה קריאי העדה נשיאי ממות אבותם ראשי אלפי ישראל הם : ויקח משה ואהרן את האנשים האלה אשר נקבו בשמות : ואת ברי העדה הקהילו באחד חדש השני ויתלדו על משפחתם

ה' א ויקח משה ואהרן את האנשים האלה אשר נקבו בשמות : פסוק' כו : בעל הדבורים

קרויא סעס. ו' קשיעא . וקרו קרויא בכיל שלומילא בן

רש"י (עו) אלה קרויא העדה הנקראים לכל דבר מ השניות שבעה : (יו) האנשים האלה . את שנים עשר השלימים הללו : אשר נקבו . לו כאן יחוסות : (ית) ויתלדו על משפחתם . הביאו ספרי יחוסיהם : כועדי חוקת ל ליתם כל אחד ואחד להתיחס על השבעת וכוסוף מלת לו כי בואלו לא יודע לנו נקבו . ואל' מ' ע"ל לרש"י דבול' אלשים חלם . ואל' לוח לא מרר סמך ויקח אותם כמו שהקדם מ' ונרפא דמהלה אמר דאש לבית חטוב וכסוף אמר נשאו עטות וס' אל רשעי חטוב רעו שבאים על כל הכספים רק על עשמה אבל כלן קביר קרויא עדה נשיאי ממות כאן מיידי כנשיאים ממש ולעולם חקרים הם ולכן אמר קרויא עטות כדי יודע מי הם שנקראים לכל דבר חסידים לכל חמך סלשים האלה דאם הם הכשרים וק' ל' גי'ע (ק' צו) מכרס' ל' כחד דק' ל' למח כחד אמר קביו בשמות סביד די אס כחד חתם סלשים האלה לכ' אש נקבו לו כאן בשם חשיבה שאלון לאומה גדולה וכשיחות היקד המגלים שבהקלו לשם גללו על כס מוטן דלוחתא כחדש כרה : כ' סולך נרפס כן בני שמלת ויתלדו הוא פכנין הסתעל שמומר בעלמו ואל' אים כנשטמו מלשון לידה כיה מטעם שהולידו את פלגם ל' אש כשיאו שם עולם הביאו את ספריהם כו : ל חוקת ל' כבוד כמו שפירש' כ' כ' אלא חסותא חסותיו יסוב ס' אל חוקת חסותיו והוא ל' כבוד :

פירוש לתורת אלהים (טו) אלה די צוועלף מענטשן וענען גענוען קרויא העדה די גערופענע פון דער עדה די גרעספע פון דיא יודין ויאי וענען גיווען נשיאי ממות אבותם די נשיאים פון די שבטים ראשי זיי וענען עלצאפע איבער די מויענדער פון די ישראל : (יו) ויקח מענטשין אשר וואס וענען באשייד גיווארין צו איהם מיט וייערע געמען : (יח) ואת כל העדה אונ גאר די עדה האבין זיי איין געזאמלט באחד אין דעם ערשטן טאג פון דעם אנדערין חדש ויתלדו

ליקוטים על התורה

(יח) ויתלדו על משפחתם לבית אבותם . ווייל ויען תקב' האם געהרגת דיא בבורים פון מצרים שפייט אין פסוק אין בית אשר אין שם בית , גם אין גיט גיווען אשמוב אין מצרים וואס אין איר זאל קיין מת זיין , זאגט רש"י ווייל

אונקלוס

אבהתהון במנין שמהן
 מבר עשרין שנין ולעילא
 לגולגלתהון : ים במא
 דפקיד יי ית משה
 ומננון במדברא דסיני :
 כ יהו בני ראובן בוכרא
 ד ישראל תולדתהון
 לזרעי תהון לבית
 אבהתהון במנין שמהן
 לגולגלתהון כל דכורא
 מבר עשרין שנין ולעילא
 כל נפיק חילא :
 כא מניניהון לשבטא
 דראובן ארבעין ושטא
 אלפין נחמש מאה :

לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבְּנֵי
 עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה קִוְּלַגְלַתְתֶּם :
 ים פֶּאֶשֶׁר צִוְּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
 וַיִּפְקֶדֶם בְּמִדְבַר סִינַי : ס שְׁנֵי בְּיַהֲוֵי
 בְּנֵי־רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל תּוֹלְדֹתָם
 לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר
 שְׁמוֹת קִוְּלַגְלַתְתֶּם כָּל־זָכָר מִבְּנֵי
 עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה כָּל יֵצֵא
 צָבָא : כא פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה רְאוּבֵן
 שִׁשָּׁה וָאַרְבַּעִים אֶלְפֵי וַחֲמִשָּׁמֵאוֹת : פ

בעל המורים

ושם חכר הו"ו לגמרי . לפי שהיו כלם נכספים . אבל כגלן היו
 האחרים לדיקים : (ים) כמדבר סיני . שנים דסמיני בסוף פסוק
 ויפקדם במדבר סיני . ואידך כיום זכור את בני ישראל
 להקריב את קרבניהם לה' במדבר סיני . לפי שכשהיו נמנין סיו
 משא את כלם בני ישראל לקפויסים ונתנו ארבע כוסר נסאו :

רשב"ם

(ים) ויפקדם במדבר סיני . לפי שבמנין שני שבפנסחם
 כתיב ויברך משה ואלעזר אותם בערבות מואב . לכך
 נאמר כאן . כי השבון הראשון היה בכבוד סיני :
 פקדיים עליהם קרבנות כדי שלא ישלטו בהם דבר כדכתיבי

דעת זקנים מבעלי התוספות

ושמעון יוסר מכל שאר השבטים . לפי שקנאנון יפקד כלשך בידן
 בניו וסולכוו הכפרה ונבי סקלים סקלים נכספים כפיס נקס
 נגלגלם :

פירוש לתורה אלהים

אזנ ויי האבין זיה קיחם קענוען על אויף זייערע
 משפחות לבית אבותם צום הויז געזינד פון זייערע
 עלטערין . רש"י שרייבט זיי האבין געבריינגט זייער
 יחוס קריף אונ האבין גבריינגט ערות פון וועלכן
 שיקט זיי זענען געקארין בפישר אין צאל פון
 זייערע געקען מבו עשרים פון אועלכע וואס זענען
 אלט צוואנציג יאהר אונ העקער לגלגליתם צו
 זייער הויכט צאל : (ים) באשר צוה יי את משה ווי נאם
 האם געקאמין צו משה נחבטם בפישר סיני אזוי
 האם ער זיין געציילט אין דער מדבר סיני :
 (כ) ויהי אונ זיי זענען גיווען בני ראובן בכור ישראל
 די קינדער פון ראובן וואס ער איז גיווען דער
 צו זייערע משפחות לבית אבותם צום הויז געזינד
 פון זייערע עלטערין בפישר שמות מיט דער צאהל
 כל זכר אלע זקרים מבו עשרים שנה פון אועלכע וום זענען
 אלט צוואנציג יאהר כל יצא צבא אלע וואס זענען ראוי צו גיין
 אין דער מלחמה : (כא) פקדיהם די געציילטע לבמה ראובן צום
 שיקט ראובן איז גיווען ששה ותרענים נקסם אונ פערציג
 מיוענד נחמש מאות אונ פינף הונדערט :

ליקוטים על התורה

דיא סצרים ואז אוי אנדערע פעלקערן קעלען דיא ווייבער
 מנה זיין מיט פיל בחורים . אונ זיא פעלעס גיבארין קינדער
 פון יעדער גוואר . האם איין אשה ניקענס האבין פיל בטרים,
 יעדער איז גיווען אבטר בני זיין פאטער . זיא האם אבטר גים
 ניקענס וויסען צו וועלעקין פאטער יעדער קינד גייער . דרייב
 האם מען דיא קינדער געמינס פחם זיין אונ ציילן צו דיא
 מוסרם . תקנה האם אבטר גינאלט ויזיין אז דיא יודישע
 ווייבער זענען גים אזוי וזיא דיא מצרישע אונ זיי האבין גים
 מנה גיווען אין מצרים . אונ יעדער קינד האם נאר איין פאטער
 אזוי וזיא ער האם נאר איין מוסר . דרייבער האם תקנה
 גינאנס צוא משה ווען דיא וועקס ציילן די יודין נאלטמו זיא
 פחם זיין צוא זייערע פאטערס גים צו זייערע מוסערס צוא
 טיזיין אז דיא יודישע ווייבער האבין גים מנה גיווען אונ
 יעדער קינד ווייס ווער זיין פאטער איז :

בכור פון ישראל תולדתם זייער געבירט למשפוחתם
 פון זייערע עלטערין בפישר שמות מיט דער צאהל
 כל זכר אלע זקרים מבו עשרים שנה פון אועלכע וום זענען
 אלט צוואנציג יאהר כל יצא צבא אלע וואס זענען ראוי צו גיין
 אין דער מלחמה : (כא) פקדיהם די געציילטע לבמה ראובן צום
 שיקט ראובן איז גיווען ששה ותרענים נקסם אונ פערציג
 מיוענד נחמש מאות אונ פינף הונדערט :

החת

נביאים הושע ב

לחמשך מנה דוא צבאות נפש צ צב צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנחא אדני נשמה דהוד יהוה חיה יחידה דנחא יהוה חיה יחידה דהוד אל שם בן שבעשה

א לכן הנה אנכי מפתיה והלכתיה המדבר ודברתי ער-לפה : ונתתי לה את-פרמיה משם ואת-עמק עכור לפתח תקוה וענתה שמה בימי נעוריה וכיום עלותה מארץ-מצרים : ויהיה ביום-ההוא נאם-יהוה תקרא אישי ולא-תקרא לי עוד בעלי : והסירתי את-שמות הבעלים מפיה ולא-יזכרו עוד בשםם : והכרתי להם ברית ביום-ההוא עם-חית השדה ועם-עוף השמים ורמש האדמה וקשת וחרב ומחמה אשבורמן-הארץ והשכבתים לבמה : וארשתיד לי לעולם וארשתיד לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים :

א בכן הוא אנה משעבר לה לאורייתא ואעביד לה נסין ונכורין קמא ועבדית לה כמדקרא וביד עבדי נבייא אמליל פתחוימן על לבא : ב נאמני לה ית פרנסקא כמסן ית מישרן עכור לחסודי נפש והתהוין מסן למסירי יומי קדם ואף אנה אעביד להון נסין ונכורין קיום מסקדון מארעא דמפרים : ג ויהי בעדנא התיא אמר יי התנהון לפולחני ולא הפלחון עוד לשענת עממיא : ד ואערי ית שום מענת עממיא מפוסהון ולא יהי רבון שומהון עוד : ה ואמר להון קים בעידנא התיא דיהון שלם עם חות ברא ועם עופא דשמיא ורחשא דארעא וקשטא ותרבא ועבדי קראא אבמל מן ארעא ואשרינון קרוחין : ויאיקומכוון קרמי לעלם ויאיקומכוון קרמי בקושטא וברינא ובחסדא וברחמי :

מצודת דוד

(א) לכן . על כי נכחה בי אני אפסחה ואוליכה במדבר במקום שאליו הם אנשים ושם אדבר על לבם דברי פיוסים ופי סממנים להם שזנחה חסד בעלם אמר לי כיוסל כחשה כולת סכסכל עספה חוספ ללכת אחריו בעדכר מקום שאלו אנשים למען לא ישמע עם מה ידברו ושם מפייסם כדכרסו מוכים שמתוכ דרכם ור"ל הקו' יזכרו ללכת לשבוע לעבודתו : (ב) משם . מן הליכת במדבר הוה מן האפסחה כחשה שמה . ר"ל מן הצרפת הליכת השבוע אליו ואחריה לה את כדעיים : ואת עמק עכור . הפעקים שהיו עכורים ונשקחיים בהיותם בנוהג הטוב להיות פתח תקום ר"ל יהיו המודים נכחה חסדא אשר יקו אנשים לבוא בו : וענתה שמה . קרסו כדעיים קול שיר כמו שצרכה בני עולמותה דיום עולמותה עולר מלרים שמו סכרו כדמחא לכב שירת הים :

רש"י

(ב) כרמיה . פרנסיה ומנהיגיה : עמק עכור . עומק הגוף : וענתה שמה . לשון ירידה : כימי נעוריה . שיטתה במצרים ומימי רבים : וכיום עלותה וגו' . שלקה אליו ממלכתי מן עבדו וגאלתיה כן גם עתה תקראי אישי חשבונותי מאהבה ולא מיראה : (ד) ולא יזכרו עוד . ביראה בשם של ע"ג : (ו) וארשתיד לי . ואקדש אותך לי : בצדק ובמשפט . שמתנהגו כהן : בחסד וברחמים . שיבא לך מחתי :

דעם פירוש עברי מיישש נענינם מען ביא דבר הפסורה פון דער וואך .

כתובים בשלי ל

תרגום

לחמשך מיסד ומלכת דוא שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהרונהי נשמה דיסד אר אר ארנ ארני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דלכות יז הו הו חיה יחידה דיסד ידנה חיה יחידה דלכות אל שם בן שבעשה

א דתחת שנואה יהויה א תחת שנואה פי תבעל ושפחה פיי-הירש גברתה : לגברא ואמקא די ירקתה

מצודת דוד

בעלע ותרכה לפתח אנשים ליות עמה ועבדו זס מרכה סרוגו והכרס : וספחה . סכניעיים היא כלשר ספחה יורשת ממלכא

(ב) חסד שטלה . כשלישים הוא בעבור אשה פסולת במעשים זונה ממלכא כלשר חשף לבעל כי הוא חוטל הלכות הכיונה

פירוש עברי מיישש

(א) תחת שנואה פי תבעל אז אאשה וואס דער מאן קאמ ויא פיינט אונ ער וואהנט מיט איר קען פון זייא קיין גוטע קינדער ניט ארויס קומען

ב ארבעה הם קמני-ארץ והמה חכמים מחכמים : לבונהה : ב ארבעא אינון
 ג הנמלים עם לא-עו ויכינו בקיץ לחקם : ד שפנים עם
 לא-עצום וישמו במלע ביתם : ה מלך אין לארבה ויצא
 הצץ פלו : ו שממית בידים תתפש והיא בהיכלי מלך :
 דקמיהו לא סמך ועברין ליהו ביהא בקתארי : ה נמצי דמלכא לית להו ומתפשין בלהו
 פתרא : ו ואקתאה דמסקה בידאה ועמרא בביתא דמלכי :

מצודת דוד

רשיי

(ד) במלע. בין הסלעים : (ה) ויצא חוצץ. חילות ומדרש הגדה מפרש כל הפסוקים בע"ה :

גברתם ומשוב גברתם מנחתה לה ובטובו פתיחת מעלתה
 וסכלום דמסא לא משכיל לכדז אח מי הרואי לכדז ויתרבה
 סתכרה עד למלך כי וכו דכר קשי יוקל מנולם ויף מעמד כי
 יעלך הוואל ויהא חשה קלרה דעמא וכל ידבה עב : (ג) קטי
 פין. בכיות קטנות משל כפרן : מחוכמים. כ"ל כס כי המה קטי
 מ"מ כסמ מחוכמים עה' כספמחית סרסיות למען ימלדו דעת אח המס : (ג) ויכינו. כס כל קוושמס יתחזקו להכין מלכים כפת
 בקיץ עת מלע הסנוסם כדרא ולהטעין על ימות הכוכף וסמה מלמדים דעת אח העלגים להכין די מחסורם כעוד היות ללל
 ידס : (ד) וישמו. עס כל חולשסם יתחזקו לשנות למלסם מקום מרזר בתוך הכס : יתפרו כי מעט מעט עד כי יתחזו מקום
 לשבת וסמה מלמדים דעת אח הכס לכל יתבוזו חכמת החוכס על כי מלוכה מלכן מדה אלל סונה מעט מעט עד כי יתגזר חס
 כולס : (ה) מלך אין. להכניס יחד כבאיסם אחת כדכך הכנהת המלך ועל כל זס כומרים מעלמס ללמס יחד כבאיסם אחס
 כולס מלדיס עסס הוואל וי"ה ללוד אח כוכס ולעמדו דעת אח הכס משל קף חס לא מלוא מנהיג להיות מחלמדיס על ידו
 כספסמה אחת מ"מ חס מעלמס יתחזקו ויחש אח למחי יעזוקו : (ו) בידים. כמעשה ידיס מלכו : די מחסוכס כי מרנה כעין
 יריעות וכזכובים סככים וכלכדים כסס וכלל. ואף כי היא כבכילי מלך מקום נמלל סס הככה מפעמיס מ"מ סכמל
 ללכול מעעשה ידיס ותלמד דעת להיות סללס כיוון מניגיס כסו ולא ליטות משל מלמדיס :

פירוש ע"מ

נלקם אז היא. ערד קען שוין גים דערקראנין;
 (ב) ארבעה הם קמני ארץ פיר מינים וענען דא וואס
 ציי וענען זיי קלענקטע אויף דער וועלט והמה
 חכמים מחוכמים אונ זיי אליין וענען קלוג, אונ אז
 קען לעריגט זיך פון זיי קען קען אויך קלוג
 נוערין : (ג) חכמים עם לא עו די מילכיין וענען גים
 קיין שמארק פאלק דאס ועהם יעדער קענמש,
 נכטי בקיץ חכס פון דעקס ווענין מאטערין זיי זיך
 אום וומער אז זיי זאלין זיך אנגרייבין עסין אויף
 דעם ווינטער, אונ וענען גים פויל אפילו עם
 קומט זיי יעדער שווער אן : (ד) שפנים עם לא עזיס די
 קראלעקעס וענען אויך קיין שמארק פאלק וישמי
 בפלי ביחם פון דעקסמוענין מאכין זייא זיך ויערע
 וואהנטנען אמערהקמין צווישען דיא שטיינער,
 אום קען זאל גים קענען צו זייא רינג קומען
 פאנגען זיי, עם קומט זיי שווער אן דאס גראבין
 צווישען די שטיינער אונ פון דעקסמוענין וענען
 זיי גים פויל : (ה) מלך אין לארבה דיא היישערקען
 האבין גים ביי זיך קיין מלך אז ער זאל זיי פירין
 ויצא חוצץ כילו פון דעקסמוענין האלמין זיי זיך צו
 זאמקען זען זיי גייען אזוי ווי איין שטיין, אונ
 איין היישערק פון זייא איז גים פויל אז ער זאל
 זיך אבשטעלין. אפילו עם געפינען זיך צווישען
 זיי וואס מאטערין זיך שמארק מיט זיך פליהען.

(ה) ה"ט ג' כ"ט' אכל בכתבו כחכ אין פדי ומגון לריבין דריסח ומקריה וכו' כ' כ' כ' [6] מה בין כו'. אפי"ג דשויין כדרישה והקריה מדרבתי מבטע א' כו' למען מילי דהלל' זכות וזכיה אין להשיות דלא כ"ר כדניי מעינות. חוסי' [7] לזכות. כה"ל הל' שכל אוב' לוחק כו' כהני' דתמלס סה"ט לזכות וכן אומרי' זכ' כטוון חל לא עברת חל סו"כ. גמ' [8] טייס כו' כדילפי' מהתנין חס"ק לא טה' אחי רביס לישות כו' וילכ' לזוקמס' כדניי מעינות כדלמך לקמן לא חסכ מבטע התיקין חלל' חסה עשה מבטע טור הכספ' וכל ענין כה"ר דיני

דיני ממונות. שנאמר משפט אחד יהיה לכם. וזכויי נפשות כתיב ודרסת ומקרת. וזהו דין תורה אכל אמרו חכמים שאין מחרין (ח) כדרישה והקריה כדניי ממונות שלא תעשול דלת כפני לזוין אלא"כ ראו כ"ד שהדין מרומם ודרישה ומקריה הוא

כל אמלטי דללח דמלכות דלוי"ה א אל

השאלה בענין בעלמו כגון כחה הלווה ומתי הלווה וזכוייה ענין הלווה וזכוייה מקום הלווה ויש מין אחר מן השאלה שנקראת כדויקה ולינה בענין בעלמו כגון שישאלו לומר מה היה לנוס כליו שמוריו או כליו לנכים עומד היה או יושב כשעה מהלווה : פורחין. משאו

אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות כדרישה ובחקירה שנאמר משפט אחד יהיה לכם. [ח] מה בין דיני ממונות לדיני נפשות. דיני ממונות בשלשה ודיני נפשות בכ"ג. דיני ממונות פורחין בין לזכות בין לחובה. ודיני נפשות פורחין ואין פורחין לחובה. דיני ממונות בין לחובה. ודיני נפשות ממין על דיני ממונות בחזירין בין לזכות

עומד היה או יושב כשעה מהלווה : פורחין. משאו

ממונות ממין ע"פ אחד או פ' אחד בין לחובה. ועל פי [ג] שנים לחובה. דיני ממונות של דין בין לזכות בין לחובה: בחזירין. פורחין את הדין אחר שנמרוהו וילעו

הרנגן מה בין דיני ממונות לדיני נפשות נאמר וואס דען איז דער אונטערשייד פון געלט זאכין פון הרנגן דיני ממונות בשלשה געלט זאכין קענען משפטין דרייא דינינים ודיני נפשות בעשרים ושלשה און הרנגן מוויין משפטין דריי און צוואנציג דינינים דיני ממונות פורחין בין לזכות בין לחובה ווען די דינינים הייבן אן צו קלערן דעם דין פון געלט זאכין. מענין זייא אן הייבן קלערן גירעכט צו מאכין דעם מענטש וואס קען קאנט ביי אים. ער זאל ניט דארפן באצאלן און זיי מענין אן הייבן קלערן צו באשולדיגען אים ער זאל יא דארפן באצאלן (עין ח"ו) ודיני נפשות און אז ער בית דין הייבן אן צו קלערן אין ארון פון אפענענשין הרנגן סתתין לזכות מוויין זיי פריער אן הייבן קלערן גירעכט צו מאכין דעם מענטשין. קען זאל אים ניט הרנגן ואין סתתין לחובה און זייא סארין ניט אן הייבן קלערן צו באשולדיגען דעם מענטש. מען זאל אים הרנגן דיני ממונות מסין על פי איד בן לזכות בין לחובה ביי געלט זאכין גייט מען נאך דיא מערערע דינינים דורך איינעם סיי גירעכט צו מאכין און סייא אומגירעכט צו מאכין. אויב די דינינים וואס זאגן ער איז גירעכט. ער דארף ניט באצאלן זענען מיט איינעם מערה ווי די דינינים וואס זאגן ער איז אומגירעכט. ער דארף יא באצאלן. בלייבט ער גירעכט דארף ער ניט באצאלן. לין. און אויב דיא דינינים וואס זאגן ער איז גירעכט ער דארף יא באצאלן זענען מיט איינעם מערה ווי די וואס זאגן ער איז גירעכט ער דארף ניט באצאלן. בלייבט ער אומגירעכט און מוז באצאלן ודיני נפשות מסין על פי איד לזכות און בייא הרנגן אפענענשין גייט מען נאך די מערערע דינינים דורך איינעם אויף ניט צו הרנגן. אויב די דינינים וואס זאגן מען זאל ניט הרנגן זענען מיט איינעם מערה וויא די דינינים וואס זאגן מען זאל הרנגן. הרגה מען ניט זעל פי שנים לחובה און אויב די דינינים

פיר דא א אחר דיני ממונות ואחד דיני נפשות כדרישה ומקריה סיי די עדות וואס קוקען צו בית דין זאגין אויף געלט. זיי זאגין ראובן דארף באצאלן געלט צו שמעון. און סיי די עדות וואס קוקען צו בית דין זאגין אויף נפשות. זייא זאגין קען דארף ראובן הרנגן זיי זאגין ראובן האט געקאן אקלאקה שפת. אדער זיי זאגין ראובן האט גיהיטן אפענדי קשיון. דארף קען די עדות פארשטיין מיט צוויי ערליי זאכין. איינס ווערט גירופין דרישה אדער תקריה. און איינס ווערט גירופין כדויקה. תקריה הייבט בית דין פירענט די עדות ווי פיל געלט האט ראובן גיבאקנט. וועלכע געלט האט ער גיבאקנט. וועלכע געלט אדער פאפירין געלט. וועלכע פאפירין געלט. אדער וועלכע זיכר געלט. וודרישה אין וועלכע קליידר איז ראובן גיבאקנט ווען ער האט גיבאקנט די געלט. און ראובן אפענענשין ווען ער האט גיבאקנט די געלט. אדער ער איז גיבאקנט. און נאך אזעלכע שאלות דארף בית דין פירענען ביי די עדות. און בייא נפשות איז אויף אזויא בית דין פירענט די עדות וועלכע קלאקה האט ער גיטאן שפה. וויא אזוי האט ער גיטאן די קלאקה. מיט וועלכע פלייס האט ער גיטאן די קלאקה. אויב ער איז גיטאן ווען ער האט גיטאן די קלאקה. אדער ער איז גיטאן זענען ער האט גיטאן די קלאקה. וואס בית דין ווילען פירענען זייא און די שאלות פירענט מען צו קענער עדות באזונדער איין עדות שטייט פאר בית דין און דער אנדערער עדות גייט אנוועק אין איין אנדער שטוב. אז מען האט שוין דעם עדות אלץ גיפירענט רוקט מען אריין דעם אנדערין עדות צו בית דין און דער ערשטער עדות גייט אנוועק און בית דין פירענען אים אויף די וועלכעגע שאלות. ועהן אויב די עדות וועלן זאגן גלייך. תקריה שטייט אין אנהייב פרק ה' שנת ווארום עס שטייט אין פסוק משפט אחד יהיה לכם איין פירונג זאל ביי אייך זיין. ביי געלט זאכין אזוי וויא ביי

במדבר יום ד

עיקר הוי"ו

דיני ממונות רש"י: [ד] לזכות. בעמ' ילפין ליה מקרא : (ב) הויכוח לפני הדיינים ולא נחמט כתיב מן על כך. כש"י: [ה] א"י כ"י. סבלה ה"א דכתיב והלילו ויבגו מוקים לה בשעת משא ומתן ה"א דלה יחזיק ומתוך סדרה לזכור לו שאל לחזור הוא ממזל: וישאל אלוהים: מוטע לכנ

בין לחובה. ודיני נפשות מחזירין [ד] לזכות ואין מחזירין לחובה. דיני ממונות הכל מלמדן זכות וזכות לחובה. דיני נפשות הכל מלמדן זכות ואין הכל מלמדן חובה. דיני ממונות המלמד חובה מלמד זכות. והמלמד זכות מלמד חובה. דיני נפשות המלמד חובה מלמד זכות וזכות המלמד זכות [ה] אינו יכול לחזור וללמד חובה. דיני ממונות זכות. דיני נגמורין [ו] כיום ונגמורין [ז] בלילה. דיני נפשות זכות. דיני נגמורין כיום. דיני ממונות נגמורין כיום בין לזכות בין לחובה. דיני נפשות נגמורין בו בין לזכות וביום שאתרו לחובה. ל"פ"כ. אין דנין לא בערב שבת. ולא בערב יום"ט.

שטעו: ואין הכל מלמדים חובה. שאל אמר אהר מן התלמידים (ג) יש לי ללמוד עליו חובה אין שומעין לו: דנים כיום ונגמורין כבילה. לכתוב ושפטו את העם בכל פת וכתוב והיה כיום הנחילו את בניו (ג) ה"א כיגד יום לתחילת דין ובלילה לגמר דין (ד): דנים כיום ונגמורין כיום. לכתוב והוקע אותם לה' נגד השמש: נגמורים בו כיום בין לזכות בין לחובה וכו'. דאמר קרא מלאה משפט לדך יליו נה: לפיכך אין דנין לא בערב שבת. שנתלא גמר דינו נשכח ונשכחתי: ואמר שכת (ה) ה"א מפני עונו הדיו ולדונו בו כיום ה"א

נואם ואנין מען זאל הרגנן, זענען מיט צוויי מעהר ווי די דיינים וואס זאנין מען זאל גיט הרגנן, הרגת מען אים, אונ אויב די דיינים וואס זאנין מען זאל נא הרגנן זענען נאר מיט איינעם שעהר וויא דיא דיינים וואס זאנין מען זאל גיט הרגנן, הרגת מען גיט דיני ממונות מחזירין בין לזכות בין לחובה בייא געלט זאכין אז די דיינים האבן שוין גיפסקת דעם דין. דער נאך האבין וויא גיזעהן אז וויא האבין גיהאט אפעות, סיי זיי האבין גיפסקת ער איז אומגיירעכט, אונ סיי אונ איצט ווילען זיי אים גירעכט מאכין, אונ סיי זיי האבין גיפסקת ער איז גירעכט אונ איצט ווילען זיי אים אומגיירעכט מאכין, מענין זיי צו נוארפין פריערדיגע דין אונ פסקנן איצט אנדערש דיני נפשות אונ ביי דעם דין פון אפענמשין הרגנן, אויב זיי האבין גיפסקת מען זאל אים הרגנן, אונ זיי זעהן זיי האבין גיהאט אפעות אונ מען דארף אים גיט הרגנן, מענין זיי צו נוארפין פריערדיגע דין מחזירין לזכות אונ פסקנן איצט מען זאל אים גיט הרגנן, אָבער אז זיי האבין פריער גיפסקת מען זאל אים גיט הרגנן אונ זיי זעהן זיי האבין גיהאט אפעות אונ מען דארף אים נא הרגנן ואין מחזירין לחובה קארין וויא גיט פסקנן מען זאל אים הרגנן. דיני ממונות הכל מלמדן זכות וחובה בייא געלט זאכין אלע ואפילו די פלמקידים) מענין זאנין זייער דעה אויף דעם מענטש, ער איז גירעכט אָדער אומגיירעכט דיני נפשות אויף אפענמשין הרגנן הכל מלמדן זכות אלע ואפילו דיא פלמקידים יוער עס וויים נאר צוא זאנין אז ער איז גירעכט מען זאל אים גיט הרגנן, זאל ער זאנין זאל הכל מלמדן חובה אָבער גיט אלע מענין זאנין מען זאל איהם הרגנן, אויב אפלמיר אָדער איין אנדער מענטש וויל זאנין זיין דעה אז מען דארף דעם מענטש הרגנן, הערע מען איהם גיט, נאר דער דין מען זאנין זיין דעה אויף הרגנן די ממונות המלמד חובה מלמד זכות בייא געלט זאכין דער

דיין וואס האט גיזאנט אויף איינעם, ער איז אומ"ט גירעכט מען ער הרקה האבין פון זיינע רייד אונ זאנין ער איז גירעכט המלמד זכות מלמד אונ דער דין וואס האט גיזאנט אויף איינעם, ער איז גירעכט מען ער הרקה האבין פון זיינע רייד אונ זאנין ער איז אומגיירעכט דיני נפשות אָבער בייא אפענמשין הרגנן המלמד חובה מלמד זכות דער דין וואס האט גיזאנט מען דארף איהם הרגנן, מען ער הרקה האבין אונ זאנין מען דארף איהם גיט הרגנן אָבל המלמד זכות אינו יכול לחזור וללמד חובה מלמד זכות דער דין וואס האט גיזאנט מען דארף איהם גיט הרגנן, סאך נאם הרקה האבין פון זיינע רייד אונ זאנין מען זאל איהם הרגנן (עיי"ת ת"י) דיני ממונות דנין ביים ונגמורין בלילה בייא געלט זאכין זאכין דארפן די דיינים קלערן דעם דין בייא קאגן, אונ זאנין דעם פסק דין ווער עס איז גירעכט אונ ווער עס איז אומ"ט גירעכט, מענין זייא בייא נאכט אויף דיני נפשות אָבער בייא אפענמשין הרגנן דנין ביים ונגמורין כיום דארפן די דיינים קלערן דעם דין ביי קאגן, אונ זאנין דעם פסק דין מו מען אויף בייא קאגן דיני ממונות נגמורין בו כיום בין לזכות בין לחובה בייא געלט זאכין מענין די דיינים אָפ משפטן דעם דין אונ זאנין דעם פסק דין אין דעם זעלביגען קאגן וואס זייא האבין אנגיהויבן צו קלערן אין דעם דין. זאל איהם הרגנן, אונ זאנין דעם פסק דין אין דעם זעלביגען קאגן וואס זאל מען זאנין זאל איהם הרגנן, הערע מען איהם גיט, נאר דער דין מען זאנין זיין דעה אויף הרגנן די ממונות המלמד חובה מלמד זכות בייא געלט זאכין דער

אמר שנתנו דיני הוא עיניו דרין. נמצא עיניו ח"ט :
 (ג) והרי נתינת היסודין הן למתן הן לגלות הלא מוציאים קשה
 ליה ועבדי דמינס הנין כו' אלא מה נטמן מלי ממונות כ"ד אף
 ממונות המוציין כלן דרין דין. גמ': [ח] הסתמכות כו'. אם כח
 אחד נלמנו על דבר טבבות מתחילין על כהנלו שואלין פתלה
 נגדנו דריונין מה הוא חומר

ב דיני (ממונות) [ח] המומנות. והמהרות.
 מתחילין מן הגדול. דיני נפשות מתחילין מן
 הצד. הכל כשרין לדון דיני ממונות ואין הכל
 כשרין לדון דיני נפשות. אלא כהנים ליים
 וישראלים [ט] המשיאין לכהונה: [ג] כנהדרין
 היתה כחצי גורן עגולה כרי שהיו רואין זה את
 זה. ושני סופרי הדינין עומדין לפנייהם. אחד
 מומין ואחד מומיאל. וכותבין דברי [ח] המזכין
 ודברי המחייבין. רבי יהודה אומר [ג] את כותב
 דברי המזכים ואחד כותב דברי המחייבים והג'

שאלו ארבע מיתות כ"ד דוחין את הכתה שאלמר לא תפזרו
 את ככל מושבותיכם (ב) כיום הכתה למד על מחייבי ברפס
 שאלו שורפין אותן בשבת וה"ל לשאר חייבי מיתות: ב מן
 הצד. מן הקטנים בתכמה שהיו נכבדין בלד לחמר קרא
 לא תפזרו על ריב וכתבו רב
 כלומר לא תפזרו על חופלה
 כ"ד ז' ולקנות מעבדי (ד)
 לפיכך חין שומינין דבריו
 אלא בסוף: הבה כשרים
 לדון. ואפילו גר וסוף
 שחלה אמו מישראל (ה)
 וממור נמי כשר לדון דיני
 ממונות (ז): ואין הבל
 כשרים לדון דיני נפשות.
 דכתיב והקל מעיני נכבדי

מלך עקב אחין כל מ' דמוות שחלה משי עליו לא יהיו אלא
 מקרב אחין ויוין ולאמי מישראל מקרב אחין קרובים ליה הכי
 וכתב הים: כ"ט כשלוש מיתות: (ט) אפילו חוק מירוסים
 נאמ' פקד' [ט] דקדושי' מ' [ט] המשיאין כו'. כהנסיס
 וכלים הלא כדחייס לכהניס. [א] ככדלדין.
 אף על ששדים ושלא. כ"ט: (י) לפר מלי סיו וישנין
 ששדים על פני כהשטיס חוקין זה את זה. כ"ט:
 (יא) שנים המקדש האמצע על שנים. וכבר כוח השנים
 וכמו ששטור ליה האמצע על כס בית המקדש ליה משם האמצע
 פלל על כל הקרוב סוף: [ב] המזכין סוף: אפילו מיי וכן כשם
 כוח ופולין ויהי וכן כשם כוח. כ"ט: [ב] ומצאנו דני שחם
 ואמרנו שנים טעם אחד מ' מקראות לה: ימו אלא אחד
 (דלויסין לה מקרא) כ"ט כ"ט למחייבין דני למחייבין וכו' משמש
 וממיה דש"ד קאמר כ"ט וכו' כ"ט כדחלה קחם ששנים כוחין

אחד דמויין לך מה משה רבינו מייחס אף בית דין
 מיוחסים: [ג] כחצי גורן עגולה כרי שהיו רואים זה
 את זה. (י) דלמר קרא שרך און הסגר שרך און כל
 סהדרין שישכים כעבורו על שנים (יא) ויגויה על כל
 העולם כולו והוא דומה לסהר שישכים כעולו כהני ירח
 תרגום ירח סהרם אעגולה כלימה חין וישכים מפי
 שרשים כעלי ויסע' ליינס ולדבר כפי כוונת
 רבי יהודה אומר שלשה. היו כדי מיהו שני פדים
 (יב) על המזכין ושני פדים על המחייבין ואין הלכה
 ויהיו משמש אהר לבני עוד הלכה דין. נמצא: (יג) הכי.
 דברי סהדין וגם דברי סהדין וכו' מיה כחא מיהו סהדי

ועלביעין קאנא, קאר מען זאל ווארשן ביה מארגין
 לפיכך אין דין לא קאר שבת ולא קאר יום טוב דרייער
 קאר מען גיט אנהייבין קלערין אדין פון אפענטשין
 הרגנן, וועט ערב שבת און גיט ערב יום טוב,
 מאקער וועט בית דין אפ קלערין מען דארף איהם
 הרגנן, וועט מען דין היינט גיט קעגען זאגן
 דעם פסק דין, און שבת קאר מען גיט זאגן אפסק
 דין און מען קאר גיט הרגנן אפענטשין וועט מען
 דאך דארפן ווארשן מיט דעם זאגן דעם פסק
 דין און מיט דעם הרגנן ביה וזקאנא, און דאס
 קאר מען גיט, ווארום ביה וזקאנא מען זיין בייה
 דיא ריינים זאל ווערן גייע קלערונגען אין דעם
 דין זיין הרעב היים והיו: ב דיני כטות הספואת
 והספואת אדין מן נעלם זאכין, וואס איבער שפתיים
 בייה דעם אנדערין, און זייה וועגן גיקומען צו
 די דיינים, אדער מען איז גיקומען פרעגין בייה
 די דיינים אויף זאנא, דאס איז קאמא אדער סהור
 פתחילין מן הדיל הייבט מען אן פון דעם גרעסטין
 דין, פרייער פרענט מען בייה דעם גרעסטין דין
 וואס ער זאגט דער נאך פרענט מען די קלענערע
 דיינים די נפשות פתחילין מן הצד בייה אדין פון
 אפענטשין הרגנן פרענט מען פרייער די קלענערע
 דיינים וואס זיען פיי דער זייט, וואס זיי זאגן.
 דער נאך זאגט דער גרעסטער דין זיין דעה הלא
 קשרין לדון דיני ממונות אלע אפענטשין מעגין זיין
 דיינים צו נעלם זאכין וזו הלא קשרין לדון דיני נפשות

און גיט אלע מעגין זיין דיינים צו משפחין
 אפענטשין צום הרגנן אלא קאנא לייס ויזקאנא
 פשיאין לפניהם נאר כהנים אדער לויס אדער
 ישראלים אעלעקע וואס אפהן זייען נעמען זייער
 קאכקער פאר אטוויי, דאס מיינט מען מיוחסים:
 ג סהדרין היתה כחצי גורן עגולה כרי שהיו רואין זה את זה
 ויבעיגי דיינים און פון דריי און צוואנציג דיינים
 זענען זיעעסין קילעקדיג וזיי אהאלקער שיער
 ביי שהיו רואין זה את זה איינער זאל זעהן דעם
 אנדערין זייטן סאפי סהדין זיעדן לפניהם און די צוויי
 שרייבערס פון די דיינים זענען גישאנאען פאר די
 דיינים אחד קטין ואחד גדול איינער בייה דיא
 רעקטע זייט און איינער בייה דיא לינקע זייט
 ויהיבן דברי הספואת ודברי הפתיחה איין שרייבער האט
 געשריבען די זעמען פון די דיינים וואס מאכין
 גירעקט דעם מענטש, און זיערע טעמים פאר
 וואס זיי מאכין איהם גירעקט, און איין שרייבער
 האט געשריבען דיא זעמען פון דיא דיינים וואס
 מאכין איהם אוינגירעקט און זיערע טעמים פאר
 וואס זייא מאכין איהם אוינגירעקט, רבי יהודה
 זאגט שלשה דריי שרייבערס זענען גיווען אחד כותב
 דברי הספואת איינער האט געשריבען די זעמען פון
 די דיינים וואס מאכין גירעקט דעם מענטש און
 זיערע טעמים פאר וואס זיי מאכין איהם גירעקט
 ואחד כותב דברי הפתיחה און איינער האט געשריבען די
 זעמען פון די דיינים וואס מאכין אים אוינגירעקט

במדבר יום ד עיקר תוי"ט

כרבי יהודה: ד' ושלשה שורות. וכל שורה של כ"ג ת"ח שמה ויחלקו הדיינים ויהיו רובן מחייבין ומיעוטן מזכין והטעה לרעה אינה על פי אחד כדכתיב לא חזיה אחרי רבים לרעות וירך הלוסוף טעם שנים עד ע"א שגלום אין מוסיפין על הדיינים יותר מע"א הלכך לירך להוסיב לפניהם ת"ח להשלמת שבעים וחמ"ד ולאו מורס ארע"א לעשות שרות תלמידים מרביעין משל דיינים (יג) הלכך עבדין ג' שורות: וכל אחד מכיר את מקומו. לפי כסדר את חכמתם היו מוקיבס מוחס לפיכך היה כל אחד לירך להכיר את מקומו: הוצרכו לסמוך. כגון שמת אחד מן הדיינים: לא היה יושב במקומו של ראשון ולא היה אותו שוכר מן הקהל וישב במקומו של ראשון אלס במקום הראוי לו: כל כיצד מאיימין את העדים (על ערי נפשות והו סכניסין אותן [מ] ומאיימין עליהם שמה האמר [נ] מאמר ומשמעה. ער [ס] מפי עד [ע] ומפי אדם נאמן שמענו. או שמה אי אתם

יטעו: (יג) כלו למעוט שנים של כ"ד ומסיב רש"י ולא למעוט שרות קטנות ולא סמיס על כ"ג וס' כ"ג תלמידים כלכך עבדין שש שורות: [ג] לפניהם. אף כן עבדוים אלס שהגדולים יושבין על הכספים והכלמדים על ספקא. רש"י: (יד) וכן אותו שוכר מן הכלמטוים כל ס'ה וישב נעמויו של כלמטו אלס אלס כולס כסוף שהכותס וכל בני הכורה נעמיון איס איס לעולה נעמיו ונמלאין זה מקומו כל זה מפני שהקטן זה רש"י: [מ] ומאיימין בו. אמרי שמהו הכורים כלמטו כלמטו זה סלמטו כמכיר אתמטו הכספים חמס אותו הכריסס בו ומלמטו העדיס סימטו לו שהכרסס ומכירין למו אימין. כ"כ. וכן נמי כד"ע נקטימ לטון כמכסו ו' לכו ומאיימין: [נ] מאמר. וכו' וכדרי ממוטס אמרין דסס חס נמי ס"ג ס"ג חס אמר לו כו' לא אמר כלום אלס א"כ ד"סליו כד"ג אמרין לו כד"כ. גמ'. [ס] מפי עד. כלו שמענו עד מפי עד כד"ד אמר: [ע] מפי אדם נאמן שמענו. כלו מפי אדם ידוע משה"ל משמוטס שהקטן מן התלמיד' ששכור' גדול מן הגדול שנקהל

ה מאיימין על העדים. שלא יעידו שקר: מאומר. שהדעת נוסח שבו"ב: דינו

אנו וייערע מעמיס פאר וואס וייא מאכין איהם אוקנירעכט והשלישי כותב דברי המוכן ודברי המחייבין אונ דער דריטער האט געשריבען די געזעצן פון די דיינים וואס מאכין איהם גירעכט, אונ וייערע מעמיס, אונ די געזעצן פון די דיינים וואס מאכין אוקנירעכט אונ וייערע מעמיס: ד' ושלשה שורות של תלמידי חכמים וישבין לפניה אונ פאר די דיינים זענען געווען דריי שורות קעגנשין לומדים, איין שורה אינגער די אנדערע, איין גערער שורה איז געווען דרייא אונ צוואנציג קעגנשין, קאמער די דיינים וואס זעלן דעם קעגנש בעשולרניען זעלן זיין מיט איינעם מעהר פון די דיינים וואס זעלן איהם גירעכט מאכין וועט מען דארפן געזעצן פונדי לומדים צו די דיינים זען בהרעב ות"ו כל אחד ואחד סכר את קומו גערער האט דער קעגט זיין ארט, גערער איז אלע קאהל געזעסין אויף דעם זעלבניגען ארט הי צריכין לסמוך אויב אריין איז גישקארבין אונ קען האט גירארפט מאכין אויף זיין ארט איין אנדער דיין סוכין מן הראשונה האט קען גינוגען אלמון פון די ערשטע שורה, ער זאל ווערן דיין אחד מן השניה בא לו הראשונה איין למון פון די אנדערע שורה קומט אריין אין די ערשטע שורה ואחר מן השלישית בא לו השלישית אונ איין למון פון די דריטע שורה אריין אין די אנדערע שורה, פעלט דאך איינער אין די דריטע שורה ובדורין לון עד אחד מן הקהל דער נאך קלויכט קען אויס אלמון פון שקאמט ומשכיבין אותו בשלישה אונ קען נעצט איהם אין די דריטע שורה ולא היה יושב במקומו של ראשון אונ גערער וואס איז אנוועק גיגאר גען פון זיין שורה האט ניט גיטארט זיעצן אויף

דעם ארט פון דעם פריערדיגען אלא יושב בפנים הראוי לו נאר ער איז געזעסין אויף דעם ארט וואס גיהער צו איהם, דערער וואס איז אנוועק גיגאנגען פון דיא ערשטע שורה צו דיא דיינים, איז ניט געזעסין אויף דעם ארט פון דעם גישקארגענעם דיין, נאר דיא דיינים האבין זיך ארויף גירוקט העכער, אונ ער איז געזעסין אין סוף פאנק, אונ דער וואס איז אנוועק גיגאנגען פון אנהייב צווייטע שורה איז ניט געזעסין אין אנהייב ערשטע שורה, נאר אלע האבין זיך גירוקט צום אנהייב שורה, אונ ער איז געזעסין אין סוף ערשטע שורה, אונ דער ערשטער פון דיא דריטע שורה איז געזעסין אין סוף צווייטע שורה, אונ דער פריערער איז געזעסין אין סוף דריטע שורה: ה ביצד פייסין את הגדולים על ידי גישות וויא אזוי האט בית דין גימאכט אמורא אויף די עדות וואס זענען גיקומען עדות זאגן אויף אפגענישט מען זאל איהם גרינגן, וויא זאלן ניט זאגן פאלשע עדות היי כגניסו אייה קען האט אריין גיבראכט די עדות צו בית דין ופיאייסין עליהם אונ קען האט גימאכט אמורא אויף זיי שפא האטו מאמר בית דין האבין גיזאגט צו דיא עדות קאמער זאגט איהר ווייל עס דאכט זיך אייה עס איז אזוי ומשמעה אדרע איהר האט גיהערט פון אפגענישטן אזוי, אונ איהר ווייסט ניט פון וועמען ער פייט איהר האט גיהערט אנדערע עדות האבין אזוי גיזאגט פאר איין אנדער בית דין, זענט איהר אויף גיקומען עדות זאגן פאר אונז ומפי אדם נאמן שפגענו אדרע איהר סראכט מיר קענין קוקען עדות זאגן ווייל מיר האבין אזוי גיהערט פון אפגלויבטן קעגנש וואס מיר גוייסין ער וועט ניט זאגן ליעצן

דכיוני שפעמי אומרים ולא ידענו מי כיה אומר שזה ארזי עזרל לל' ונמ' ל'ג שפעמי וי"ל דמפי עד ומפי אדם פ"י דשמועס ה"א: [ט] ד"א כ"ו. ח"ן ז"ס ה"א"ס מלל דמפי"י מפדס לרלל: [ז] לפיכך כ"ו. כל ז"ס אומר ללס: "ש"י: [ז] ופמני כ"ו. כ"ל"מ לל ספסקי: [ז] לכניד: לזכוכס כפ"ט"ס"ט: [ז] במוחס. הינו אומר כניל סה"ל"ס סקוק

וידעין שסופנו לברוק אתכם בדר"שה ובחקירה. דיני ממונות. אס העיד הוו יודעין שלא כדיני ממונות. דיני נפשות. להייב לזח ממון שלל סקין דיני ממונות. ארם נהו'ן ממון ומתכפר לו. דיני נפשות דמו ורם ורעותיו תלויין בו עד סוף העולם. שכן מצינו בקין שהרג את אחיו. שנא' כו קול דמי אחיך צועקים אינו אומר דם אחיך אלא דמי אחיך דמו ורם ורעותיו. [ט] ד"א רמי אחיך שהיה דמו מושלך על העצים ועל האבני' [ז] לפיכך נברא ארם יחידי ללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאלו אבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאלו קיים עולם מלא. [ק] ומפני שלום הבריות. שלא יאמר אדם לחברו אנא גדול מאביך ושלא יהא המינין אומרים הרבה רשויות בשמים [כ] ולהניד גדולתו של הקב"ה שאדם טובע כמה מטבעות [ט] בחותם אחד וכולן דומין זה לזה ומ"ה הקב"ה טבע

או שמא אי אדם ידעים שסופני לברוק אתכם בדר"שה ובחקירה אדער נוי"ל איהר האט ניט גיוואסט אז מיר וועלין אייך אזוי פארשטיין. דרייפער וענט איהר גיקוקען זאגין אפילו אזוי זאגאר וואס איהר ווייסט ניט געוויס הוי יודען שלא דרייני סמונת דיני נפשות איהר זאלט וויסען אז דער משפט פון געלט נאכין איז ניט אזוי ווי דער משפט פון אמענטשין הרגנן דיני סמונת אז מען זאגט פאלש עדות אויף געלט נאכין און די עדות האבין איינעס גיטאון אשארין געלט אדם נהו'ן כפיין סתפרי לו קענען דיא עדות השוקה מאון. ויי געבוינענעס אונעק דאס געלט וואס ויי האבין איהם שארין גיטאן. ועט זייא פארעקבין ווערין די עבירה דיני נפשות אבער אז מען זאגט פאלש עדות צו הרגנן אמענטש דטו נהס ודיעהיו גלויין בו עד סוף העולם ויין בלוט אונ דיא בלוט פון זיינע קינדער וואס ער וואלט האבין אז ער וואלט גילעבט און די קינדער וואלטין ווייפער האבין קינדער ביי צום סוף וועלט. די עבירה איז אלץ אויף די פאלשע עדות. ויי הרגנן ניט גאר איין מענטש. גאר טוענדער מענטשין מיט איין סאהל שפן מצינו בןן שהרג את אחיו אזוי געפינען מיר בייא קין. ער האט גאר גיהרנת איין מענטש. ויין ברודער נאמר בו שטייט בייא איהם קול דפי אחיך זענסי דער קול פון דיא בלוטען פון דיין ברודער ויי שרייען אינו אומר דם אחיך גאט האט ניט זאגט דיא בלוט פון דיין ברודער אלא דפי אחיך גאר דיא בלוטין פון דיין ברודער. פיל בלוטין דטו נהס ודיעהיו זיין בלוט אונ דיא בלוט פון דיין קינדער וואס ער וואלט האבין דבר אחר נאך אפשט קען מען זאגין. פאר וואס שטייט אין פסוק דפי אחיך דיא בלוטין פון דיין ברודער. פיל בלוט שהיה דטו מושלך על העצים ועל האבנים ווי"ל זיין בלוט איז פאר גאסין גינארין אויף געמליכע ערטרער. אויף העלצער אויף שטיינר ופון דבר אחר ביו לפיכך זאגין ניט בית דין. גאר ווייל די משנה שמועסט פון דעם פסוק דמי זאגט די משנה נאך

אפשט אויף דעם פסוק אויסער דעם וואס בית דין זאגין. און פון לפיכך אונ ווייפער. זאגין בית דין צו די עדותן לפיכך נברא אדם יחידי דער מענטש. אדם הראשון פשעאפין געווארין איינער ללמדך צו לערנען אונן שכל המאבד נפש אחת דער וואס פאר דירט איין מענטש פין דער וועלט מעלה עליו הכתוב כאלו אבד עולם מלא רעכונט אויף איהם דער פסוק גלייך ווי ער וואלט פאר ארין אנאנצע ועולט מענטשין וכל המקים נפש אחת אונ דער וואס דער האלט אמענטשין ביי זיין לעבין ודיהיינו אמענטש האט זיך גיטרנקען אין אטייה. אדער ער איז גיווען אין איין אנדער ספקה אונ מען האט איהם דער האלטין בייא זיין לעבין מעלה עליו הכתוב רעכונט אויף איהם דער פסוק כאלו קיים עולם מלא גלייך ווי ער וואלט דערהאלטין ביים לעבין אנאנצע ועולט מענטשין ופמני שלום הבריות אונ נאך אמעס איז דרייפער איז אדם הראשון בשאפין גינארין אליין. עס זאל זיין שלום צווישן מענטשין שלא יאמר אדם לחברו אמענטש זאל ניט זאגין צו זיין חקר אבא דהול סאבד מיינ מאמע איז גרעסער ווי דיין מאמע. גאר מיר אלע וענען גיבארין פון איין מאמע. פון אדם הראשון וישא יהו אפקיסיס אומרים אונ נאך אמעס איז פאר וואס אדם הראשון איז בשאפין געווארין אליין. די אפקורסיס זאלין ניט זאגין הרבה רשויות בשמים פיל געטער זענען דא אין הימל. דעדר גאט האט בשאפין איין אנדער מענטש זלתינו גדלתי לל הקדוש ברוך הוא אונ נאך אמעס פאר וואס אדם הראשון איז בשאפין גינארין אליין. צו זאגין די גרויסקייט פון גאט שאדם סובע כמה סקבעת בחוקה אחר אז אמענטש מאכט פיל סקבעות אין איין פארעם ויכול חסין יה ליה מוויזן אלע סקבעות האבין איין צורה. אונ מוויזן זיין גלייך איינע צו דיא אנדערע ויכלתי מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא טבע כל אדם בחוקהו של אדם הראשון פון גאט האט בשאפין אלע מענטשין פון אדם הראשון. פון אדם הראשון

הרכה יש וכל אחד ברא את שלו : מה לנו ולצרה הזאת . להכניס ראינו בלדגה זו וחפילו על החמת (עו) והלא כבר נאמר והוא ער . וחיובין אחת להניד מה שנחליטם :

ושמא תאמרו מה לנו לחוב להיות מחוייבים לדמוט זה נוח לנו לעמוד בשלם לא יגיד . הרי הוא אומר באבור רשעים רנה . וחס רשע הוא חין כאן עון כלל :

כל אדם בחותמו של [ת] אדם הראשון ואחר אחד מהו דומה לחבורו . לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר [ב] כשבילי נברא העולם . ושמא תאמרו מה לנו ולצרה הזאת והלא כבר נאמר והוא ער או ראה או ידע אם לא יגיד וגו' ושמא תאמרו מה לנו לחוב בדמו של זה והלא כבר נאמר באבור רשעים רנה :

טו . כש"י : [ת] אדם ר' . חותמו של אדם הראשון הוא לוחם מן האדם אשר בה האדם אדם , זו ישחפנו כל האדם ופע"ט שכל מקצילם אותם לוחם וישתנו לשיבתיים כמאזניים רבים כמו שהיא מלי ונחלה . כר"מ : [ב] כשבילי כו' . כנומר משום לטי כעולם מלא לה אשכר ל"ט מן העולם כעבדים אחת יושב ממצה . כש"י : (טו) כלי ע"פ שאלו ויושגן הסמט לכ אדם נוקף מלינו שמת לא כוון אל הסמט ויש לו לדמות על כל הסמועים הללו :

איו אמת , צו ונאם ואלין מיר אויף אונז נעקמן דעם זארג פון דעם מוסר , מאמער האבין מיר אין איין זאך אקטעות ואלא כבר נאמר עם שמיים אפער אין די תורה ודאי עד אז דאך או ידע אם לא יגיד ונשא עט אז ער איז אעדות . ער האט גיזעהן די זאך , אדער ער ווייס פון די זאך , אויב ער וועט גיט זאגן וועט ער גישיקראפט ווערין , דריבער אויב איר ווייסט אמת עדות צו זאגן מוזט איהר זאגן ושקא האמירי סח לו לחוב בדמו של זה מאמער וועט איהר זאגן צו וואס זאלין מיר אונז פארשלינגען אין זיין בלוט . צו וואס זאל דורך אונז גיהנוקט ווערין אקענטש . מיר וועלין געקער האבין דיא עבירה פון "אם לא יגיד" איידער אקענטש זאל גיהנוקט ווערין דורך אונז ואלא כבר נאמר באבור רשעים רנה עם שמיים אין פסוק אז ארשע ווערט פארלארין פון דיא וועלט דארף מען זינגען , דריבער אויב איהר ווייסט אז ער איז ארשע וועט איהר נאך האבין אמצנה וואס ער וועט גיהנוקט ווערין דורך איהר :

יענען אלע מענטשן געבארען געווארין וואו איהר מיר דופה לחבר אונ איין מענטש איז גיט גלייך צום אנדערין לשיכך כל אחד ואחד חייב ליטר בשבילי נבדא המלם דריבער דארף יעדער מענטש זאגן פון סייענעווענין איז די וועלט בשאפין גיווארין ווייל איהר בין אייגער אויף די וועלט מיט מיין צורה , נאך אייגער ריכטיג מיט אזוי אצורה וויא איהר האב , איז נאך אונ ווייל דיא וועלט איז בשאפין גיווארין נאר פון וויגענווענין דארף ער זעהן ער זאל גיט וויגיגען אונ , ער זאל גיט פאר ליבען זיך מיט אלע קינדער וואס קענען פון אים געבארין ווערין בין סוף וועלט , ופון ומפני שלום הקריות בין ושקא תאמרו , זאגן גיט בית דין , נאר ווייל די משנה שמועמם פר ווס אדם הראשון איז באשאפין גיווארין אליין . זאגט דיא משנה נאך טעמים אויף דער זאך , אויסער דעם וואס בית דין זאגן , אונ פון ושקא תאמרו בין צום סוף פרק זאגן ווייטער בית דין צו די עדותו ושקא תאמרו פה לנו ולצרה הזאת מאמער וועט איר זאגן צו וואס מווג אונז די צרה , אפילו מיר ווייסן עם

רש"י
מנא ה"מ . דעגעולה היו יושבין : סהר . עגול הוא : במבורו של עולם . סבית המקדש כחמשו של עולם : דומה לסהר . דעגעולה : מונ . טי חלקי מים וחלד יין : אל יחסר המונ . אל יחסרו מחלק השלישי שהוא של עולם . אונ שהיא מנינה על כל העולם כולו הוצרך

גמרא סנהדרין דף לו ע"ב
הלכס ה' כלה כלי המילון נלמט נלמט דכ"ל כס במ

סנהדרין היתה כחצי גורן וכו' מנא ה"מ א"ר אחא בר חנינא דאמר קרא שרדך אגן הסהר אל יחסר המונ וגו' . שרדך זו סנהדרין למה נקרא שרדך שהיא יושבת במבורו של עולם שהיא דומה לסהר . אל יחסר המונ שאם

זאגט שרדך אגן הסהר אל יחסר המונ , שרדך זו סנהדרין דיין נאפיל דאס מיינט מען די סנהדרין ולפיה נקרא שפה שרדך פאר וואס רופט מען די סנהדרין נאפיל שהיא יושבת במבורו של עולם ווייל די סנהדרין זענען גיגעסין אין מיטען פון דער וועלט , אזוי ווי דער נאפיל איז אין מיטען פון דעם מענטש אגן פאר וואס האט מען גערופין דיא סנהדרין אגן שהיא מנינה על כל העולם כולו ווייל די סנהדרין האבין געשיקט אויף די נאנצע וועלט הסהר די סנהדרין האט מען גערופין הסהר שהיא דומה למה ווייל זיי זענען גיגעסין האלב קיילעקרין גלייך ווי האהאלקע רבנה אל הסהר כקד עס זאל גיט פעלן אזוי פיל אז

סנהדרין היתה כחצי גורן די סנהדרין זענען גיגעסין האלב קיילעקרין אזוי וויא האהאלקער שיער הבואה וסנהדרין זענען די איין אונ זיבע ציג דינים וואס זענען גיגעסין אין לשבת הנייה ואשמוטו אין הויף פון בית המקדש אונ די רבייא אונ צוואנציג דינים וואס האבין פארציטיקן געמישט דיני נפשות , צום ברנען די מענטשן וואס מען האט זיי געדארפט ברנען , זאגט דיא נקרא מנא מני כלי פון וואנען ווייסן מיר אז דיא סנהדרין ווען זיי האבין געמישט זענן זיי גיגעסין האלב קיילעקרין אפ רבי אחא בר חנינא רבי אחא בר חנינא הט גיזאגט דאמר קרא ווארום דר פסוק

הוצרך אחד לזאת רואין אם יש עשרים
 ושלשה כנגד סנהדרין קמנה יוצא ואם לאו אינו
 יוצא. במצות ערמת חמים מה ערמת חמים הכל
 נהנים ממנה אף סנהדרין הכל נהנין ממשפטיו.
 סונה בשושנים שאפי' כסונה של שושנים לא
 יפרצו בהן פרצות. והיינו דא"ל הווא צדוקי
 לרב כהנא אמריתו נדה שרי ליחודי בהדי גבא
 אפשר אש כנעורה ואינה מהבהבת. א"ל התורה
 העידה עלינו סונה בשושנים שאפי' כסונה
 בשושנים לא יפרצו בהן פרצות. ר"ל אמר מהבא
 כפלח הרטון רקתך אפי' ריקנין שבך מלאים
 כגדיו אל תקרי בהו בתיובתא והו קפדי רבנן כי
 היכי דנהדרו להו בתיובתא והו קפדי רבנן כי
 נח נפשיה דר' וירא אמרו עד האידנא הוה קטינא חדיק
 בעי עלן רחמי השתא מאן

כדי הרמזי למזג: לזאת. לעסקיו חזק ללכה: עשרים
 ושלשה. שלש של שבעים: סונה. הוא גזר: סונה
 ונכדלה מועתת הם נפראן מן העבירה וזין לרין גזר
 אכניס להפסיקן שאפילו רון רחוקין מן העבירה חלף גזר
 שושנים מפסיק בניהם לא יפרטו בה פרצות הנדר:
 מובהבת. אמות ודולקת כמו שקלה ולא הוכחה
 ונלע"ו פלוני"ד: בריוני: פרויניס' ל' כורים: רבי וירא.
 גולא היה ונחרכו שקויו על ידי מעשה דבדיק נפשי' בתנור
 עגירה כהשוכר את הפועלים וקפו ליה קטינא חדיק שקי:

מצות כרמון. ר' וירא אמר מהבא וירח את ריח
 דהו בשכיבותיה דר' וירא הוה מקרב להו כי היכי
 דנהדרו להו בתיובתא והו קפדי רבנן כי נח נפשיה
 דר' וירא אמרו עד האידנא הוה קטינא חדיק בעי עלן
 רחמי השתא מאן

מירח את ריח דהו בשכיבותיה דר' וירא הוה מקרב להו כי היכי דנהדרו להו בתיובתא והו קפדי רבנן כי נח נפשיה דר' וירא אמרו עד האידנא הוה קטינא חדיק בעי עלן רחמי השתא מאן

צום אפיקורוס התורה היתה עליה סנה בשושנים היא
 הורה האם אויף אוני. ערות נעואגם אז מיר וענען
 פארצאקט מיט רויזין שאפילו סנה בשושנים לא יפרצו
 בהן פרצות אפילו מיר וענען פארצאקט מיט
 ארינעס צאם אויז ווי מיט רויזין פון דעסמווענין
 ברעכין מיר גיט דעם פארצאהמונג אונ מיר טוען
 גיט די עבירה ביש לקיש אפר פהא ביש לקיש זאגט
 פון דעם פסוק פלח הרטון רקתך אפי' ריקנין מאן
 שפאלט אמילורוים וענען ריינע ליידע אפילו
 ריקנין שבך מלאים מצות כרמון אפילו די ליידע אונ
 פראקטע מענטשן ווס צווישן די יודין וענן אויף
 פוהל מיט מצות אוני ווי אמילורוים איז פוהל מיט
 קערנער רבי וירא אפר פהא רבי וירא זאגט פון
 דעם פסוק וירח את ריח דהו בשכיבותיה דר' וירא
 דעם ריח פון בגדיו אל תקרי בהו בתיובתא ואלקט
 גיט ליינענען בגדיו. זיינע קליידער. גאר ואלקט
 ליינענען בגדיו. זיינע פאלשע. יצחק האם
 גישמעקט אנטוין ריט פון די קינדער וואס וועלן
 גיבארן ווערן פון יעקב, אונ גיט גאר פון דיא
 צדיקים האם ער גישמעקט אנטוין ריח, גאר
 אפילו פון די רשעים פון יעקב האם ער אויך
 גישמעקט אנטוין ריח, ווארום אפילו די יודישע
 רשעים האבן אויך מצות תהיה בריני דהו בשכיבותיה
 דרבי וירא דתהי כהני לוי רבי וירא האם דערנענטערט
 צו זיך די רשעים וואס האבן געוואהנט שכנים
 געבין איהם. די ימי דמהרו להו בהיבמא ווייל ער
 האם גיוואלט זיי זאלן טאהן השוכה ויהי גמרי
 רבנו די רבנן וענען ביין גיווען אויף רבי וירא פאר
 וואס ער דערנענטערט צו זיך די רשעים כי מה
 נפשיה דרבי וירא ווען רבי וירא איז גישטארבן אפרי
 האבן די רשעים גיוואלט ער הארנט תהי קסין תריב
 שני דתהי בעי עלן רחמי פיו איצט איז גיווען געבין
 אונן דער קליידער מיט דיא אפגעברענגע פיס
 ווס ער פלעגט געמיין ביי גאט פון אונערמווענין
 ורבי וירא איז גיווען אקליידער אונ האם גיהאמ
 אפגיברענטע פיס. ווי עס שטייט אין די מסכת

עם זאל בלייבן ווייניג ווי אדרטול. הפון היינט
 ווייניג עמישט מיט וואס פאר צייטיגע וויין פלעגט
 מען מישען מיט וואס. איין דריטל וויין אונ צוויי
 דריטל וואס שאט היציק אחר מהן לזאת אויב איינר
 פון די סנהדרין נאדר עקליקע פון זיין האם גראפט
 אונעק גיין צו זיינע גישעפטין וואו אים יש עשרים
 ושלשה כנגד סנהדרין קמנה יוצא ואם לאו אינו
 יוצא. במצות ערמת חמים מה ערמת חמים הכל
 נהנים ממנה אף סנהדרין הכל נהנין ממשפטיו.
 סונה בשושנים שאפי' כסונה של שושנים לא
 יפרצו בהן פרצות. והיינו דא"ל הווא צדוקי
 לרב כהנא אמריתו נדה שרי ליחודי בהדי גבא
 אפשר אש כנעורה ואינה מהבהבת. א"ל התורה
 העידה עלינו סונה בשושנים שאפי' כסונה
 בשושנים לא יפרצו בהן פרצות. ר"ל אמר מהבא
 כפלח הרטון רקתך אפי' ריקנין שבך מלאים
 כגדיו אל תקרי בהו בתיובתא והו קפדי רבנן כי
 היכי דנהדרו להו בתיובתא והו קפדי רבנן כי
 נח נפשיה דר' וירא אמרו עד האידנא הוה קטינא חדיק
 בעי עלן רחמי השתא מאן

במדבר יום ד גמרא

בעי עלן רחמי הרהרו בלבייהו ועברו תשובה :

קבא מצינא פקח השובר את הפועלים וישתא מאן גבי עלן רחמי איצט אז ער איז גישטארבן ווער נועט קעמין פון אונערטועניגן תהרו בלבייהו ועברו

וזהר במדבר דף קב ע"ב ת"ח דלעילות יור הא ואו הא

רבי שמעון פתח (תהלים כה) לדוד אליך יי נפשי אשא אליה כך בעתתי וגו'. מאי קא חמא דוד למדרא האי שזחא הכי . וכלהו שבחי דליגון באלפא ביתא כלהו שלמין והאי הכרח דלא אית ביה ו'. וחמאי סדורא דא למנסל על אנפין . אלף (תא חזי) רוא עלאה הוא גניו בין חצרייא . כשעתא דליליא עאל (ושלטה) אילנא תחתא דתלייא ביה מותא פריש ענפיו ומכיסא לכלא . וע"ד חתך . וכל בני עלמא טעמין טעמא דמותא וחקדים בר נש ויהיב ליה מותא דנפשיא ואפקדיה בדיה בפקדונא . ובגין דעליל לון בפקדונא חב פקדונא האחריה כשעתא דחתי אפרא . כד אחי אפרא וחב לגביה פקדוניה בעי לבכרמא ליה לקב"ה לחיבו מהימנא עלאה . לבתר דקס עאל לבי כשעתא דחתי אפרא . כד אחי אפרא בכיסוי דלגיה . עאל ומדכי גרמיה בקורבנין בקדמיתא . לבתר קביל עליה עול מלכותא כסדורא דשבחי דוד דליגון סדורא דעול מלכותא . וכסדורא דשבחא דא אשרי עליה ההוא עול . לבתר סדורא דללותא דמיושב וללותא דמטומא לקשרא לון חתא . ת"ח רוא דמלא ו' א"ל דללותא תלייא כמלולא והכורה דפומא . כלא תלייא בעקרא דעובדא בקדמיתא ולבתר דבזרעא ובמלולא דפומא . מאן עובדא . אלף ההוא עובדא דעבדי דא . עובדא דקדמיתא (א"ל בקדמיתא עובדא) ולי בר נש ללותא עד דיתהוי עובדא בקדמיתא כגוונא דללותא . (שמות רב ב) עובדא דקדמיתא כגוונא דללותא הוא ולא בשעתא דבר נש קאים . בעי לדכאה גרמיה בקדמיתא . לבתר יקבל עליה האי עול לפרשא על רישיה פרישו דמלוה לבתר יתקשר קשורא דיתודא דליגון תפלין (מהותפלין) תפלה של ראש ושל יד ולא חתקא לון בקשורא חדא בשמאלא ועל לבא כמה דלוקימנא (סיר ב) שמאלו תת לראשי וגו' . וכתיב (ה סה ה) שימי כחוסם על לבך כחוסם על זרועך . והא חוקימנא : ודא הוא עובדא בקדמיתא . לבתר כשעתא דב"ש עאל לבי כנישחאידיכי גרמיה בקדמיתא בקרבנין כמלולא דפומא . לבתר יקבל עליה האי עול מלכות דפרשא על רישיה (פרישו דמלוה) בשבחי דוד מלכא כגוונא דעובדא דפריש על רישיה פרישו דמלוה . ודא כגוונא דדא . עובדא כגוונא דבזרעא . ודאי עובדא ומלולא תלייא ללותא . והי פריש עובדא דעובדא דרישא . והא כגוונא דדא . עובדא כגוונא דבזרעא . ודאי עובדא ומלולא תלייא ללותא . דהיא לקבל תפלה ולתלא מלולא עליה ודא הוא ללותא עליה . ווי ליה לבך נש דפניס ללותיה פולחנא דמחריה . עליה כתיב (ישעיה ה) כי תכחו לרעות עמי וגו' .

הלכה פסוקה

יוסף להק

מוסר

הרב"ם הלכות תפלה פ"ו .

(א) אין המתפלל בסיפק תפלתו אלא ספני סכנת נפשות בלבד ואפילו יסדף ישראל שואל בשלומו לא ישובנו . אבל פוסק הוא למלך עכו"ם שמא יהרגנו . היה עומד בתפלה וראה מלך עכו"ם או אנש בא כנגדו ויקרא ויאמר יבול בסיפק וכן

(א) אין המתפלל בסיפק תפלתו אלא ספני סכנת נפשות בלבד דער וואס דאוויגט שמונה עשרה מאר גיט אויס ריידן אין מיטען שמונה עשרה סיידין עס איז סכנת נפשות אפילו מלך ישראל שואל בשלומו לא ישובנו אפילו אידישער מלך זאגט צו איהם גוט מאריגן . גוט שקבת . שלום עליכם ווען ער האלט אין מיטען שמונה עשרה . זאל ער איהם גיט ענגערען אאל פוסק תיא למלך עכו"ם זאגער אז אנזשער מלך זאגט צו איהר גוט מאריגן . ווען דער יור דאוויגט שמונה עשרה . זאל ער אויס כיידין אין מיטען שמונה עשרה און זאל איהם ענגערען שפי יתרגו ווארום אז ער וועט איהם גיט ענגערען קען זיין ער וועט איהם הרגען היה עובד בתפלה וראה מלך עכו"ם או אנש בא כנגדו אויב ער דאוויגט שמונה עשרה און ער זעהט אנזשער מלך אדער אנזלן קומט איהם אנשקעניגן געזי זאל ער אפ קורצען ועדער דער ברכה . ער זאל קענען אפ

מספר חסידים סימן נו
יעבור על מדותיו למען יתפטר ויחפיו סגול' מי אל כמון נושא עון ויזכר על פסע . וכל סכניו כפיני אדם סוף חמתה מטעם רבים עמיד שיטתה סוף סוף יסביל עבדי ירום ושלם וגבה תהר וגו' וצו' הוא אומא כסוכוב עליו בתפלה שלמתי' נכוס

ועברים

יעבור על מדותיו למען יתפטר ויחפיו פ"עו ועדער קענטש זאל מוחל זיין די אונערעכט וואס קענטשין מוהקען אים , אויב אייגער האט אים גיפירכט אדער פארשעקט זאל ער אים מוחל זיין , וועט נאט אים אויף מוחל זיין די עבירות וואס ער האט געזינדיגט צו נאט שטאנער ווארום עס שפייט אין פסוק מי אל קטוה נישא עין ועובר על פשע דער נביא זאגט ווער איז אנאט ווי די ברום וואס ער מראגט וער ליידיש) די זינד וואס קען זינדיגט צו אים , און ער איז מוחל די זינד וואס קען האט געזינדיגט צו אים אפילו צוא דער ערענען אים , אויב דער קענטש האט חרקה און מוט השוקה וכל הנבחה בליגי אדם שלא מיחה בעינים גיט און דער קענטש וואס איז פארשעקט בייא קענטשין . גיט ווייל ער מוט שלעכטס איד שיהעלח וועט ער אקאל גרויס ווערין שטאנער ווארום עס שפייט אין פסוק תהי נשכיל עבדי ירום ונשא ונבה פאר נאט זאגט מיין קענטש וועט גריקען און וועט נייער

יקח ל' אשים. אמר רב עמינתא הוה עמין דלכיו זעיר ליכו רב זעמן דלכיו רב אפיו זעיר. מוסכת ה' כל גבה לב חלוד הכבוה ובגמלם לך כוה מתהלס חלס הוא כדלז וכי כדלו חושפ סלל כשר רימז וחילופה גס כמיו הכעס חלס כדלסו וצכדלו ולך יתגלה לבו. נכן עוב לו כשפסיל חל גלותו ולת כוס עיניו סל גלמו מועב וחס לכו זכיר לו יום התיס:

ועקרבים באים כנגדו אם הגיעו אליו והיה דרכן באותן המקומות שהן ממוחין פוסק וכורה ואם לא היה דרכם להמית אינו פוסק: (ב) נשים ועבדים וקטנים חייבים בחפלה. וכל איש שפסור מקריאת שמע פסור מן החפלה. וכל הכלוין את המת אע"פ שאין למטה צורך בהם פסורין מן החפלה:

דאונגען שמונה, עשרה איידער ויזא וועלין קומען צו אים ואם אינו גול אונ אויב ער וועט גיט קענען ענדגען שמונה עשרה איידער זיי קומען צו אים אויב זיי קומען צו איהם אונ ער דאונגיט שמונה עשרה נפסיק זאל ער אויס ריירין אין מיטען שמונה עשרה וכן אם דאס נחשים ועקבים באים כנגדו אונ אויב ער האט ניוועהן שלאנגען אונ ענדעסין קומען צו איהם אם העיש אליו יהיה דרכן באותן מקומות שהן ממוחין אויב ויזא זענען עקוקמען צו איהם אונ קען נויים אז דיא שלאנגען אונ ענדעסין וואס זעפניען זיך אין דעם ארט הרנגן מענטשין פוסק ובורח זאל ער אויפהערין דאונגען שמונה עשרה אונ זאל אנט- לויפן פון דעם ארט ואם לא היה דרכן להמית אינו פוסק אונ אויב די שלאנגען פון דעם ארט הרנגן גיט. זאל ער גיט אויס ריידין אונ גיט אונעק גיין פון דעם ארט אין מיטען שמונה עשרה: (ג) נשים ועבדים וקטנים חייבין בחפלה ווייבער אונ פגענישע קעמט וואס זענען פארקופט צו אידר אויף אייבונ קינדער מוזין דאונגען אלע סאג וכל איש שפסור מקריאת שמע פסור מן החפלה אונ דער מענטש וואס דארף גיט ליעגען קריאת שמע דארף גיט דאונגען שמונה עשרה וכל החלון את הפת אונ אלע מענטשין וואס זענען מלוה ובעלייטין אמת אף על פי שאין לכתב צורך בהן אפילו די מטה דארף ויזא גיט ויזא זאלין אידר טראנין. עס זענען דא אנדערע מענטשין צום טראנין די מטה. פון דעסטווינגין פסורין מן החפלה דארפין ויזא גיט דאונגען שמונה עשרה:

גרויס ווערין זיך האט ווער איז דער קנעכט וואס וועט גרויס ווערין אותו שכתוב עלי בבקרא שלא יהיו דער קנעכט וואס אויף אים איז גיזאנט גיזארין אין ווייטערדיגען פסוק גבה וחדל אשים ער איז פאר- שעמט אונ פארמיטען פון מענטשין אפר רב מתבטא דער ראש ישיבה האט גיזאנט הא פאן דאידו זעיר דער מענטש וואס איז אויף די וועלט קליין בייא מענטשין איז רב איז ער גרויס ביי גאט ופאן דאידו רב אונ דער מענטש וואס איז גרויס ביי מענטשין איז זעיר רב איז ער קליין ביי גאט חזקת ה' כל גבה לב דער מענטש וואס איז גרויס ביי זיך אין הארצין איז ער פארמיואקט ביי גאט האדם כגבהו והמאס א מענטש וואס ער איז פארשעמט אונ פאר מיואקט זיך האט מתנאה ויזא אזוי קען ער ביי זיך ויין גרויס האט וזא בריל איז ער דען אייוין וכי בשרו נחשת איז דען ויין לייב קופער הלא בשר ריפת ותלעה גם בתי ער איז דאך פלייש אונ ער איז ווערין ווען ער לעקט הפנים אשר בראשו וכבשו די פנים וואס קריגען אויף ויין קאפ אונ אויף ויין לייב וזיך יתגאה לבו ויזא אזוי קען ער גאפין גרויסקייט אין הארצין לבו טוב לו לאשפיל את גאולו ואת רוב גיעו דריבער איז גוט פאר דעם מענטש ער זאל דערנידערין ויין גרויסקייט, אונ וייע אויגין זאלין גיט קעקען הויך. צו די רייכע מענטשין, צו פערלאנגען ווייערע פערענעניגען אס געזיט מוסב אויב ער האט אייגענענקען דעם יצר הרע איז גוט ואם לא אונ אויב ער קען גיט איין זעמען דעם יצר הרע ויזיר לו יום התיבה זאל ער אים דערקאמען וואס מיט אים וועט ויין אין דעם סאג וואס ער וועט שטארבין:

במדבר ויום ה תורה

אונקדום

לחשוק פתח דרא יהודה נפש י יה יהו יהודה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהודה חים יהודה ה דמלי ה"ה אל שם ב"ן שמעשה כעקוד חולם:

כב רבני שמעון תולדותם למשפחתם לבית אבתםפקדיו במספר שמות לולגדתם פל...זכר מן עשרים שנה ומעקה כל יצא צבא:

בעל המורים

(ג) לכי שמעון לגלגלס. הלמ"ד פקומה למטה לפי סכשטש שו זמרי קן סלח חסל ופלו משעט. וכלמ"ד סוה גבוה סכל

אונקלוס

כג כננייהוין לשבטא
 דשמעון חמשין ותשע
 אלפין ותלת מאה :
 כד לבני גד הולדתהון
 לזרעית הון לבית
 אבהתהון במנין שמחן
 מפר עשרין שנין
 ורעילא בר נפיק חילא :
 כה כננייהוין לשבטא דגד
 ארבעין וחמשה אלפין
 ושית מאה וחמשין :
 כו לבני יהודה הולדתהון
 לזרעית הון לבית
 אבהתהון במנין שמחן
 מפר עשרין שנין ורעילא
 כל נפיק חילא :

כג פְּקֻדֵיהֶם לְמִשְׁחֵה שְׁמֵעוֹן תִּשְׁעָה
 וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת : פ
 כד לְבָנֵי גַד הַיּוֹדֶתֶם לְמִשְׁפְּחֹתֶם
 לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן
 עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא :
 כה פְּקֻדֵיהֶם לְמִשְׁחֵה גַד חֲמִשָּׁה
 וָאַרְבָּעִים אֶלֶף וּשְׁשׁ מֵאוֹת
 וְחֲמִשִּׁים : פ כו לְבָנֵי יְהוּדָה
 תִּיּוֹדֶתֶם לְמִשְׁפְּחֹתֶם לְבֵית אֲבֹתָם
 בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים
 שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא :

ת"א לבני יסודם. מסדרין כו :

בעל הטורים

סאותוס נכח חסר משכני שלח העמיד לא מלך ולא שופט. הלא"ד כשני דנלגהם דשמעון משים כמעשה יוקוסם ואינו לב
 כובע כלאס. לפי שסודם נשאל בית אב לשמעוני זכות ביסכאל בגנאי כלאס וכקוסם יוקוסם :

פירוש לתורה אלהים

(כג) פקודיהם דיא געצייילטע פון שבט שמעון איז גר דיא געצייילטע פון שבט גד איז גיווען
 גיווען השעה חמשים אלף גיין אונ פופציג מויווענד חמשה ווארבעים אלף פינף אונ פערציג מויווענד
 ושלש מאות דרייא הונדערט : (כה) פקודיהם לששה ושלש מאות, ועקם הונדערט חמשים אונ פופציג :

נביאים הושע ב

לחמשיך מנ"ח ד"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהודה נשמה דנצח ארני נשמה דהיה יהודה חיה
 יחידה דנצח יהודה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשה :

תרגום

א וְאִרְשֶׁתֶּיךָ לִי בְּאֻמּוֹנָה וַיִּדְעַת אֶת־יְהוָה :
 ב וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא אֶעֱנֶה נְאֻמ־יְהוָה אֶעֱנֶה אֶת־
 הַשָּׁמַיִם וְהֵם יַעֲנֵנו אֶת־הָאָרֶץ : וְהָאָרֶץ תִּעֲנֶה אֶת־
 הַדָּגָן וְאֶת־הַתִּירֹשׁ וְאֶת־הַיֵּצֶר וְהֵם יַעֲנֵנו אֶת־
 יוֹרְעָאֵל : י וְזָרַעְתִּיה לִי בָאָרֶץ וְרַחֲמַתִּי אֶת־לֵאלֹהִים
 וּמִשְׁחָא וַאֲיִנוּ יִסְפְּקוּן לְגַלְוַת עַמִּי : ד וַאֲקַיִמְכֶן בְּרַבִּי
 בִּרְשִׁי בִּרְעָא

מצורת דוד

(6) באמונה. בשכר האמונה שהאמת צד ידעם. כ"ל אז
 תשיג השגה גדולה לדעת את ה' : (ב) אפינה גוי. ומוזכ
 ומפסיק אפינה את השמים כי בהעלך השמים בלתי יבאלו לכוונך
 סמך וחמר שייב על שלמים להלמות אוהם וילום לכוונך
 מעט : וס יענו. כי הכהן המזבח כלנו מולת על המזב
 כי בעטור יבכות הכהן כלנו סודעים וכן פרי מולת להלמיה וכשא
 ידעאל. אם יבאל אשר רעם סל והסלם כי הסימות כהוללים על הלממת סודעים כו. הני כהן והסודים והלכ ישיבו
 על שלמים וילמבו וישלו פרי : (ד) והרעיה ל דבר. כלפי שפיהם ידעם בלכן סגוים סס אפינה גללים : אם לא נחמסם.

בארעא בות שכניתי וארחם
 עלי הון דלא רחמיני
 בעוקריהון ואמר לדחיני
 אמר להון לא עמי ברם עמי
 אחון והוא ימור אלקי:
 ה ואמר וי לי עוד אויל
 אחניי נבואה על בות ישראל דמינן דמן לאתחא דרחיבא על בעלה ומנאי עלוהי ובל ברין רחים
 לה ולא צבי למפסרה פן רחמתי וי על בני ישראל ואינון מתפנין בחר טעות עממיא ברם אם יתחבון
 ישחקיק להון ויהון דמן לגבר ראשתלי ואמר מלא בחכמיה:
 מזודת דוד
 רש"י

נרים: (ה) אשישי ענבים. נכיעי יין:
 אלהי וכן אתי מלאכי: (ה) אכב אכס. ר"ל ספי' אצרה בעיניך להקדים: אכס ר"ל אמר אומר עליהם עמי אלהי ויהו אלהי עלי אלהים
 היה אלוהי נבואה וט"ל איהם מלאכה חסתי: כלהבת ה' ר"ל איהם (לבו כמו ס' אה' את ישראל וכן וימס פהיו
 לשטם אחי ע"ג: ואוכזי. אכס אלהים כוכות מ"י עניס ומשחכיים וכספת שחכיות ספס כודסים אחי ע"ג. ולפי
 שמעשיהם אלהים זונה אלו דום הלבנון כי הין מביא ליה יולאיף:

כתובים מצילו

להמשיך מיסוד ומלכות דו"א שין דלת יוד נפש שין דלת יוד יחה יאהרונדי נשבה דיסר א אד
 ארנ ארני נפש אדני היה אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו היה יהודה דיסר יהודה היה יחידות דמלכות
 אל שם בין שנכשיה:

א הלקא אינון דשפין א שלשה המה מימבי צעד וארפקה מימבי לבת: כ ליש
 הליבתהון וארעקה דשפור גבור בכמהה ולא ישוב מפנייכל: ג זחור מתנים אור
 מהלכין: ב ארין גבר תיש ומלך אלקום עמו: ד אבגבלת בהתנשא ואם צמות
 כבעיא ולא הפיד מן בל יד לפה: ה פי מיי חלב יוציא חמאה ומיי צאף יוציא דם
 מדעם: ו נאכבא דמדורביל ומיין אפים יוציא ריב:

בית הרנגלי ותישא דאזיל
 בית גיורא ומלך דקאים
 ומסלל בות עממיה: ד לא התרום דלא תפפש ולא תיושש איירך לפוקך: ה דמן דמיין צא חלבך
 נפקא חמאה ומן פבושה דרנא נפוק קא ומן חריין דאפי נפוק דינא:

מצודת דוד

פ"ר
 (f) מטיבי צעד. טובה פשיעוניהם: (ג) אלקום, און
 עומד עמו. ו"מ"י מ' בעיני אהי: (ד) אם גבלת.
 אם התכלת על ידי הנדך שמרפך סופך להתנכל: ואם
 ומור. כלנך להתקועט: שים יד לפה. ואתון: (ה) מיין
 אפים. של כעס:
 מורה לזה חיות בעהון גדול ומליח דבריו: או חיש. גם הוא מטיב לצד כי הוא קל במחין וילך בעדר מהלך כעסוהי
 לפני און (יחמה כ') ויבשה בעהונה ומתגבר על כל: ומלך אלקום עמו. כן פ"ר עיני יי"ד ביה כמותם וכו' און עין נגוד אה
 הין עומד נגוד בכמותה כי הין ירך בעתהון כח ויליח ככל אהי פניה. ולמד דפח שאון לתוך ללכת בעת להתחמש ולמנוס סדכ
 הל המהים אם לא כשמולא כעמו נגורה חז' יבשה ויליח על פי הכוב כמו אלו שגל ידי כמותה נגורה בעתם להצטרף ולמנוס סדכ
 ומלחיה: (ד) אם גבלת. אם נעשית נבל ר"ל אם תחפך מי וכדכורו עשית חוץ לגבל על כל: אם ספס אהי כספת שאון ר"ל
 אל הכבוו בקטור וכקטטה כדכר אהי סבלים: רק שגור פתחי סוף כדך ומהי חטא הפעלים: ואם זמור. אם ספיה חלה משחכתי
 קטור חקטטה שים יד לפה כמתמו בחזות: (ה) כי כמו. כי כמו החלב מליח החמא מליח חלב מליח דכ' כן
 מליח הכעס מליח ריב ר"ל החטורה הכעס מליח הוא אם כריב ובה מוס סוף ואל מטורכ כעס הנגלל אופן כי עוד יוסף
 לריב ולרברך כן דכ"ר יניחם:

פרוש עברי מיימש

א) ויש און ריא חיה וואם איז ניןורט די לענדין
 אדער איין בעק יפלד אלקום זמו אונ דער כלך וואס
 מען קען ניט באשמיין קענין אים. די אלע גייען
 שפארק אונ פאר ויקערין ויך אויף ויקער כח:
 (ד) אם גבלת בהתנשא ווען דוא וועקסט לישענט
 דורך דיין חבר אויף איין ואך אונ שווייגסט איהם
 וועקסט נאכדעם דער הויכין ווערן אין דער נאך
 ואם נכתיב יד לפה און ווען דוא סנאכקט אין ביין
 (א) שלשה המה מימבי צעד דריי וענען וייא וואס
 באגימדין צו מרעמין אונ באגליקען
 איז ויקער נבורה ורבעה מימבי לבת אונ דאס פירמע
 בגימינט אויך צו גיין: (ב) אונ דאם וענען וייא
 ליש גבור הבהיד דער לייב איז דער שפארקסטער
 צווישן דעם מין בהמה עינין מצודת דוד) ולא ישוב
 דפני כל אונ ער קערט זיך ניט אום פון פאר קיין
 נאך נאר ער מוהט וואס ער וויל: (ג) זחור מתנים
 און חריין דאפי נפוק דינא:

גיד הנשה. ובמוקדשים. ואפילו עולה שכולה כליל מוליא את הגיד (ה) ומשליכו על האפר הכבד כמזבח הקרוי חסוף ואינו מקריבו עם הכשר (ב) ושאינו לו כף. אין לו כף ירך דומה לכל חדם שהוא עגול אלא הכשר שכל הקוליא של עוף כדוכה הוא ואם נמצא עוף שיש לו כף עגול גיד הכף שלו אסור (ג): ונוהג בשליל. בן חספה חי הנמצא כבהמה (ד): רבי יהודה אומר אינו נוהג בשליל. ואין הלכה כר"י: וחלבו. של שליל (ה) מותר. פירוש חמר וחלבו של גיד כלומר שומט של גיד מותר לדרכי הכל אלא שישחל קדושי נהגו בו אסור. ואין המבחים נאמנים. לומר נעלמיה מפני שטורח הוא להם להטעם אחריו ואין הלכה כר"ם: ב שולח אדם ירך לכבדו כו'. ואין חוששין שמא ירחיק ישראל כששולחה לו ויחזור ויקנה אותה מן הכבדי ויאכלנה בגידה כיון דשלמה היא

[א] יד. הוא הפנימי. כשי: [ב] כלכן כו'. כולו חספה משום דלויכך לזמתי בחולין ובמוקדשין. הכי: (ב) משום מאסקה יבטל ולפיכך הפרבנות ופסיחה כמיס ודכסי מן המותר לשלל גמ': (ג) דמשום הקריבו נח לפתחן מי אפשר לטעמו היך כהיה מותרת הלכך מטעמו כמות שיהא עומה וזה"ל כולו בלא הכוזב גמ': (ג) דכפי כתי יבסיש מי כבד דירוס אלוניו מי כבד מניה וקל בחיקו ומעט ליה נמי כבהמה ולא עגול וקלי נמי כחיקו: (ד) ר"מ לפעמים דסי' לאינו נמך כשחיטתו אמו כדאיתא בס"ד גמ' הלכך חסוף כבהמה בס"ד והלבו גידו אסורים וכו' לטעמיה דממי נמך כשחיטתו אמו הלכך קרינן כיה כבהמה חספה. הכי ועיין בס"ד וכו' הוא לגמ' כי היכי דאוסר כגיד אוסר נמי כחלב דכחוס שייחוס וכו' דכפי' האכר כחב הכי' לרביה הכל חלב גמ' נוסח רב אוקימנא דכ"מ וכו' סכ"מ. ועי' חו"ט: [ג] הכלב. הכלב מן דכך שמיס ס"ק אין נאמניו עליו ועל הכלב והכל כו': גמ'. ובספסוף חלב מילי דחלבו עליו גיד סכי"י נגמרי. חוס': [ד] שולח כו'. ש"מ שמותר כהכלס

[א] שולח אדם ירך לכבדו שגיד

[א] שולח אדם ירך לכבדו שגיד

פרק ז א גיד הנשה נוהג בארץ ובחוצה לארץ אין די הורה אין די קרדה וישלח שמיים יירין ואלין גיט עסין דעם גיד הנשה. ואנאם די משנה די יירין וואס זענען אין ארץ ישראל און די יירין וואס זענען אויסער ארץ ישראל, קארין גיט דעסן דעם גיד הנשה פני תבית ושלא פני תבית ווען דער בית המקדש איז גיווען און ווען דער בית המקדש איז נאך, קארן מען געט דעם גיד הנשה בחילין ובמוקדשים פון די בהמות וואס מען עסט זיי דארף מען ארויס זעמען דעם גיד הנשה, און פון די קרבנות וואס מען איז מקריב אויף דעם מזבח, אפילו אעוולה וואס זיא ווערט אין גאנצין פאר ברענט אויף דעם מזבח. פון דעסמוועגען מוז מען פון איהר ארויס זעמען דעם גיד הנשה וואס מען זעהט כבהמה ובהמה פון אבהקה און פון איהר גיד הנשה מען עסין מוז מען ארויס זעמען מוז דעם גיד הנשה ביד של ימין ויבדל של שמאל מען מוז ארויס זעמען דעם גיד הנשה פון דיא רעכטע פאלקע און פון די לינקע פאלקע זייני טיגל גען און פון אעוף דארף מען גיט ארויס זעמען דעם גיד הנשה פני שניו או כף ווייל די פאלקע פון אעוף איז גיט געמאכט אינגווייניג אויף דעם ביין אזוי ווי אלעפיל און אין דיא הורה שמיים בייא דעם גיד הנשה על כף הירך. אויף די פאלקע וואס איז געמאכט ווי אלעפיל וזייג בשליל או מען

האם געשאכטין אבהקה און מען האט געעפינט דעם בויך און מען האט געפונען אינגווייניג אקאלב אלעקערדיגע וואס די מוטער האט איהר גימראגין גיין חרשים ודי קאלב הייסט שליל או מען וויל די קאלב עסין מוז מען פון איהר אויך ארויס זעמען דעם גיד הנשה. רבי יהודה זאגט איז ניהג בשליל פון דעם שליל דארף מען גיט ארויס זעמען דעם גיד הנשה וחלבו מותר און די חלב פון דעם שליל מען מען עסין נאך אפשט און דיא חלב די פעסטן פון דעם גיד הנשה מען עסין. נאך אפשט און דיא חלב נאך ווייל די יירין זענען הייליג ווילען זיי גיט עסין דיא פעסטן פון דעם גיד הנשה וזין תפריה נאמניו על גיד הנשה אז דער טבח וואס פאר קויפט פלייש זאגט ער האט ארויס זענעמען דעם גיד הנשה. זאל מען איהם גיט גלויבן. נאך מען מוז אליין זעהן אריב עס איז אמת דבי רבי מאיר אזוי זאגט רבי מאיר תבסיס אפריס און די תבסיס זאגין נאכערן עליו ועל החלב אטבח איז בגלויבט צו זאגין ער האט ארויס זענעמען דעם גיד הנשה און ער האט ארויס זענעמען די חלב. ב שולח אדם ירך לכבדו שגיד הנשה בחיבה אמענטשט ואיורו מען שקען אזויט פלייש צו אעו"ג, אפילו דער גיד הנשה איז גיט ארויס זענעמען נאך אין די פלייש זאגט מיר האבין גישט מורא טאמער וועט איר זיין כיי דעם עו"ג און ער וועט זעהן

פירוש ע"מ

הארץ צו קריגין זיך כים איהם מזה פעמער דיין באגם אויף דיין מויל און שווייט: (ה) כי פין חלב יצא חספה דען אזוי ווי פון דעם קוועמשיין און שלאגין פון מילך ציהט מען אים פומער יבין אף

מקומו של גיד הכסה יהיה ניכר אס נחטע הימנו והלווקה מנין שלא ניטל וטעלו: שיטול את כולו. יתעט אמריו: לקיים בו מצות נטילה. גוממו (1) מלמטה ודיו: ג אכלו ואין בו כוית חיוב. משום דכירה הוא וחייב ככל שהוא כאוכל מנלה כל שהוא שחייב: מזה כוית. מירך של ימין כוית וכן מירך של שמאל: אינו סופג אלא ארבעים. לסכר ר' יהודה אינו נוהג אלא בשל ימין דלרית הירך המיומנת שצריך (1) ואין הלכה כרבי יהודה: ד כבשור

הנשה בתוכה. מפני שמקומו ניכר. הנוטל גיד הנשה צריך שיטול את כולו. ר' יהודה אומר כדי לקיים בו מצות נטילה: ג האוכל מגיד הנשה כוית סופג ארבעים. אכלו ואין בו כוית חיוב. אבל מזה כוית ומוזה כוית סופג שמונים. רבי יהודה אומר אינו סופג אלא ארבעים: ד ירך שנתבשל בה גיד הנשה אם יש בה בנתוה טעם הרי זו אסורה. כיצד משערין אותה כבשור כוית הנשה שנתבשל עם הגידים. בזמן שמכירו בנתוה טעם. ואם לאו כולן אסורין. והרושב בנתוה טעם. וכן

דק"ל אין צנדין בנתוה טעם דכין נחבשל וכן מנלה וכן נללה משליכו ומוחר ודוקא בו אבל שומנו יש בו כלי' ואם לא נטל שומנו אסור וכו' האמור במין צמיתו שקוף אדם יכול להצמיח משערין אותו כס'. ד גיד הנשה שנתבשל עם הגידים. של היתר: בזמן שמכירו. משליכו לחיץ ואין כאן אלא פליטתו: בנ"ט. אם יש צניד של אסור כלי' ככל אלו כולן אסורים: ואם לאו. שאינו מכירו: כולן אסורים. דככל אהד י"ל זה הוא ולח בעיל ברוכא דכנורה הוא חסוב וכירה לה כעלה: בזמן שמכירו. לחתיכות האסור משערין כלי' ואם אין כסה כדי לתת טעם בשל היתר הרי השאר מותרות. ואם אין מעורר כל החתיכות אסורות דכל אחת יש להוש ולומר שאם זו היא ואינה כעלה כרוכ החולי והלכה להכחד בה לפני האורחים: והרושב. מותר אם אין נחתיכת האסור כדי לתת טעם ברוכא ובקופה והחתיכות והלכה

הנשה. ועמי"ט: (1) לטון חסיכה כנ"ט הכ"ב כמ"ד פ"ב דכלאים: (1) ויבין דפשיב וסמוריה ככליה ירך ה"א וסוקוקסו ושכשו נפשיס כלל היך וסינו גיד הכסה ספינו הנחל בתחל ספינה סיך כס"י) לפוקי סילון דלא.

אז די פלייש אוי געשיקט גינארין פון אידן, וועט ער קויפן די פלייש פון דעם גוי, אונז ער וועט מיניען מען האט שוין ארויס גינאמען דעם גיד הנשה, וועט ער עסקן די פלייש אזוי ווי זיא איז מיט דעם גיד הנשה מפני שמקומו ניכר ווייל אז מען געמט ארויס דעם גיד הנשה דער קענט מען, וועט דאך דער יוד זעהן אז דער גיד הנשה איז נישט ארויס גינאמען גינארין, וועט ער איהם ארויס געמען הנוטל גיד הנשה צריך שיטול את כולו דער וואס געמט ארויס דעם גיד הנשה דארף ער זעהן ער זאל ארויס געמען אין גאנצין, עם זאל פון גיד הנשה נאר נישט פלייבן אין פלייש, רבי יהודה זאגט פרי למים סוית נטילה ער זאל נאר ארויס געמיקול פון דעם גיד הנשה וואס ליגט פון היובין איז אויך גענוג, זאל נאר מקיים ויין די מצינה ארויס צו געמען דעם גיד הנשה: ג האוכל מגיד הנשה בית אז איינער עקט אשמיקול פון גיד הנשה גרויס ווי אזיילכירט סגין ארבעים שלאגט מען איהם פערציג מלקות אכלו ואין בו כוית חיוב איהם ארבעים גינעמין דעם באנצין גיד הנשה, אפילו דער גאנצער גיד הנשה איז נישט גינאמען גרויס ווי אזיילכירט, פון דעם טענהין שלאגט מען איהם פערציג מלקות אכל מהו כוית ומוזה כוית איהם ער האט גינעמין אשמיקול גיד הנשה גרויס ווי אזיילכירט פון די דעקמע פאלקע, אונז ער האט גינעמין אשמיקול גיד הנשה גרויס ווי אזיילכירט פון די ליגקע פאלקע סופג שמונים שלאגט מען איהם ארבעים מען מלקות, רבי יהודה זאגט איז סופג אלא ארבעים מען שלאגט איהם נאר פערציג מלקות ווארום רבי

יהודה האלט דעם גיד הנשה פון דיא לינגע פאלקע מעג מען עסקין: ד ירך שנתבשל עם גיד הנשה איב מען האט גינאקט אזינט פלייש מיט דעם גיד הנשה אם יש בה בנתוה טעם אויב דער גיד הנשה נישט אריין אטעם אין די פלייש הרי זו אסורה איז די פלייש אסור בינד משערין אותה וויא אזוי ווייס מען אויב דער גיד הנשה האט אריין גינעבין אטעם אין די פלייש, אדער ניין כפשוט בלפת מען געמט פלייש אזוי גרויס ווי דער גיד הנשה איז אונז מען געמט לפה אזוי פרי ווי גרויס די זייט פלייש איז, אונז מען לינגט אריין די פלייש אין די לפת אונז מען קאכט זיי צו זאמען, אויב דיא פלייש נישט אריין אטעם אין די לפת, ווייסן מיר אז דער גיד הנשה האט אויך אריין גינעבין אטעם אין די פלייש, איז די פלייש אסור ולפת איז אזוי אמין ערר פרי, מהעערין קארמאפלעס: ה גיד הנשה שנתבשל עם הגידים אויב מען האט געקאכט דעם גיד הנשה מיט נאך אנדערע אדערין בשרה בזמן שפכדו בנתוה טעם אויב ער דער קענט וועלךר איז דער גיד הנשה געמט, ער ארויס דעם גיד הנשה, אונז די איבעריגע אדערין איז אזוי דער דין, אויב דער גיד הנשה האט אין זיי אריין גינעבין אטעם זענען זיי אסור, אונז אויב דער גיד הנשה האט נישט אריין גינעבין אטעם אין זיא, זענען זיי מותר ואם לאו איז אויב ער דעקענט נישט וועלכער איז דער גיד הנשה כולו אסור זענען אלע אדערין אסור והרושב בנתוה טעם אונז די יאהר וואס אין איהר האבין זיך געקאכט די אדערין איז אזוי דער דין, אויב דער גיד הנשה האט אריין גינעבין אטעם אין די יאהר, איז די יאהר אסור

אז די פלייש אוי געשיקט גינארין פון אידן, וועט ער קויפן די פלייש פון דעם גוי, אונז ער וועט מיניען מען האט שוין ארויס גינאמען דעם גיד הנשה, וועט ער עסקן די פלייש אזוי ווי זיא איז מיט דעם גיד הנשה מפני שמקומו ניכר ווייל אז מען געמט ארויס דעם גיד הנשה דער קענט מען, וועט דאך דער יוד זעהן אז דער גיד הנשה איז נישט ארויס גינאמען גינארין, וועט ער איהם ארויס געמען הנוטל גיד הנשה צריך שיטול את כולו דער וואס געמט ארויס דעם גיד הנשה דארף ער זעהן ער זאל ארויס געמען אין גאנצין, עם זאל פון גיד הנשה נאר נישט פלייבן אין פלייש, רבי יהודה זאגט פרי למים סוית נטילה ער זאל נאר ארויס געמיקול פון דעם גיד הנשה וואס ליגט פון היובין איז אויך גענוג, זאל נאר מקיים ויין די מצינה ארויס צו געמען דעם גיד הנשה: ג האוכל מגיד הנשה בית אז איינער עקט אשמיקול פון גיד הנשה גרויס ווי אזיילכירט סגין ארבעים שלאגט מען איהם פערציג מלקות אכלו ואין בו כוית חיוב איהם ארבעים גינעמין דעם באנצין גיד הנשה, אפילו דער גאנצער גיד הנשה איז נישט גינאמען גרויס ווי אזיילכירט, פון דעם טענהין שלאגט מען איהם פערציג מלקות אכל מהו כוית ומוזה כוית איהם ער האט גינעמין אשמיקול גיד הנשה גרויס ווי אזיילכירט פון די דעקמע פאלקע, אונז ער האט גינעמין אשמיקול גיד הנשה גרויס ווי אזיילכירט פון די ליגקע פאלקע סופג שמונים שלאגט מען איהם ארבעים מען מלקות, רבי יהודה זאגט איז סופג אלא ארבעים מען שלאגט איהם נאר פערציג מלקות ווארום רבי

למעשה באיסור שנתערב בהיתר מין בשאלו מין לאיכא למיקס אעטמא אם תרומה היא שנתערב בחולין יעטמנה כהו
 ואם דבר איסור הוא יעטמנה נחתום נכרי אם אומר שאין בתערובות עטם התרומה או עטם האיסור הכל מותר והימניהו
 רבנן לנחתום נכרי כיון דמלאכתו הוא לא מטעם שלא יפסוד אומנתו . ואי נתערב מין במינו לילכא למיקס אעטמא או
 מין בשאלו מינו ואין כאן כהן או נכרי שנוכל לסמוך עליו אם האיסור הוא מהלב ודם ככלות וטרפות שקלים ורמזים

ג' : (ה) וט"ס שמות הדין
 כשנים ט"ס שהוא מדכרס
 כחולין ונ"ה כרים כ"ט
 המפורסן דו לאיסורי חרס .
 כ"ה : (ט) מפני שהיא כרים
 כ"ט : ע"ה היכל דה וסופו
 בשעורה ה"מ . ור"ל כ"ט
 בו אפרות שהיא כרים . כ"ט
 ועטו"ט :

החייבה של גבלה . וכן החייבה של דג מבוא
 שנתבשלה עם ההחייבות . בזמן שמכירין בנותן
 מעם . ואם לאו כולן אסורות . והרושב בנותן מעם :
 ׀ נוהג במהורה ואינו נוהג בממאה . רבי יהודה
 אומר אף בממאה . א"ר יהודה והלא מבני יעקב
 נאסר גיד הנשה . ועדיין בהמה ממאה מותרת
 להן

ואתו כס' וכל מן המנין מפני שאיסורו מדברי סופרים (ה) וצ"ל שיש בה אפרוח שנתבשלה עם שאר ציאים של היתר ריבוי
 ס' וזהו כנגדה (ס) ואם האיסור הוא תרומה והלא וכו' ואם הוא מין במינו או מין בשאלו מינו ואין עס כהן שיעטום
 משערין אותו במאה של חולין ואם ערלו וכלא הכרס משערין אותו במתים וכל המיעורים הללו משערין ככל מה שנקדחה
 ברובט ובחמיכות בתכלין ובקיפה והוא הדק דק שכבולי הקדחה וכמו בכל לפנינו משערין ליהולא משערין כהו דלכשה
 קדחה מן היתר לפי שאף מן האיסור נבלע ותמעט מכמות שהיה דלחו דהיתר כלל דלסורא לא כלל : ׀ ואינו נוהג
 בממאה . ע"ס גיד הנשה של טמאה למ"י יש בנידים כ"ט לוקה משום טמאה ולא משום גיד ולמ"י אין בנידים
 נותן עטם מכלו דבטורה זה הוא והתורה חייבה עליו אבל כממאה אינו נוהג : מבני יעקב נאסר . ועדיין

אנא אויב דער גיד הנשה האם ניט אריין גיגעבין
 אמעם אין די יאהד, איז די יאהד כוּפּר וְכֵן תִּחַיֵּב
 שֶׁל נִבְלָא אֲנִי אֲזוּי אִיז דער דין אויב אַשְׁמִיךְ פֿלייש
 פֿון אַנְבֵּלָה אִיז גִּיקאַכְט גִּיוואַרין מיט שְׁמִיקער
 פֿלייש כְּשֶׁרָה וְכֵן תִּחַיֵּב שֶׁל דָּג סָפָא שֶׁהִבְשִׁילָה עִם
 הַחַיִּיכוֹת אֲנִי אֲזוּי אִיז דער דין אויב אַשְׁמִיךְ פֿיש
 מִרְפָּה אִיז גִּיקאַכְט גִּיוואַרין מיט שְׁמִיקער פֿיש
 כְּשֶׁרָה נִיט שְׁמִיךְ אויב ער דער קענט די שְׁמִיךְ
 גִּבְרֵתָה אָדער די שְׁמִיךְ מִרְפָּה פֿיש נעמט ער אַרויס
 די מִרְפָּה שְׁמִיךְ פֿיש אָדער די שְׁמִיךְ גִּבְרֵתָה נִיטוּ
 מִיט אויב די שְׁמִיךְ גִּבְרֵתָה גִּיט אַרײַן אַמעם אין די
 שְׁמִיקער כְּשֶׁרָה , אָדער די מִרְפָּה שְׁמִיךְ פֿיש גִּיט
 אַרײַן אַמעם אין די כְּשֶׁרָה שְׁמִיקער , וְעַנְעֵן אַלע
 מִרְיָף, אֲנִי אויב די שְׁמִיךְ גִּבְרֵתָה גִּיט אַרײַן
 אַמעם אין די שְׁמִיקער כְּשֶׁרָה, אָדער די מִרְפָּה
 שְׁמִיךְ פֿיש גִּיט גִּיט אַרײַן אַמעם אין די שְׁמִיקער
 כְּשֶׁרָה , וְעַנְעֵן די כְּשֶׁרָה שְׁמִיקער כְּשֶׁרָה וְאִם לֹא
 אֲנִי אויב מִעַן דער קענט גִּיט די מִרְפָּה שְׁמִיךְ פֿיש
 אָדער מִעַן דער קענט גִּיט די שְׁמִיךְ גִּבְרֵתָה טִיב
 אַסורוֹת וְעַנְעֵן אַלע שְׁמִיקער פֿלייש אָדער אַלע
 שְׁמִיקער פֿיש אַסור צו עסין וְהַרְשִׁיב נִיטוּ מִיט אויב
 די שְׁמִיךְ גִּבְרֵתָה גִּיט אַרײַן אַמעם אין די יאהד ,
 אָדער די שְׁמִיךְ מִרְפָּה פֿיש גִּיט אַרײַן אַמעם אין
 די יאהד פֿון די פֿיש אִיז די יאהד אַסור , אֲנִי אויב
 עס גִּיט גִּיט אַרײַן אַמעם אין די יאהד, אִיז די יאהד
 כוּפּר (וַיִּזְיַן בְּהִיעָב) : ׀ ׀ נוהג כְּפִיחוֹת וְאִינוּ נוהג כְּסָפָא
 דער גיד הנשה פון אַבְהָקָה וְאִם מִעַן מִעַן אִיהָר
 עסין , אִיז אַסור , אֲנִי דער גיד הנשה פון אַבְהָקָה
 וְאִם מִעַן מִעַן אִיהָר גִּיט עסין , אִיז גִּיט אַסור ,
 וְאִרְזִים אִיז די הוֹרָה דָּם גִּיזְאָנְט מִעַן וְאִל גִּיט עסין
 דָּעם גיד הנשה , מִיִּינְט מִעַן דָּאךְ קָאר דָּעם גיד
 הַנְּשָׂה וְאִל מִעַן גִּיט עסין פון די בְּהֵמָה אָבְרָה

להן. אמרו לו בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו :
 שזהויר עליו כפינו נאמר ועד סיני לא הוזהרו : אלא
 שנכתב במקומו . לאחר שנאמר כפינו כשלא נסדר
 בני ישראל אחרי כן שלא יאכלו גיד הנשה לידע
 מצינו טעם נאמר להם ואין הלכה כרבי יהודה :

שמה מותרת להן עד מתן תורה : אמרו לו . פסוק זה
 שזהויר עליו כפינו נאמר ועד סיני לא הוזהרו : אלא
 שנכתב במקומו . לאחר שנאמר כפינו כשלא נסדר
 בני ישראל אחרי כן שלא יאכלו גיד הנשה לידע
 מצינו טעם נאמר להם ואין הלכה כרבי יהודה :

פון גיד הנשה אויף זיין אָרט, ביי דער מעשה פון
 יעקב אבינו מיט דעם מלאך, קען זאגן וויסען
 פאר וואס קען פאר גיט עסין דעם גיד הנשה:

גיט עסין דעם גיד הנשה אָבער די גאנצע בהמה
 קען עסין פון גיט דעם מלאך פון אָפּשעה
 בהמה אלא שגבב במקומו נאר ווען משה האט
 געשריבען די הורה האט ער געשריבען דעם דין

גמרא חולין דף נ"א ע"א

רש"י

הלכה ה' כלס כלי הסמיון דכוד דמלכות דכילאס במוכן
 אמר ר' יהושע בן לוי למה נקרא שמו גיד הנשה
 שנשה ממקומו ועלה וכן הוא אומר נשהה
 גבורתם היו לנשים, א"ר יוסי בר חנינא מ"ד דבר
 שלח ה' בעקב ונפל בישראל. דבר שלח בעקב
 זה גיד הנשה. ונפל בישראל שפשט אסורו בכל
 ישראל. ואמר ר' יוסי בר חנינא מ"ד ומכוח פבוח
 והכן פרע להן בית השחיטה והכן מול גיד הנשה
 בפניהם כמ"ד גיד הנשה נאמר לבני נח. ויותר
 יעקב לבדו א"ר אלעזר שנשתייר על פכין קטנים
 מכאן לצדיק" שחביב עליהם ממונם יותר מנופם

שנשה ממקומו. קפץ: נשחה גבורתם. קפלה
 גבורתם: היו לנשים. הלשים כנשים: דבר.
 השלח בעקב: נפל בישראל. בכל ישראל: ופרע להן
 בית השחיטה. שלא יאמרו כשר הנחירה חתי אוכל לפי
 שבני יעקב סומרי מלות היו דלף על פי שלא ניתנה תורה
 מקוללים היו מחבוביהם: כמ"ד. במתני' גיד הנשה נאמר
 להם כעודם בני נח: שנשתייר על פכין קטנים. לכל
 כלים החשובים ומקנה כבר העביר את נחל בני מלכותי
 לעיל מינה ויעבר את כל אשר לו והוא נשאר על פכיס
 קטנים שלא הספיק להעביר ושחטה לו. מכאן לת"ח וכו'
 שהרי יעקב נשאר יחידי והווק. ומדקאמר על עלות השחר

אמר רבי יהושע בן לוי למה נקרא שמו גיד הנשה רבי
 יהושע בן לוי האט גיזאנט פאר וואס רופט
 קען דעם אָדער גיד הנשה שנשה ממקומו ועלה ווייל
 ער איז אָפּ געשפרונגען פון זיין אָרט אין דער הייה
 ווען דער מלאך האט אנגערידט די זייט פון יעקב
 אבינו איז דער אָדער אָפּ געשפרונגען פון זיין
 אָרט וכן הוא אומר אבן אוזי ואנט דער פסוק נשחה
 גבורתם היו לנשים עם איז אָפּ געשפרונגען זייער
 שטארקייט וויאָ ענען גיזארין וויאָ ווייגער אָפּ
 רבי יוסי רבי חנינא רבי יוסי רבי חנינא האט גיזאנט
 פאר דעם דבר שלח ה' בעקב ונפל בישראל וואס מיינט
 דער פסוק גאט האט געשיקט אַזאָה צו יעקב און
 עס איז געפאלן ביי די יודין דבר שלח ה' בעקב זה
 גיד הנשה גאט האט געשיקט אַזאָה צו יעקב, דאָס
 מיינט קען גאט האט געשיקט אַמלאָה צו יעקב
 און דורך דעם מלאך איז אָפּ געשפרונגען דער
 אָדער פון יעקב פון זיין אָרט ונפל בישראל און דיא
 זאָה איז גיפאלן ביזאָ דיא יודין שפּאַט אסורו בכל
 ישראל דער אסור פון דעם אָדער האט זיך פאר-
 שפּרייט ביי אַלע יודין נאָר רבי יוסי רבי חנינא וסכות
 האט רבי יוסי רבי חנינא גיזאנט פאר דעם וסכות
 פּאַר דעם וואס האט יוסף געמיינט וואס ער האט
 גיזאנט צו זיין מענטש אַלס שטעקמין אשעכטמונג
 און אַלס אַנגריימיגן, ער האט געוויסן פון די
 מענטש ער זאל גוט געפענען דעם האלדז פון די
 בהמה די גרידער זאלין זעהן אז די בהמה איז
 גישאכטן גיזארין וויאָ דער דין איז דעם מול גיד

הנשה בפניהם און זאלסט אנגריימיגן די בהמה צום
 עסין. דאָס מיינט קען ער זאל ארויס געמען דעם
 גיד הנשה פון די בהמה ווען די גרידער וועלן
 זעהן וויאָ דער גיד הנשה ווערט ארויס גענומען
 פאר דאָס גיד הנשה נאָר לבני נח רבי יוסי האלט
 וויאָ דער וואס זאָנט אָפּזיך איידער די הורה איז
 גיגעבן גיזארין האט קען אויך גיט גיזארט עסין
 דעם גיד הנשה ווער יעקב לבדו יעקב איז געבליבען
 אליין, ווען יעקב האט געזאָרשט אריבער גיין
 דעם טייך נבך פון צורה זייט טייך ביי אויף די
 אנדערע זייט טייך אין מערב זייט, האט ער
 אריבער גענומען זיינע ווייגער און זיינע קינדער
 און אַלץ וואס ער האט געהאט, איז ער דאָך
 גיזוען אין מערב זייט טייך מיט זיין גאנצע
 פאמיליע, פאר וואס דען זאָנט דער פסוק יעקב
 איז געבליבען אליין, נאר יעקב איז צוריק אריבער
 געגאנגען דעם טייך, פּרענט די נקרא וועגן וואס
 איז ער צוריק אריבער געגאנגען, ער האט דאָך
 שוין געהאט אַלע זאכן אריבער דער זייט טייך אין
 מערב זייט אָפּ רבי אלעזר שנשתייר על פכין קטנים האט
 רבי אלעזר גיזאנט יעקב האט פארגעסן אַקליי-
 גינגייט קליינע קריגלאך, דריבער איז ער צוריק
 געגאנגען אויף די אנדערע זייט טייך, און דאָרט
 איז ער געבליבען אליין, און דער מלאך האט
 איהם גיזארט פון לבדיקים שחביב עליהם פּאַר יתר
 טעם פון דאָנען זעהן מיר אז ביי די צדיקים איז
 ווייגער געלם פיי זייא טיערער פון זייא אליין נבך

ש"מ לא ניתן רשות למוזיק להזיק כיום למיכך לא הולך
 שמירה: הנה הוא זורה. ויור בעל" וכתיב ויהי
 בשכנו וכו' אמרה לה דעי שחר שנימור לרות לא יכל
 לביתו לשכנ שגנאי הוא לת"ח ללחט כלילה וישכב בנורן:
 וישכב בבקר. ולא קודם היום וכו' דלח ויחיד הוא
 וכ"ש יחיד: כך נא ראה. בטעה שדמס יכול לרמות:
 אימליו. שוק שמוכרין לו בש: אימאום. שם מקום
 שמש הבאה בעבורו. שסקעה צענורו קודם זמנה
 ומפרס ואולי למה שקעה: כתיב וילך חרנה. דמשמע
 דמסא לחור והדר כתיב ויפגע במקום דהיינו בית אל

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה וכתוב ויפגע
 במקום כי מסא לחור אמר אפשר עברתי על

וכל כך למה לפי שאין פושטין ידיהו בגזל. ויאבק
 איש עמו עד עלות השחר. אמר ר' יצחק מכאן
 לת"ח שלא יצא יחידו כלילה. רבי אבא בר כהנא
 אמר מרבה הנה הוא זורה את גורן השעורים. רבי
 אבהו אמר מרבה ושכס אברהם בבקר. ורכנן
 אמרי מרבה כל נא ראה את שלום ארץ. רב
 אמר מרבה ויורח לו השמש. אמר רבי עקיבא
 שאלתי את רבן גמליאל ואת רבי יהושע באימליו
 של אימאום שהלכו לקנות בהמה למשתה בנו
 של רבן גמליאל כתיב ויחור לו השמש וכי שמש
 לו לבדו וזרחה והלא לכל העולם וזרחה. אמר רבי
 יצחק שמש הבאה בעבורו וזרחה בעבורו. דכתי'
 במקום כי מסא לחור אמר אפשר עברתי על

כד למה פאר וואס איז אזוי לפי שאין פושטין ידיהו בגזל
 נוייל ויציא יעקב מביא קיינעם ויאבק איש עמו עד
 עלות השחר אונ אפגענוש האם זיך ארומקענעמען
 מיט איהם ביז דער מארגינשטערן איז אויפגע-
 זאנגען אמר רבי יצחק סבאן למליד חסם שלא יצא יחיד
 הלילה רבי יצחק זאגט פון דאגען נוייסין מיר אז
 אהלמיד חכם זאגט גיין אליו אין גאס ביא
 נאכט רבי אבא בר כהנא אמר סתאריב אבא בר כהנא
 זאגט פון דאגען נוייסין מיר אז אהלמיד חכם מאר
 גיט גיין אליו ביא נאכט. ווארום געמי האם
 גיזאגט צו רות דוא זאלסט גיין צו פנעז הנה היא
 וזה את גורן השעורים עד שפאלעוועט דעם שיער
 גערשטין די נאכט. געוויינליך גיט אנאנצע נאכט
 נאר עשרליכע שעה אין דער נאכט, אונ נוייל
 אהלמיד חכם טאר גיט גיין אליו ביא נאכט,
 דריבער וועט ער געשטימען אין שיער רבי אבא
 אמר מרבה רבי אבדו נאכט פון דאגען נוייסין מיר
 אז אהלמיד חכם מאר גיט גיין אליו ביי נאכט.
 ווארום עס שטייט אין פסוק וישם אברהם בבקר
 אברהם איז אויפגעשטאנען נאגן פריה פאר וואס
 איז אברהם אויפגעשטאנען אזוי פריה. נוייל ער
 האט זיך געצייגט צו מאן דעם ווילען פון נאם,
 פאר וואס איז ער גיט אויפגעשטאנען נאך פריער
 ווען עס איז נאך גינען נאכט, נאר נוייל אהלמיד
 חכם מאר גיט גיין אליו ביא נאכט. דריבער איז
 ער גענאגען איצט ווען עס איז ליכטיג גיווארין
 זינגן אפי מרבה דיא רבנן זאגן פון דאגען נוייסין
 מיר אז אהלמיד חכם טאר גיט גיין אליו ביא
 נאכט. ווארום עס שטייט אין פסוק ווען יעקב
 האט געשיקט זיין זון יוסף צו וינע פריער,
 האט יעקב גיזאגט צו יוסף יך נא ראה את שלום אחי
 גייא זעה דעם פרידען פון דייע גע פריער, יעקב
 האט דאך געבראפט זאגן צו יוסף גיי פריעג דעם
 פרידען פון זעה דייע פרידער. פאר וואס האט ער
 גיזאגט זיין זון, נאר יעקב האט גיזאגט צו יוסף
 דוא זאלסט גיין אין אזוי אציט וואס מען קען
 זעהן, זאלסט גיט גיין ביא נאכט נאר ביא מאג

מקום שיהתפללו אבותי ואני לא התפללתי בו. כד ירוב דעתיה למחרת קפצה ליה ארעא מיד ויפגע במקום כד צלי בעי למהרר אמר הקב"ה צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה מיד בא השמש:

כיהא לא מטא לחן: שהתפללו בו אבותי. היא בית אל לא הסמוך לעי הוא אלל ירושלים ועל שם שיהיה בית אלהים קראו בית אל והוא הכר המוריה שהתפללו בו אברהם יהוא שדה שהתפללו בו יצחק דכתיב לשוח בשדה דהרי אמרין בפסוקים אל הר ה' אל בית אלהי יעקב מאי שנא יעקב אלל לא חזנרבהם שקראו הר דכתיב עבר ה' ולא יעקב בית קפצה. לשון לא שקראו חת ידך נתקרה ונתכונה לו: ויפגע במקום. כלדס הפוגע נחכרו שגא כנגדו ודרשין ליה נמי לשון תפלה כדכתיב אל תפניני בי: מיד בא השמש. כדכתיב וינן שם כי בא השמש למה ליה למכתב כי בא השמש אלל

חרן אמר אפטר עברה על פסוק שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי האם יעקב גינאגמט וואס האב איך גינאדון עם קען ראך גיין אז איך בין געגאנגען אויף דעם ארם וואס מיינע עלטערין האבין דארטין גינאדון הפלה צו גאט אונ איך האב אויף דעם ארם גאר גיט גיגעטין צו גאט פאר די רייב דעמיה ליהודי ווי יעקב האט גינאולט גיין צוריק פון חרן צו דעם בארג מוריה קפצה ליה ארעא און דער בארג מוריה גיקומען צו יעקב געבין חרן מיד ויפגע במקום האם יעקב באלד בגעניגט דעם ארם מוריה אונ האט מתפלל גינען אויף דעם ארם פד צלי בני ליהודי וויא יעקב

וזהו (במדבר דף קב ע"ב) ת"ת דלילות יור הוא ווא הא

האט אפ געראויניט האט ער גינאולט צוריק גיין אין חרן אפ קבי"ה האט גאט גינאגמט צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה דער צדיק יעקב אוי גער קומען צו דעם ארם וואס איך בין דארט אונ ער ואל אוועק גיין פון דעם ארם אונ ואל דא גיט געקטיגען מיד הא שמש איז די וונן באלד אונמער געגאנגען האט ער געמוזט דארט געקטיגען. אונ ווייל דיא וונן איז אונמער געגאנגען פאר יעקב'ס וועגן פאר די צייט, האט זיא איצט אויפגעשיינט פאר דיא צייט, דריבער שטייט אין פסוק ויהי לו השמש פאר די וונן האט אויפגעשיינט פון יעקב'ס וועגן:

ת"ת כיון דבר נש עבד ללוהא כנוונא דא כעובדא ובמלולא וקסיר קשורא דיהודא אשתכח דעל ידיה מתברכן עלאין ותחילין. כדון בעי ליה לכר נש לחזוהא גרמיה בחר דסייס ללוהא דעמידה כאלו אסתפר מן עלמא דהא אסתפר מן חילנא דחיי וכנס רגליו לגבי ההוא חילנא דמותא דלהדר ליה פקדוניה כד"ל (בראשית מט) ויאסף רגליו אל המטה. דהא אודי תחילי ועלי עלייהו. השתא בעי לאשתכחא לגבי ההוא חילנא דמותא ולמנכל ולימא לגביה חלין יי' נפשי אשא. בקדמותא ישיבא לך בפקדוניה השתא דקשירנא ייחודא ועבדנא כעובדא ומלולא דקרא יאות ואודינא על תחילי הא נפשי מסירנא לך ודלוי. ויהו צר נש גרמיה כאלו פסיר מן עלמא דנפשיה מסיר להאי חתר דמותא בגין כך לא חית ביה ואל דוא"ו חילנא דחיי הוא. והאי חילנא דמותא הוא. והא קמ"ל דרוא דמלה העון הזה לכם עד תמותיו והאי היב גרמיה ודלוי למוהא ומסיר נפשיה בה' נש דאסתפר עד לאשתכחא כמה בליליא חלל כמהן דאסתפר מן עלמא ודלוי. ותקוה דא בעי כעובא דלנא וכדון קב"ה מרחם עליו ומכפר ליה לחייה. זכאה הוא כר נש דידע למפתי ליה ולמפתי למפתי כרעוהא וכעוהא דלנא. ווי ליה למחן דהתי למפתי למפתי בלנא רחיקא ולל כעוהא כד"ל (תהלים עח) ותהיה עתה צביהם ובלאנס יזכרו לו ולבם לא כעון עמו. הוא אמר (שם כה) חלין יי' נפשי אשא ולאו כל מלוי אלל בלנא רחיקא הא גרם עליה לאסתלקא מעלמא עד לא תמון יומיו בזמנא דהאי חילנא דחתר נעלמא למעבד דינא. ועל דא בעי צר נש לאדבקא נפשיה ורעותיה כעוהיה ולא יחיי לגביה כרעוהא כדינא בגין דכתיב (שם קא) דובר שקרים לא יכון לנגד עיני. מאי ליה כיון אלל כעוהא דהוא אסתקן גרמיה להאי ולביה רחיקא מקב"ה קלל נפיק ואמר לא יכון לנגד עיני. (אמרי) הא כיצד לאסתקא דמותא לא יכון לא בעינא דיתתקן. כ"ל אי חתי לחדא שחא קדישא ולא מיהד ליה כדקא יאות. זכאה חולקאון דלדיקיא בעלמא דין ובעלמא דחתי עלייהו כתיב (שערי ס) ובאו וראו את כבודי וגו'. וכתיב (תהלים קמ) אך לזיקים יודו לשמן וגו'. אחת ר' אלעזר וקסיר ידוי אמר אלמתי לא חתינא בעלמא אלל למשע מלין חלין דיי. אמר ר' יהודה זכאה חולקאון זכאה חולקאון דישאל דליון מתדבקן בקב"ה (דברים ד) זכאה דכתיב וגו'. (שערי ס) ועמד כלם לזיקים וגו'. כרוך יי' לעולם אמן ואמן יל"ו:

מספר חסידים סי' נ"ו.

כתיב וטניס מרודים תביל בית. גדול הקבלת אורחים מהקבלת פני שכניה שנאמר ויאמר אדני וגו' אל נא תטעור מעל כתיב וטניס כירדים הבאי בית דער נביא ישעיה האט גינאגמט ארעמע לייט וואס קרעכצין וארעסטו גריינגען צו דיר אין שטוב גדול הקבלת אורחים מהקבלת וני שטייה אריין גריינגען צו זיך אין שטוב פרעמדע געמישן זיי געבין עסין איז גרעסער ווי אריין צו

מספר חסידים סי' נ"ו.
 (א) כשתקנו חכמים דברי תפלות אלו תקנו ברכות אחרות לברך אותן בכל יום, ואלו הן. כשיכנס כשתקנו חכמים דברי תפלות אלו תקנו ברכות אחרות לברך אותן בכל יום האבין זיי אונג גינען בין נאך אנדערע ברכות וואס מיר זאלין זיי זאגן ארע שאנ ויאי זה דאס זענען וואס שטיכנס אדם נפשיה

מוסר יוסף לחק הלכה פסוקה

מכדך. אמר אנכסם לפני הקב"ה המתן לי עד שאכניס האומות לביתם. ואין ספקם חייב להכניסם בשל ולהתקומם יין אלא כפי יכולתם שיעזרו להם לתמו וימזימו ימן להם בשמחה כי טוב אליהם יקח ושמחתם שמים משור חכום ופנים ופנים. ולפני סאבול ידבר עמו הלווי חליל בשמחה וזהם כלב טוב ייקר לו מימיך כי טוב יודע כי כללן וכנסם חספה ייחסי נחמן לך כשכ נחמי נפשי מאין לי מה שאתן לך. ומל זה חלפם וספק לרשב נספח. ובכפר נחמי לבתי ימן לו ממש נחמי. כי לפי שלא חסן יוכיחם סת לרוד בלכחו מצאו נחמלגלל ודבר ונחמי טוב שר הכספים ונעטשו שאלו ראשון ואח"כ יישן ואם אנכסו שינה קורא אמילו פסוק וראשון שינתו מברך והוא על מנתו כך אלהי גשמה שנתת בו ואתה משרתה ואתה נפחתה בו ואתה נפחתה תלויה בקרבו מורה: כי לפי שאלו חסן יוכיחם סת לרוד בלכחו המעשים בא"ה המתור נשמות לפניהם מהים:

אדם למטתו וישן בלילה מברך כבוד אמה ה' אלהיו מלך העולם המפיל חבלי שינה על עיני והמשקיע שינת חרומה והמאיר לאישון בת עין יהו רצון מלפניך ה' אלהי שתצילני מוצר רע ומפגע רע ואל ביהלויני חלומות רעים ולא הרהורים רעים ותהא כמתי שלמה לפניך ותעמירני ממנה לחיים ולשלום והאירה עיני פן אישן המות ברוך אמה ה' המאיר לעולם כולו בכבודו: (ב) וקורא פרשה ראשונה מקריאת שמע וישן ואמילו אשתי וישנה עמו קורא פסוק ראשון או פסוקי רחמים או פסוקי רחמים ואח"כ יישן: (ג) בשעה שיוקב בסוף טהורה היא אמה בראתה ואתה יצרתה ואתה נפחתה בו ואתה נפחתה תלויה בקרבו מורה: כי לפי שאלו חסן יוכיחם סת לרוד בלכחו המעשים בא"ה המתור נשמות לפניהם מהים:

נעמקן צוא זיך אין שמוב די הייליקייט פון די שכינה שנאמר ונארום עם שמיים אין פסוק ויאמר ארני אל נא תעבור פני עבדך ער האם גיזאנמס מיין הערר ואלקסם גיט אוועק גיין פון דיין קנעקט אסר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא אברהם האם גיזאנמס פאר נאמס המתן לי עד שאכניס האומות לבית ווארם מיר ביו איך וועל אריין בריינגען דיא נעקט צוא מיר אין שמוב ויאן האדם חייב להכניסם בשל ולהתקומם יין דער בעל הבית וואם נעמקן די פרעמדע מענטשן צו זיך אין שמוב איז ער גיט נענייט ער זאל יישן געבין עסין פלייש און טריינקען ויין אלא פני הוכלת שבידו נאר אזוי ווי ער קען זאל ער זיי געבין עסין את לחמו וימינו ימן להם בשמחה פנים משור אבוס ופנים ונפשים וואם ער גיט יין, זאל ער זיי געבין מיט אפרייליקען פנים כי טוב אירחת יק ושלמחה פנים משור אבוס ופנים ונפשים כיו דעם אורח איז בעפער מען זאל אים געבין אביסל קארקאפאלעס אדער קרויט נאר מיט אפרייליקען פנים, איידער מען זאל אים געבין אשטיק פלייש פון אפעטין אקס, נאר עס זאל אים גיגעבין ווערן מיט אפארענדיג פנים ולעת האובל ידבר עמו ארני אלא בשמחה ושמחה כלב טוב ייקר לו מימיך ווען דער אורח עקט און טריינקט זאל ידבר בעל הבית ביידין מיט אים און זאל זיין גיין צו אים מיין הערר עס מיט פרייליקייט און טריינק מיט אנגעע הארץ ביו ויין אדער ביינע וואסער כי הערר ידבר כי ברצון וכנפש תפצה יתייב נחמן לך בשל ונארום הקב"ה וימים או מיט מיין נחמן ווילען וואלט איך געדין דיר גיגעבין פלייש ביינפש שצאי לי מה שאתן לך איך שווער דיר ביי מיין לעבין אז איך האב גיט מער דיר וואם צוא געבין עסין געל זה נאמר איך דעם

ישן בלילה ווען דער מענטש גייט זיך לייגן שלאפן ביי נאכט אויף זיין קעטס מברך זאל ער זאגן די ברכה, ברוך אמה ה' אלהי מלך העולם המפיל חבלי שינה על עיני והמשקיע שינת חרומה והמאיר לאישון בת עין יהו רצון מלפניך ה' אלהי שתצילני מוצר רע ומפגע רע ואל ביהלויני חלומות רעים ולא הרהורים רעים ותהא כמתי שלמה לפניך ותעמירני ממנה לחיים ולשלום והאירה עיני פן אישן המות ברוך אמה ה' המאיר לעולם כולו בכבודו: (ב) וקורא פרשה ראשונה מקריאת שמע וישן און ער לייגעט די ערשטע פרשה קריאת שמע און ער שלאפט ואמילו אשתי וישנה עמו אפילו וישן ווייב שלאפט מיט אים אין איין קעטס, פון דעסמווענין קריאת שמע ראשון לייגעט ער דעם ערשטן פסוק פון קריאת שמע או פסוקי רחמים אדער ער זאגט אנדערע פסוקים וואס בעטין צו נאמס ואתה כד יישן נאכדעם זאל ער שלאפן וואס אנכסו שינה אויב דער שלאף גייט אים צום שלאפן קורא אפילו פסוק ראשון או פסוקי רחמים ואתה כד יישן זאל ער לייגען אפילו נאר דעם ערשטן פסוק פון קריאת שמע, אדער ער זאגט אנדערע פסוקים וואס בעטין צו נאמס אכדעם זאל ער שלאפן: (ג) בשעה שיוקב בסוף שינתו ווען דער וועקט זיך אויף פון שלאף און ער וועט שוין גיט מער שלאפן איצט, און ער ליגט נאך אויף זיין קעטס מברך והוא על פסחו כד זאל ער זאגן די ברכה לייגענדיג אויף זיין קעטס, אלהי גשמה שנתת בו טהורה היא אמה בראתה ואתה יצרתה ואתה נפחתה בו ואתה נפחתה תלויה בקרבו מורה: כי לפי שאלו חסן יוכיחם סת לרוד בלכחו המעשים בא"ה המתור נשמות לפניהם מהים:

מענטש האט דער נביא ישעיה גיזאנמס ויפס לרעב לעבין, זאלקט אים ווייזן או מיט דיין לעבין ווילסטו אים געבין עסין נאר דו האסט גיט אים צו געבין ובכפר בעת לבחתי ימן לו משל לחם אין דער פריה ווען דער אורח גייט אוועק פון דיר, זאלקטו אים געבין אשטיקל ברויט אויף דעם ווען כי לפי שלא נתן ויתנתו פת לרוד בלכחו מסט ווייל יהנתן האט גיט גיגעבין צו רוד אשטיקל ברויט ווען ער איז אוועק גיזאנען פון אים, בתלגל הדבר ונתנה טוב עידי התננים יענישו שאילו ויתנתו איז גיקומען דוד זאל בעטין ברויט פון אהימלך און דורך דעם זענען גיהרנת גיזאנען די כהנים פון די שטאמט טוב און שאול מיט וייגע קינדער און זיין ווהן יהנתן, זענען אויך געהרנת

הספל והעמידו 356 המסכן עד סכיו ומתעורר עתה הספל ועשו
המערכה ולמדו הקב"ה הניחו לו לפי שהיה סופו פליטה
למנוחיו ולרבים :

ומל זה נאמר על פה נחם ישמע נבל. וכשם שמתנה להכניס
אורחים כך מתנה לנחם. שאלו ואלהם חולק עמום לעולם. כל
ולכס כחם גדול המתן פה למנוחי לרבים. סכרו פיהם ששפט

שהרי מידה שעשה תפסל ותעמידו אצל המשכן עד שיהי
מתעורר עליו תפסל ועשו המערכה ונארום מידה נואם ער
האט גימאכט אעבודת זרה אונ ער האט גישמעלט
די עבודה זרה נעבין משכן. אונ ווען ער האט
מקריב גיווען קרבנות פאר די עבודה זרה אונ קען
האט מקריב גיווען קרבנות אין משכן איו צו מישם
גיווארין דער רויף פון די קרבנות אונ פון די
קרבנות צו זאמען. פון דעסמוועגין ואמר תקדוש ברוך
יהי האט נאם גיזאמט תהיה לו לאום אים. קען זאל
אים גיט שטרופן אין לפי שהיתה פתח מציה לעוברי דרכים
ווייל ער האט גיגעבין עסין צו אלע מענטשין וואס
זענען געגאנגען אין וועג :

גינארין ועל זה נאמר על פה לחם ישמע נבל אויף דעם
זאגט דער פסוק וועגין אשמיקיל פריים קען זיין
דער מענטש זאל זינדיגען וילכס שמיצה להנשים אורחים
אונ אזוי ווי עס איו אמצה קען זאל אריין נעמען
אורחים צו זיך אין שטוב קען זאל זיי געבין עסין
בר מציה לליתם אזוי איו אמצה ווען די אורחים גייען
אנוועק פון אים ער זאל זיי בעלייטין שנאמר ואברדם
הזיך עמם לשלחם ונארום עם שמיים איו פסוק אברהם
גייט מיט די מלאכים ער זאל זיי בעלייטין וווייל
אברהם האט גימיינט זיי זענען מענטשין. דריבער
איו ער גיגאנגען זיי בעלייטין כל וראה ככה גדול תהיה
פה לעוברי דרכים קום זעה ווי גרוים איו די מצוה אז
קען גיט כרויט צו מענטשין וואס גייען אין וועג

במדבר ליל ו תורה

אונקלוס

כ"ו פסוקי שמירת נדר מילוי ב"ן ו"ח ו' ה' והעשה ככנו צירוף היה בניקוד ששי

כז פקדיהם למטה יהודה ארבעה
ושבעים אלף ויש מאות: פ כח לבני
יששכר תולדתם למשפחתם
לבית אבתם במספר שמת מן
עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא:
כט פקדיהם למטה יששכר ארבעה
וחמשים אלף וארבע מאות: פ
ל לבני זבולן תולדתם למשפחתם
לבית אבתם במספר שמת מן
עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא:
לא פקדיהם למטה זבולן שבעה
וחמשים אלף וארבע מאות: פ

כז מנייהוון לשבטא
דיהודה שבעין וארבע
אלפין ושית מאה:
כח לבני יששכר
תולדתהון לזרעיהון
לבית אבתהון במנין
שמהן מבר עשרין שנין
ולעילא כל נפיק חילא:
כט מנייהוון לשבטא
דיששכר חמשים וארבע
אלפין וארבע מאה:
ל לבני זבולן תולדתהון
לזרעיהון לבית
אבתהון במנין שמהן
מבר עשרין שנין ולעילא
כל נפיק חילא:
לא מנייהוון לשבטא
דזבולן חמשים ושבע
אלפין וארבע מאה:

פירוש להורת אלהים

תששים אלף פיר אונ פופציג מויונד וארבע מאת
פיר הונדערט: (לא) פקדיהם למטה זבולן די געוילקטע
פון שבט זבולן זענען גיווען שבעה וחמשים אלף
זיבען אונ פופציג מויונדער וארבע מאת פיר
הונדערט

(כז) פקדיהם דיא געוילקטע פון שבט יהודה זענען
שבעים אלף פיר אונ זיבעציג מויונד
ישש מאות ועקס הונדערט: (כח) פקדיהם דיא
ניצוילקטע פון שבט יששכר זענען גיווען ארבע

אונקלוס

לב לבני יוסף לבני
 אפרים תולדתהון
 לזרעיתהון לבית
 אכהתהון במנין שמהן
 מבר עשרין שנין ולעילא
 כל נפיק חילא:
 לב מניניהון לשבטא
 דאפרים ארבעין אלפין
 וחמש מאה: לי לבני
 מנשה תולדתהון
 לזרעיתהון לבית
 אכהתהון במנין שמהן
 מבר עשרין שנין ולעילא
 כל נפיק חילא:
 לב מניניהון לשבטא
 דמנשה תלתין ותרין
 אלפין ומאתן: לי לבני
 בנימין תולדתהון
 לזרעיתהון לבית
 אכהתהון במנין שמהן
 מבר עשרין שנין ולעילא
 כל נפיק חילא:
 לי מניניהון לשבטא
 דבנימן תלתין וחמשא
 אלפין וארבע מאה:
 לב לבני דן תולדתהון
 לזרעיתהון לבית
 אכהתהון במנין שמהן
 מבר עשרין שנין ולעילא
 כל נפיק חילא:
 לב מניניהון לשבטא דדן
 שתין ותרין אלפין ושבע
 מאה: ׀ לבני אשר
 תולדתהון לזרעיתהון

לב לבני יוסף לבני אפרים תולדתם
 למשפחתם לבית אבתם במספר
 שמת מן עשרים שנה ומעלה כל
 יצא צבא: לב פקדיהם למטה אפרים
 ארבעים אלף וחמש מאות: פ
 לבני מנשה תולדתם למשפחתם
 לבית אבתם במספר שמת מן
 עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא:
 לב פקדיהם למטה מנשה שנים
 ושלשים אלף ומאתים: פ לי לבני
 בנימן תולדתם למשפחתם לבית
 אבתם במספר שמת מן עשרים
 שנה ומעלה כל יצא צבא:
 לב פקדיהם למטה בנימן חמשה
 ושלשים אלף וארבע מאות: פ
 לבני דן תולדתם למשפחתם
 לבית אבתם במספר שמת מן
 עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא:
 לב פקדיהם למטה דן שנים ושלשים
 אלף ושבע מאות: פ ׀ לבני אשר

בעל המורים

(לב) לבני יוסף לבני אפרים. ולא סמך לבני יוסף לאפרים. לפי שיוסף לא נשא נעמה אפי' משום כבוד מלכות לא לזה נמנוס

פירוש לתורה אלהים

דהונדרעם: (לב) פקדיהם למטה אפרים די גיציילאפע
 פון שבט אפרים וענען גינען ארבעים אלף פערציג
 מויוענר וחמש מאות פינגף הונדרערט: (לה) פקדיהם
 למטה מנשה ריא גיציילאפע פון שבט מנשה וענען
 גינען שנים ושלשים אלף צוויי אונ דרייסיג מויוענר
 וקאנים צוויי הונדרערט: (לו) פקדיהם למטה בנימן די
 גיציילאפע פון שבט בנימן וענען גינען חמשה
 ושלשים אלף פינגף אונ דרייסיג מויוענר וארבע מאות
 פיר הונדרערט: (לז) פקדיהם למטה דן די גיציילאפע
 פון שבט דן וענען גינען שנים ושלשים אלף צוויי

תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמת מן עשרים שנה
ומעלה כל יצא צבא : ^{מא} פקדיהם
למטה אשר אחד וארבעים ארף
וחמש מאות : ^{מב} בני נפתלי
תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמת מן עשרים שנה
ומעלה כל יצא צבא : ^{מב} פקדיהם
למטה נפתלי שלשה וחמשים ארף
וארבע מאות : ^{מד} אלה הפקדים
אשר פקד משה ואהרן ונשיאי
ישראל שנים עשר איש איש אחד
לבית אבתיו היו : ^{מה} ויהיו כר--
פקודי בני ישראל לבית אבתם
מן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא בישראל : ^{מו} ויהיו כר--
הפקדים שש מאות ארף ושש
אלפים וחמש מאות וחמשים :
והלוים למטה אבתם לא

לבית אבתהון במנין
שמהן מבר עשרין שנין
ולעילא כל נפיק חילא :
^{מא} מניניהון לשבטא
דאשר ארבעין וחד
אלפין וחמש מאה :
^{מב} בני נפתלי תולדתהון
לנרעיתהון לבית
אבתהון במנין
שמהן מבר עשרין שנין
ולעילא כל נפיק חילא :
^{מב} מניניהון לשבטא
דנפתלי חמשין ותלתא
אלפין וארבע מאה :
^{מד} אלין מנינא די מנא
משה ואהרן ורכרבי
ישראל תרי עשר גבדין
גברא חד לבית
אבתהוי הוו : ^{מה} והוו
כל מניני בני ישראל
לבית אבתהון מבר
עשרין שנין ולעילא כל
נפיק חילא בישראל :
^{מו} והוו כל מנינא שית
מאה ותלתא אלפין
וחמש מאה וחמשין :
^{מו} ולינא לשבטא
דאבתהון ולא אתמניאו

בעל המורים
דגולס וקלא סדנג על סס כיו .
לכן חמר לבני אפרים כדון טלומכ
ככול : (מנ) בני נפתלי ככול
טומכ לבני לכר כנסתו טלמכ
כני

פירוש לתורת אלהים

און די הארין פון די ישראל שנים עשר איש צוערף
מענטשין איש אהר איין מענטש לבית אבותיו צו רעם
הויו גיזינד פון זייער עלטערין היי זענען זיי גינען
צו אימליקען שבט איז גינען איין מענטש :
(מא) והיו און זיי זענען גינען כל הפקדים אלע די
גיציילקע שש מאות ארף זעקס הונדערטט טויזנד
ושלש אלפים דריי טויזנד וחמש מאות וחמשים פנינף
הונדערטט פופציג : (מו) ותלום און דיא לויים לא

און זעקציג טויזנד ושבע מאות זיבען הונדערטט :
(מא) פקדיהם די גיציילקע פון שבט אשר זענען
גינען אהר וארבעס אלף איין און פערציג טויזנד
חמס מאות פנינף הונדערטט : (מב) פקדיהם די גיציילקע
פון שבט נפתלי זענען גינען שלשה וחמשים אלף
דריי און פופציג טויזנד וארבע מאות פיר הונדערטט :
(מד) אלף הפקדים דאם זענען די גיציילקע אשר פקד
ונאם האט געציילט משה מיט אהרן ונשיאי ישראל

הַתַּפְקְדוֹ בְּתוֹכֵם : פִּי יוֹדֵבֵר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר : מִסְּ אַךְ אֶת־מֹשֶׁה
 דְּוִי גַא תַּפְקֵד וְאֶת־דְּאַשִּׁם לֹא
 תֵּשָׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : י וְאֶתֶּה
 הַפְקֵד אֶת־הַלְוִיִּם עַד־מִשְׁבַּן הָעֵדֻת
 וְעַל־כָּל־כִּדְוֵי וְעַד־כָּר־אֲשֶׁר־לוֹ הַמָּה
 יֵשָׂאוּ אֶת־הַמִּשְׁבָּן וְאֶת־כָּר־כִּדְוֵי
 וְהֵם יִשְׂרָתְהוּ וְסָבִיב לְמִשְׁבָּן יַתְנוּ :
 נא וּבְנִסְעַתְּ הַמִּשְׁבָּן יוֹרִידוּ אֹתוֹ

בִּינְיָהוֹן : סח ומכיל יי עם
 מִשֶׁה לְמִימָר : סח פְּרַם ית
 שְׁבִטָא וְלוֹי לֹא תַמְנִי
 וְיַת חוֹשְׁבַנְהוֹן לֹא
 תַקְבִּיל בְּגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל :
 י וְאֵת מְנֵי יַת לְיוֹאֵי עַל
 מִשְׁבָּנָא דְסַהְרוּתָא וְעַל
 כִּד מְנוּהֵי וְעַל כָּל די
 לִיָּה אִינּוֹן יִמְלּוֹן יַת
 מִשְׁבָּנָא וְיַת כָּל מְנוּהֵי
 וְאִינּוֹן יִשְׁמַשׁוּנִיה וְסַחֲדוּ
 סַחֲדוּ לְמִשְׁבָּנָא יִשְׂרוֹן :
 נא וּבְמִיטַל מִשְׁבָּנָא
 יִפְרְקוּן יַתִּיה לְיוֹאֵי

בעל המורים

כני. לסי שכבש נסתלו היו צנות וחסר מפניו. לכן רמו
 כדכרת נסתלי אסס. חילק שלוחה הומוס ר"מ אסס. ולפיכך
 כפסחם קריב ככונן בני לסי שפניה הנמשים ומכרבו הסעים. וכלך
 לא אמר לבני: (ג) ספקד ר' גמס. סכל. ואודך ספקד פלוי רשט.
 מנעמטה

רשב"ם

מז והלויים למשא אבותם לא התפקדו בתוכם. כמו
 שפירשש וחולך אך את משה לוי לא התפקד וגו' ומפרש
 המעם כי לא ילכו בצבא הסלחמה אלא הפקד את
 וזהו שאמר אין להם נטעה שיגר מנעמט אלף א"כ נטעה רשט

רש"י

(מס) אך את משה לוי לא הפקד. (כמדבר רנה כ"ב
 קבל) כדלוי הוא לגיון של מלך להיותו כמנה לבדו. דבר
 אחר לפי הקב"ה שעתידה לעמוד גזירה על כל המגויין מבין
 עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר אחר אל יהיו אלו ככלל
 לפי שהם עלי נ שלא עשו כעגל: (ג) וארה הפקד את
 הלויים. כתרומו מני לשון מטי שררה מ על דבר שהיא
 ממונה עליו כמו (אסתר ב) ויפקד המלך בקריבים :
 אלה הדברים שלא היו הלויים עמםם שכלות מרגלים ואפי' בעלם
 לא היו עמםם כמו שארשט לקמן כפ"ם. וי"ל מתחלה נענין השלוח לא היו עמםם אפי' בעלם אבל כחוחם שנשאו ממרגלים
 והוליו דבר הארץ והשול לו העולם כל קולם ויכו וגו' כחוחה כפיה סיה שכן לוי שמערו ולמה ה' עבדו וגו' לגמול כחריב
 פניו ומטייהו לכו וגו'. וכוז ויתרן ג"כ מה שמקשין העולם וקף אס היו נעמיס מן עשרים שנה כיון שלא חשלו לא יהיו ככלל
 הנצרים כי אין הכבוד מתיח אלל כחשט מתיח אלל דהלי שחשלו כערגלים מ"ה לא נמנו וק"ל: ס וד"ס למס פ' כתרנמו שלא
 חומר ספקד ל' מנין מתי מחורף כזה שברי אף על ל' מנין מפרש הכתובים מני. וי"ל שכ"ג שמתרגומין מני על ל' מניו סרסם
 הנין של מני נגוסה וכלן כפי סרין דגוסה ש"ג שהוא ל' מניו סררה אלל כשהנין של מני לוינה דגוסה הוא ל' מנין. ועוד י"ל
 לכן מרש"י כתרנמו לנו שמהל סקוד הוא גס ל' וכיון כמו וס' פקד את סרה וטעמיס שהוא ל' חסרון כמו ולא נפקד ממנו איה
 לכן כרש"י כתרנמו מני לטוסקי אותן די פירושיס ולכיון או של חסרון. ואין ל' למס הוא ל' מנין לכך פרש"י כמו ויפקד

שפתי חכמים

ס כלומר שלא יהא מניס מן עשרים אלל מן חדש ומעלה כיון
 שסס לגיון העמך חטויס הס סקפניס טילאו ככלל נסל כמו יולאי
 לנח טישלל: ג כי לפי ססס ראשון למס כתיב אך דלה כל הדין
 מיטיטין סן מ"ס ס" ד"ו והמיטוט סוף מניחה בן עשרי' מיטוט
 כמדבר. וד"ס סיה לו למקספ שאלו עמו כערגלים סהני מה
 כעמדיכ ממו כשכיל גזירה מרגליה הים. וי"ל דנה הלויס עמו
 כערגלים רק כעגל אל ססל לכך לא נעשו ססרי אפי' ישראל לא
 נעשו אלל כשכיל סהני עטירות כמו שמכות רש"י בע' שאל לכך
 הוא ל' וכתוב שחלו את עטותיכס ולא נח' שחלו את עונכס אלל
 דלי סתי עטירות של סגל ושל מרגלים. וכל דפרש"י לקמן כס'
 לא היו עמםם כמו שארשט לקמן כפ"ם. וי"ל מתחלה נענין השלוח לא היו עמםם אפי' בעלם אבל כחוחם שנשאו ממרגלים
 והוליו דבר הארץ והשול לו העולם כל קולם ויכו וגו' כחוחה כפיה סיה שכן לוי שמערו ולמה ה' עבדו וגו' לגמול כחריב
 פניו ומטייהו לכו וגו'. וכוז ויתרן ג"כ מה שמקשין העולם וקף אס היו נעמיס מן עשרים שנה כיון שלא חשלו לא יהיו ככלל
 הנצרים כי אין הכבוד מתיח אלל כחשט מתיח אלל דהלי שחשלו כערגלים מ"ה לא נמנו וק"ל: ס וד"ס למס פ' כתרנמו שלא
 חומר ספקד ל' מנין מתי מחורף כזה שברי אף על ל' מנין מפרש הכתובים מני. וי"ל שכ"ג שמתרגומין מני על ל' מניו סרסם
 הנין של מני נגוסה וכלן כפי סרין דגוסה ש"ג שהוא ל' מניו סררה אלל כשהנין של מני לוינה דגוסה הוא ל' מנין. ועוד י"ל
 לכן מרש"י כתרנמו לנו שמהל סקוד הוא גס ל' וכיון כמו וס' פקד את סרה וטעמיס שהוא ל' חסרון כמו ולא נפקד ממנו איה
 לכן כרש"י כתרנמו מני לטוסקי אותן די פירושיס ולכיון או של חסרון. ואין ל' למס הוא ל' מנין לכך פרש"י כמו ויפקד

דעת זקנים מבעלי התוספות

(מס) אך את משה לוי לא הפקדו וגו'. להוליום מן כחוחה לפי
 שפירש סקד"ס שעתידין יסרלל להכסיס פניו ונגוה עליהס
 כמדבר הים סילו פגריכס. ולפיכך לא דלה סקד"ס למנוס סס

(מז) והלויים נמשה כחוחה לא התפקדו בתוכם לפי שלא היה
 מניס שום שיפדלו מניס מן עשרים שנה והלויים עמך מהם
 ומן שפירש כדלקמן:

פירוש לתורת אלהים

ויקד פון דעס ענגל ווארום יקד האט דאך געמאכט
 רוהען זיין שכינה אין משכן ועל כל פלי אונ אויף
 אלע זייגע פליים ועל כל פלי אונ אויף אלע זאביג
 וואס קערין איהם פיה ישיאו זיי זאלין סראנגע דעם
 משכן אונ אלע זייגע פליים יתם אונ זיי זאריין
 ברינגן איהם וסביב אונ ארום דעם משכן זאלין זיי
 רוהען: (נא) וּבְנִסְעַתְּ הַמִּשְׁבָּן אונ אז דער משכן וועם
 ציהען פּלוּקָר אז די יִשְׂרָאֵל וועלן דארפֿין ציהען
 פּוֹן

התפקדו בתכם וענען גימ ניצוילט גיווארין צווישין
 די ישראל: (מס) אך בניערט את פפה לוי דעם שבת
 לוי לא הפקד זאלקמו גימ צוילין ואת ראפאס אונ
 זיער צאל לא השא זאלקמו גימ אנמסאנגען
 צווישען ישראל: (ג) ואתה הפקד אונ דוא זאלקם
 געפעלן די לויס זיי זאלין אכמונג עביון על משכן
 הגדות אויף דעם משכן וואס און איין ערות אז
 גאט ברוך הוא האט די ישראל מוחל גיווען דיא

וּבְמִשְׁרֵי מִשְׁכַּנְא יִקְיֹמוּ וְיִהְיֶה לְיוֹאֵי וְחִילוּזֵי דִיקְרָב וְתַקְפִּיל: יב וְיִשְׂרוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גָּבַר עַל מִשְׁרֹדֵי גֹבַר עַל מִקְפֵי דְחִילֵיהוֹן:

וּבְחַנְתַּת הַמִּשְׁכָּן יִקְיֹמוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וְהַזֶּר הַקָּרֵב יוֹמֵת: יג וְחָנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַד־מִהְנֶהוּ וְאִישׁ עַד־דָּגְרוּ לְעִבְאֲתָם:

כדי להשלים כל הסדרה לשנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה והתרגום והספירה:

יום ו

וְהַלְוִיִּם יִהְנוּ סְבִיב לְמִשְׁכַּן הָעֵדוּת וְלֹא־יִהְיֶה קֶצֶף־עַל־עֵדוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשָׁמְרוּ הַלְוִיִּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן הָעֵדוּת: יד וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ: טו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: יז אִישׁ עַד־

נג וְלִיוֹאֵי יִשְׂרוּן סְחוּר סְחוּר לִמְשַׁכְנָא דְסַהְדוּתָא וְלֹא יִהְיֶה רִינוּא עַל בְּנִשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרוּן לִיוֹאֵי יִת מִשְׁרֵת מִשְׁכַּנְא דְסַהְדוּתָא: יח וְעִבְדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דִּי פִקִּיד יְיָ יִת מֹשֶׁה בֶּן עֲקֵדָה: יט ב א וּמִפִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמִימֵר: כ"א וְהוֹכֵר סִקְרָב יוֹמֵת. מכות כד:

שפתי חכמים

פקידים: פ"ט שמעקין לכבי מסמין ומעידין אותו ממקום חסוכן ומעידין כל אחד לנדרו. ולא יכריזו ממקום גבוה למקום נמוך כמובן על ירידה: פ"ק"ל על מה דהכיב כנימוס במשכן וכי במשכן כוסס והלא מטיעין אותו האנשים ויצ"ח והא קודם הכניסה היו מערקין ובקרא משמע דבשעת כניסת סיו מערקין. ופ"ז פ"י כשנאו ליבט דהכניסה קאי על האנשים וכו' ואמר וטעמין אותו וכי שלא תאמר הסודרס לבדה מותר הלויס ולא תעשה ופ"ט שלא נזכר כפן בקרא משמע סמך על סוף הפרסס ומנו ספירס כס' כשא: צ וכו' ספירס וקמסס לננו לחנן והכי ככר סוסיב כמלוב כשה מעמיס סכל סקרב לענדוס עובס וי הכניסס להיכל יומת לכך פ"י לענדוס וי ספירס ספירס וקמסס אז כמסך כמסס המזכר: ק א"ס מ"ל לכס"ו הכי דכא כל מיחס האמורס כמורס דכתיב ולא יהיה קצף וגו' שו כיס מיהס כדרי סמיס כמו מעלין בקרא כי ולא סקף וסס יהיחס מיהס כדרי סמיס. וס' לעל כס' אמור: ו ס' מעמיס דכא כל התורה נאציה כללום ומכלל סן. והליס וסס ספירס ליה והנו בני ישראל וגו' והליס ימנו וגו' לכן פ"י אס מעמסו וסס לא מעמסו וגו' קאי ספנדוס כמסך ספירס וסמיס וקמסס כמו מעלין כדרי קרב. מלאטי: י"ט כרטי"ט י"ט מעמסו פ"י דלמילי סטי' יומת כדרי סמיס

כמזכר ממסע היו מפרקין אותו מהקמתו פ' גושליון אותו עד מקום אשר יסכון שם העני ויהנו שם ומקימן אותו: (ב) איש על דגלו. כמו יומת. כדרי ק סמיס: (ג) איש על דגלו. כמו שהללים סדורים כספר זה שלשה כסטים לכל דגל: (נג) ולא יהיה קצף. אס מעמסו כמלויס לא יהיה קף ואס לאו סיכנסו זויס כענדוסס וי יהיה קף ר כמו סמלויס כמעשה קרח ש (כמדבר יו) כי ולא יהיה קף וגו':

המזכר: ק א"ס מ"ל לכס"ו הכי דכא כל מיחס האמורס כמורס דכתיב ולא יהיה קצף וגו' שו כיס מיהס כדרי סמיס כמו מעלין בקרא כי ולא סקף וסס יהיחס מיהס כדרי סמיס. וס' לעל כס' אמור: ו ס' מעמיס דכא כל התורה נאציה כללום ומכלל סן. והליס וסס ספירס ליה והנו בני ישראל וגו' והליס ימנו וגו' לכן פ"י אס מעמסו וסס לא מעמסו וגו' קאי ספנדוס כמסך ספירס וסמיס וקמסס כמו מעלין כדרי קרב. מלאטי: י"ט כרטי"ט י"ט מעמסו פ"י דלמילי סטי' יומת כדרי סמיס

פירוש לתורת אלהים

אימליקער מענטש ואל רען ביי ויין פאן לצבאות צוא ויער הערשאפט: (ג) תלויס אונ דיא לויס ואלען רען ארום דעם משכן ולא יתה אונ אז איר נועם אזוי מאהן נועם גיט ויין אצארען אויף דיא יודען וספדו אונ דיא לויס ואלען ודיקען את משמרת העדות דאס הימנג פון דעם משכן העדות: (ד) ויעש האבקען דיא קונדער ישראל גימאהן ככל אזוי וויא גאמ האם געבאמען צוא משה בן גיש אזוי האבקען ויזיא געמאהן: (א) ויבדו יי אל משה אונ גאמ האם גירעם צוא משה ואל אהרן אונ צו אהרן אזוי צוא זאמען: (ב) איש אימליקער מענטש על דגלו

פון איין ארם צום אנדערין וועלין ויי דארפין דעם משכן אויך מיט זיך געקען ירדו אותו זאלין ויזיא איהם צו געקען פון ויין באשטאנד אונ זאלין אים קראיין ביי דעם ארם וואס זיי וועלין דארפין רועהן ויבחתו המשכן אונ אז דר משכן נועם רועהן פלומר ווי דיי ישראל וועלין רועהן נועם דר משכן אויך מוזין רועהן וקישו אותו הלויס זאלין אהם רי לויס אויף שמעלין הדר אונ אפרעקדער וואס ער איי קיין לוי הקרב וואס ער נועם גינעהקען צו דער ארבעט פון משכן יתה ויעש ער שמואבין: (נג) וימי בני ישראל אונ די יודין זאלין רועהן איש אימליקער געקניש על מנתו ביי ויין שקם ואיש על דגלו אונ

אונקרוס

בגבר עד טיקסיה פארון
 לבית אבהתהון ישרון
 בני ישראל מלקביד
 סחור סחור למשכן זמנא
 ישרון: ג ודי שרון
 קיומא מדינחא טיקס
 משרית יהודה לחייהון
 ורפא לבני יהודה נחשון
 בר עמינדב: ד וחייה
 ומגנייהון שבועין

הגלו באתת לבית אבתם יחנו בני
 ישראל מנגד סביב לאהר מועד
 יחנו: ו והתנים קדמה מזרחה הגל
 מחנה יהודה לצבאתם ונשיא בני
 יהודה נחשון בן עמינדב: י וצבאו
 ופקדיהם ארבעה ושבעים ארף

בעל המורים

מלגמלי. וזה הוא הפקד לח הליים שבעטו שומרים הפקד עליו
 רשע (ג) איש על דגלו נחמס. שיפקד כמו על מי יס' רשע
 רש"י

הלויים על משכן העדות וגו': (ג) באותות. סימן היה
 בנס של כל דגל כגון בשל יהודה אריה, בשל יוסף
 שפתי חכמים

(ג) באותות. כל דגל יהיה לו אות מסה לכוונת תוליה
 זו לכוונת של זה לא לכוונת של זה לכוונת של זה כגון
 אבנו הקבוים בחטם ומחוק כן יכיר כל אחד לא דגלו.
 ד"א באתות לבית אבותם באת שמשר להם יעקב אביהם
 א כשעשורו ממלרים שלמיר וישעו כיוו לו כן כלשר לוס
 יהודה וישכר וזבולן ישאורו מן המזרח וירחובן ושמתן
 וגד מן הדרום וכו' כדל' בתחומא כפרתא: ו. סגנר.
 מרחוק מול ב כמו שנאמר ביהושע אך רחוק יהיה בנינים
 וכיוו כלמפרס אחת שויכלו לכא בשבת, משא והארן ובניו
 והלויים חויים כסמך לו: (ג) קדמה. לפנים הקרייה
 קדס ואיוו: ז רוח מזרחית ג והמערב קרוי אחר:

שאל הקטס מ"ל לכן הביא מעשה קדס: ת ו' לבית אבותם
 סס נשמו אבותם המסורתיים כחוקין לכו שט' זה דרוק שט' על
 בית אבותם לכן אמר ד"ר ט' ולפי ד"ר קטס מלת דגלו באותות
 לבית אבותם לכן לרין גם לטוס הכנסה כל' א' פי' ולפי ד"ר
 דגל לטון קביסל כמו ודגלו על אהבס כל' וכל דגל סיס גבי
 קבילתו. מלחמי: ב ו'א"ח לפי' כל' יתרו פי' רש"י נגד הכר
 לגורמו ל' שפחה מולא נגד פנים למזרח ומשפט פסי' סמך.
 ו'ל' דגלו קדסי סביב להכל מועד יהוה א"כ א"ל סייבו כלס
 נגד מזרח. לכן פסי' ל' רחוק. וכו' מלחמי מנ"ש למד נאמר
 כלן מנגד וכו' הלן וחסב מנגד הכחק מכ לסלן רחוק אף כלן
 רחוק מ"ל. סס אלפסי אמה שויכלו לכל בשנת: ג ו'א"ח מ"ל
 לרש"י ומפרס דמעבר קרוי אחר א"כ ש"מ הקדס הוא מזרח.
 (ק"ג) פי' אחר שפ"ל סבוף החייה כקוקס למ"ד כחמלסה
 ופי' קדס פנים יחוייב סייבו קדמה לפנים ויתכס מזרחה

סדר הרגלים ומעמיהם

ותסנין ואמריים מי זאס פולס מן סמכר, פ"כ, והכריס
 אומריים דרשניו וחיו, (ח) מכ סיס עיני כדגלס דגולס כן כן
 פד סייבו א"ר"ח סמחי' ע"ו, (כ) מה סיה עיני סחלוס סכחלו
 ישאל לדגלס, וכל העיני סמגלסי סוסס ואין חוייו נכף.
 וגאמר כזס סוף כשחקור מכות עיני סדגלי סעסס כעוסס
 לכל סאומות וטו מס סס פרויס, ונר"ח י ססי סיה סרולוחסיס,
 ס"ל סוף סדגל סעסמאי רשעי סכנא על כל ממלכס למטן שויכר
 ט"י סדגל סעסמאי לריוס ממלכס סס סייביס, כ' י ס"ל
 סממלכיס דגל עימוד צגויס סויס מכות כשכר עד שידוע
 ויכר כעוסס סעסויס ססס סייביס לאומו סמך, וכו' סוף
 סקקלס דגל ערס, והוא סלחטי סלכס בכל ממלכס אחס סס
 סחולקיס לכנס חולקות, וסחולקס סכאונס סוף קריכס יומר
 אל סמך וסס מייביס כעניו יומר [סקקלס כל"א גולרדיע],
 ואכריס יש עוד כנס חולקות שונות ססומינס כסמסר. לכל
 לסאונס סייב סליחט עד ווסס, וכל סקודמט כסמסר סוף
 סחולקס כככר יומר ססמך סמך לסמך לסמך עד סוף משינס
 סחולקס כככר יומר ססמך לסמך לסמך לסמך עד סוף משינס
 חולקס ומלוקס יש על דגל עימוד סרטי משינס כשכר כחלואס

(כ) איש על דגלו באותות וגו'. ככר כיוו כחי' ככס וססס גם
 סס עיני סלל, כ' סעס סעסור לרוח מזרח כדגל יסידס
 סמו נחלל, וסכנא סמכר לרוח דרוס כדגל לריוני סמו
 סעסמ"ל, וסכור לרוח מעבר כדגל אפריס סמו גמיל, והעוסר
 לרוח למון כדגל דן סמו סעסמ"ל. כל אחד חוסס כסס אל ולא
 סמלל כסכר סעסות [לל סעסמ"ל] סייבי חוסס אחד מוסס
 כסס אל זולס אלו סכרסס סעסמדי ככרע דגלס לארבע
 ריחות סעסול: איש על דגלו באותות וגו'. סס"ד ודגלו על
 אהכס, אמר סקכ"ה יש לאומות דגלס וליס סחויס על אלו
 דגלו על טקד, סל' ודגלו על אהכס. סכיאלי כל דים סייני
 כשסס סגנל סקכ"ה על סר סייני יכרו סמו ל"כ רכוסס של
 מלכיס, סל' לר"כ אלוסיס רכוסיס וגו', וסי כלס משינס דגלס
 דגלס, סל' דגול כככס, כיון סרלו ווסס: סרלל סחמיל
 סחויס דגלס, וכו' א"ל ככנס סייסמך וססס אלסי: כן דגול.
 אמר לה סקכ"ה לישלל מכ סכרסחיס דגלס, חויס סלוי
 מנלל סמלולחיס, סלסכר ימלל ס' כל סמלולחין, עיר אמר
 סקכ"ה למטן לך וטסס א' חס דגלס כמו סכסמ"ל כ' קדוסי
 וכדולס סיו, ישלל כדגלס, וכל סאומות סמסכליס כסס

פירוש לתורת אלהים

דגלו כיי ניין פאן באותות מיט די צייכונג לביט אבותם
 צוא רעם הוי געזינד פון וויגערע עלפטרען: יט
 זאלען ריהען דיא ינדען אימליכער שפם האם גע-
 האט אבוונדער פאן אונ די פאנען הם אימליכער
 בוונדער איין אנדערע פארב גענאמט אזוי וויא די
 סראא פון רעם שמוין פון ניין שלכט וואס אוי גע-
 שפאנען איין חושין אונ דורך רעם האט אימליכער
 דער אהנט ייין פאן מנגד פון וויישען סביב ארום
 רעם אוהל מועד: יט זאלען ניין ריהען. רש"י
 שרייבט דיא יקראל האלען גערות וויים פון

וַיֵּשֶׁב מֵאוֹת: הַ וְהַחֲנִים עָלָיו מִמָּה
 יִשְׁשָׁכָר וְנִשְׂיָא לְבְנֵי יִשְׁשָׁכָר
 נִתְנָא בְּרָצוּעַר: וְצַבָּא וּפְקָדֵי
 אַרְבַּעָה וְחַמְשִׁים אַרְבָּע
 מֵאוֹת: וְ מִמָּה זְבוּלֵן וְנִשְׂיָא לְבְנֵי
 זְבוּלֵן אֵלִיאָב בְּרִי-חֵלֶן: וְצַבָּא
 וּפְקָדֵי שְׁבַעָה וְחַמְשִׁים אַרְבָּע
 וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פְּלִי-דַפְּקָדִים

וארבעא אלפין ושית
 מאה: ה' ודישרון סמיכון
 עלוהי שבמא דיששכר
 ורבא לבני יששכר
 גתנא בר צוער:
 וחיליה ומניגויה חמשיין
 וארבעה אלפין וארבע
 מאה: ו' שבמא דזבולן
 ורבא לבני זבולן אליאב
 בר חלון: ה' וחיליה
 ומניגויה חמשיין ושבעא
 אלפין וארבע מאה:
 פ' כל מניגו למשרית

בעל הדורים

על מלה ונתאוו לאותן הדגלים. וזה הוא ובעש אלמיה דעול:
 (ז) משה זבולן. ולא אמר ומשה דבר שגל' דחמריס לפי שזבולן
 היה מפקדם ליששכר. ואלויהו בקהותא העשם שאל אחי' ומס'
 זבולן כמו שאמר בזבולן. ל' נשדד' שהיה זבולן שוקק בשרקמא
 ונומן לחוק סוף על יששכר לשיקר כל' ולא הסתיר לפשוטא סתים
 לו לומר ששכרו גדול כשמו. וכס' ס' סן מייס היה למחזיקים כס'

דגל שכל מי שמדבר עמו נלכח סיס רשע דגל כמו לריון ככוי
 חסד. יסוד חסד יודק. יסוף מל' חרין יסוף. דן לישועה
 קיימי ס': עגד סביב לחלל. נעמי' לאלפים חסד: סביב לחלל
 חוסד ומנו הכוימיס. לוי' כסס חמשיין למעלה ד' דגלים סביב
 לכחם הכבוד כך היה למעט ד' דגלים סביב למעטן. וזהו איומס
 כדנלמס חסד ודגלו עלי' אהכס שישלש רלס בשעת סיס הדגלים

סדר הדגלים ומעמיהם

השגחתו של שמיים להשפיע נגדו ית' ופס"ו סכת סג"ל הם
 מודים להשגחתו של השמים. ומנו נקח למכור חס' ה' והשגח
 גם על השגחתו של הארץ. כל ארץ מים פעלויה לניס'
 החתומים רק כעלם גמלא שדכרו לוי' פ"ט. כ"ב סוכימו שרל
 ממה שאלו המלאכים שהם ג"כ מין נכרלים וסס כמדכוס
 ססלס נגד כחול' אוסס. עכ"ל יכלו לשלש דגל רחוי' כוס שדכוס
 יכיר ורחוי רק כחול' אוסס. עכ"ל יכלו לשלש דגל רחוי' כוס שדכוס
 דגלים שהיו מקומים דוה כסס כלל ומנו של מלך מלכי המלכים
 הקב"ס כ"ל. וכ"ו נחרי להס ישרל כשצמד על סד מיני שסס
 פסקס וסססס ונדקדק מוכרס וכו' מללס לכס להחמות נלשלי
 רומס ולהחמות נלגלס כ"ל. וסוס שחמד הקב"ס סף שיש ללואס'
 דגלים כ"ל דגלים המפארים אוסס לזיוה מלוקס סס שייכיס ל'
 עכ"ל און ככל הדגלים הללו איוס סימן וסיכר סס שייכיס ל'
 כי סס נלגלס וסוקוס עמני כחלס כדחוק. ללס איוס כריב
 על חלל דגלו על עוקר. כלוער דגל שיעקב ובני נוסאים שסס
 יכוליס להשוח מדוהיס חלי ולהדקב כמדוהי. כמ"ס חו"ל מס
 סוס קרוס סף אהס רחוס. ועוד כמה עניינס שישלש עמיס
 מדוהיס סלוי' י' וכו' יסו מקומינס ומודלס חלי ייכיס כריס
 דוה שסס עמו וכלו כדעיוהי סוס לשלש כו' וקבל ריע על הקב"ס
 מחיר לומר כל הסיק כחבור לשלש כו' וקבל ריע על הקב"ס
 וכל דין שדן דין סלל למחמו נעסס שוקק עמיס כמעסס
 כדלמס. הרי לפנינו עמ' מפאירס סוכינס סס מפאירס כמעסס
 וסשויו הקב"ס. וקב"ס לז' נמשס עמיסס להס דגלים כלליס
 וסרעייס וכן עסס. ע"ד דגלים כלליס כ"ל. וכל דגל כללי סל
 דגלים סרעייס. ע"כ כל האומות מסתכלין כסס וסמייס ומלכיס
 מי זחס השקפס עמ' שחל. כמלמס לעולס כמ"ס ודלו כל עמי
 סללן כי סס י' קרע מלך וירלו ממן. עמליס חקקיס כמ"ס
 סכילס ישעיס קומי אורי כי כס אורי וכו':

ונגיס שניס וסמלוח הללו ממונים ע"ס חכמיס מלוקס
 שחוקק כללס היה שישלש דגל זו כיו חכירס ומכר כפיני
 סעלן מד שיתא לס חכירס והסמלוח כחויס לה. מעתה
 נלמד שזלס היה סכונו ישרל סהיו נכסיס דגלים שיוו
 מפאירס ע"ז לטוב פי שניס. סל' שיהי' נסס דגל מיוחד כללי
 לכל סלמס ככללס. שיער על ידי הדגל הווס שסס עמו ונלן
 מרעיוהי וכלל שן מלך מלכי המלכים הקב"ס. וידעו כל כלי מולס
 מי הווס מלכס על ישרל. וסכ' שיהי' להס ג"כ דגלים סרעייס.
 ומלוקוס כדלמס שרלל. וסכ' איוס חלוקק סיוס חסויכס
 כיוחל כפיני מוקוס כ"ב. איוס כל זמן שישלש לל סל זחס
 כסולל עמיס דגלים הכנרליס שיעור ע"י כדגל להס נדלות
 כללס על סכיוס. לל מלחס זחס על רעיוהי נלכס להס נדלות
 כמו ללס. שיהי' כלשכר שיחמדו קריו חומר כחויס כליוס
 סחלמדוס מד שיוו ע"ז ממונים ומלוינס לעמו וכלל של
 סחלמדוס כדקב"ס אכר קדוה יאמר לו און יוכלו לישל דגל
 רוחני אשר יוכר מוה שסס שייכיס להמלך כדוחני הקדוש
 וסססס וסס כלמלויס. למנכ כסלול סח המלכים שיערו על כ'
 סיוס סס נכסיס דגלים אשר ע"י דגלים ססס סס סס סס
 לכל מרוס דגלים עושי רלנו. וכלו זחס ענכ סכויס ססס
 כמ' סיס כדכרס נגד כחול' יכר היול' אוסס. עכ"ל י' כדכרס
 דין סיס כדכרס נגד כחול' יכר היול' אוסס. עכ"ל י' כדכרס
 לישל דגל רוחני כוס שחול' אוסס דגלים ססס ססס
 סס שיוו עמיס דגלים אשר יפמו אוסס דגלים ססס ססס
 כלמלויס על הקב"ס. כמ"ס סעקיס דברי סמכור מי כס'
 אלכיו מנכיס לנכח המפאירס כדלמס וסללן וכללן כלוער
 זחס חלי סחוכס נלחס להכס חומריס עמיס סח סח חלכיו וכן
 כדורו לישעיהו על השפלים. ע"ז ססיו סמכור מי כס' חלכיו
 וכו' המסלול ללמס כשמיס וכללן. כלוער סס חרע למנכס
 חקר כדורו יס' אשר הווס מנכיס עמ' נלכח מד אשר חמכס נגד

פירוש לתורת אלהים

פיר אונ פופצינ מויזינמ פיר הונקערמס: (ח) אונ
 געבען זיי האמ גירוקמס ספס וכו' דער שקמ וכולון
 ונשיא לבני וכולון אונ דער נשיא פון שקמ וכולון
 האמ גהייסין אליאב דער וזון פון חלון: (ח) וצבא
 אונ זיין הערשאפט יסדקי אונ זיינע גצייילטע איו
 גיווען שבעה ויבען אונ פופצעג מויזינמ ויארבע סאוה

זיין הערשאפט ויפדיהם אונ זייערע געצייילטע
 ארבעה פיר אונ זיבעציג מויזענר יוש סאוה זעקס
 הונקערמס: (ה) וחחוינס געבין דעם שקמ יהודה נאל
 דוהען דער שקמ יששכר ונשיא אונ דער נשיא
 פון שקמ יששכר האמ געהייסן נתנאל כד זון פון
 צוער: (ו) וצבא אונ זיין הערשאפט אונ זייני גצייילטי

אונקלוס

יהודה מאה ותמנן
 ושקא אלפין וארבע
 מאה לחי' הון
 בקדמיתאנמלין: מיקס
 משרית ראובן דרומא
 לחיליהון ורפא לבני
 ראובן א'יצור בר
 שדיאור: יי וחיליה
 ומנינהי ארבעין ושקא
 אלפין וחמש מאה:
 יי ודישרון סמבין עלוהי
 שבטא דשמעון ורפא
 לבני שמעון שלמיאל
 בר צורישידי: יי וחיליה
 ומנינהון חמשין וחשע
 אלפין ותלת מאה:
 יי ושבטא דגד ורפא
 לבני גד אליסף בר
 רעואל: יי וחיליה
 ומנינהון ארבעין
 וחמש אלפין ושית
 מאה וחמשין: יי כל
 מניניא למשרית ראובן
 מאה וחמשין וחד אלפין

למחנה יהודה מאת אלף ושמנים
 אלף וששת אלפים וארבע מאות
 לצבאתם ראשנה יסעו: ס' הגל
 מחנה ראובן תימנה לצבאתם
 ונשיא לבני ראובן אליצור בן
 שדיאור: יי וצבאו ופקדיו ששה
 וארבעים אלף וחמש מאות:
 והחונם עקיו משה שמעון ונשיא
 לבני שמעון שלמיאל בן צורישידי:
 יי וצבאו ופקדיהם תשעה וחמשים
 אלף ושלוש מאות: יי ומשה גד
 ונשיא לבני גד אליסף בן רעואל:
 יי וצבאו ופקדיהם חמשה וארבעים
 אלף ושש מאות וחמשים: יי כל
 הפקדים למחנה ראובן מאת אלף

שפתי חכמים

ג"כ הוא למזרח. (ג"ה) וא"ס דל"ל למכתב בקהל כהל לשון
 קדש מוכח וי' שהכותב ענין יך עמי שיחודה בים מלך וי'
 לו למח לו אותו גז סכח חשב יחך לך קרוי קדש ל' תחלה
 וקדשה ולי ביה כתיב זוכרה או קדשה למזל ל' הוא ילמין:
 ג' דה"ל והיך סיו יודעין שיסעו שיביו סס כלשונים כביסע
 וא"ל שכללום יסעו דהא כתיב על ס' י' יסעו. וסו"ס כשרואים
 כ' דה"ס ייש להמוס למח השמיט רש"י ז"ל ממלך משה קומה כ' וגו' ולא
 דכ"י לא גז נכסח אלל היך סיו יודעין שיכינו את עלמנו ליסע ומפרש בזה סיו
 סתליכא לא ביה עד שלמך משה קומה ס'. והא דכתיב בקרא כלשונה יסעו
 פירושו כלשונה סיו מבינים את שלמך ליסעו. ומכונה עוד מזה כס'
 כהעלוקה ל"ס (נח"י). ואלי אומך דלשמיטיסיה דהא סכך היכל גס
 הכנייתה כס' כהעלוקה כסוק על ס' י' יסעו וגם הא דע"ס שלמך סיו נוספס כיו. פ"ע: ה' דה"ד
 כתיבה הלכו ותי' מלפך ללל כהמטוח דכתיב גז' דן פ"י
 פירוש לתורה אלהים

רש"י

(ט) ראשונה יסעו. כשרואין העם מחתלקך חוקטין
 הכהנים בחלולות וטובע ממנה יהודה תחלה וכשהולכין
 הולכין כדרך התייתן ה' הלוי והעגלות בחלמנע דגל יהודה
 במזרח ושל רחוב כדרום ושל אפרים במערב ושל דן

ואל ריהען פקטה אין דרום ויימ לצבאתם צו וייער
 הערשאפט ונשיא אונ דער גשיא צו די קינדער פון
 ראובן האט גהייסן אליצור דער וזהן פון שדיאור:
 (יא) וצבאו אונ ויין הערשאפט ופקדיו אונ וייער
 גיציילרמע וענען גינען ששה ועקס אונ פערציג
 טויזנט וחמש סאות פקיף הונדערט: (יב) והחונם אונ
 געבין איהם ואלין ריהען פקח שסעו דער שקב
 שמעון ונשיא אונ דער גשיא פון שקב שמעון האט
 גהייסן שלמיאל דער וזהן פון צורישידי: (יד) ויסקה
 ג' אונ דער שקב ג' ואל אויך ריהען געבין ויניא:

פיר הונדערט: (ט) כל הפקדים אלע גיציילרמע פון
 דער מחנה יהודה אלע דרייא שקבים יהודה אונ
 יששכר אונ ובלוון ווערין גרופען מחנה יהודה איז
 גינען וייער צאל פאת אף הונדערט ועקס אונ
 אכציג טויזנט וארבע פאות פיר הונדערט ראשנה
 שטי ואלין ויניא צום גרשמיין ציהען אז ויניא האבין
 גינען דער ענן ווערט אפ גיטאן פון דעם ארם ווי
 ער האט גירוהם האבין דיא פהגים אן גיהויבין
 גלאזין מיט טויזמייסיג אונ די מחנה יהודה האט
 ען גיהויבין ציהען: (י) וצל די פאן פון מחנה ראובן

וְאֶחָד וְחַמְשִׁים אֶלֶף וְאַרְבַּעַּ מֵאוֹת
 וְחַמְשִׁים לְצַבָּאתָם וְשָׁנִים יִסְעוּ : ס
 " וְנָסַע אֶהֱרָמוּעַד מִחֲנֵה הַלְוִיִּם
 בְּתוֹךְ הַמִּחַנֹּת כַּאֲשֶׁר יִחַנוּ כֵּן יִסְעוּ
 אִישׁ עַל־יָדוֹ לְדַגְלֵיהֶם : ס
 מִחֲנֵה אֶפְרַיִם לְצַבָּאתָם יִמְהַוְנֶשִׂיא
 לְבָנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמַע בֶּן־עַמִּיהוּד :

וארבע מאה וחמשים
 לחיליהן בתנ"ת
 במלך: י ונמיר משכן
 זמנא משרית ליואי בנז
 משריתא כמא דשרן כן
 נמרו גבר על אתריה
 למיקמיהון: יי מיקם
 משריתאפריים לחיליהון
 מערבא ורבא קבני
 אפרים אלישמע בר
 ת"א יסע אהל מועד: והמס סא
 מנחום לה: ככבר ימנו כן יסעו.
 מנחום ס: דגל עמיהם אפרים.
 ספר הוטר ס' מתק:

רשב"ם

שור: מנגד. מרוחק: (וי) בתוך המחנות. שני רגלים
 נוסעים תחלה ואח"כ המשכן והלוויים ואח"כ שני רגלים
 אחרונים: כאשר יחנו כן יסעו. בכל ענין: שהם חביב
 למשכן הארבע רגלים כך היו סביב דרך הליכתם דרך

שפתו הכמים

שכל מי שהיה מולך דרך מלוטם המחנות שכלל נפשו היה
 מחזיר לפן. ויטו ר"ל שהיה דגל מחסן דן להחזיק מכל הדגלים
 כמ"ד קקובס היו הולכין ו וטו בתוך המחנות היינו המחנות
 ישאלו שכן ארבע מחנות שהיו נלפיו ושהיו למסריו ולסוף
 המחנות המזכירם לליל דבתי בני ממש יסודם ושמעם ואלו
 כוולל וכהכי וכסמ סלל מועד אהל שני דגלים של יסודם וסל

ליקויים על התורה

י"ו וְנָסַע אֶהֱרָמוּעַד מִחֲנֵה הַלְוִיִּם בְּתוֹךְ הַמִּחַנֹּת וְנָסַע
 מִדֶּרֶשׁ זָאֵם אִין אֶהֱרָיִיב סַפֵּר שְׁמַיִם אִין סְבִיק שָׂא
 אַת רֵאשׁ כַּל עֵרַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אֹנֵן בֵּי דֵי לֹיִם שְׁמַיִם סְבִיק
 אַת בְּנֵי לֵוִי. וְיִוִּיל דֶּרֶר וְוָאֵרֶם שָׂאֵר קַעֵן וְעִירָרֵן גְּעַמִּיִּשְׁשָׁם צו
 גְּעַמִּיִּם אֹנֵן צו שְׁלַעֲמִקֵּין. צו גְּעַמִּיִּן וְעִרָרֶם עַר גְּעַמִּיִּשְׁשָׁם וְוִיא
 נָסַע שְׁמַיִם בֵּי דַעַם שָׂר הַפְּעֻקִים יִשָּׂא פִרְעֹה אַת רֵאשֶׁךְ. פִּרְעֹה
 נָעַם נְרִיִּים מֵאִכֹּיִן דִּיִּין קֵאֵם. עַר וְעַם דֶּרֶךְ נְרִיִּים מֵאִכֹּיִן. אֹנֵן
 צוֹר שְׁלַעֲמִקֵּין וְעִרָרֶם עַר גְּעַמִּיִּשְׁשָׁם וְוִיא עַם שְׁמַיִם בֵּי דַעַם
 שָׂר הַאֲרִיִּים יִשָּׂא פִרְעֹה אַת רֵאשֶׁךְ מִלְּלִיךְ. פִּרְעֹה וְעַם כֹּהֵן
 רִיר אֲרָאֵם גְּעַמִּיִּם דִּיִּין קֵאֵם/ בֵּי דִיא יִדְרִין הָאֵם מִעַן אִיךְ גִּיִּם
 גְּעוֹאֲסָם אִיב וְוִיא וְעִלְוִין גִּיִּם וְנִירְעִיעַן וְעַם זִיִּין דְּעַרְפִּיִּשָׁשׁ
 שָׂאֵר אַת רֵאשׁ דו וְאֶלְסַם אִיךְ הִיִּיבִין דַּעַם קֵאֵם פֹּה דִי יִדְרִין.
 זִי וְעִלְוִין גְּרֵאֲם וְעִירָרֵן. אֹנֵן אִיב וְוִיא וְעִלְוִין זִי וְנִירְעִיעַן וְעַם זִיִּין
 דְּעַרְפִּיִּשָׁשׁ שָׂאֵר אַת רֵאשׁ וְאֶלְסַם אִיךְ אֲרָאֵם גְּעַמִּיִּם וְעִירָרֵן קֵאֵם
 דְּרִיבְעֵר זָאֵם דֶּרֶר מִדֶּרֶשׁ שָׂאֵר אַת רֵאשׁ. אִיִּין וְוִיא אִיבֵיִרֵר זָאֵם
 סב הַיִּשָּׁה דִּרְפִין. גְּעַם אֲרָאֵם דַּעַם קֵאֵם פֹּה וְעִיבֵיִם מִעַמִּשָׁל.
 אֹנֵן דֶּרֶר סִף אִין פִּאֲקֵן נְעוּעִין דִיא יִדְרֵן וְוִיא מִעַן הָאֵם וְוִיא
 אִיִּים גְּעַמִּיִּים וְעִיבֵיִם גִּישְׁאֲרָבִין אִין דֶּרֶר מִדְּרִי. אֹנֵן וְוִיא
 דִיא לֹיִם וְעִיבֵיִם אִיִּין גְּעַמִּיִּים אִין אִיִּין יִשְׂרָאֵל. דְּרִיבְעֵר אִיךְ
 וְוִיא הָאֵם גֵּאֵם גִּיִּם גְּעוֹאֲסָם זָאֵן דַּעַם וְוָאֵרֶם שָׂאֵר. כֵּאֵר סְבִיק
 אַת הַלְוִיִּים. אֹנֵן דְּרִיבְעֵר דַּעַם מִעַן גִּישְׁאֲרָבִין דִיא לֹיִם כֵּאֵר וְוָאֵרֶם.
 וְוָאֵרֶם אֹנֵן וְוִיא וְוָאֲלִמִּין גְּעַמִּיִּים גְּעוֹאֲרִין מִיִּם דִיא יִדְרֵן צוֹר
 זָאֵם מִעַן אִין אִיִּין צָאֵל. וְעַן כֵּרֶר מִלְּאָךְ הַקֵּהֵן אִין גְּעַמִּיִּים
 הָאֵם גֵּאֵם גְּעַמִּיִּים דִיא לֹיִם וְאִיִּין גְּעַמִּיִּים וְעִירָרֵן מִדְּרִיבְעֵר אִיךְ
 אֹנֵן וְוִיא וְעַן דִיא גְּרֵבֵר אִין גְּעַמִּיִּים אִין גְּעַמִּיִּים גֵּאֵם גְּעוֹאֲסָם גֵּאֵם גְּעוֹאֲסָם
 מִקְּדִישׁ זָאֵל חֲרִיב וְעִירָרֵן אֹנֵן אִין דַּעַם הַרְבֵּן וְעִיבֵיִם שִׁוּן דִיא לֹיִם
 אִיךְ גִּישְׁאֲרָבִין גְּעוֹאֲרִין לְלִידֵן מִיִּם אֲלַע יִדְרֵן דְּרִיבְעֵר
 זָאֵם דֶּרֶר סְבִיק וְעַם אֶהֱל מִנְּדֶר דֶּרֶר אֶהֱל מִנְּדֶר וְעַם אֲרָעֵק צִיִּיעֵן פֹּה
 דִיא יִדְרֵן עַר וְוִיא חֲרִיב וְעִירָרֵן מִקְּדִישׁ וְעַם
 זִיִּין סְבִיק הַלְוִיִּים בְּתוֹךְ הַמִּחַנֹּת. דִיא מִחֲנֵה לֹיִם וְעִלְוִין זִיִּין
 צִוִּישְׁשָׁן אֲלַע מִחַנֹּת פֹּה דִיא יִדְרֵן אֹנֵן וְוִיא אֲלַע יִדְרֵן וְעִלְוִין
 אֶפְרַיִם בְּתוֹךְ הַמִּחַנֹּת וְעִירָרֵן אִין גְּלֹת אִיךְ פֶּאֲרַסְרִיבְעֵן גְּעוֹרֵן מִיִּם אֲלַע יִדְרֵן
 זָאֵם וְעַן:

בעל הטורים
 וסומכים מלושך וכהיב כי כלל המכנס כלל הכסף לכן הכות הכל
 ומכסה אחד. וכללו אמר ישכח מהם זכרון: (יח) דגל ממנה
 אפרים. ספסוק מחיל דגלים ומסיים כללית. לפי שיעקב
 שקדים כ"י מקומות אפרים לפני ממש וכנגדו קודם שק"ה כ"י
 מקומות אפרים למכסה. כדגלים, וכשלושים, ויבקרנות, וכשנתיים:

בספון: (יז) ונסע אהל מועד. לאחר ש"ו דגלים
 הללו: כאשר יחנו כן יסעו. כמו שפרשתי הליכתן
 כמתניין כל דגל מהלך לרוח הקבועה לו: על ידו. על
 מקומו ואין לשון יד זו משמעו רוח של דגל קרוי על ידו
 הסמכות

פירוש לתורת אלהים

י"ט (סו) כל המקדים אלע גיציילמטע פון מחנה ראובן
 כלומר דער שבת ראובן מיט שבט שמעון אונ מיט
 שבט גד ווערין גירופען מחנה ראובן איז גיווען
 וייער צאל סאת אף הונדערט איין אונ פופצען
 מיונינט וארבע סאת פיר הונדערט מיט פופצען
 יאנים יס אונ זיי זאלין ציהען צום אנדערען כלומר
 נאך דעם אז דיא מחנה יהודה האט אן גיהויבן
 ציהען האט דער נאך אן גיהויבן ציהען די מחנה
 ראובן: (יז) אונ נאך דעם אז די צוויי דגלים האבין
 אוועק גצוין ונטפ האט גצוין דער אהל מועד מיט
 דער מחנה פון דיא לויים חיד צווישן דיא מחנות
 כאשר אזוי וויא זייא וועלן רועהן גו יסע אזוי זאלין
 זייא ציהען דרי דיא מחנות זאלין זיך גיט צו מישען
 בשעת ציהען דיא מחנה וואס איז גישטאנען בשעת
 רועהן אויף מורת זייט זאל זיא גישטאנען אויך
 זיין אויף מורת זייט זייא איינליכער מענשט זאל
 שפיינ אויף זיין ארם דגליהם צו וייעקע פאנען:
 (יח) דגל דיא פאן פון מחנה אפרים זאל רועהן און

הרבה דיא ידען וואלש ער דיא לויים אויך געהרגט, דריבער
 אונ וויל ווען דיא גורב איז גיארבן אויך דיא ידען זי זאלין
 מִקְּדִישׁ זָאֵל חֲרִיב וְעִירָרֵן אֹנֵן אִין דַּעַם הַרְבֵּן וְעִיבֵיִם שִׁוּן דִיא לֹיִם
 אִיךְ גִּישְׁאֲרָבִין גְּעוֹאֲרִין לְלִידֵן מִיִּם אֲלַע יִדְרֵן דְּרִיבְעֵר
 זָאֵם דֶּרֶר סְבִיק וְעַם אֶהֱל מִנְּדֶר דֶּרֶר אֶהֱל מִנְּדֶר וְעַם אֲרָעֵק צִיִּיעֵן פֹּה
 דִיא יִדְרֵן עַר וְוִיא חֲרִיב וְעִירָרֵן מִקְּדִישׁ וְעַם
 זִיִּין סְבִיק הַלְוִיִּים בְּתוֹךְ הַמִּחַנֹּת. דִיא מִחֲנֵה לֹיִם וְעִלְוִין זִיִּין
 צִוִּישְׁשָׁן אֲלַע מִחַנֹּת פֹּה דִיא יִדְרֵן אֹנֵן וְוִיא אֲלַע יִדְרֵן וְעִלְוִין
 אֶפְרַיִם בְּתוֹךְ הַמִּחַנֹּת וְעִירָרֵן אִין גְּלֹת אִיךְ פֶּאֲרַסְרִיבְעֵן גְּעוֹרֵן מִיִּם אֲלַע יִדְרֵן
 זָאֵם וְעַן:

אונקלוס

עמיהוד : יט וחיליה
 ומנייהון ארבעין אלפין
 וחמש מאה : כ ודסמיכין
 עלוהי שבטא דמנשה
 ורבא לבני מנשה
 גמליאל בר פדהצור :
 כא וחיליה ומנייהון
 תלתין ותריין אלפין
 ומאתן : כב ושבטא
 דכנעסין ורבא לבני
 כנעסין אבידן בר
 גדעוני : כג וחיליה
 ומנייהון תלתין
 וחמשא אלפין וארבע
 מאה : כד פל מנייא
 למשרית אפרים מאה
 ותמני אלפין ומאה
 לחילהון בתליתא
 גמלין : כה סיקס משרית
 דן ציפנא לחילהון
 ורבא לבני דן אחיעזר
 בר עמישדי : כי וחיליה
 ומנייהון שתין ותריין
 אלפין ושבע מאה :
 כז ודישרון סמיכין
 עלוהי שבטא דאשר
 ורבא לבני אשר
 פגעיא בר עכרון :
 כח וחיליה ומנייהון
 ארבעין וחד אלפין
 וחמש מאה : כט ושבטא
 דנפתלי ורבא לבני
 נפתלי אחירע בר עינו :
 ל וחיליה ומנייהון

יט וצבאו ופקדיהם ארבעים אלף
 וחמש מאות : כ ועליו מטה מנשה
 ונשיא לבני מנשה גמליאל בן
 פדהצור : כא וצבאו ופקדיהם שנים
 ושלשים אלף ומאתים : כב ומטה
 בנימן ונשיא לבני בנימן אבידן בן
 גדעני : כג וצבאו ופקדיהם חמשה
 ושלשים אלף וארבע מאות : כד פל
 הפקדים למחנה אפרים מאת אלף
 ושמנת אלפים ומאה לצבאתם
 ושלשים יסעו : ס כה דגל מחנה
 דן צפנה לצבאתם ונשיא לבני דן
 אחיעזר בן עמישדי : כי וצבאו
 ופקדיהם שנים ושלשים אלף ושבע
 מאות : כז והחנים עליו מטה אשר
 ונשיא לבני אשר פגעיא בן עכרון :
 כח וצבאו ופקדיהם אחד וארבעים
 אלף וחמש מאות : כט ומטה נפתלי
 ונשיא לבני נפתלי אחירע בן עינו :
 ל וצבאו ופקדיהם שלשה וחמשים

ת"א ועליו פסס מנשס מנחוס לו : רש"י הסמוכה לו לכל הזמנת ידו : (כ) ועליו . כתרנומו ודסמיכין

פירוש לתורת אלהים
 מערב זייט : (כ) תליו אונ נעבין איהם זאל רוהען
 דאס שקט מנשה וכו' : (כב) ופסה בגימין אונ דער
 שקט בגימין זאל אויה רוהען אין מערב זייט :
 סחנה דן זאלין רוהען זייטע אין צפון זייט :
 (כו) והחנים עלי אונ נעבין איהם זאל רוהען דער
 שקט אשר : (כט) ופסה גמלי אונ דער שקט

אֶרְפָּה וְאַרְבַּע מֵאוֹת: ^א כָּרְהִי פְקָדִים
 לְמַחֲנֵה דָן מֵאֵת אֶרְפָּה וְשִׁבְעָה
 וַחֲמִשִּׁים אֶרְפָּה וְשֵׁשׁ מֵאוֹת לְאַחֲרָנָה
 יִסְעוּ לְדַגְלֵיהֶם: ^ב פ אֶלֶּה פְקוּדֵי
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־פְקוּדֵי
 הַמַּחֲנֵה לְצַבֹּאתָם שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶרְפָּה
 וְשִׁלְשֵׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת
 וַחֲמִשִּׁים: ^ג וְהַלְוִיִּם לֹא הִתְּפַקְדוּ
 בַּתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֶת־מֹשֶׁה: ^ד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
 כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן
 חָנּוּ לְדַגְלֵיהֶם וּבֵן נָסְעוּ אִישׁ
 לְמִשְׁפַּחְתּוֹ עַל־בֵּית אֲבֹתָיו: ^ה רַבִּיעַ
 ג אַ וְאַלְהֵה תוֹלְדֹת אֲהֲרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹם

חמשין ותלתא אלפי
 וארבע מאה: לא כל
 מניניא למשרית דן
 מאה וחמשין ושבעא
 אלפיין ושית מאה
 קבתריא גמליין
 למקסיהון: לב אלין
 מניני בני ישראל לבית
 אבתהון כל מניני
 משריתא לחיליהון שית
 מאה ותלתא אלפיין
 וחמש מאה וחמשיין:
 ג ורנאי לא אחמניא
 בנו בני ישראל כמא
 די פקידו ית משה:
 ד ועבדו בני ישראל
 ככל די פקידו ית
 משה כן שרן למקסיהון
 וכן נמליין ונבר לועיתיה
 על בית אבתהווי:
 ג א ואלין תולדת אהרן
 ומשה ביומא דמלידו יו
 ת"א ואלה תולדות אהרן ומשה
 מסדריין י:

רשב"ם

יבין נסנו הרגלים כוונת ודרוש סערב וצפון: (א) ואלה
 תולדות אהרן ומשה. תחלה מנה תולדות ישראל
 ואח"כ תולדות הכהנים ואח"כ תולדות הלויים. ועתה

שפתי חכמים

לדבין: ו לפיל לא לךי כש"י לפרס מידי שסכי נדים פלוי כמ"י

מבעלי התוספות

וכי עשה לא נכדו מן הלויים ולכן תולדותם הם ככלל הלויים
 ט"ל"ו פסוקים: כיום דבר ס' אל פסס. כלומר נטווחו יום סיו

בעל המורים

(ל) למחרת. כ' ד' בעס'. למחרת יספו. ולא יהיה לנס זכרון
 מס מיהו למחרת. שבעה יום נסרם שבע דן בשון פסל מ' כ"ה
 שבעס. יהיה לנס לזכרון. ס"ח סנכ הוא כהן לנסר
 זכרס: (ג) לא הספקו כמון בני ישראל. יש מנין פל ס"ה

רש"י

ז ודמסיכין פלוסי: (ה) ואלה תולדת אהרן ומשה.

פירוש להורת אלהים

(ל) והלויים אונ די לויים וענען גיט גיציילס גיווארין
 צווישין די ישראל: (ד) וישש האבין די קינדער פון
 ישראל אויז גיטאן כלל אויז ווי גאט האט גיבאמין
 צו משה פו חט לילידים אויז האבין ויאי גירודם צו
 זייערע פאגען פלוקר אויטליקער האט גירודם
 געקען ויין פאן וכו נסע אונ אויז האבין ויאי גיוצין
 פלוקר בשעת זייערע זייערע זייערע זייערע זייערע
 דעם ארם למשחיתיו אויטליקער קענטש אוי
 גישטאנען געפין ויין שגבם על ביי בית אבותי דאס
 הויו גיוצין פון זייערע זעלטערען פלוקר ביאי דעם
 שגבם פון ויין פאטער: (ח) ואלה תולדות אונ דאס
 וענען

גפסלי זאל אויך רוקען אין צפון ניים: (ל) (לא) כל
 השקדים אלע דיא גיציילטע פון דער מחנה דן איז
 גיווען סאת אלף הונדערט אונ זייערע פופציג מויוונג
 ויש סאת ועקם הונדערט לאחרת יסו ואלין זייערע
 צום גינטישען ששען לוגליהם צו זייערע פאגען:
 (וב) אלה דאס וענען דיא גיציילטע פון דיא קינדער
 ישראל לבית אבותם צו זייער פאטערס הויו געוונד כל
 פקדי ארע גיציילטע פון די מחנות לציבאותם צו זייער
 דערשאפט פלוקר דיא זאל פון אלע מחנות איז
 גיווען שש סאת ועקם הונדערט אונ דריי מויוונג
 חמס סאת אונ פינף הונדערט מיט פופציג:

אונקלוס

דְּבַר יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי :
 וְאָמַר שְׁמוֹת בְּנֵי־אֶהֱרָן הַבְּכֹר ו
 נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר :
 אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהֱרָן הַכֹּהֲנִים
 הַמִּשְׁשִׁים אֲשֶׁר־מִלֵּא יָדָם לְכַהֵן :
 וַיְמַת נָדָב וַאֲבִיהוּא לְפָנַי יְהוָה
 בְּהַקְרִבָם אֵשׁ זָרָה לְפָנַי יְהוָה
 בְּמַדְבַּר סִינַי וּבָנָיִם לֹא־הָיוּ קָהָם
 וַיִּכְהַן אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר עַל־פְּנֵי אֶהֱרָן

ת"א ולס עמיס בני אטקן . סנהדרין ים זכמיס י: ונמיס לל סיו לסס . ינמוס סד : רשב"ם

בעל הטורים

למעל סכמטס מקומות עממנו שכלל לא סספדו זכמיס :
 (כ) אטקן סכוכו נדב . יש ססיק זין סכוכו נדב . למעל סטמס
 חוזר סל נדב . כי נדב סס כלל זמיס ולין נטקוסל זכוכוס סל

שהו קודם שהוקם המשכן או היו ד' אבל בשנה שנייה
 כמו שפירשתי למעלה בתחלת הפרשה , שכל
 אבל משנבנה אהל מועד לא נאמר אלא במדבר סיני

מונה תולדות אהרן ותולדות משה לפנינו נמי מלויס
 רכתיב ולקחת משפחת העמרמי זהו משה (ואהרן)
 ובניו אשר יקראו על שם הלוי כי לא היה לעמרם
 בנים רק משה ואהרן ויבדל אהרן להקרישו ומבניו
 יקראו על שבת הלוי : ביום דבר ה' את משה בהר סיני .
 שהוקם הכשכן במדבר סיני לא נשוארו כי אם אלעזר ואיתמר,
 סקום שנאמר בהר סיני זהו קודם שהוקם המשכן

שפתי חכמים

והקוים ה"כ ודלי פ"י כמקומו לכל כלן אין תכיב כלום רק
 יפלו משה ענשה ה"כ אין אפי יודע סיכושו לכן כרש"י כמקומו
 ח דלכ"כ עב ענין זה ללכן ופי' ביום דבר מיום דבר והכ"ס
 ככ"ס והנותר כנכר ובלחס לא שכלותו יום מלמו שדבר ספי"ת
 סס עס ככר סיני למדן אלל שכלותו יום והכלל סיה מלמדן
 ונמשו מולדותיו . ופי' וסל לכל יסכלל למד עשה סוכה ולסס
 לא נקראו מולדותיו . י"ל דמס עממד לכל יסכלל סוכה סיה
 זכמיס ספי"ס כמו זכמיס וימלר ס' אל עסס מלס אלי וגו' אשר

דעת וקנים מבעלי התוספות

מלמד טקסס לפני סק"ס מיום סניסן של גילויס סמטיס
 זכמיסס

לרכסס מולדות ולססן לכל אפי"כ ממו נדב וזכמיס לפני ס'
 כדמפרס וזולי . למר ר' יוסנן לפני ה' ממו נדב וזכמיס אלל

פירוש להורה אלהים

וענען די קינדער פון אהרן אונ פון משה רש"י שייבט
 דער פסוק רעכינט דאך גאר די קינדער פון אהרן
 אונ פאר וואס רופט ער וויי די קינדער פון משה
 גאר ווייל משה האט מיט ויי גלערניגט תורה ווערין
 זיי גרופן וויינע קינדער אהרונס אז איינע לערינגט
 דעם ווידן פון ויין חקר תורה רעכינט איהם דער
 פסוק גליה וויי ער האט איהם גיפארין ביום דבר
 יי אין דעם פאג וואס גאט האט גירעט מיט משה
 אויף דעם פארג סיני וענען וויי גינארין ויינע .
 נוארום דאס וואס משה האט גילערניגט פון השם
 יתקרב האט ער גילערניגט מיט ויי : (ג) ויאלה שמות
 אונ דאס וענען די געמאסן פון די קינדער פון אהרן
 זככוו נדב ואביהווא דער וואס איז צום ערשטין גיפארין

גינארין האט גיהייסן נדב אונ די אי קריגע קינדער
 האבין געהייסן אביהווא אונ אלעזר ואיתמר : (ג) אלה
 שמות דאס וענען די געמאסן פון די קינדער פון אהרן
 הכהנים די כהנים המשיחים די גיזאלקבע וואס קען
 האט ויי גיזאלקבט מיט שפון המשיחה אשר מלא ידם
 וואס עס איז גינארין דער פילמ ויערע הענט למח
 צו באדינען אזוי וויא עס שטייט אין סדרה צו : פאר
 (ד) נפת איז נדב ואביהווא גישטארבין לפני יי פאר
 גאט אין אהל מועד בהקריבם אש ויה ווייל ויי האבין
 גינעהענט פּרעמד פיער פאר גאט במדבר סיני אין
 דער מדבר סיני יגיס אונ קינדער האבין וויי גימ
 גיהאט נפת אלעזר אונ איתמר וענען גינען דיא
 כהנים ווען וייער פאקער אהרן האט גילעבט :

אביהם: פ' וידבר יהוה אל משה
 לאמר: י הקרב את משה לוי
 והעמדת אתו לפני אהרן הכהן
 ושרתו אתו: ושמרו את משמרתו
 ואת משמרת כל העדה לפני אהל
 מועד לעבד את עבדת המשכן:
 ושמרו את כל כלי אהל מועד
 ואת משמרת בני ישראל לעבד
 את עבדת המשכן: ונתתה את
 הלויים לאהרן ולבניו נתונם נתונם
 המה לו מאת בני ישראל: ואת

אהרן אבדוהו: ו ומליל
 י עם משה למימר:
 ו קרב ית שכמא דלוי
 ותקים יתיה קדם אהרן
 כדנא וישמשו יתיה:
 ו וישרון ית משרתיה
 וית משרת כל כנשתא
 קדם משכן זמנא
 למפלח ית פולחן
 משכנא: ו וישרון ית
 כד מני משכן זמנא
 וית משרת בני ישראל
 למפלח ית פולחן
 משכנא: ו ותתן ית
 ליואי לאהרן ולבגדוהי
 מסירין יהיבין אינון
 ליה מן בני ישראל:
 ו ית אהרן וית בגדוהי

רשב"ם

(ט) נתונים. כפל לשון כמו נתן נתן להם אחות נחלה, דונ"ש ב"ל: (י) ואת אהרן ואת בניו חמקור. תעשהו

שפתי חכמים

היה הכל בשביל כלל ישראל לכן אין שייך לומר כל המלמד אבל
 ג' כי אסרן שלם היה משה מחייב ללמד עמם דהא סבב
 חייב ללמד את בני ישראל וכל קדשו הם מולדותיו של משה וכן
 כדאס דרבינו יצחק דכל המלמד את בן חבירו מורה בו: ו' יש
 פסוקים שגורמין על בני אסרן אביהם בחייו. וז"ל ואלה
 לרבי' לרש' בחייו. וי"ל אל' אל' בחייו סיני' לומר שסוף
 לאמר בחייו לוי שאלו ראוי לעבוד כמותו לר"ם פ"ס אסרן
 אביהם בחייו נעשו כהנים גדולים ופי' אל' ארבע סוגות באסרן
 שימש המלמד ללמדו שימש החומר. תחומות: ו' ולא סיס' שני
 ענינים ששערו וגם ימצאו משפטים כי אין להם שירות אחד כי
 הם שירות שפסקם כי היא שירותו של אסרן וכינוי: כ"ל דוקא
 עבודת הקודש אבל לא עבודת מול' וכוונתו מדכתיב ב"ם דוקא
 וזני' נחמ' לכם עמדה לעבוד את מכות אהל מועד פ"ם דוקא
 עבודת הקודש אבל לא מול': כ"ל גם במחש' בני ישראל משפט
 כמו מותו אסרן בני ישראל כלומר לא משאר כל העדה נכדלו

ומהו השירות ושמו את משמרתו לפי שמירת המקדש
 עליו של אהרן ור' כמו טהור (במדבר יח) אהרן ובניו
 ובהו אהרן חתן תשאו את עון המקדש והלוים הללו
 מסייעין אותם זו היא השירות: (י) ושמרו את משמרתו.
 כל מני שהלום ממונה עליו ומוטל עליו לעשותו קרוי
 משמרת ככל המקרא וכלשון משה כמו שמרו חז"ל
 בנבואת ותרם והלא אין משמרתו ומשמרתך שזה וכן
 משמרת כהונה ולויה: (ח) ואת משמרת בני ישראל.
 שכולו היו זקוקים ללרבי המקדש אלא שהלוים בראש
 תחתיים בשליחותם לפיכך זקוקים מהם המעשרות בשכרן
 שאלמר (סס יח) כי שר הוא לכם הלא עבודהכם:
 (ט) נתונים המה לו. כ לעזרה: מאת בני ישראל

פירוש לתורת אלהים

גאר דיא ערה וואלמין דאם בעדארפם קאן גאר די
 קוים מודען דאם קימ ייער שליחות דרום נעמען
 די לויים מעשר פון די ישראל פאר וייערע שכירות:
 (ה) ושמיו אונ זיי ואלין הימין את כל בני אלע פלים
 פון דעם אהל מועד ואת משמרת אונ דאם הימונג
 פון די קינדער פון ישראל לעבד צו קאן די עבודה
 פון דעם משכן: (ט) ונתתה את הלויים לאהרן ולבניו אונ
 דוא משה זאלסט נעבין די לויים צו אהרן אונ צו
 זיינע קינדער ויהינם זיי וענן נגעבין צו דר עבודה דם
 הייקט וואס זייא האבין גימוזט מראגין דאם משכן
 יהינם זיי וענען גיגעבין צום שיר דאם הייקט וואס
 דיא לויים האבין גימוזט זיינען דעם שיר ווען קען

(ח) וידבר אונ קאמ היום גירעט צו משה: (ו) תבב
 זאל עם גיגעבן דעם שקמ לוי התמדת אותו אונ
 זאלקט איהם שפעלין לפני פאר אהרן הכהן ושרתו
 אותו אונ ויית זאלין איס העלפין באדינען: (ט) אונ
 וואס זאלין ויית איהם העלפין ושרתו ויית זאלין
 הישען ויין הימונג ווארום דאם הימונג פון דעם
 מקדש דאם הייקט וואס קען בארף מראגין דאם
 משכן קימ די דיא פלים אוי ויית וייער וועט שמיין
 איז גינען אויף דעם פלגים זאלין איהם דיא לויים
 העלפין ואת משמרת אונ דאם הימונג פון גאר דער
 ערה לפני פאר דעם אהל מועד לעבד צו דינען את
 עבדת המשכן דיא ארבעט פון דעם משכן ווארום

אונקלוס

אֶהְרֶן וְאַתְּ בְּנֵי תַפְקֹד וְשָׁמְרוּ אֶת־
 כְּהֻנָּתָם וְהִזְרֹק הַקָּרֵב יוֹמָתָּהּ פ' וַיִּדְבֹר
 יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: י' וְאָנֹכִי הִנֵּה
 לִקְחָתִי אֶת־הַקְּדוֹשִׁים מִתּוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל־בְּכוֹר פֶּטֶר רַחֵם
 מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְלוּיִם: י"ב כִּי לִי
 כָּל־בְּכוֹר בְּיוֹם הַפֶּתִי כָל־בְּכוֹר
 בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי לִי כָל־
 בְּכוֹר בְּיִשְׂרָאֵל מֵאֲדָם עַד־בְּהֵמָה
 לִי יִהְיוּ אֲנִי יְהוָה: פ' וַיִּדְבֹר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינַי לֵאמֹר:
 טו פֶּקֶד אֶת־בְּנֵי לְוִי לְבֵית אֲבֹתָם

תִּסְגִּי וַיִּסְרוּן ית
 כִּהְיִיתָ הוּן וְחִילוּנִי
 דִּקְרַב יתְקַמְלִי: י' וּמְלִיל
 י' עִם מֹשֶׁה לְמִימְרֵי:
 י' וְאָנֹכִי הִנֵּה קְרִיבֵי ית
 לְיוֹאֵי מִגְו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 חֲלָף כָּל בּוֹכְרָא פִתַח
 וְלֵדָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְהָיוּ קְשָׁמְשִׁין קְדָמִי
 לְנֹאֵי: י' אֲרִי דִילִי כָּל
 בּוֹכְרָא בְּיוֹמָא דְקַמְלִית
 כָּל בּוֹכְרָא בְּאֶרֶעָא
 דְּמִצְרַיִם אֶקְדַּשְׁתִּי קְדָמִי
 כִּי בּוֹכְרָא בְּיִשְׂרָאֵל
 מֵאֲנָשָׁא עַד בְּעִירָא דִילִי
 יְהוּן אֲנֹאֵי: י' וּמְלִיל י'
 עִם מֹשֶׁה בְּמִדְבַרָא
 דְּסִינַי לְמִימְרֵי: טו מְנִי
 ית בְּנֵי לְוִי לְבֵית
 אֲבֹתֵיהוֹן לְוַרְעִיתֵיהוֹן

ת"א כל בכור. בכורות ג: פטר רחם. טס טו: בישאל. בכורות כ: לי יהוה. טס טו: שפתי חכמים

רש"י

לכך נזרזת המקום והוא נחמס לו שאלמר (טס ט) וחתה
 את הלויים נחמס וכו': (י) ואת אהרן ואת בניו תפקד.
 לשון פקודות ואינו לשון מנין: ושמרו את כהונתם.
 (יב) ואני הנה לקחתי, ואני מהיכן וכימי כהן: מתוך
 בני ישראל. שהיו ישראל שוכרין אותן לשירות שלי פ"י הכבורות וכימי כהן ולקחתים תמורתם לפי שהיה

פירוש לתורה אלהים

האם מקריב גינעון דיא קרבנות תפח וייא וענען
 גינעבין לו צו איהם פאה פון די קינדער ישראל:
 (י) ואת אהרן אונ אהרן מיט ויינע קינדער תפקד
 ואלקטבו באפעלען ושמרו וייא ואלין היקען וייער
 ארבעט דאס מיינט קען וייא ואלין מקריב ויין די
 קרבנות אונ אנדערע עבודות וואס איז גיבאמין
 צו די כהנים ודור הקרב אונ אפענקשט וואס איז קיין
 פון וואס ער וועט געגעבען צו דער עבודה יפה
 זאל ווערן גימיט: (יא) וינבני וינבני וינבני וינבני
 צו משה אזוי צו זאגן: (יב) תני אונ איה הנה גון
 לקחתי איה האב גנענקען די לויים מיט פון די קינדער
 ישראל תחת איהם דעם ארם כל בכור פון אלע קבואים
 פון די קינדער ישראל רש"י שייבט נאם האם גואנאם
 פון וואנען האב איה וזקה גינען אין דיא לויים אז
 די ישראל זאלין וי דינען צו מיין פערדינג דאס
 האב איה וזקה גינען דורה דיא בכורים ווארום
 איידער די ישראל האבין גינדיינט מיט דעם עגל

דעם

לְמִשְׁפַּחְתֶּם כְּרִיזְכָר מִבְּנֵי-הַדָּשׁ
 וּמַעֲלָה תִפְקְדֶם : 10 וַיִּפְקַד אֹתָם
 מִשָּׁה עַד-פִּי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה :
 11 וַיְהִי-אֵלֶּה בְנֵי-לֵוִי בְשִׁמְתָם גְּרִשׁוֹן
 וְקָהֵת וּמְרָרִי : 12 וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-
 גְרִשׁוֹן לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבָנָי וּשְׁמַעִי :
 13 וּבְנֵי קָהֵת לְמִשְׁפַּחְתָּם עַמְרָם
 וַיְצַדֵּר חֶבְרוֹן וְעֹזִיאל : 14 וּבְנֵי מְרָרִי
 לְמִשְׁפַּחְתָּם מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה הֵם
 מִשְׁפַּחַת הַלֵּוִי לְבֵית אֲבֹתָם :

כֵּן לְכוּרָא מִבְּר יִרְחֵא
 וְלַעֲלִיא תִמְנִינוּ : 10 וּמְנֵא
 יִתְהוּן מִשָּׁה עַל מִימְרָא
 דְּיָי כְּמֵא דִּאֲתַפְקֵד :
 11 יְהוּו אֶלֶן בְּנֵי לְוִי
 בְּשִׁמְתֵיהוֹן גְּרִשׁוֹן וְקָהֵת
 וּמְרָרִי : 12 וְאֶלֶן שְׁמֵתֵת
 בְּנֵי גְרִשׁוֹן לְרַעֲיֵיהוֹן
 לְבָנָי וּשְׁמַעִי : 13 וּבְנֵי
 קָהֵת לְרַעֲיֵיהוֹן עַמְרָם
 וַיְצַדֵּר חֶבְרוֹן וְעֹזִיאל :
 14 וּבְנֵי מְרָרִי לְרַעֲיֵיהוֹן
 מַחְלִי וּמוּשִׁי אֶלֶן אֲנֹן
 זְרַעֲיָת לְנֹאִי לְבֵית

ת"א מכן מרש ומפלט. טס טס
 מרנין מט :

רשב"ם פקיד וממונה עליהם. כמו ופקד שר הטבחים את יוסף: (טו) כל זכר מבן חרש ומעלה חפקרום. לפי שהיו באים לפטור את הבכורות שחיביון במריון מבן חרש ומעלה לכן גם מניינם מבן חרש :

שפתי חכמים

ט וז"ט וסרי לישל כחכי מכן מרש ומפלט משילא מכלל נפלים סוא נכנס. וי"ל טלאן מרזכר כודרי טלא סיס נפל והיה כלו מדשיז
 א"ר יהודה בר' שלום למוד הוא אוחו הטכס להיות נמטה
 מן הצטן שנאמר (טס כו) אשר ילדה אותה ללוי במזרים עם כניסתה כפתח מזרים ילדה אותה ומניית בע' נפשות
 מ ששפחה מונה השכונם לא המנאם אלל טבעים חסר אחת והיא השלימה את המנין: (עו) על פי ה'. אמר
 משה לפני הקב"ה היאך אני נכנס לתוך אלהים לדעת מנין יונקיהם א"ל הקב"ה עשה אחה שלך ואני אעשה שלי
 הלך משה ועמד על פתח האהל והשכינה מקדמת לפניו וכת קול יוצאת מן האהל ואומרת כך וכך תטיקות יש באלה זה לכך
 סדר יחוס הלוים

רש"י
 העבודה בכבדות וכשחטאו בעגל נספלו והלוים שלא
 עבדו ע"א נכחרו תהיה: (טו) מבן חודש ומעלה.
 משילא מכלל נפלים הוא נמטה לקרות שומר משמרת הקדש
 מן הצטן שנאמר (טס כו) אשר ילדה אותה ללוי במזרים עם כניסתה כפתח מזרים ילדה אותה ומניית בע' נפשות
 מ ששפחה מונה השכונם לא המנאם אלל טבעים חסר אחת והיא השלימה את המנין: (עו) על פי ה'. אמר
 משה לפני הקב"ה היאך אני נכנס לתוך אלהים לדעת מנין יונקיהם א"ל הקב"ה עשה אחה שלך ואני אעשה שלי
 הלך משה ועמד על פתח האהל והשכינה מקדמת לפניו וכת קול יוצאת מן האהל ואומרת כך וכך תטיקות יש באלה זה לכך
 סדר יחוס הלוים

ד"ש לכס בית אב, ואם ירלס איש זכר לכס וכליום לוי לא יקבלו
 יפן שטינו מוצט אסרן או מוצי' לוי, משל"כ ירפי ה' אין לכס
 ביה אב, ולס"ו נוכל לומר דלכך לא נמטו בני ישראל כה מן
 מטוס דלו הוא איש בטי מלאו ופל שמו בקרל, אבני בני לוי
 טיקר הירוס שפלט הוא טפס בני לוי ואלס ירלס איש זכר לכס או

(טו) פקוד את בני לוי וגו' מכן מרש ומפלט חפקרום. טפפס
 מלס ישראלים נמנו מכן פשרים וכליום נמו: מכן מדש,
 דפנס טיר אין לוי סס ותואר לפני מלמו רק שברל בן פלוני,
 משל"כ כיוולו לכלל שטים נקדל טפס כפטי מלמו, והסס ככר
 נודע סס שפמרו כמדדס דלכך נקדלו בית אסרן בית פטי מטוס

פירוש לתורת אלהים

קול ארוים גיאנגען פון דעם גיצעלם אונ האט
 גאנאט אזוי פיל קינדער איז דא אין גיצעלם דרום
 שטייט על פי : : איז טייטש ער האט זיין גיזעלם
 דורך גאטס מויל : (יז) ויהי אלה בני לוי אונ די וענען
 גיווען דיא קינדער פון לוי מיט וייזעקע געקען
 גרשון אונ קהת אונ קררי : (יח) ואלה בני גרשון אונ
 דאס וענען די ויהן פון גרשון ל'משפחותם צו וייזעקע
 משפחות כלומר אימל'קער ויהן מיט זייגע קינדער
 איז גירושען גינארין איין אשפחה איין ויהן האט
 גהייסן לבני אונ דער אשפחה האט גהייסן
 שמעי : (יט) ובני קהת אונ דיא קינדער פון קהת צו
 וייזעקע משפחות האבין גהייסן עמרם אינ יצהר
 אונ חברון אונ עוזיאל : (כ) ובני מררי אונ די קינדער
 פון קררי צו וייזעקע אשפחות האבין גהייסן מחלי

דעם דרוז געניקד פון וייזעקע עלקשערין ל'משפחותם צו
 וייזעקע משפחות כל יקר אלע זקרים מבן חודש ומעלה
 וואס וענען אלס פון אחודש אונ ווייזעקע חפקדם
 ואל'טמו זיין ציילין : (טו) ופקוד האט משה זיין
 גיזעלם על פי : : באר ציה אזוי וויא גאט האט איהם
 גיבאטיין רשי שריבם משה האט גאנאט פאר הקב"ה
 דו הייטס מיר ציילין אונ'על'גע קינדער וואס וענען
 אלס פון אחודש אונ וייזעקע וויא אזוי שיקם ויה
 דאס איה זאל אריין גיין אין וייזעקע גיצעלען אונ
 נאם ציילין וייזעקע נייגעריגע קינדער האט גאט
 איהם גיזאנאט דוא מוא דאס די'ייגע אונ איה נועל
 דאס מייניגע טאהן איז משה גיאנגען אונ האט
 זיה גישעקלט אויף דער טיד פון וייזעקע גיצעלען
 אונ די שקינה איז גיאנגען פאר איהם אונ אכה

כא **גִּרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַבְּנֵי וּמִשְׁפַּחַת**
הַשְּׁמֵעִי אֵתְּהֶם מִשְׁפַּחַת הַגֵּרָשִׁי:
 כב **פְּקֻדֵיהֶם בְּמִסְפָּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־**
חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה פְּקֻדֵיהֶם שִׁבְעַת
אַלְפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: כג **מִשְׁפַּחַת**
הַגֵּרָשִׁי אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ יָמָּה:
 כד **וַנִּשְׂאֵא בֵּית־אֵב לַגֵּרָשִׁי אֶלֶיֶם**
בְּן־לֵאל: כה **וּמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי־גֵרָשׁוֹן**
בְּאֹהֶל מוֹעֵד הַמִּשְׁכָּן וְהָאֹהֶל
מִכְסָּהוּ וּמִסָּךְ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

אכתההון : כא לגרשון
 זרעית לבני וזרעית
 שמעי אלין אנון זרעית
 גרשון: כב מניניהון
 במנין כל דמורא מבר
 ירחא ולעילא מניניהון
 שבועא אלפין וחמש
 מאה: כג זרעית גרשון
 אחורי משכנא ישרון
 מערבא: כד ורב בית
 אבא לבית גרשון
 אליסף בר לאל:
 כה ומשרת בני גרשון
 במשכן זמנא משכנא
 ופרסא חופאיה ופרסא
 דתרע משכן זמנא:

רש"י

לאמר על פי ה' : (כא) לגרשון משפחת הלבני. כלו
 לגרשון היו הפקודים משפחת הלבני ג ומשפחת השמעי
 פקודיהם ס כן וכך: (כה) המשכן. עיריעות החתמות:
 והארזל. פ יריעות עוים העשויות לנג: מכסרו. עירות
 צ אילים ותחשים: ומסך פתח. הוא ק היוטון:

משפחת הלבני שמעט שגשון היה משפחת הלבני זה אינו דאס
 מללחי: ע ולמה נקראין משכן לפי שהם ילאין כפינים כשחלם
 וסס יריעות החתמות מכל ד' מכסים לא המשכן כללנו כמו
 על היריעות החתמות: צ וא"ל למה כתיב עכסהו משפחת
 שמשע שם כל אחד ואחד כפני עליון. ו"ל דודאי כל אחד היה
 לו לכותב אילנו שברי גם הם היו אהל על יריעות
 אהל לפי שהם היו על גבו ועל הדרין לכן נקראו אהל שהיו מגינים עליו מכל
 נקראין מכסה: ק שהיא עמילה מוכנית לא הפרוס לפעם
 סדר יחוס הלויים

מדיון כנו על סלוי ולכן לא נמנה רק מכן חדש, ו"ל ש כש"י
 משילה מכלל כפל, ו"ל כ"י לצוד חותו שכנס לסיוס נענס
 מן כנסן:

פירוש התורה אדהים

גיציילמע אין וייצער צאל איז גיווען שבעת אלפים
 זיבין טויזנד וחמש מאות פינף הונדערט: (כג) משפחות
 הגרשני די משפחות פון גרשון אחרי המשכן יתנו זאל
 ריהען אינקער דעם משכן יכה אין מערב ויים:
 (כד) ונשיא אונ דער נשיא פון דעם בית אב וואס
 ער איז גיווען פון גרשון משפחה האט גיהייסין
 אליסף דער זון פון לאל: (כה) ומשרת אונ דאס
 היסונג פון די קהנדרע פון גרשון וואס זיי האבין
 געהיטען אין אהל מועד און גיווען המשכן דער
 משכן פלומר די אונקערשטע יריעות ווס: וענען
 גיווען איבער דעם משכן והואיל דאס הייסט דא
 יריעות וואס מען האט גימאכט פון האר פון צינג

שפתי חכמים
 לכן נמנה משולד קודם נתיביו יום: ג ויס נוסחתו שגורכין
 הלאשון לכנס מי היו בניו ללווה ולמך למה כתיב ב' שמיים הרי
 כתיב לעיל מימי והלה שמו בני גרשון וגי'. ומתוך הלאשון
 לפי ש מי היו בניו והשני כלו' לגשון משפחת הלבני והשמעי'
 פקודיהם כך וכך, ולפי נוסחא שגלנו נמי ע' הכי שלל כל
 להשמיעו מ' היו משפחותיה דהא ככר דעמו זה אהל הרי קהל
 על להשמיעוין משפחת לבני ושמעי פקודיהם היו כך וכך כללו
 אחר לגרשון משפחת הלבני משפחת השמעי שלל הם משפחות
 הגרשני היו הסקודים כך וכך: מ דק"ל לוי שגשון לגרשון
 משפחת הלבני היה משפחת גרשון. כ"כ' כלו' לגרשון היו כו'.
 טומד נשכין ועוד דכתיב ואל המשכן חמשה עשר יריעות וגי'
 והקמות אלה המשכן. ר"א: ס' ולמה נקראים אהל לפי שהם אהל
 דעירות ואל ותחשים הכל כיוסו אחד הרי וכמקוב אחר היה משמע
 מין אהל היו מחוברים יחד כהמלע ולכן נקראים מכסה. וא"ל
 מים. ו"ל כשלמה יריעות טוים ימא שנקראין אהל לפי שהם היו על גבו
 זל אהל עורות אלים מתחשים ונחשים לא היו מסך אהל על גבו לכן
 סדר יחוס הלויים

לבוים לוי אף הם הוא יוחז שלם מן בני לוי לא יכלה, ונמלא
 מ"ק כיוסם שהוא מוטל עליו וכתיב משולד הוא כן לוי, ולכן
 נתיחסו מן חדש, וליה ויה טומד דלכן הקיטו מן חדש משום
 דככר דרשו דעל הסלן אין לבו על לבו דוב וא"ל שכו אינו נקרא

אונ מושי אלה דאם וענען די משפחות פון לוי לבית
 אבותם צו דעם הויז גזינדר פון וייערע עלטערין פלומר
 זינא וענען אלע גיווען פון פאמער פון שבט לוי:
 (כא) לגרשון צו גרשון וענען גיווען גיציילמע צווייא
 משפחות משפחת הלבני איין משפחה האט מען
 גערופין משפחת הלבני אונ די אנדערע משפחה
 האט מען גערופין משפחת השמעי אלה הם דיא
 צווייא משפחות צו ואמער האט מען גערופין
 משפחת הגרשוני: (כב) פקודיהם דיא גיציילמע פון
 די צווי משפחות גיכספי אין צאל כל זכר פון אלע
 זכרים מן חודש ומעלה פון אועלכע וואס וענען
 אגמ גיווען אחרש אונ וויימער פקודיהם וייערע

כי וסרדי דרתא וית
 פרסא דתרע דרתא די
 על משכנא ועל מדבחה
 סחור סחור וית אמונהו
 לכל פלחניה: כי ולקחת
 זרעית עמרם וזרעית
 יצהר וזרעית חכרון
 וזרעית עזיאל אליו
 אנון וזרעית קהת:
 כי במנין כל דכורא
 מפר ורחא ולעילא
 תמניא אלפין ושיית
 מאה נטרי משרתא
 דקודשא: כי זרעית
 בני קהת ישרון על
 צדא דמשכנא דרומא:
 לו רב בית אבא
 לזרעית קהת אליצפן

וי וקלעי החצר ואת מסך פתח
 החצר אשר על המשכן ועל
 המזבח סביב ואת מיתריו לכל
 עבדתו: ס ^כ ולקחת משפחת
 העמרמי ומשפחת היצהרי
 ומשפחת החברני ומשפחת
 העזיאל אלה הם משפחת
 הקהתי: ^{כח} במספר פרי זכר מבין
 חדש ומעלה שמנת אדפים ושש
 מאות שמרי משמרת הקדש:
^{כט} משפחת בני קהת יהנו על ידך
 המשכן תימנה: ^ל ונשיא בית אב
 למשפחת הקהתי אליצפן בן

ת"א וקלעי החצר. זכמים נט:

רשב"ם

מפרש מה שכתוב ומעלה ואלה תולדות אהרן ומשה:
 שפתי חכמים

(כז) ולקחת משפחת העמרמי, משה ובניו, עתה
 רש"י

כחולמל ל' מסך: ר' כי כתיב מלכי כיו נוסחון עמרמי של חלך
 פ' דש"י דש"י דש"י: ש' מקמיס סעולס ל"ל דש"י לכל ס"י וס
 כלן, וי"ל דק"ל לנש לא כתיב משפחה בני הקמתי כמי דחל
 הכי למשפחה הקמתי ולעיל כתיב חלס סס משפחה הקמתי
 ומפרש וסמוכיס להס דנג לרתינן כו' שחפלו וכתפילו חלס סלביס
 ולמיס רלויס לכחונ' להס כסמס דסוינו ה"ל דכלס סתיכיס וס"ל
 קמס וכתיב [ע"ל 8] שש"י: כל למחן דכתיב נשחון כתיב אמרי

ואת מיתריו של משכן ואלה ר ולא של חצר: (כט) משפחת
 בני קהת יחנו וגו' הימנה. וסמוכיס להס דנג לרתינן
 סמוכיס וסמוכיס ש' חיו לרמכ' חיו לשכנו לכך לקו מהס דתן
 וזכירס ומחתיס וממסיס חיס' ת' עס קרת ועדתו סכמסכו

כסוף הסיס: ה' כי אלו כוכן משכנ' לרתינן ס"ו כולקחן בסכך
 פירוש לתורת אלהים

מען האם בעדארפם ריהען האבין ויי דאם צו
 נויף גישטעלעט אונ אז מען האט דארפם ציהען
 האבין ויי דאם צו אנאנדער גילוינט: (כח) בספר
 אין דער צאל פון אלע זכרים פון קהת איז גיווען
 שסנת אלפים אכט טויזנד ושש מאות ועקס הונדערט
 שוסי ויי האבין געהייס משפחת דאס היטונג הייזש
 פון דעם הייליגקייט פלוקר ויי זענען גיווען
 קמונים איבער אלע הייליגע זאכן פון דעם
 משכן: (כט) משפחות די משפחות פון די קינדער פון
 קהת יתנו זאלין ריהען על ידו אויף דער זייט פון
 דעם משכן הימנה אין דרום זייט: (ל) ונשיא אונ
 דער נשיא פון דעם בית אב פון די משפחות פון
 קהת האט יהיהיסין אליצפן דער זון פון עזיאל:

אונ ויי זענען גיווען איבער דיא אונטערשטע
 זריעות אונ זייא זענען גערופין געווארין אוהל
 פכסיו זיין דעק דאס מינג מען די זריעות וואס
 מען האט נימאכט פון פעל פון שעפסין אונ פעל
 פון תחשים יפסד אונ דעם פיר האנג פון דער טיר
 פון דעם אוהל כועד: (כו) וקלעי אונ די אום הענגן
 פון דעם הויף פון דעם אוהל סועד וואס קסד אונ
 דעם פיר האנג פון דיא טיר פון דעם הויף אשר
 על המשכן וואס דער חצר איז גיווען ארום דעם
 משכן אונ ארום דעם מזבח וואס מיתרי אונ די
 שטריק פון דעם משכן אונ פון דעם אוהל לכל
 פקדונו צו אלע זייגע ארבעט די אלע זאכן איז
 גיווען דאס היטונג פון די משפחות פון גרשון דאס
 זייקס ויי זענען גיווען נימאשין איבער דעם אז

אונקלוס

עֲזִיאל : ^{לא} וּמִשְׁמֵרֵתָם הָאָרֶץ
וְהַשְּׁלַחַן וְהַמִּנְהָרָה וְהַמִּזְבֵּחַת וְכָל־
הַקִּדְשֵׁי אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ בָהֶם וְהַמִּסְךְ
וְכָל עֲבֹדָתוֹ : ^{לב} וְנָשִׂיא נְשִׂאֵי הַלְוִי
אֲלֵעֹז בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן פִּקְדַת שְׁמֵרֵי
מִשְׁמֵרֵת הַקִּדְשֵׁי : ^{לג} לְמֹרְדֵי מִשְׁפַּחַת
הַמִּחֲלֵי וּמִשְׁפַּחַת הַמוֹשֵׁי אֵלֶּה הֵם
מִשְׁפַּחַת מֹרְדֵי : ^{לד} וּפְקֻדֵיהֶם
בַּמִּסְפָּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה
שֵׁשֶׁת אַלְפִים וּמֵאֵתָיִם : ^{לה} וְנָשִׂיא
בֵּית־אָב לְמִשְׁפַּחַת מֹרְדֵי צֹרִיאֵל
בֶּן־אֲבִיחִיֵּל עַל יַד הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ
צִפְנָה : ^{לו} וּפְקֻדַת מִשְׁמֵרֵת בְּנֵי מֹרְדֵי
קָרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחֵי וְעַמֻּדָיו
וְאֲדָנָיו וְכָל־כְּלָיו וְכָל עֲבֹדָתוֹ :

בר עזיאל: לא ומשמרתם הארץ
ארונא ופתורה ומנרה
ומדבחה ומני קודשא
די ישמשון בהון ופרסא
וכל פולחניה :
לב ואמרדקא דממנא
על דברכי לויא אלעוז
בר אהרן בהנא דמתחות
ידוהי ממנ נמרי ממרת
קודשא : לג למרדי
ורעית מחלי ורעית
מושי אלן אינון ורעית
מרדי : לד ומקדיהם
במספן כל דזכרא מבר
ירחא ולעילא שתא
אלפין ומאתן : לה ורב
בית אבא לורעית מרדי
צוריאל בר אביחיל על
ידא דמשכנא ישרון
צפנא : לו דמסיד
לממרת בני מרדי דפי
משכנא ועברוהי
ועמודיהו ופולחניהו וכל
מנהגיהו וכל פולחניהו :

ר"א והמסוד. מנינה לו :
רש"י

שפתי הכמרים

המטען ימנו ומעו וכבני מכרי על ידן המטען יחנו וסוכה וכלן
כתיב יחנו על ידן המטען חמישה אלף כלן לא מסך יחנו לחמישה
לומר שלא כל הכ' כלן ללוח שיחנו חמישה אלף כתיב חמישה
וכאלו כתיב יחנו על ידן המטען במקום שהם חומים עכשו סוכה
חמישה ומתי ל"ט אלף לוי' שלך ומשכו כו' : א ל"ט שהלשון

עמיהם כמחלוקתם : (לא) והמסך. הוא הפרכת טלף היא
קרויה (פרכת) המסך : (לב) ונשיא נשיאי הלוי.
ממונה א על כולם ועל מה היה נשיאותו פקודת שמרי
משמע שהוא כחמד משאר הכהנים וגם יומר שהוא דקדוק ונשיא

פירוש לתורה אלהים

(לא) ומשמרתם אונ זייער הימונג איז גיווען דער
אָרון אונ דער שולחן אונ די מןבחות יקל הקדש
אונ די הייליגע פלים אשר וואס קען האט מיט זיי
באויגנט פלוקר וואס קען האט זייא באבארקט
האבין צו די מןבחות אונ צו דער מנורה וחספד
אונ דער פיר האנג וואס איז גיהאנגען פאר דעם
קדשי קדשים וכל עבודת אונ אלע זייגע ארבעט
איבער דיא אלע זאכין זייגען דיא משפחות
פון קהת גיווען כמננים : (לב) ונשיא אונ דער
נשיא וואס איז גיווען איבער דער וזהו פון אהרן
שבת לוי איז גיווען אלעזר דער וזהו פון אהרן
הכהן איבער וואס איז גיווען זיין נשיאות פקידת

דאס באפעלונג שומרי פון די הימערס משמרת דאס
הימונג פון דעם הייליקייט פלוקר ער האט גער
הט צו באפעלען איבער אלע הימערס : (לד) ופקדיהם
דיא געצייילען פון מרדי חספד איז גיווען ששת
אלפים ועקם מיווענד וקאמין אונ צווייא הונדערט :
(לה) ונשיא אונ דער נשיא פון דעם בית אב פון די
משפחות פון מרדי האט געהייסען צוריאל דער
וזהו פון אביחיל על ידן המשכן זייא זאלען ריהען
אויף דער זייט פון דעם משכן ציפנה אין צפון זייט :
(לו) ופקידת אונ דיא באפעל משמרת בני מרדי פון דעם
הימונג פון די קינדער פון מרדי איז גיווען קרשי
המשכן דיא פקדעטער פון דעם משכן וברייחיו אונ

וַיְעַמְדוּ דְרָדְתָא סְחור
 וְסַמְבִּיהוֹן וְסַבְיָהוֹן
 וְאַמְטִיָּהוֹן : לֹא וְדִישְׁרוֹן
 קְדָם מַשְׁנָא קִדּוּמָא
 קְדָם מַשְׁכָּן וְמִנָּא
 מְדִינְחָא מִשָּׁה וְאַהֲרֹן
 וּבְנוֹהִי נְסָרִין מִמֶּרְת
 מִקְדֵּשָׁא לַמִּסְתָּרַת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְחִידְיוֹנֵי דִיקְרָב
 יִתְקַמִּיל : לֹא כָּל מְנִינֵי
 לְיוֹאֵי דִי מִנָּא מִשָּׁה
 וְאַהֲרֹן עַל מִימְרָא דִּי
 קִרְעֵיתְהוֹן כָּל דְּכוּרָא
 מִכּוּר יִרְחָא וְלֵעִילָא
 תַּלְּמָא וְסַמּוּסֵי לִפְנֵי הַמַּשְׁכָּן קְדָמָה .
 כְּפַרְזֵי יֵשׁ סְחִידָא :

וְעֵמְדֵי דְרָדְתָא סְחור
 וְסַמְבִּיהוֹן וְסַבְיָהוֹן
 וְאַמְטִיָּהוֹן : לֹא וְדִישְׁרוֹן
 קְדָם מַשְׁנָא קִדּוּמָא
 קְדָם מַשְׁכָּן וְמִנָּא
 מְדִינְחָא מִשָּׁה וְאַהֲרֹן
 וּבְנוֹהִי נְסָרִין מִמֶּרְת
 מִקְדֵּשָׁא לַמִּסְתָּרַת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְחִידְיוֹנֵי דִיקְרָב
 יִתְקַמִּיל : לֹא כָּל מְנִינֵי
 לְיוֹאֵי דִי מִנָּא מִשָּׁה
 וְאַהֲרֹן עַל מִימְרָא דִּי
 קִרְעֵיתְהוֹן כָּל דְּכוּרָא
 מִכּוּר יִרְחָא וְלֵעִילָא
 תַּלְּמָא וְסַמּוּסֵי לִפְנֵי הַמַּשְׁכָּן קְדָמָה .
 כְּפַרְזֵי יֵשׁ סְחִידָא :

בער המרים

כלה חזרו על להרן שסווא סכרו למשם : (לח) והמונים וגו' לפני אהל מועד וזרחה משה ואהרן . יש פוסק בין משע לאהרן . לו'

שפתי חכמים

כולו במללמס הוא דכוק דל"ב היה נקוד וישל בשול חמת
 הו"ו והקמ"ן חמת סג"ן מ"ס לרין לפרש תמונה כו' : ב (ג"א)
 נס כלן לא להקד"ל משכ סכרן וכיוו וכוו לפני חבל מועד
 חלה שלל חל ללות קר להניד קר ספסוים למי חבל חסר הס
 הסחשויס סגלו לסכרן היו כמותס סחשויס סמכויס לסס : ג ס'
 הליס היה סחשקין כמנין הליס חלל משה גברו וספני סשטיס
 היו סחשקין כמנין ישלל דכך סמקל לכוכו כן חף סלל היה
 כמנין הליס מ"מ סחשוי סחשוי כמנין הליס ו"מ סלל היה כמנין
 הליס סלל היה כולן מן סמנין וכן סמנין כמסכ כמנין דף ו'ל
 חלל קסו חלל סלל כמנין ככ"ב סכר סקר משה סלל חלל ו'ל
 כמנין סרל"ס . ו'ל כלסל דכוי סירכוו סדקיה על סלחין סמנע
 סלל היה כמנין חלל היו נמי כמנין דל"ב למס ל"ב סלל
 סכרן ולקוד עליו חלל סלל למר כמנין חל סיה סלל כמנין
 סיה מ"ס סחשוי וקד עליו כמנין סיה ססל סלל סלל חלל סלל חלל
 כמנין . דומס ס' ס' זה למס סירכוו כמנל סל חלל סלל חלל
 סל חלל כו' . סף סדחוק קלס יש ייסכ כוי סלל חקסו סכ"ס
 דס' כחומס סל סל"ס דמסכ כמכות סס' סס כסלס סלסכ

משמרת הקודש על ידו היה פקודת כולם : (לח) משה
 ואהרן ובניו . וסמוכין להם ב דגל מטה יהודה והמונים
 עליו וסכר וכוונן סוב ללדיק סוב לסכנו לפי סהיו סכניו
 סל משה סהיה סוסק כחורס נעשו נדוים כחורס סלמסר
 (סחליס ס) יהודה סחוקין (ד"ה ח יב) ומכני יסשכר
 יודעי כיה וגו' מלחמיס רלמי סמסדלרות ומזכולן (סופטיס
 ה) מוסכיס כסכנע סוסר : (לס) אשכר סקר משה וסלחין .
 נקוד על וסחלן לומר סלל היה ג כמנין הליס (ככור' ד') :
 שנים ועשרים אלף . וכפרטן חתה מולל סלס מלוח
 יתחריס . כני נרשוו סככמ חלפסיס וחמס מלוח , כני קח
 סמנת חלפסיס ושס מלוח , כני מררי שסח חלפסיס ומלחסיס,
 ולמה לא כללן סס סלל חת הככורות ו'ל סיה ו'ל סיה
 וקוקיס סלסלס חלפסיס ומלחסיס ככורות סללס חלפסיס על
 המנין לפדיון חמרו רכוחיו כמסכ ככורות (ככורות ס)

רעת זקנים מבטלי התשובות

סלין חלל סמלן סללחסיס וככותיס וסלפסיס סייס וספסיס חלף .
 ולפי סגני יויופ סיו סלסכ"ס סלל יסלרל יסכדו לסגל סיון סמסכ

רעת זקנים מבטלי התשובות
 כחייסס : (לס) סייס וספסיס חלף . וככורל גל סללחסיס
 כסכסס מ"ס סללמכר רככ חלסיס רכופסיס חלפ' סללן ו'ל נדסש

פירוש לתורת אלהים

נועם גיבוען ייסת זאל ער נויערוו געטייט : (לס) כל
 פקדי הליס אלע דיא געצייקלע פון דיא לויס אשך
 פקר וואס מלך היה אהרן האבקען זיי געצייקלט זי
 פי"י דורך נאמש מויל לפשחתיס צו זייערע משפחות
 כל זכר אימיליכער נקר מן פון אזעלכע וואס זיינען
 אלס אחודש אונ ווייטער זענען דיא געצייקלע
 שנים וישרסיס אלף צווייא אונ צוואנציג מויענד עיין
 רש"י . רש"י פרענגט דער חשכון קומט דאך אויס
 אז דיא לויס זיינען גיווען צווייא אונ צוואנציג
 מויענד מיט רביי הונדערט ווארום די בני גרשון
 זיינען גיווען זיבען מויענד מיט פינף הונדערט
 אונ דיא בני קהת זיינען גיבען אכט מויענד מיט

זיינע ריגלען יסמדיי אונ זיינע זיילען ווארני אונ
 זיינע שוועלן זכר גלי אונ זיינע פלים זכר גיבדו
 אונ אלע זיינע בעדינגט : (לו) ויסדיי אונ די זיילין
 וואס ארום רעם חצר וואנטיס אונ זייערע שוועלן
 ויסדוסיס אונ זייערע פלעקער אדער זייערע קעגיל
 ויסדייסיס אונ זייערע שטריק : (לז) ויסדיי אונ דיא
 וואס ורהען לפני הסישקן פאר רעם משכן קרמח פון
 פארניט לפני אוהל מויר פאר רעם אוהל מועד פרהה
 אין מורה נים זאל זיין משה מיט אהרן שופריס זיי
 זאלען היקען משמרת סקכ"ס דאס היסונג פון רעם
 הייליקייט לסשמרת בני יסלאל צום היסונג פון דיא
 קינקער יסלאל יסר קכב אונ אפרעמער וואס

אונקלוס

עשרין וחרין אלפין :
 ו ואמר יי למשה מני
 כל בוכריא דכריא לבני
 ישראל מבר ירחא
 ולעילא וקביל ית מנין
 שמדתהון : מא ותקריב
 ית ליואי קדמי אנא יי
 חלף כל בוכרא בבני
 ישראל וית בעירא
 דליואי חלף כל בוכרא
 בבכערא דבני ישראל :
 מב ומנא משה כמא די
 פקיד יי יתיה ית כל
 בוכרא בבני ישראל :
 מג והוו כל בוכריא
 דכריא במנין שמון
 מבר ירחא ולעילא
 למניניהון עשרין וחרין
 אלפין ומאתן ושבעין
 וחלחא : מד ומליל יי עם
 ת"א סקד כל בכר . בכורוס ד :

ועשרים אלף: ם ששי ם ויאמר יהוה
 אל־משה פקד כל־בכר וְזכר לבני
 ישראל מבין־חדש ומעלה ושא
 את מספר שמותם: מא ויקחת את־
 הקנים לי אני יהוה תחת כל־בכר
 בבני ישראל ואת בהמת הלויים
 תחת כל־בכור בבהמת בני
 ישראל: מב ויפקד משה כאשר
 צוה יהוה אתו את־כל־בכור בבני
 ישראל: מג ויהי כל־בכור וְזכר
 במספר שמות מבין־חדש ומעלה
 לפקדיהם שנים ועשרים אָרְף
 שלשה ושבעים ומאתים: מד פינדבר

בעל המורים

מסה במקום א' נכד ואלהן וכיו במקום אחד נכד : (מ) ושל .
 ג' ושל לת מספר שמותם . ושל ענין יעם ופועלו . ולוין דלה
 שפתי חכמים

לא היה בין המניין , וכן יש ליישב לישאל דב"ל כל פקודי הלויים
 אשר פקד מסה ואלהן בקוד עליו שלל ה' אלהן מן המנין דמשמע
 לישאל שלל היה מן המנין : ד ס' שלל יערכו ליסוף סקלים

פירוש לתורה אלהים

נעקם הונדערט און דיא בני מקרי וייען גיווען
 נעקם טויזענט מיט צווייא הונדערט סך הכל
 טרעפט אן צוויי און צוואנציג טויזענד מיט רביי
 הונדערט און פאר וואס רעקענט גיט דער פסוק
 נאך רביי הונדערט און לאוען זייא אויס ליווען
 מיט ויער גוף דיא צווייא הונדערט מיט רביי און
 ויפעציג בכורים וואס איז געבליבן פון די ישראל
 אזוי וויא ווייטער וועט שטיין . דר הירוש און דיא
 רבייא הונדערט לויים וייען גיווען בכורים איז
 גענוג פון ויערע ווענין אז קען האט זייא אליין
 גיט באדארפן אויס ליווען אזוי וויא אלע בכורים
 און גיט קען זאל נאך מיט זיי אויס ליווען אנדערע
 בכורים פון דיא ישראל : (מ) ויאמר האט קאט גע
 זאגט צו משה פקוד צייל אלע בכורים וואס וייען
 זכרים צווא דיא יודען מן הודש ומעלה פון אזעלכע
 נואם וייען אלט פון אחרש אן און ווייטער ושא

אותן שלל מאות לויים בכוריים היו ודויים שיקודו ד עלמס
 מן הפדיון : (מ) פקוד כל בכור וזכר וגו' מכן חודש

און פאר געם דיא צאל פון ויערע נעמען :
 (מא) וקחת את הלויים לי און דו זאלסט נעמען די לויים
 צו מיר און יי איה בין גאט פלומר איה גאט בין גוזר
 אז דוא זאלסט נעמען ריא דיא בכורים פון די יודען
 ויא בהמת און ריא בהמות פון ריא לויים זאלסטו
 נעמען אויף רעם ארט פון דיא בכורים פון ריא
 בהמות פון ריא יודען פלומר די שעפסין פון ריא
 לויים זאלען זיין אנטקענען דיא בכורים פון ריא
 אייזעלען פון ריא ישראל (עיינ רש"י) : (מב) ופקוד
 האט משה געציילט דיא בכורים פון ישראל אזוי
 וויא גאט האט איהם געדיקען : (מג) יהי און עם
 איז גיווען אלע בכורים זכרים וקרים במספר און צאל פון
 ויערע נעמען מן הודש ומעלה פון אזעלכע וואס
 וייען אלט גיווען אחרש און ווייטער לסיבדים
 צו ויערע געציילטע פלומר דיא בכורים וואס

יְהוָה אֱלֹהֵי מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{מה} קַח אֶת־
הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאֶת־בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת בְּהֵמַתָּם
וְהוֹדִי לִי הַלְוִיִּם אֲנִי יְהוָה: ^{מו} וְאֵת
פְּדוּיֵי הַשְּׁלֹשָׁה וְהַשְּׁבַעִים וְהַמֵּאוֹתָיִם
הָעֹדְפִים עַל־הַלְוִיִּם מִבְּכוֹר בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: ^{מו} וְלִקְחַת חֲמִשָּׁת חֲמִשָּׁת

משה למימר: מה קריב
ית ליוצי חלף כל בוכרא
בבני ישראל וית בעירא
דליוצי חלף בעירדון
ויהון משמשין קדמי
ליוצי אגא יי: ^{מו} וית
פורקן מאתן ושבעין
ותלתא דיתירין על ליוצי
מבוכריא דבני ישראל:
^{מו} ותסב חמש חמש
ת"א קח את כלבים. וכלבים
ואת כבמה כלבים
כבמה. ש: ותי ל כלבים. טס:
ולקחת חמשה. סגד: י:
רישי:

שפרה חכמים

לפרין נגלותם: ה' י"ט דקס"ג לרש"י לא אסכמה טכוס קאי
פוך שייך עיון דלא פקז קריעת כבוד דכא כהנים עלמס
תיבס בהדות כבוד. וי"ל עוד דסוכתו מדכתיב כהן כל
כבוד אדם תפוד וכל פיה תאור תפוד בשם וכלן שפוד כבוד
אדם וכובר כהנה תפוד ימימי נמי דוקא פסלי תפודים. הלא"ס
חופה וכלא כש"י בעלמו כפ"ק דכוכות דף ד' ג'י' הא דפריך
רבה לרש"י אל ליתא דרבת ק"י מבמה לפסוד לויס מבכור
כמה שוכב דהא כהמה שכולס דירכו והפסוד כהמת ישראל
הטכוס ור"ע וי"ל דהא פרכא דפריך רבה לגבי איהי אלה לפי
בשרתו אלל אמי פלוג עליה כהא ופ"ל דלא פדח כהמת הלויס
אלל בכורי כהמה שוכב על ישראל כו'. (ע' גמ"ג) : ו הלא"ס
תיבא ליד הכא כהאי הוואת שהלמוד נכר על לויס ואמר
לחמת פלך רחל ואת כהמה לויס חמת כהמה נמי איה חמת
כממות כבוד דל"י ס"ד דהוי ואת כהמת כלבים ככהמת רבות מיירי
לכבוד קלל או כהמה כהמת או כהמתן ש"ע חד
פוסר מונע. ומכין הוא פ"ב הכי כהאי אחרונה אפני שכול רחוק מן
לומר דהוי ואת סודי כהמה והשבעים וכו' פי' כהא העודפים על
ש ומסס חתק חמשה שקלים ג"כ לכך פירש דהוי ואת פדויה כהמה
כ"י ע"כ פירש דהוי ואת פדויה כהמה פלויס לפדות כו' כי עזין לא

ומעלה. מוצא מכלל פסק נפלים: (מה) ואת בהמה
הלוים וגו'. לא פדו כהמת כלבים את בכורי כהמה עקורה
על ישראל אלא את פטרי חמוריס ושה ה' חמד על כן לוי
פטור כמה פטרי חמוריס של ישראל חדע שחרי מנה
העודפים כלסם ולא מנה ו העודפים ככהמה: (מו) ואת
פדויה השלשה וגו'. ואת הכוכרות האריכים להפדות
כהם אלו השלשה ושבעים וחמתי העודפים כהם ויתרי' על
הלוים מהס חתקו וחמשה שקלים לנגלות. כך היתה מכירתו
על

ליקוטם על התורה

וביה ויהו לי הלויס אג' ה'. הקב"ה ואגס די לויס וועלנין
צוא מיר. וייל ווען די יודן האבין געדיגט צום
עגל האבין דיא לויס גיט געדיגט צום עגל נאר גיט האבין
געבליבט אג' ה'. איך בין דער נאם וואס פאשן דיא
וועלס. דריבער וועלן דיא לויס אייביג גיהערן צוא מיר.
אפילו ווען פשוט וועט אפגעסן אונ אלע יודן וועלן פאחן
השוכה און נאם וועט פאחל ניין דיא זינד פון עגל און ער
וועט צוריק געבען ניין פלטרס ניין זאלן וועט פאח אים. פון
דעם וועט וועלן די לויס אויך געדיגטן צו נאם. וועלן ניין
צוא ואפן דיא בטרורס מיט דיא לויס:

פירוש התורה אלהים
וייגען געצויילט געווארען איז גיווען זייער צאל
שנים וישרים אגף צוויי אונ צוואנציג טויזענט שלשה
ושבעים אונ דרייזא אונ זיבעציג ופאפס אונ צוויי
הונדערט: (מה) ויער יי האט נאם גירעט צו משה
אזוי צוא ואגען: (מה) קח געם דיא לויס תחת אויף
דעם ארץ פון דיא ישראל ויה בהמת אונ די בהמות
פון דיא לויס ראם מיינט מען זייערע שאף ואלקמו
געמען תחת בהמם אפגעגען דיא בהמות פון די
ישראל ראם מיינט מען אפגעגען דיא בבורים פון
דיא איינלען פון דיא ישראל אזוי וויא פריער איז
אג' ווארנס און דיא נאם אונ בין ראם גוור מען זאל אזוי פאן און איך בין באגלייבט צוא צאלען
שכר צוא דיא וואס זייען פקיים מייגע מצות: (כ"י) וית פדויה אונ דיא צוויי הונדערט טויט דרייזא
אונ זיבעציג בבורים וואס מען דארף וייא אויס לייגען השופים וואס דיא בבורים פון דיא ישראל
זייען מער פון דיא לויס ווארנס דיא לויס זייען געווען צוויי אונ צוואנציג טויזענט האם מען מיט
זייא אויס געלויבט צוויי אונ צוואנציג טויזענט בבורים פון דיא ישראל איז נאך געבליבען צוויי
הונדערט טויט רביי אונ זיבעציג בבורים וואס מען האט זייא באדארפט אויס לייגען אונ פשוטע לויס
איז שוין גיט גיווען מען זאל מיט זייא אויס לייגען עם איז נאר גיווען דריי הונדערט לויס וואס זייא
זייען גיווען בבורים האט מען מיט זייא גיט געקאנט אויס לייגען אזוי ווי פריער איז געשטאנען:
(מ) ולקחת ואלקמו געמען פירף שקלים צו איינלען בבור. ואלקמו געמען

אונקרוס

מלעין לגולגתא במלעי
 קודשא תמב עשרין מעין
 מלעא : סח ותתן כספא
 לאהרן ולבגודי פורקן
 דיתירין בהון : סח ונסיב
 משה ית כסף פורקנהון
 מן דיתירין על פריקי
 ליואי : נ מן בוכריא
 דבני ישראל נסיב ית
 כספא אלה וחלת מאה
 ושתין וחמש סלעין
 במלעי קודשא : נא ויהב
 משה ית כסף פריקיא
 לאהרן ולבגודי על
 מימרא דיי כמא די
 פקיד יי ית משה :
 ד * ומליל יי עם משה

שְׂקָרִים לְגִדְגָת בִּשְׂקָר הַקֹּדֶשׁ
 תִּקַּח עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשְּׂקָל : מ^ח וַיִּנְתְּתָהּ
 הַכֹּסֶף לְאַהֲרֹן וּלְבָגְדָיו פְּדוּיֵי הָעֵדוּפִים
 בָּהֶם : ס^ח וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת כֶּסֶף
 הַפְּדוּיִם מֵאֵת הָעֵדוּפִים עַל פְּדוּיֵי
 הַדְּוָיִם : נ מֵאֵת בְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לָקַח אֶת-כֶּסֶף חֲמֵשֶׁה וְשָׁשִׁים
 וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְאַלְפֵי בִשְׂקָל הַקֹּדֶשׁ :
 נ^א וַיִּהְיֶן מֹשֶׁה אֶת-כֶּסֶף הַפְּדוּיִם
 לְאַהֲרֹן וּלְבָגְדָיו עַד-פִּי יְהוָה כַּאֲשֶׁר
 צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה : פ * ד וַיִּדְבֹּר

בעל המורים

רשב"ם

(גא) הפדוים, סוחר מ"ם כמ"ם של ריקס, הכנס, עיניו למטה, וסו של עיניו ימם שימן מיניו למטה ולא ימם שלשום, שלש מאות שהלויים עורפים על שנים ועשרים אלף, בכורים היו, ואין בכור מפקיע בכור, כך פירש

רש"י

שפתי חכמים

פדוין אלף סס זכירין לפדוה ואסכ תקח חמשה שקלים לגלגת : ח פ"י מחיבות אגרות וכן כספר יומקו פתגמתיין כפתקא וששים ושלוש מאות ואלף, כך פסוק החשבון חמשת שקלים לגלגת למחתיים בכורות אלף שקל לשבעים בכורות שלש מאות וחמשים שקל לשלש בכורות חמשה עשר שקל, (במדבר רבה, סנהדרין ז) אמר ר' לודא חמשה בכור שאומר לו חן חמשת שקלים ואמר לי חמי מפדווי הלויים מה עשה הביא שנים ועשרים אלף פתקין ח וכתב עליהם ז לוי

דעת זקנים מבעלי התוספות

לוי לסיכך לא הביא מלאכים אלף כנגד שבע לוי : (מז) ונקמה חמשה שקלים, וכן לזכות, ול"ט חמשי מה הלויים אינם פדוים בכורותיהם כהנולדים מכלן ולכסא כמו שבכורות ישראל פדוים

פירוש לתורה אלהים

פינף שקלים בשקל הקודש מיט אשקל פון הקדש
 ואלקטמו געמען דיא פינף שקלים עשרים גרה דער
 שקל יאר ייין צוואנציג האלףלינג דאס היינט אזו
 אממבע : (כח) ונתת את הכסף לאהרן ולבגדיו אונ דאס
 געלט וואס די איבעריגע בכורים האבין ויה דער
 מיט אויס גיליונט ואלקטמו געבין צו אהרן אונ
 זיינע יין : (סס) והקח משה האם משה גינומען את
 כסף הפדוים דאס אויס ליוונג געלט מאת פון דיא
 וואס זענען איבעריג גווען על אויף דעם אויס
 ליוונג פון די לויים, אונ האם גיגעבין צו אהרן
 אונ צו זיינע יין אזוי ווי ווייטער וועט שטיין :
 (ט) מאת פון אלע בכורים פון די יודין וואס זענען
 געבליבען לקח האם ער גענומען דאס געלט דאס
 האם אן גיטראפין חמשה וששים ושלוש מאות אלף
 בשקל הקודש מיוענד דריי הונדערט מיט פינף אונ
 זעכציג שקלים : (נא) ויהן משה האם משה גיגעבין
 דאס געלט פון דעם איסקליוונג צו אהרן אונ צו
 זיינע קינדער על פי דהך נאמס מויל כאשר צוה יי
 אזוי ווי נאם האם גיטראפין צו משה, רש"י שרייבט
 משה האם ויה גיטראבט ווי אזוי זאל איך טאהן
 צו וועלכין בכור איך וועל קומען אונ וועל צו אים
 ואגין ניב פינף שקלים וועט, ער גענפערין איך בין
 פון די בכורים וואס די לויים האבין מיך אויס
 גיליונט מיט זייער גוף, האם ויה משה אזוי איין
 געה גיגעבין, ער הא גינומען צוויי אונ צוואנציג
 מיוונגט קוויטלעך אונ האם אויף איסקלען

יהוה אר משה ואל אהרן לאמר :
 נשא את ראש בני קהת מתוך
 בני לוי למשפחתם לבית אבתם :
 מן שלשים שנה ומעלה ועד בן
 חמשים שנה כל בא לצבא לעשות
 מלאכה באהר מועד : זאת
 עבדת בני קהת באהר מועד קדש
 הקדשים : וכל אהרן ובניו בנסע
 המחנה והורדו את פרכת המסך
 וכסו כה את ארן העדת : ונתנו

ועם אהרן למישר :
 כ קבילו ית חושבן בני
 קהת מנו בני לוי
 לזרעית הוון לבית
 אבהתהוון : מפר תלתין
 שנין ולעילא ועד פר
 חמשין שנין כל דאמי
 לחילא למעבד עבדתא
 במשכן זמנא : די דין
 פולחן בני קהת במשכן
 זמנא קודש קודשא :
 ה ויעול אהרן ובנדהו
 במיטל משריתא
 ויפרקון ית פרוכתא
 דפרסא ויכסון כה ית
 ארונא דסודותא :

ח"א מן שלשים שנה ומעלה . חולין כד :

רשב"ם

רבוהונו : (ה) אהרן ובניו בנסוע המחנה . שני דגלים . ראשונים שנוסעים תחלה קודם שיסע המשכן והלוים שפתי חכמים

והמחנה ושבועים ושלש פתקין כתב עליהם ה' שקלים כללן
 ומתנח כקלפי אמר להם כולו ועלו פתקיהם לפי הגורל :
 (ב) נשא את ראש וגו' . מנה מהם את הראוים לעבודת
 משאם והם מן שלשים ועד בן חמשים שנה והשמות מל'
 לא נתמלא כהו . מכלל אמרו בן שלשים לכל והיותר על בן
 שסבולן הארון והשלמן והמטורה והמזבחות והפרוכת וכלי שרת : (ה) וכל אהרן ובניו וגו' . יכנסו כל כלי וכלי
 ללרחקו המפורש לו בפרשה זו ולא יסרכו הלויים בני קהת אלא לשאת . בנסוע המחנה . כשהטען מסתלקו היו

המחנה ושבועים ושלש פתקין כתב עליהם ה' שקלים כללן
 ומתנח כקלפי אמר להם כולו ועלו פתקיהם לפי הגורל :
 (ב) נשא את ראש וגו' . מנה מהם את הראוים לעבודת
 משאם והם מן שלשים ועד בן חמשים שנה והשמות מל'
 לא נתמלא כהו . מכלל אמרו בן שלשים לכל והיותר על בן
 שסבולן הארון והשלמן והמטורה והמזבחות והפרוכת וכלי שרת : (ה) וכל אהרן ובניו וגו' . יכנסו כל כלי וכלי
 ללרחקו המפורש לו בפרשה זו ולא יסרכו הלויים בני קהת אלא לשאת . בנסוע המחנה . כשהטען מסתלקו היו

דעת וקנים מבעלי התוספות

לפדות כל הכבוד שגילו מעלן ולכבוד : (ה) יכסו בה את ארון הסודות . וכתיב ושמו כדיו ס' : חקני כדיו אכל אין לפסח ל' שיאם מעט וזה כתיב לא יסרכו עמנו לעיל :

פירוש לתורה אלהים

קנויטל געשריבען בן לוי אונ האם גינוטען צוויי
 הונדערט מיט דריי אונ ויבעציג קנויטלעך אונ
 האם געשריבען אויף יעדער קנויטל באוונדער
 חמשה שקלים אונ האם אלע קנויטלעך אויס
 געמישט אונ גיליינגט אין אפלי אונ האם גיהייסן
 איינליבען בכור געמען איין קנויטל דער וואס
 האם גינוטען אקנויטל וואס דרויף איז גישריבן
 בן לוי דער איז פטור גיווען פון פינף שקלים צו
 געבין אונ דער וואס האם ארויס גינוטען אקנויטל
 וואס דרויף איז גישריבן חמשה שקלים דער האם
 געמוזט געבין פינף שקלים : (ה) וידבר יי אל
 משה אונ אהרן האם גירעם צו משה אונ צו אהרן
 אזוי צו זאגן : (כ) נשא אנטפאנג את ראש ריא צאל
 פון ריא קונדער פון קהת פתח פון צווישין ריא
 קונדער פון לוי למשפחתם צו ויערע משפחות לביח

אונקלוס

ו יתנון עלוהי חופאה
 דמשך סגונא ופרסון
 לבוש נמיר תכלא
 מלעלאו וישון אריחיהי
 ועל פתורא דלחם
 אפיא יפרסון לבוש
 תכלא ויתנון עלוהי ית
 מניסא וית בויכא וית
 מכילתא וית קסוח
 גיסוכא ולחם תדירא
 עלוהי יתי : ויפרסון
 עליהון לבוש צבע
 זהורי וכסון יתיה
 בחופאה דמשך סגונא
 וישון ית אריחיהי :
 * ויסכון לבוש תכלא
 וכסון ית מנרתא
 דאנהורי וית בויכיהא
 וית ציבתהא וית
 מחתתאה וית כל מני
 משחא די ישמשון קה

עליו כסוי עור תחש ופרשו בגד
 כליל תכרת מקמעה ושמו בדיו :
 ועל ו שלחן הפנים ופרשו בגד
 תכרת ונתנו עליו את הקערת
 ואת הכפת ואת המנקית ואת
 קשות הנסך ורחם התמיד עליו
 יהיה : ופרשו עליהם בגד תולעת
 שני וכסו אתו במכסה עור תחש
 ושמו את בדיו : ולקחו אבן
 תכלת וכסו את מנרת המאור
 ואת נרתיה ואת מלקחיה ואת
 מחתתיה ואת כל כלי שמנה אשר

ת"א ואת קסוח סכך. מספר טל : ולחם הממיד עליו יסיה. מנחות טז :

בעל הטורים

עניו למצול : (1) וזכו גדיו בחרון וכוונתו הסוכ כתיב בדיו ושלחן וכמוכה הסוכ כתיב לתיב וכתיב את גדיו לברות הכתיב :

רש"י

יזעין טיסמו : (1) קערות וכפות קשות ומנקיות. כבר פירשתי במלכת המסכן : הנסך. הכסוי לשון מסך. אשר יוסך בהם : (2) מלקחיה. כמין לכת שמוסף בה את הפתילה לכל גד טלחה. מחתתיה. כמין כף קטנה וטלחה פשוטין ולא סגלגלים ואין לה מחילה לפניו אלא מלדיה ומתה בה את דמן הגרות ככמסין : גרתיה. גולג"ס

פירוש לתורת אלהים

לינין די לוחות : (1) ונתנו עליו אבן דער באך זאלין ווי געבין אויף אים כסוי עור תחש ארעק פון פעל פון תחשים ופרשו און ויזא זאלין דרויף פאר שפרייטין בגד אקלייד וואס אין גאר בלאע וואל סלפעלה פון אויבין וקטן גדיו און מען זאל צו רעכט מאכין די שטאנען מען זאל קענען מיט ווי פראגן דעם ארון מיט אלע דיא זאכין וואס אויף אים ווינען פאר שפרייט : (2) ונגל שלחן הפנים און אויף דעם שלחן וואס דרויף ליגט דער לחם הפנים ופרשו זאל אהרן מיט ווינע זיהן פאר שפרייטין בגד תכלת אטורך פון בלאע וואל וקטן עליו און ויזא זאלין געבין אויף אים את הקערות דיא שילען ואת הכפת און דיא קעפיל ואת המנקיות און דאס ריין גיפעס ואת קשות הנסך און די האלבע רערין וואס ווי ווינען אויפער דעם ברויט פארעקט ולחם התמיד און דער לחם התמיד עליו ויהי זאל אויף דעם טיש ויזין און פאר וואס רופט מען

אים לחם התמיד ווייל ער גייט קיין קאל גיט אראפ פון טיש דאס ברויט געמאכט מען אראפ און אנהערע לייגט מען ארויף : (3) ופרשו עלהם און מען זאל אויף ויזא פאר שפרייטין בלוךר אויף דיא אלע זאכין וואס מען האט גילייגט אויף דעם טיש זאל מען פאר שפרייטין בגד תכלת שני אטורך פון רויטע פארדים רכסי אורי און מען זאל עם בארעקן דחכה מיט ארעק פון פעל פון תחשים ופרשו זאלין און מען זאל אריין טאן און דעם שלחן ווינע שטאנען : (4) ולקחו און אהרן מיט ווינע זיהן זאלין געמען בגד תכלת אקלייד פון בלאע וואל און זאלין דער מיט צו דעקן דיא סנטרה וואס ברענט אין איהר תמיד ליכט ואת נרתיה און ארעק רערין ואת מלקחיה און ארעק צוויינגלאך ואת מחתתיה און ארעק פאנען ואת כל כלי שמנה און אלע פליים וואס מען האלט ווינען זאלין וואס מען דארף

יִשְׂרָתוּ לָהֶם : וְנָתַנוּ אֹתָהּ
 וְאֵת כָּל־כְּלִי־אֵל־מִכְסֵה עוֹר תַּחֲשׁ
 וְנָתַנוּ עַל־הַמּוֹט׃ וְעַל מִזְבַּח הַזֹּהֵב
 יִפְרְשׁוּ בְּגַד תְּכֵלֶת וְכֶסֶף אֹתוֹ
 בַּמִּכְסֵה עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׂמוּ אֶת־בְּדִיו׃
 י וְלִקְחוּ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַשָּׁרֵת אֲשֶׁר
 יִשְׂרָתוּ־בָם בַּקֹּדֶשׁ וְנָתַנוּ אֵל־בְּגַד
 תְּכֵלֶת וְכֶסֶף אוֹתָם בַּמִּכְסֵה עוֹר
 תַּחֲשׁ וְנָתַנוּ עַל־הַמּוֹט׃ י וְדִשְׁנוּ אֶת־
 הַמִּזְבֵּחַ וּפְרָשׁוּ עָלָיו בְּגַד אַרְגָּמָן׃
 י וְנָתַנוּ עָלָיו אֶת־כָּל־כְּלָיו אֲשֶׁר
 יִשְׂרָתוּ עָלָיו בָּהֶם אֶת־הַמִּתְתָּת אֶת־

בהון : ויתנון יתה וית
 כל מנהא לחופאה
 דמשך סגונא ויתנון על
 אריחא : ועל מדבחה
 דדבא ופרשו לבוש
 תכלא ויכסו ויתיה
 בחופאה דמשך סגונא
 וישוון ית אריחתי :
 י ויסבון ית כל מני
 שמושא די ישמשון בהון
 בקודשא ויתנון ללבוש
 תכלא ויכסו ויתהון
 בחופאה דמשך סגונא
 ויתנון על אריחא :
 י ויספון ית קימא
 דמדבחה ויפרסון עלוהי
 לבוש ארגון : י ויתנון
 עלוהי ית כל מנוהי די
 ישמשון עלוהי בהון ית
 מהתרתא וית צינוריהא

ת"א את כל כלי השרת אשר ישמום בהם יומא נה סהדרין עו סטעות :
 רשב"ם

המוטות בסבועות שבצדי הכלים כדכתיב בה' הששכן.
 אבל אצל לשון ונתנו ראו לומר על המוט ואצל לשון
 משא אמר במוט כדכתיב וישארהו במוט ונשא בה את
 השלחן. כדכתיב בכסף וישאו. אין לכם משא אלא
 שפתי חכמים

(ו) ונתנו על המוט. טועה היה בזה ר' יוסף קרא,
 מדלא כתיב כדכתיב במוט בשנים, היה רוצה לומר
 שכל המוט היה הרת הכלים כדכתיב על. השיבוני
 כי דמוטות היו מצד הכלים כדרך כל משא שנותנים
 רש"י

יחידה כי היה נראה בסבועות דגל יהיה הכניח לפרק המשכן
 וכנסו סהרון : כ"ס' לא הסתירה הדוגמת כמו נה אלהים וגי
 נכין ס' מה שכתוב מזה על הכלי כי מלת נה שרת נה הכלי :
 ל ס' שק גדול ששמים בו סהריות מדכתיב אל מכסה משא
 דבר שיש לו פוך : מדק' ללא הל"ל מלא אשר ישכחו כס בקדש
 ל'ל' ומתקין כ"ל תרוב בקדש לומר שלא היו מסתרים פל הסוכה
 נאות כלים כ"ל נמשכן כי א"ל כלים למזבח הפנימי שלא היו
 מקטירין עליו מלא הקורח הסמים. (ג"ל) לא שיהיה סריטי
 ש' שרתו כס בקדושה דל"כ ה"ל נקודת כתי"ח צב"ח אכל עבשיו
 סה"ל בקודש סה"ל ששעת קדש סה"ל והוא הסוכה סה"ל ידוע
 צוטר : ל לא שישמו בו כדשן : ס דוקא בשעת הסוכה נראה
 הנחלח כליו אבל בשעת היתין לא היתה נלחית מפני של כל
 המערכה סה"ל טויה פירו ויבטעם הסוכה כל האל וינחית
 הנחלח : ע' שבטו פקק הכולל חסלון פה"ש' ספכת סיר של

בלע"ז שותפים בהן כ השמן והפתילות : (י) אל מכסה
 עור החש. (כלים לב) ל כמין מרזוף : (יב) את כל
 כלי השרה אשר ישרתו בהם בקדש. כמון המשכן
 שהוא קדש בו וכן כלי הקשרת שמשתתף בהם במזבח
 הפנימי : (יג) ורשנו את המזבח. מונח הנחשת :
 ורשנו. יעלו את ג הדשן מעליו : ופרשו עליו בגד
 ארגמן. (יומא כה) ולא שירדה מן השמים רכולה היתה
 הנכד כלרי ס בשעת המסעות ואיכה שורפתו סה"ל כופין
 עליה ע' ספכת (עירונין קד) של נחשת : (יד) מחתת.
 שבהן הותים נחלים לתרומת הדשן שעשויה כמין מחבת
 שאין לה מלא שלם מחיטות ומלפניה שואבת את הנחלים :

פירוש לתורה אלהים

וואם מען האם מיט זיי פארדינט אין הייליגקייט אין
 משכן ויהי אל בגד הבלת וכו' : ויב' ורשנו את המזבח אונ
 ויבא ואלין אראם נעמען דאם אש פון דעם קובח
 ופרשו עליו בגד ארגמן אונ מען ואל דרוף פאר
 שפרישין אקלדי פון פורפיר וואל : (יד) ויהי אונ
 מען ואל אויף אידם נעבין ארע ארע פליים אשר
 ישרתו עליו בהם וואם מען פארדינט מיט דרא פליים
 אויף דעם קובח ית הפחיתות די פאנען און המולות

האבין צו דער מנורה אשר ישרה וואם מען פארדינט
 ריא מנורה מיט ריא פליים : (ו) ויהי איהם אונ מען
 ואל נעבין ריא מנורה ויהי כל פליה אונ אלע ארע
 פליים אל מכסה עור תחש אין אראם פועל פון
 תחשים ויהי על המוט אונ מען ואל יבא נעבין אויף
 אששואנא : (יא) וכל מנחח התיב אונ אויף דעם קובח
 פון אקלד ישרה ואל מען פארשפרישין בגד המלחוני :
 (יב) ויקחו אונ זיי ואלין נעמען אלע פליים אשר ישרתו

הַמִּזְבֵּחַ וְאֵת הַיַּעֲיִים וְאֵת־
הַמִּזְבֵּחַת כָּל כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ וּפְרָשׁוֹ
עָלָיו כְּסוּי עֹזר תַּחֲשׁ וּשְׁמוֹ בְּדָיו :
וְכִלָּה אֶהְרֹן וּבָנָיו לְכַסֵּת אֶת־
הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בְּנִסְעַ
הַמַּחֲנֶה וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹאוּ בְנֵי־קָהֳת
לְשֵׂאת וְלֹא־יִגְעוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וּמִתְנו
אֱלֹהֵי מִשְׁאֵל בְּנֵי־קָהֳת בְּאַהֲל מוֹעֵד :
וּפְקֻדַת אֲלֶעָזָר בֶּן־אֶהְרֹן הַכֹּהֵן
שֶׁשֶׁן הַמָּאֹר וּקְטֹרֶת הַסַּמִּים וּמִנְחַת
הַתָּמִיד וְשֶׁשֶׁן הַמִּשְׁחָה פְּקֻדַת כָּל־
הַמִּשְׁכָּן וְכֹל־אֲשֶׁר־בּוֹ בְּקֹדֶשׁ

וְיָת מְנֻרָפִיתָא וְיָת
מִזְבְּחָא כָּל מְנֵי
מִדְבָחָא וּפְרָשׁוֹן עֲלוֹהֵי
חֻפְפָּא דְמִשְׁחָא סְגוּנָא
וְיִשׁוּן אֶרִיחֻהֵי :
וְיִשְׁיִצֵי אֶהְרֹן וּבְנֵיהֵי
לְכַסָּא יֵת קֹדֶשׁא וְיֵת
כָּל מְנֵי קֹדֶשׁא בְּמִסְל
מְשֻׁרִיתָא וּבְחֵר בֶּן יַעֲלֹן
בְּנֵי קָהֳת לְמִסְל וְלֹא
יִקְרִבֻן לְקֹדֶשׁא וְלֹא
יִמֻתֻן אֲלֵין מִסְל בְּנֵי
קָהֳת בְּמִשְׁכָּן זְמָנָא :
וְדִמְסִיר לְאַלְעָזָר בֶּר
אֶהְרֹן כְּהֵנָּה מִשְׁחָא
דְּאֶהְרֹתָא וּקְטֹרֶת
בּוֹסְמִיא וּמִנְחַתָּא
תְּדִירָא וּמִשְׁחָא דְרִכּוּתָא
מִסְרַת כָּל מִשְׁכָּנָא וְכֹל
דִּי בֵיהּ בְּקֹדֶשׁא

בעל המזבח

רשב"ם

בכתף. כלומר בדבר זה נושאים זה : (טו) ואחריו כן שפתי חכמים

מולגות. לזויות של נחשת שבה מכן כלכרים של המזבח להפך כדי שיתעכלו יפה ומחר : יעים. הם המנרפות ובלע"ז ויוד"ל והן של נחשת ובהן מוכדין את הדשן מעל המזבח : (טז) לכסת את הקדש. הארון והמזבח : ואת כל כלי הקדש. המטרה וכלי שרת : ומתנו. שאם יגעו חייבין פ מיתה בירי שמים : (טז) ופקדת אלעזר. שהוא ממונה עליהם לשאת אותם שמן וקטורת ושמן המטחה ומנחת התמיד עליו מוסל לזוות ולזרו צ ולהקריב כעת חנייתו : פקודת כל המשכן. יעוד ה'

נחשה, סירוח ממנרנין סמכמכות : פ לה שסס לא יגעו יעמו כדמשמע ששטו של קהל חלה עלת יעמו וינו דוקס סס מלה ולא יעו רק שסוה דקס סס עלת יגעו לכד סכח מדיוקס ולא יגעו סס סס יגעו ופליה קלי יעמו : צ וס'ס והכי כמבי לשלח סוסס. וי"ל דקך סירובו לשלח סוסס שמן וקטרת ושמן סמשה סל : מנחה סמיר עניו מוסל כו' אפ"ג שלשלת חזלוס קלי סק על סמעה פ"ע ס"ל לומר כן לטי סמעהה זה קמה ועקריבין סס סקריבן סמפרישין סותן עסריבן לכסח וליסס קריביה מנחה חלה בזמן סמפרישין סותו לקריבן הווא כשעס סמתיס סלו סיו מקריבין ולא כשח סמסיס, וס'ס סלין לומר סמילי סמפרישו סוסס סו סקקדס כגלי דכ"כ סוסס ססמלת סיוול סס למס

פירוש לתורת אלהים

די גאפֿלען וְאֵת הַיַּעֲיִים אֹנֶן דִּי קַערוֹוִישׁען וְאֵת הַמִּזְבֵּחַת אֹנֶן דִּי שְׁטְרִינגֿ פֿעקֿין כָּל כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֲלַע פְּלִים פֿון דָּעם מִזְבֵּחַ וּפְרָשׁוֹ עָלָיו : (טו) וְכִלָּה אֶהְרֹן אֹנֶן דִּי זײַגע קײנער וְאֶהְרֹן פֿאר לענדֿין לְכַסֵּת צו באַדעקֿין אֵת הַקֹּדֶשׁ דִּי הײליגע וְאֶהְרֹן דָּאם מײנט קען דָּעם אַרױן מײט דָּעם מִזְבֵּחַ אֹנֶן אֲלַע הײליגע פְּלִים דָּאם מײנט קען דִּי מְנֻרָה אֹנֶן דִּי פְּלִי שֵׁרַת בְּנִסְעַ הַמַּחֲנֶה אֹנֶן דִּיא סחָה וועט וועליון צײהען וְאַחֲרֵי כֵן אֹנֶן דִּי גָאָר יבֵּאוּ וְאֶהְרֹן קֹדֶשׁ דִּי בְּנֵי קָהֳת צו מְשֻׁרִיתָא דִּי וְאֶהְרֹן לֹא יִגְעוּ אֹנֶן נִי וְאֶהְרֹן גִּיס אֶרִירִין דִּי הײליגע וְאַכֵּן אײדער קען דָּעם וְיָא צו וואַרעם אֹנֶן וְיָא וְעֲלִין יֵא אֶן רִירִין וְשֵׁת וועליון וְיָא שְׁטאַרְבֿין אֲלֵה

די ואכין וואס פריער איז גישטאנען ששא איז די משא פון די בני קהת באהל יסוד אין אהל בער : (טו) ופיריה אונ דאס באפעל פון אלעזר בן אהרן הפון איז ער זאל קראגין שפן הסאוד דאס אייל וואס קען דארף האפין צום לייכטין פון דער מנורה וקטורת הסמס אונ דאס דעקפפונג פון דעם גיוויך וימנח התמיד אונ ער זאל אכמונג געבין ווען קען וועט רועען זאל קען סקריב ויין דעם מנחת התמיד וספן הששת אונ ער זאל קראגין דעם שפן הששתה פקדת אונ דאס צו באפעליון איבער די בני קהת ער זאל אימליבין הייסן גיין צו ויין ארבעט אונ צו ויין משא וואס צו איהם גיער פון דעם משפך

וּבְבַלְיוֹן פּ מַפְטִיר יִידְבַר יְהוָה אֶל־
 מֹשֶׁה וְאֶל־אֶהֱרֹן לֵאמֹר יִי אֱלֹ־
 תִּכְרִיתוּ אֶת־שֵׁבֶט מִשִּׁפְּחַת
 הַקְּהֵלִי מִתּוֹךְ הַלְוִיִּם יִי וְזֹאת עֲשׂוּ
 לָהֶם וְחִיו וְלֹא יָמָתוּ בְּגִשְׁתֶּם אֶת־
 קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים אֶהֱרֹן וּבָנָיו יָבֹאוּ
 וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ
 וְאֶל־מִשְׁאֵוֹ כִּי וְלֹא־יָבֹאוּ לִרְאוֹת
 כְּבֹלַע אֶת־הַקְּדָשׁ וּמָתוּ פ פ פ

ובמנהו: יי ובליון יי
 עם משה ועם אהרן
 למימר: יי לא תשיצון
 ית שבטא זרעית קדת
 מנו ליואי: יי ודא
 עיבירו דהון ויחון ולא
 ימותון במקרבדון
 לקודש קודשיא אהרן
 ובגוהי יעלון וימנו
 יתהון גבר גבר על
 פולחניה ולמבוליה:
 כ ולא יעלון למחוי פד
 מכסין ית מגי קודשא
 ולא ימותון: פ פ פ

ק"ט. חלקיה סימן. ומפטירין בח"פ בהשבע והיה מספר כסימן ב':

רשב"ם

בעל הטורים

(יט) ומיו ולא ימותו. ומיו לח בניהם וטבו בחרי
 פטר כענין פמולה. מלמד שפולחן הוצות בעל לעמוד לכל
 וזהו ומיו לח בניהם וטבו. ומיו ולא ימותו:

(כ) כבלעאת הקדש כשמותרין את ההיכל ארון ה' נגלה
 ואם יראו יסורו, כמו שמצינו באנשי בית שמש, כי
 ראו בארון ה' כבלע. כמו בלע ה'. ודרך אורחותיו
 בלעו. בלע כל ארסנותיה, ומאשריו מבלועים, וכן
 היו מתרחקים בני קהת כדכתיב ובה אהרן ובניו בנסוע
 אהרן ובניו לכסות וגו' ואחרי כן יבאו בני קהת ו

כתיב למעלה שמשעה שהיו מתחילין לפרק את המשכן היו
 הסתנה והורירו את פרכת המסך וכל הפרשה עד וכלה

שפתי חכמים

רש"י

יכרשו מותם מקודש וחכיבה מזה בשעתם ולא כן ח"ל טמר
 שנשא חוסם כמת הכסיפס. ל"פ שעלו מוטל לזות כי, ובהם
 נדחה קושיית רשב"ן מדכרי רש"י ז"ל: ק ט' לא שישלם הוא
 בעלמו כמו שפן המלוח והשאר כי כבד כתיב למעלה וחסרי כן
 יבואו בני קהת לטחט וסופק טמר על משא בני קהת משני שלם
 טעם טמר שם משא בני נרשון ומכרי נמי היה על סי הלעזר
 פדכתיב פקודם כל המשכן וזה חילו דמשא בני נרשון ומכרי על
 סי חיתמר היה. ל"פ על בני קהת הים מנוטה אלעזר: ר הדיענו
 נוס שגלת חכמינו הוא ענין הסעיל: ש וכן ח"ל כד מכסין ית
 מני קודשא:

ממונה על משא בני קהת איש איש ק על עבודתו ועל
 משאו והוא המשכן וכל אשר בו כל הסדורים למעלה
 כפרשה זו אבל משא בני נרשון ומררי שאינן מקודש הקדשים
 ע"פ חיתמר היה כמו שכתוב בפרשת נשא: (יח) אל
 הכריהו. אל חנמו להם ר שיומחו: (כ) ולא יבואו
 לראות כבלע את הקדש. לתוך נרתק שלו. כמו
 שפירשתי למעלה בפרשה זו ופרשו עליו בגד פלוני וכסו
 אותו במכסה פלונית וכלות שלו ש הוא כסוי:

חמלת פרשת במדבר
 פירוש לתורת אלהים

קִמְעַן אֶהֱרֹן מִיֵּם וַיִּנְעַן וַיְהִי וְשָׂמוּ אִתָּם אוֹנ וַיִּיא
 וְאֶלִּין מֵאֶהֱרֹן אִישׁ אִישׁ אִיִּשְׁלִיבְעֵן מִעֲנִישְׁוִין פֹּון דִּיא
 בְּגֵי קִדְתָּ לַל עֲבֹדָה אוֹיִף וַיִּין אֶרְבַּעַם וְאֶל מִשְׁאֵוֹ אוֹנ
 צו וַיִּין מִשְׁאֵוֹ וְאִם צו אִם אִי אָפ גִּיעֲעִים גִּיוֹאֲרִין:
 (כ) ולא יבאו אונ די בְּגֵי קִדְתָּ: אֶלִּין גִּים קִמְעַן לִיאֹה
 זַעֲהֵן כְּבֹלַע או מִעַן דַּעְקַם צו דִּיא הִיִּירְבִּיעַ וְאֶבִּין
 וְאֶרֶם או זִי וְעֵלִין יא זַעֲהֵן וְעֵלִין זִי שְׁאֶרְבִּין
 נֶאֱר אֶהֱרֹן מִיֵּם וַיִּנְעַן וַיְהִי וְשָׂמוּ אִתָּם אוֹנ וַיִּיא
 אֶלֶע וְאֶבִּין אוֹי וְאִם פִּרְיעַר צו דַּעְקַן
 דַּעַר נֶאֱר וְאֶלִּין דַּרְשֵׁם קִמְעַן דִּי בְּגֵי קִדְתָּ מִרְאֲגִין
 דִּיא אֶלֶע וְאֶבִּין:

וכל אשר בו אונ אלע ואבין וואם איז אין משבן בקדש
 אונ דיא זאבין וואם זענען הייליג זיבלי אונ אין
 זיינע פליים אויף דעם האט אלץ אלעור גיהאמ צו
 באפעלין: (יט) וידבר יי אל משה אונ קאם האט גירעם
 צו משה אונ צו אהרן: (יח) אל הכריהו את שבם משפחת
 הקריהו איהר זאלט גים גורם זיין אז עם זאל פאר
 שנימיין ווערין די משפחה פון קהת פון די לויים:
 (יט) וזאת עשו אונ דאם זאלט איהר זיי קאהן ומיו זיי
 זאלין לעבין ולא יסורו אונ זאלין גים שפארבין
 בגשם או זיי וועלין גיעהנען צו מראגין די הייריע
 זאבין וואם פריער איז גישטאנען אהרן זאלין פריער

א והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל-חי :
 ב ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו ושמו להם ראש אחד ועלו מן הארץ כי גדול יום יזרעאל :
 ג אמרו לאחיכם עמי ולאחותיכם רחמה :
 ד ריבו באמכם ריבו כיהיא לא אשתי ואנכי לא אישה ותסר זנוניה מפניה ונאפוניה מבין שדיה :
 ה פן אפשימנה ערמה והצנתיה כיום הנולדה ושמתיה כמדבר ושתה כארץ ציה והמתיה בצמא :

(ה) פן אפשימנה ערמה ויהי עם האם אפואל גבראפון אייער האם גבראם אקנד ויאם אזו גונון ויולד ווי גים אזו געקעפן אויף יום טוב האם דער פאטער אים געכאטט נעט קליידער יום טוב נאך מיטאן אז דאס קינד גענאנגט שפילן מיט קינדער , האם ער געטמוצט זינע קליידער , ווי דער פאטער האט דאס געזעהן אזו ער שטארקט גיין גיווארן זיך דעם קינד און האט געהייסן זיך קינד ער זאל אויסטאהן דאס ניע קליידער און זאל אנטאהן דאס וואס געדינגט קליידער ווי דער קינד קט אנגעטאהן דאס וואס געדינגט קליידער אזו ער גיווארן זייער פרייליך ער האט געטראכט ביי זיך אזיט טעג

פירוש עברי מייטש

גאט ברוך הוא האט גיזאגט צו הושע מיינע קינדער ישראל הושע געזאגט צו גאט נעם דיר פאר וויא איין אנדערע אוקה , האט דאס גאט פאר דראסן ווארום ער וואלט גיזארפט זאגן ווי זענען דאך דיא קינדער פון אכרדס יצחק ויעקב זיי דרך אויף זיי מרחם , דרום האט איהם גאט גיזאגט נעם דיר אנויב אזונה , האט ער אזוי גימאהן אונ האט גיהאט מיט איהר קינדער אונ דער נאך האט גאט ברוך הוא גיזאגט פאר וואס האקטו דיר גיט אפ גילעדיגט פון דיין רבי משה דען ווי איך האב מיט איהם אן גיהויבן צו ביידין האט ער זיך אפ גישיידט פון זיין ווייב בדארפסטו זיך אויך אפ שיידין פון דיין ווייב אונ זאלסט איהר געבין אנט , האט הושע גיזאגט איך האב אבער קינדער פון איהר , האט גאט צו איהם גיזאגט נוען דוא וואס דיין ווייב איז אזונה אונ ביינע קינדער זענען אפשי גאר גיט פון זיך קענסטו זיא גיט גמון אזו שוין אכל שפן דיא ישראל זענען די קינדער פון מיינע ליב האבער אכרדס יצחק ויעקב , האט הושע פאר שטאנען אז ער האט גיווידיגט האט ער געקעמפן גאט פאר דיא ישראל ער זאל כבטל זיין דיא גירות וואס ער האט אויף זיין גוור געווען און האט אן געהויבען צוא קענטשין דיא יודין און האט געזאגט :

(א) והיה אונ עם וועט זיין מספר די צאל פון די ישראל אזוי פיל וואס זיי זאלין גיט קאנען גיציילט ווערין וועגין פילקייט אזוי ווי דאס זאמר פון דעם ים איז וואס עס קאן גיט גיקאמפין ווערין אונ גיט גיציילט ווערין וועגין פילקייט יהיה אונ עם וועט זיין אין ארץ אשר אשר וואס עס איז גיזאגט גיווארן צו זיי איר ווייט גיט מיין פאלק אשר וועט צו זיי גיזאגט ווערין זיי זיינען די קינדער פון דעם לעבעדיגען גאט : (ב) ונקבצו אונ זיי וועלן זיך איין זאמלען די קינדער פון יהודה אונ ישראל רשמי אונ זיי וועלן אויף זיך טאן איין עלצמין דאס איז דוד הכהן אונ זיי וועלן אויף גיין פון די לענדער וואס זיי זיינען דארטין גינעט אין גלות פי גדול ווארום עם וועט זיין גרויס יום דער טאג וואס די יהודים וועלן איין גיזאמילט ווערין פון די ערקער וואס זיי זיינען צו זייט אונ צו שפרייט גיווארין זאגט גאט ברוך הוא : (ג) אשר זאגט אייערע ברידער זיין זיינען מיין פאלק אונ צו אייער שוועסטער זאלט

איר זאגן רחמם זיא איז דר בארימט פון גאט , זאגט ווייטער גאט ב"ה : (ה) ריט קריגט מיט אייער מוסקער דאס איז דאס דור וואס איזונד דאס איז איין מוסקער צום דור וואס וועט זיין ריט קריגט אונ זאגט צו פנסת ישראל אז זיא איז גיט מיין ווייב אונ איך זיך גיט איר מאן יסר אונ לאו זי אפ טאן איר זנות פון איר פנים ונאמסיה אונ איר זנות זאל זיא אפ טאן מבו שדיה פון אירע בריסט פלוקר זיין זאלין שוין גיט דיען קיין גלולים ווארום אז זיין וועלן גיט אזוי טאן : (ה) פן סאמקער אפשימנה וועל איך זיא די פנסת ישראל אפ ציהען אונ וועל זיא שטעלין נאקעט כיום הנולדה אזוי וויא דעם טאג וואס זיין זיינען גיבארין גיווארין פלוקר אזוי וויא אין גלות מצרים האט זיך גיינער אויף דיר גיט דער בארימט אפילו אין דעם טאג אז דו גיזיט גיבארין גיווארין זיך דיין לייב גיווארין פשוטאפין אויף דעם פערל אונ אז דו וועסט קיין השוכה טאן סאמקער וועל איך דיר ביינט אויך אזוי טאן ושכיה אונ איך

וַאֲתֵּי-בְנֵיהָ לֹא אָרְחָם כִּי־בָנֵי זְנוּנִים הֵמָּה :
כִּי זִנְתָה אִמְם הוֹבִישָׁה הוֹרְתֶם כִּי אָמְרָה אֲלֵכָה
אֲחֵרֵי מֵאֲהָבֵי נַתַּנִּי לַחֲמוֹ וּמְיוֹמֵי צָמְרֵי וּפִשְׁתִּי שְׂמָנֵי
וַיִּשְׁקֹוּי : לִכֵּן הִנְנִי־שֹׂךְ אֶת־דְּרָכֶךָ בַּסִּירִים וְגַדְרֹתֶי
אֶת־גְּדֹרָה וּנְתִיבֹתֶיהָ לֹא תִמְצָא : וַדִּבֶּה אֶת־
מֵאֲהַבֶיהָ וְלֹא־תִשְׁנֶה אֹתָם וּבִקְשֶׁתָם וְלֹא תִמְצָא
וְאָמְרָה אֲלֵכָה וְאַשׁוּבָה אֶל־אִישֵׁי הָרֵאשׁוֹן כִּי טוֹב לִי
אִז מַעַתָּה : וְהָיָה לֹא יָדַעָה כִּי אֲנִכִּי נַתַּתִּי לָהּ הִדְגָן
וְהַתִּירוֹשׁוֹ וְהַיֵּצֶהֶר וּכְסֵף הַדְּרִיבִּיתִי לָהּ וְזָהָב עָשׂוֹ לִפְעֵי :
לִכֵּן אָשׁוּב וְלִקְחָתִי דָגְנִי בַעֲתוֹ וּתְתִירוֹשִׁי בַמּוֹעֵדוֹ
וְהַצְלֹתִי צָמְרֵי וּפִשְׁתִּי לַכֶּסֶף אֶת־עֲרוֹתֶיהָ : י וְעַתָּה
אָנֹכִי אֶת־נִבְלָתָהּ לְעֵינַי מֵאֲהַבֶיהָ וְאִישׁ לֹא־צִוְּלָנָה
מִיָּדִי : י וְהַשְׁבַּתִּי כֹל־מִשׁוֹשֶׁה חֲגֵה הַדְּרִשָּׁה וּשְׁבַתָּה
וְכֹל מוֹעֵדָהּ : י וְהַשְׁמַתִּי גַפְנָהּ וּתְאֵתְנָהּ אֲשֶׁר אָמְרָה
אֶתְנָהּ הֵמָּה לִי אֲשֶׁר נִתְּנֹלִי מֵאֲהָבֵי וְשַׁמְתִּים לִיעַר

אין שני גינות היו אף תול, אז
 ער באך חתמה נבאבבין צא דא דא
 קענדער שפילען און האב דא
 וואסערדיגע קליידער אויך בעשטובט.
 וויא דער פאשער האב דאס געזעהן
 איז ער אויך ביי גינות און
 האט געוויסן דעס קענדער דא
 אויספארן דא וואסערדיגע קליידער
 און זאל אנטהאן אלס צוריסענע
 קליידער, איצט איז דאס קענדער
 שפארק פרייליך גינארין דא האט
 געטראכט איצט מעג איך שווייגן
 ווא איך וויל אז איך וועל די אלסע
 צוריסענע קליידער בעשטובען וועט
 שוין מיין פאשער אויך מיר גוט ביי
 זיין, ווארום וואס קען שוין זיין
 עקנדער ווי די קליידער זענען, דער
 קענדער איז גלייך גלאסע צו די קענדער
 ויך שפילען מיט וויא און האט דא
 צוריסענע קליידער אויך בעשטובט
 וויא דער פאשער האט דאס געזעהן
 האט ער געהייסן מען זאל דעם קענדער
 אויספארן דא אלסע צוריסענע
 קליידער און מען זאל אים לאזן גיין
 נאקסע און באווייסן, דאס זעלבנע

פרוש ע"פ

גי'א נאלין איהר העלפין ולא פסיח איהם און זיא
 וועט גי'א נים גרייבן און זיא וועט גי'א וזכין און
 זיא וועט פון גי'א קיין הילף גיפגען וואס וועט
 זיא זאגן זאלה ואשקה אויך וועל גיין צוריק צו מיין
 ערשטן קאן דאס מיינט מען הקב"ה כי טוב לי
 ווארום דענקסאאל אז אויך האב גאט גריינט איז
 מיר בעסער גינען פון איצונד: (י) הי'א און זיא
 האט זיך גוט וויסענדיג גימאכט כי אנכי אז אויך
 האב איהר געבען דאס קארן און דאס וויין און
 דאס אוילבערעם וכסף הרביית לי און אויך האב צו
 איהר גימערט וילבער און גאלד גיש לגבל און זי
 האבין דאס גימאכט צו דער עבודת פוקבים וואס
 הייבט בעל זאגט גאט ברוך הוא: (יא) לכו דרום
 אשכח וועל אויך ווירדער קערן און וועל צו נעמען
 מיין קארן און זיין צייט אז עס ווערט פארניין
 ותיירש און זיין וועל אויך צו נעמען פון זיין
 צייט אז עס וועט פארניין ווערן וצילי און אויך
 וועל אפ שיידין מיין וואל און מיין פלאקס וואס
 עס איז גינען צו צו דעקן איר שאנד: (יב) וישקה און
 איצונד זאלה וועל אויך אנטפלעקען איר שאנד פאר
 דא אויבן פון איהרע ליב האבער ויש און איין
 מענטש וועט זיא גוט קאנען מציל זיין פון מיין
 האנט: (יג) והשבתי און אויך וועל פאר שפענדן אלע
 אירע פרייד און פייער קאן איר ראש חודש און
 איר שקב און אלע אירע טובים טובים: (יד) והשטיח
 און אויך וועל פאר וויסענען איר ווייניגשטען און
 אירע פייען בוימער אשך אקבה וואס די יודין פלעגן
 גאט וועל זיא מאן פכדך אזוי וויא אויך האב גזר
 גינען אז די ישראל נאלין אויס שפארבין אין דער
 סדכר וישקה און וועל זיא מאהן אזוי וויא אויבסט
 לאנד והשקה און אויך וועל זיא מושבין אין דארשט:
 (ט) ואת בניה און אירע קינדער פון פגשת ישראל
 וועל אויך גוט דער פארעמען כי בני זננים חסד ווארום
 זיי זיינען קינדער פון זנות: (א) כי נזפה חסד ווארום
 זיער מוטער די פגשת ישראל האט מונה גינען
 דאס הייסט זיי אבין געזינדיגט הובישה זיא האט
 פאר שטעמט זיראם זיערע לענדער פלומר דיא
 רבנים האבין זיך גישעקט פאר דיא עמי הארצים
 ווארום דיא רבנים האבין גישפראפט דיא עמי
 הארצים זיי נאלין נים גנבן און נים פארבארנין
 געלט אויך פראצענט און דיא רבנים האבין דאס
 אליין גיקאן און ווארום האבין זיא באמת אזוי
 גיזינדיגט זאגט דער פסוק אטעם כי אהיה ווארום
 די פגשת ישראל האט גינאנט זאלה אויך וועל גיין
 אהר פאהבי נאך דיא האט האבין זיך ליב צו דיא
 געטצין דינער נזפה זיי גיבין מיר מיין ברויט און
 מיין וואסער מיין וואל און מיין פלאקס מיין אויל
 און מיין שפיין: (ט) לכו דריבער זאגט הקב"ה הנני
 שך אויך וועל פאר צאמען דיין וועג מיט דערנער
 ונדחתי און אויך וועל פאר צאמען איהר צאם און
 אירע וועגן זיא זאל זיא גיט געפיגען פדי זיא
 נאלין דארמין גיט קאנען גיין אין שלעכטן וועג:
 (ט) ודחה און זיא וועט נאך זאגן דיא מענטשן
 נואם האבין זיא ליב דאס פאלק מצרם און אשור

ואכלתם חית השדה: ^ט ופקדתי עליה את-ימי
 הפעלים אשר תקמיר להם ותעד נזמה וחליתה
 ותלך אחרי מאהביה ואתי שכחה נאסיהוה:
^י וכן הנה אנכי מפתיה והלכתיה המדבר ודברתי
 על-לבה: ^{יא} ונתתי לה את-פרמיה משם ואת-עמק
 עכור לפתח תקוה וענתה שמה בימי נעוריה ובוזם
 עלותה מארץ-מצרים: ^{יב} ויהיה ביום-ההוא נאסיהוה
 תקראי אישי ולא-תקראי לי עוד בעלי: ^{יג} והסירתי
 את-שמות הפעלים מפיה ולא-יזכרו עוד בשמם:
^{יד} וכרתי להם ברית ביום ההוא עם-חית השדה ועם-
 עוף השמים ורמש האדמה וקשת וחרב ומלחמה
 אשבורמן הארץ והשפכתיים לבטח: ^{טו} וארשתיה לי
 לעולם וארשתיה לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים:
^{טז} וארשתיה לי באמונה וידעת את-יהוה:

אין ניווען ביי הקב"ה מיס די יודין
 דקב"ה האם אריין גענוגען די יודין
 אין ארץ ישראל און האם זיי גיגען
 אלע ברסות צו זייער גליק. וואס
 זייא זענען ניווען דיא גליקליכסטע
 אויף דער וועלט. וויא זייא האבן
 בעשמוצ'ס זייער גליק און די האם
 אנגעהויבן אויף זיי קומען מלחמה
 פון פעלקער. און זייער גליק האם
 אנגעהויבן ביסלאכטוויי אראפ צו
 גיין. האבן זיי אנגעהויבן זיך צו
 דערנויפערן פון הקב"ה. זיי האבן
 געמיינט וואס אונגליקליכער זייא
 זענען פענין זייא זיך אונזען ציען
 פון הקב"ה און הקב"ה וועט נאך
 גיט ביי זיין ווייל ער האט ביי זייא
 אונזען גענומען די סוכות וואס ער
 האט זייא גיגעבן האבן זייא דאך
 שוין גיט וואס מ'דא צווא האבן
 האם הקב"ה געזאגט צו די יודין
 זיי האבן נאך וואס מ'דא צו האבן
 איד קען זייא נאך ערנער סאהן.
 סאמער וועל זיך זייא אפציהען
 נאקעס און וועל זייא זשעלן זיין
 וויא זיי זענען געבארענען גיווארן:

פירוש ע"ט

צרות און דער נאך האב איך זיא אויס גילוינט
 וועט היינט אידך אזוי זיין: (יח) ויהי אונן ע"ט וועט
 זיין ביום ההוא אין דעם זעלביגען סאה נאם סוא
 איך נאם זאנין תקראי וועט איהר פנסת ישראל סוך
 רופין אישי ראם איז לשון ליבשאפט ולא תקראי און
 איהר וועט מיך גיט רופין מיט דעם לשון בעלי
 דאם איז לשון עבודה ורה: (יט) והסירתי און איך
 וועל אפ סאהן את שמות הפעלים די נעמען פון דיא
 געשצין ספיה פון איהר מויל ולא יזכרו עוד בשמם און
 מען וועט שוין סעהר גיט גידייגען דעם נאמען
 פון עבודה ורה: (כ) וכתתי להם און איך וועל מאכין
 פרידען די יודין מיט די חיות פון דעם פעלד און
 מיט דיא פייגיל וואס פליען אונטער דעם הימיל
 און מיט די וואס וירדענען אויף דער ערד וישת
 ויחב און איין בויגן און אשווערד און בעלי
 מלחמות וועל איך צו ברעכין פון דער ערד און
 איך וועל זייא מאכין רהען ויער: (כא) וארשתיה
 לי לעולם און איך נאם וועל זיך פנסת ישראל
 מקבש זיין צו מיר פאר אפאלק אויף אייביג און
 איך וועל זיך שוין מעהר גיט פאר שרייבין אין
 גלות וישלח לי און איך וועל זיך צו מיר מקבש
 זיין מיט צדקה און מיט משפט און מיט גיגאר
 און מיט דער בארעכקייט פלומו און איהר וועט
 סאהן צדקה און משפט וועל איך מיט איך סאהן
 חסד מיט רחמים: (כב) וארשתיה לי און איך וועל
 זיך מקבש זיין נאמנה פון וועגן דער אמונה וואס
 דוא האסט גיגלויבט אין מיר און אין דיא נביאים
 וידעת את: און דוא וועקט וויסן אז איך בין נאם:

זאנין אהיה דאם איז בייא מיר אמנה וואס מיינע
 ליב האבער האבן מיר גיגעבן איך וועל דיא
 ערשער מאכין צו וואלד און די חיות פון דעם וואלד
 וועלן די פירות אויף עסין: (יט) ופקדתי און איך וועל
 באפעלן עליה אויף איר איך וועל אויף די יודין
 בריינגען אפגענוות את מי הפעלים אונטקעגן דיא
 מען וואס זיא און מקמיר צו דער עבודה פוכבים
 בעל ימער און זיא האט זיך גיציירט מיט איר נא:
 באנד און מיט איר צירונג און זיא איז גינאנגען
 נאך אירע גוטע פריינד און מיט האם זיא פאר
 געסין נאם: דאם זאגט נאם: (ס) למה הנה אנכי ספיה
 איך וועל זיא איבער היידן און איך וועל זיא פירען
 אין קבל וואס עס איז גלייך און וויקט אזויא וויא
 אמרן דברי אוי וועל איך ביידן אויף איר הארץ
 פלומו זיי וועלן זיך אין קבל צום הארצין געמען
 אז עס איז איר פעסער ניווען אז זיא האט גיסאן
 סוין רצון איידער איצונד: (יט) וכתתי און איך וועל
 געבין צו איר איהרע פרנסים און מנהיגים משם פון
 דארטן פלומו פון גלות קבל ואת עסק עמיר און
 סחקה די סרופע און פיינסטערע צרות וואס זייא
 וועלן ליידן וועט זיין לפתח צו אמיר דאם הייקט
 איין אנהויב מקח פון אהאבענונג פון השוכה מאן
 תענה און זיא וועט וואוינען שמה דארטין אזוי ווי די
 מעג פון אירע יונגעט פלומו די פנסת ישראל וועט
 זיין אין קבל אזוי ווי זיא איז ניווען אין איר יונגעט
 אין גלות מצרים און אזוי וויא דער מאג וואס זיי
 זייען אויף גינאנגען פון מצרים האט זיא דאך
 פריער געשריען צו השם והכרן סחמת גרויסע

ליום השבת וה' מלך יל"ח דכרו משנה הולכה מסדר מהרות שהוא נגד היסוד צמיגת היום:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה ומומור ה' מלך נאות לבש או מומור שיר

מִשְׁנֵה אֵהָלוֹת פֶּרֶק ח עֵיקַר תּוֹי"מ

(ה) ומתקום אחד עם' ענלה: (ג) וה"ה שירד מיכה כ"ו שפ"ן מתי"ן פ"ס כשנשמו אהלים ולא נקטים משים דל"ן דר"ך לבקוע צו"ס להלל וכו' הדו"ל"ן נמי כשמתקין מ"ס סאה זיקה לבדנות אהלים כדנפ"ל פ"ה מ"ה. מפר"ס: (ג) ובתנאי ג"כ שיהיו הלו היתה עונתיה דבקות. פר"ס: (ד) פר"ס ונפ"ה שחוסר כשנטיס ז"ל נתקרו

יש מביאין את הטומאה וחוצצין. מביאין את המומאה ולא חוצצין. חוצצין ולא מביאין. אלו מביאין וחוצצין

השירה והתיבה והמגדל בוורת הקש בוורת הקנים ובור ספינה אלכסנדרית שיש להם שולים והן מחוייבין ארבעים סאה בלח שהם כורים ביבש יוריעה וסקורטיא וקטבליא וסרין ומפ"ן ומחצלת שהן עשויים אהלים ועוד בהמה ממה והשוורה ומכונות חיה ועוף והעוף ששכן והעושה מקום לכנה

גבן מבחון מליין כלים שמתחין: שירה. מינה גדולה (ה) של ע"ן כמין ארון: תיבה. קמנה כעין שולמנות: מגדל. של ע"ן עשוי לאזור: בוורת הקש. קופות גדולות עשויות מק"ט או מערבה או מכפות תמרית: בוורת הקנים. כעין סלים עשויין מקנים: ובור ספינה

אלכסנדרית. המסיעות הגדולות והמפליגים בהם בים הגדול עושים מבחון כלי גדול של ע"ן כמין בור שמשייניו בו המים הממוקים הראויים לשתיה: והם מחוייבים מ' סאה בלח. לכוין שהן גדולים במדה זו שוב אינן מקבלים טומאה וחוצצין לפני הטומאה: ומקורטיא. עור שלובשים העבדנים בשעת מלחמתן: קטבליא. עור שמעינין למטה ושוכנים עליו וקורין לו בערבי נט"מ: שהן עשויין אהלים. נטויים כעין אהל וכו' דיריעה וסקורטיא וקטבליא וסרין ומפ"ן ומחצלת כלים ייבשו ומקבלים טומאה מ"מ כשהם נטוים כאהלים (ב) חוצצין בפני הטומאה, להלל ח"ג דמקל טומאה חוצץ בפני הטומאה: ועוד בהמות. כשהם עשויין אהלים ועוד בהמה ממה והשוורה ומכונות חיה ועוף. קיני מיה ועוף (ג) לטון מכון לשבתך: והעוף ששכן. שהיה קשור על הכותל או על האילן: והעושה מקום לבינה בשבילים. שמכפה לשבליים (ד) מקום דומה לבית: האירום

אמטמאה, ווערין די פלים מיט דעם מענטש גיט טמא. און אויב די נאך איז צווישן די טומאה און דיא פלים אָדער דעם מענטש. פאר שמעלין ווי גיט פאר די טומאה נאר די פלים אָדער דער מענטש ווערין קריא אלו מביאין חוצצין די נאכין קענען בריינגען אמטמאה און קענען פאר שמעלין פאר די טומאה השירה אנרויסע קאמטין ויהי"ב און אקלייגע קאמטין ומגדל און אשאנק והיה"ב מער פורת הקש אנרויסע אקארב וואס איז גימאבם פון שפרוי אָדער פון ריפער פורת הקנים אקארב וואס איז גיפלאכמין פון שמעלקלאך ובור ספינה אלקסנדרית און די גרויסע פאס וווי אברונגען וואס מען האלט אין איהר וואסער אין די שוף וואס מען פאקט אין איר צו אפֿסנגרריא שיש קום שולים וואס די פאס קום אינטען אָדער וווי פחוקים אָרבעט פאך בעל און פייקטע זאכין וואסער אָדער שמעקה קען נען אריין שרעקען אין די פאס פערציג קאה שהם נטויים ביבש און מביקען זאכין ומעלה אָדער נאך אזוי אקלייבען. קען מען אריין שיפען צוויי כורים וועכציג קאהן רישיה און אפֿלאכטע וסקורטיא אָדער דער פארטופ וואס די נאָרפארס גייען ומפֿבליא אפֿעל וואס איז פאר שפּרייט אויף די קעט צו ליגען אויף איהר יפרין אַליילך ומפֿן ומפֿצלת און ראַיאַעס שבו עשויין אהלים אויב אייגע פון די זאכין איז גימאבם גיווארין אנגעעלט ועד בהמה פּסאָה ויהי"ב אסטאָע קבמות אַנעלעך וואס מען מעג

פרק ח א יש מביאין את הטומאה וחוצצין עם וענען דא זאכין וואס בריינגען טומאה, אויב די נאך דעקט אריבער איבער פלים אָדער איבער אַמענטש און איבער אמטמאה ווערט דער מענטש אָדער די פלים טמא. און אויב די טומאה ליגט אונטער די נאך און איבער די נאך ליגט פלים אָדער אַמענטש. אָדער דיא טומאה ליגט איבער די נאך און די פלים אָדער דער מענטש ליגט אונטער די נאך. פאר שמעלין דא נאך איז די פלים אָדער דער מענטש זאל גיט טמא ווערין מביאין את הטומאה ולא חוצצין און עם איז דא זאכין אויב ווי דעקן אריבער איבער פלים אָדער איבער אַמענטש און איבער אמטמאה, ווערין דיא פלים אָדער דער מענטש טמא, און אויב דיא זאכין ליגן צווישן די טומאה און די פלים אָדער דער מענטש, פאר שמעלין ווי גיט פאר דיא טומאה נאר די פלים אָדער דער מענטש ווערין קריא חוצצין ולא מביאין און עם איז דא זאכין אויב ליגען צווישן די טומאה און די פלים אָדער אַמענטש פאר שמעלין ווי פאר די טומאה אָדער מענטש דער די פלים זאלין גיט טמא ווערין, און אויב די זאכין דעקן אריבער איבער אמטמאה און איבער פלים אָדער איבער אַמענטש, ווערין די פלים מיט דעם מענטש גיט טמא לא מביאין ולא חוצצין און עם איז דא זאכין אויב ווי דעקן אריבער איבער פלים אָדער איבער אַמענטש און איבער

האירוס והקיסוס ודלעת יוגיה וירקות חמורים. כל אלו מני ירקות שעלים שלהם רחבים (ה): חוץ מן העגול של רביה. לפי סמכתו על עגול של רביה היו רגילים לישב יותר משאר אוכלים. והכי תראה בתוספתא וזו הלכה כר"י בן נורי: ב' הויזין. ע"ז או חזן ומרדי היואל מן הכותל קרוי יזן: גוריות. כמו נזומרות נגידים. א"כ אכזים או של עלים היואל מן הכותל: והשובכות. של יזים: והשקפים והסלעים. פירשה ענין סוף פ"ג: גריל מין חורים שמסע כל האור:

ז"מ מערות ומוזים: שני הסלע: והשננים. שני הסלע: מעריבת רכה. כגון שטחים מערה ומקיס ומשימים עליהם עיט מועט: מעריבת בינונית. אבל אם אינם יכולים לסבול אלא מעריבת רכה חזן מביאם את הטומאה ולא מולאים. ולככה הכתובים: אילן המיסך. לשון סוכים כצפוחים: והפרעות היוצאות מן הגדר. דרך נדר שנתחם כראשו קוליס ונקרקים (ו) ועודפים על הגדר ונולטים לחזן ופרעות לשון גדל פרע:

דמייני שיש בכל עף סומח שכן כפ"ו דמיוכ מ"ג ע"י שפ"ד דברה ככה לפני פרוטות ולפני שיש עני גריליס ודקיקים לכתוב עמך כי גדולי כל הכחות אינם שייכים א"כ זכריה ואלה כתובים: (ז"ל ככרם ב"ד). ומתו"ס: יח"ן

ז"י עסין אוב אזעלעך וואס קען קאר ווי ניש עסין. אוב די בהמות שטייען איינע בייא דיא אנדערע. אוב מאכין אנדערע ארץ די ערד ומכונות מיה וטף אוב נעקמין ושמייגין פון חיות אוב פון עופות וטף ששן אוב אעוף וואס האט גירודמ ארץ אכזים אדער ארץ אנואנט אוב האט גימאכט אנדערע אוב זיא איז צו געבונדן צו די וואנט אדער צום בוים זיא זאל נישט קענען אוועק פליהען היטיף קום לבנה בשבלים אויב אאשה האט גימאכט אנדערע פון זאנגען פאר איהר קינד די זוגן זאל נישט שטייען ארץ איהרם האירוס וירקות חמור דלעת יוגיה דאס זענען אזעלעך מינים ירקות וואס זיי האבין גרויסע פלעטער אוב מאכין ווי אנדערע וואכליס סתרים אדער קען האט גימאכט אנדערע פון עסין ווארן אזעלעך וואס קענען נישט קומא ווערן, די אלע גינצעלעך קענן פריינגען אמומאה אוב פאר שטעלן פאר אמומאה. רבי יוחנן בן נורי לא היה מודה באוכלים סתרים זאנט עסין ווארן אזעלעך וואס קענען נישט קומא ווערן קענען נישט מאכן אנדערע צו אמומאה אוב פריינגען אונ קענען נישט פאר שטעלן פאר די אמומאה חזן מן העגול של רביה נאר אזער האט גימאכט אנדערע פון גימאכטעניע פייער קען דער גינצעלעך פאר שטעלן פאר די אמומאה אוב פריינגען אמומאה: ב' הויזין אשמיין אדער אבעלעך וואס גייט ארויס פון אנוואנט והיחיות אוב אגאנעק וואס גייט ארויס פון די וואנט והשוכות אוב מייבין שלאקין השקפים די לעקער וואס זענען גיווארין אין אשמיין פון רענין והשקפים אוב די לעקער וואס זענען אין שמיין וואס

ג ואין מחזיקין מ' פאה בלח . דכוון המקבלי טומאה אין חוץ : שאין עשוין אהלים . אין נעושים כעין אהל ולא מרודים ע"פ ח' לרובה : מוסרף עליהם הריחים של אדם . היינו פרוס ליד שהן מעטעלין ומקבלים טומאה למעוטי רחיס על כחמה ללא מעטעלין ולא מקבלי טומאה : ד מסכת פרוסה . חוטי השתי כמו שהן פרוסים בכלי האורג קודם שאורג הכגד אם היו פרוסים ע"פ ח' לרובה שזין בית לעליה ועומאה תחתיה מלאת על הכלים

[ב] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [ג] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [ד] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [ה] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [ו] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [ז] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [ח] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [ט] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [י] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [יא] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [יב] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [יג] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [יד] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [טו] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [טז] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [יז] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [יח] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [יט] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [כ] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [כא] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [כב] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [כג] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [כד] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [כה] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [כו] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [כז] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [כח] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [כט] וז"ל . או לו קמין . כ"ח : [ל] וז"ל . או לו קמין . כ"ח :

[כ] ואין מחזיקים ארבע' פאה כלח שהם כוריים בביש . ויריעה וסקורטיא וקמבליא וסרין ומפץ ומחצלת שאינן עשוים אוהלים . ובהמה וחיה שבתו . ואוכלים [ג] טמאים . [ד] מוסרף עליהם הריחים של אדם : ד' אלו חוצצין ולא מביאין . מסכת פרוסה וחבילי המטה והמשפלות והסריג' שבחלונות : ה' אלו לא מביאין ולא חוצצין . חוריים והירקות המחוברים לקרקע . חוץ צין הירקות שמנו . וכיפת הברד והשלג והכפור והגלד והמלח . והדולג ממקום למקום . והקופץ ממקום למקום . והעוף [ה] הפרוח . ושולית

יהיה כזולן נקב כפותח טפה שנקב פותח טפה מניח את הטומאה : ה' וירקות שמנו . הק' דתני כיום פרקין אירוס וקוסס וירקות המזוים והלפת יונת הכנף במחוכרים דלוי בתלושים אי כשהוכשרו לקבל טומאה לא חיילי דכבר המקבל טומאה אינו חוץ כמי הטומאה וזו בשלל האוכשרו היינו אוכלים כהורים : כיפת הברד . התיכת הכרד לשון משליך קרמו כמתיס א"כ ברד העשוי ככיסה אורקויל"ע עליו : הבור . מים הנזלים ויורדים שקפלו : גלד . מי נהרות הקופאים : והמלח . כל הני חין מביאין ולא חוץ עליו לפי שהם נעושים ואין מתקיימים : דולג . ככמהמה ומה וקופץ כלדס . ויש אומרים דולג וקופץ תרוייהו כלדס (ח) אלף דולג שרגלו אחת

(ה) וע"ז בכלל דילג יש ככמה וזהו דל"כ ארבע טוף הנהיגה אמתי לא עתי כפי"ג ככמה ומים : [כ] הסוכה . וק' למי דפי"ג כפי"ג ע"ל הכסף דוקא קשור א"כ אפי"ט פורח עמי וז"ל דל"ג קשור וז"ל סוכה מניח וז"ל חוץ א"כ כ"ל למיח באתי"ג ז' וז"ל דל"כ דל"כ אפי"ט כשאריו סוכה כמו כליים וספינה דפי"ג ז"ל דמתיס סופה קשר ככט

גאר אויף דעם פֿענשקער וואס איז אין דעם דאך ויבילי הספא אָבעט וואס איז גיפלאכטן מיט שפּרויט והמשפלות קערב וואס מען פראגט אין זייא מיסט והסריגות שבחלונות און די גיפלאכטענע ששעקלאך וואס אין די פֿענשקער . די אלע ואכין פאר ששעקלין אטמוקא ואל ניט גיין פון איין זייט אויף דיא אנדערע זייט . אונ אויב דאס איז פאר שפּרייט איבער אטמוקא און איבער פלים ווערן די פלים ניט טמא : ה' אלו לא מביאין ולא חוצצין דיא ואכין פריינגען ניט אטמוקא און פאר ששעקלין ניט פאר אטמוקא חריים והקופץ המזוים לקבלי אלע פאר ויאוונגען וואס זענען כהעפס צו די ערד חוץ פן הקופץ שטן אויסר די גרינווארג ווס איז גיצילט ואין משנה אי די פריינגען אטמוקא און פאר ששעקלין פאר אטמוקא וכיפת הברד און אישטיק האניל והשני און שני והקפא און וואקער וואס קיט פון אדאך און זענען גיפראין גיווארן איינגענדיג און זענען גיווארן איין ויבילי און די איין פון אגריא זענעם טיף ומלח און זאלץ והכלל כקום הקפא אבהקה אדער אחיה האט אישפרנג גיטאן פון איין ארם צום אנדערין ארם הקופץ מקום לקבלי אדער אקענטש איז גישפרונגען פון איין ארם צום אנדערין ארם והקופץ השני אדער אפוניל וואס פליהט און שפרינגענדיג אדער פליהענדיג האבין זיי נעמאכט אזוי וויא אינזעלט איבער אמת און איבער פלים אדער איבער אקענטש ופליהת המטא

אין איהר וואקער אין די שוף וואס מען פארט אין איהר צו אלכסנדריא שאין להם שלים וואס די פאס האט ניט אונגען אדעקע זאגן מחזיקים ארבעים פאה כלח שהם כוריים כופש און מען קען ניט אריין גיסקען אין די פאס פֿערציג פאה משיקה אדער וואקער און מען קען ניט אריין שייקען טרונקענע זאבין וקענען אדער נאר אזוי אנלייבין צוויי פורים וועכציג פאהו גאך ווייניגער וירקה און אפלאכטע וקפויא אלעדערנער פארטוך וואס נארבארם גייען וקפליא אפעל וואס איז פאר שפּרייט אויף די פעט צו לינקען דארופן ופון אלייבאך ופון והחצלת און ראקאזעס שאין זשעין אהלים וואס וויא קענען ניט גימאכט ווי אינזעלט . ווי זענען נאר אזוי פארשפּרייט אויף דעם פֿענשקער וואס אין דאך והספא ויהי שפּתו אבהקה אדער אחיה וואס זענען גישייקערט וואוכלים פּפאים און עסין ווארג וואס קענען טמא ווערן . די אלע זאבין או זיי זענען גימאכט ווי אינזעלט . קענען זיי פריינגען אטמוקא נאר ניט פאר ששעקלין פאר אטמוקא מיט גליקס מען האט גימערט אויף די זאבין וואס דא זענען גירעכונט הריחים של אדם אמיהל שמיין וואס מענענשאין מאהלין מיט די הענט דאס הייסט אויף אינזעלט צו פריינגען אטמוקא אפער ניט צו פאר ששעקלין פאר אטמוקא : ד' אלו חוצצין ולא מביאין די זאבין פאר ששעקלין פאר אטמוקא און קענען ניט פריינגען אטמוקא פּפא דריש די לאנגע פעדים פון זענען ניט אגניזונגן אויף אמאשין

מונחת כחך ודולג כשירה וקופץ כשתי רגליו: ומלית המנפנת. שמיטתה הרוח ועומדת באויר כמו קונה: כבש את האבן על גבי המלית. שהיתה אבן מונחת בקצה א' של עלית והניף הרוח הקלה הב' ועשה כמין אהל: מביאה את המומאה. רבי יוסי אומר הבית שבספינה אינו כגון שהבית בראש הספינה ומאחיל על הכלים שבספינה ועל המת שנים (ע) כשעה שהיא מהלכת. פירוש אחר הבית שבספינה ואינו יכול לעמוד ברוח מלית

המנפנת. וספינה שהיא שמה על פני המים. קשר את הספינה בדבר שהוא יכול להעמידה. כבש את האבן על גבי המלית. מביאה את המומאה. רבי יוסי אומר הבית שבספינה אינו מביא את המומאה: ו' שתי [ו] חביות ובהם כשני חציו ותים. מוקפות צמיד פתיל ומנוחות בתוך הבית. הן מהורות. והבית טמא. נפתחה אחת מהן. היא והבית טמאים. וחברתה מהורה. וכן שני חדרים שהן פתוחין לבית:

זע"ט שכן כשתי חביות הואיל ושתיהן כבית מנערטין לכשעור למחא הבית והחביות טהורות ולחן טומאת חלי וית שבהכרתה נכנסת לחוכה הואיל ומוקפת למיד פתיל: וכן שני חדרים. שכן פתוחים לבית ולחיותיהן נעלות וחלי וית נחדר זה וחלי וית נחדר זה הבית טמא דסוף טומאה ללחא וחדרים טהורים לחן דרך טומאה ליכנס:

אוניבט דאמ אויף גיהויבין אקלייד אין די הייך אונ עס האט זיך גימאכט ווי אנדערעלעט אין דער לופטין וספינה שיהי שמה על פני המים אונ אשיף וואס שוויקט אויף דעם וואסער קשר את הספינה בדבר שהוא יכול להעמיד ער האט אנדעברודן אן די שיף אזוי אנהא וואס דאס קען איר אויף האלמטן זיא זאל גיט קענען שוויקען גבש את היבן על גבי המלית ער האט ארויף גיליינט אשמיין אויף איין עק קלייד, דער ווינט זאל איר גיט קענען פאר יאנין. אונ דער ווינט האט אויף גיהויבין דעם אנדערין עק קלייד אונ האט אים גימאכט וויא אנדערעלעט, אויב די קלייד איז גיווען פאר שפרייט איבער אמת אונ איבער פלים מביאה את השפיפה בריינגט זיא אמומאה אויף די פלים, רבי יוסי אגמט תבת הספינה די שטוב וואס שמיים זיא די שיף הייקט גיט אשטוב, ווייל אוניבט קען זיא אויסווארפין. אונ אויב אין איר ליינט אמת אונ פלים איז מביא את השפיפה בריינגט גיט די שטוב אמומאה אויף די פלים: ו' שתי חביות צוויי פעסער יבנה לשני חציו ותיים אונ אין וויא ליינט צוויי שטיקלאך מת וואס זענען גרויס וויא צווייא האלקע איילבירטין, אין יעדע פאס ליינט אשטיקיל פון אמת גרויס ווי אהאלבער איילבירט מוקפה צמיד

נמרא נדה דף ט ע"ב רש"י

וכמוזן שני חלקים וכו'. הני השרוני נדון בכרמל חי ולא מזוג חדש ולא ישן. א"ר יצחק בר אבדימי וכולם אין בודקין אותן אלא בכוס מבריא

ובקבוצו ב' חלקים מים ואחד מן מים השרוני אויב דער פלעק וואס די אשה האט גיזעהן איז רויט אזויא וויא וויין פון דיא שטאט שרון וואס ער איז געמישט מיט וואסער אין דרימיל וויין אונ צוויי דרימיל וואסער, אפילו דיא רויטקייט איז גיט שטארק, פון דעסמטוענין איז דער פלעק טמא הני

השרוני. מזוג: נדון בכרמל חי. דהכלא נמי נדקי בכרמל חי ולית דנרסי כשרוי נדון הכרמלי: בכוס מבריא. של זכוכית פשוט. טכ"ט:

השרוני נדון בפרמלי חי ולא מזוג חדש ולא ישן מיר האבין גילערינט דער וויין פון שרון איז אזוי ווי דער וויין פון פרמל, אזוי ווי רוער וויין גיט געמישט מיט וואסער, גיער וויין גיט אלטער וויין אפי רבי יצחק בר אבדימי רבי יצחק בר אבדימי האט גיזאגט ויבנה אין בודקין אותן זאל פלים ספירה פלים אז מען וויל פרובין

פשוט מ"מ אמר אבוי של כל העולם כולו
מחויק לוג עושין אותו ממנה שני לוגין עושין
שני לוגין עושין אותו ממנה ואידי דקליש ידיע
ביה מפי :

ואידי דקליש. נראה זו אדמומית היין :
אותו ממאתים כוס מכריא פשוט אפילו מחויק
ביה מפי :

איהם פון צוויי הונדערט קווארט ואמר בוס סבריח
פשוט אונ דיא פראקטע גלעזער פון סבריח אפילו
מחויק שני ליגין אפילו דיא גלאז דארף האלטן צוויי
קווארט פון דעקסטוענין עושין אותו סמנה מאכט מען
זיא נאר פון הונדערט קווארט ואמר איידי דקליש
ידיע ביה מפי ווייל די גלאז איז שטארק אונ דיין עוקהם
מען פקער די קאלערע :

די קאלארין פון די אלע וויינען. מוז קען זיי פרויבן
אין אפראקטע גלאז פון די שקאט סבריח מאי פקטא
פאר וואס נאר אין אפראקטע גלאז פון סבריח
אפט אבוי אבוי זאגט של כל העולם בלא מחויק לוג עושין אותו
סמנה אלע גלאז פון די גאנצע וועלט. די גלאז וואס
דארף האלטן אקווארט, ווערט זיא גימאכט פון
הונדערט קווארט ואמר שני ליגין אז זיא דארף
האלטן צוויי קווארט עושין אותו סמאתים מאכט מען

זוהר תרומה רף קן ע"ב

בשברתי וזכרתי וזמנתי ובהוי כההוא אחר טורח אשתכח ולא אחדנו אבל לא נפקי מתמן כשאר חיובין דלית להו נייחא
כל ליטון דמהללי שבתות וזמני ולא חיובי ליקרא דמאריהון כלל בנין למיער לון אלח מחללי כפרהסיה כמה
דליטון לא נערי שבתו וזמני כהאי עמלא ה"ל לא נערין ליה כההוא עמלת ולית להון נייחא אמר רבי יוסי לא תימח
כחי אלח נערי שבתו וזמני תמן כבהיס בעל כרהיביו א"ר יהודה חילין ליטון נכרים דלח אשתקדו דלח נערי שבת כהאי
עמלא נערי ליה תמן בעל כרהיביו. בכל חמישי שבתא כל יומא אשתקד כרוין חילין כולל חילין מדורין דניהסם פליקי
דזיי דהייבוי דהא מלכא קדישא תימח אלוהי אגין על כלא ומיד דיין אשתלקו [והייבוי אית לון נייחא] (וכל ליטון
מהללי שבתות וזמני כפרהסיה דיין סלקון מטיהו) (ג"א ופילו כותים דלא אשתקדו למיער שבתו וזמני תמן נערין
בע"כ) אבל טורח דניהס לא אשתכח מעליהו דלא נערי שבת לעמלין וכל חיובי ניהסם שאלו עליהו מ"ס אלין דלית לון
נייחא מכל חיובין דהכא איתון מתריהון דליה חיובין לון אלין ליטון חייבין דכפרו ביה כהקב"ה ועברו על אורייחא
כלל בנין דלא נערי שבת תמן כנ"כ לית להו נייחא לעמלין :

הלכה פסוקה

יוסף לחק

מוטר

הרמב"ם הלכות שבת פרק ח.
(א) הטוחן כגורגרת חיוב. וכל השוחק תבלין וסמנין
במכתשתה הרי זה טוחן וחייב. המתחך ירק חלוש
הרי זה תולדות טוחן. וכן הנוטר עצים להונות בנסורת
שלחן. או השף לשון של מכתב חיוב משישוף כל
שהוא. אבל המתחך עצים אינו חייב עד שידקק בהם

מספר הסודים ס' נ"ו
ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את עם גדשו. לנמד כי אפי'
קרבים של בני דורס ובני מיעים קרבים נכבד את ה'
לפניך לדין נדדוק עמלי וספ כההוא כל להפסול ותיך להביא עין
עמל' לואה לפני הקב"ה לנכרו. ולדין לנעם כל גושו כשבת
הספלה דכתיב כל עמלוטו ממנכה ס' עי' כמור (יש חולקים)
כתיב שמור כגלך כאשר תן כל בית הסלוים שאל ההס' רגלך

(א) המטוחן כגורגרת חיוב או איינער האט געמאלן
הבואה אום שקבת וואס מען קען פון די
מעלה מאבין אשטימקעל מייג ררוים וויא אנער
טריקענעטע פייג. איז ער חיוב וואויב ער האט דאס
גימאהו אונגערנין וואלט ער געדארפט כרייניגען
אקרדן סחאט אין בית המקדש, אונ אויב ער האט
דאס גימאהו גערינוויליג, קומט איהם פרת.
אדער סקרילה וכל השוחק תבלין וסמנין במכתשת און
אז ער שטיימט בשמים אין אשטויסקול אום שקבת
הרי זה טוחן וחיוב דאס הייסט געמאלן איז ער חיוב
המתחך ירק חלוש הרי זה תולדות טוחן או איינער שניידט
אום שקבת גרינווארג אפ גערמישענע פון גארטין
אויף קליינע שטימקלאה און גלייך וויא ער וואלט
אז איינער זעגט האלץ אום שקבת ווייל ער וויל
הנאה האבין פון די זענעכען וואס פאלט ארויס פון
דיא זעג או השף לשון של ספכת אדער ער פיליט
אשטימקעל אייזן אום שקבת חיוב משישוף כל שהיא אז

קרבי נפשי את ה' וכל קרבי את עם גדשו. לנמד כי אפי'
קרבים של בני דורס ובני מיעים קרבים נכבד את ה'
לפניך לדין נדדוק עמלי וספ כההוא כל להפסול ותיך להביא עין
עמל' לואה לפני הקב"ה לנכרו. ולדין לנעם כל גושו כשבת
הספלה דכתיב כל עמלוטו ממנכה ס' עי' כמור (יש חולקים)
כתיב שמור כגלך כאשר תן כל בית הסלוים שאל ההס' רגלך
קרבי נפשי את ה' וכל קרבי את עם גדשו. לנמד כי אפי'
קרבים של בני דורס ובני מיעים קרבים נכבד את ה'
לפניך לדין נדדוק עמלי וספ כההוא כל להפסול ותיך להביא עין
עמל' לואה לפני הקב"ה לנכרו. ולדין לנעם כל גושו כשבת
הספלה דכתיב כל עמלוטו ממנכה ס' עי' כמור (יש חולקים)
כתיב שמור כגלך כאשר תן כל בית הסלוים שאל ההס' רגלך

כדי לבשל כנגורת מביצה: (ב) המרדק כנגורת חיוב הלש כנגורת חיוב. המגבל את העפר הרי זה תולדות לש וכמה שיעורו כדי לעשות פי כור של צורפי והב. ואין גבול באפר ולא בחול הגם ולא במורסן ולא בכיוצא בהן והנותן זרע שומשטין או זרע פשתן וכיוצא בהן במים חיוב משום לש מפני שהן מתערבין ונתחלו זה בזה:

עַר פִּילֵט נָאֵר אֲבִיקְעֵל אִיו עַר חֵיב אָבֵל הַתַּחַת עֵצִים אִינוּ חֵיב עַר שִׁדְרָקָם כִּהֵן כְּדִי לְבָשֵׁל כְּנֻגְרָתָהּ מִבִּיצָה אֲבָעֵר דָּעַר וְוָאם שְׁנִידֵם הָאֵלֶץ אֹמֵם שְׁבַת אֹיִף רִינֵע שְׁמִיקְלָאָה אִיו עַר אֲנֵדְרֵשׁ גִּיט חֵיב מִידִין מֵעַן קָעַן מִיט דִּי שְׁמִיקְלָאָה הָאֵלֶץ קָאכִין אֲשִׁמְקֵעֵל פֿון אֲאִיו וְוָאם אִיו נְרוּיִם וְוִי אֲנֵעֲמָרְקֵנְשֵׁע פֿייג : (ב) הַמַּבְרָךְ כְּנֻגְרָתָהּ חֵיב אִו עַר יִפֶּט מַעְהֵל אֹמֵם שְׁבַת וְוָאם מֵעַן קָעַן מִיט דִּיא מַעְהֵל קָנֵעִין אֲשִׁמְקֵעֵל מִיג נְרוּיִם וְוִי אֲנֵעֲמָרְקֵנְשֵׁע פֿייג. אִיו עַר חֵיב הַלֵּש כְּנֻגְרָתָהּ חֵיב אִו עַר קָנֵעֵם מִיג אֹמֵם שְׁבַת נְרוּיִם וְוִי אֲנֵעֲמָרְקֵנְשֵׁע פֿייג אִיו עַר חֵיב הַמַּגְבֵּל אֵת הָעֵפֶר אִו עַר קָנֵעֵם עֵרֵד אֹמֵם שְׁבַת הִרִי זֶה תּוֹלְדוֹת לֵש דָּאֵם הִיִּקְטֵם גִּיקְנֵעִין אִיו עַר חֵיב וּבִמָּה שִׁיעִיר וְוִיא פִּיל עֵרֵד זָאֵל עַר קָנֵעִין כְּדִי לַעֲשׂוֹת פִּי כּוֹר שֶׁל צֹרֶף וְהֵב אֹזוּי פִּיל מֵעַן זָאֵל קָנֵעֵן פֿעֲלִיגִין אִרוּם דִּי גָאֵלֵד וְוָאם דִּי גָאֵלֵר שְׁמִידֵעַן שְׁמֵעֲלִיצִין וְאִין גְּבֹל בְּאִפֶּר אִו מֵעַן קָנֵעֵם אֵשׁ הִיִּקְטֵם דָּאֵם גִּיט גֵּעֲקֵנְשֵׁעִין אִלֵּא בַּחֹל הַגַּם אֲדֵרֵע מֵעַן קָנֵעֵם נְרָאָע וְאִמֵּד הִיִּקְטֵם דָּאֵם גִּיט גֵּעֲקֵנְשֵׁעִין וְוִיא זִיִּדִיף אֲדֵרֵע מֵעַן קָנֵעֵם קְלִיגֵעֵן הִיִּקְטֵם דָּאֵם גִּיט גֵּעֲקֵנְשֵׁעִין. וְוִייל דָּאֵם קְלֵעֲבֵם זִיךְ גִּיט צו וְאִמֵּעַן וְלֵא בְּכִיּוּצָא בְּהֵן אֹנֵם אִו מֵעַן קָנֵעֵם גָּאֵךְ אֲזַעֲלֵעֵ וְאִכִּין וְוָאם קְלֵעֲבֵם זִיךְ גִּיט צו וְאִמֵּעַן. הִיִּקְטֵם דָּאֵם אֹיִךְ גִּיט גֵּעֲקֵנְשֵׁעִין. אִיו מֵעַן גִּיט חֵיב אִו מֵעַן קָנֵעֵם דָּאֵם שְׁבַת הַיִּטְחֹן זֶרַע שֹׁמֶשְׁטִין אִו זֶרַע שְׁמִיטָה וְכִיּוּצָא בְּהֵן בְּמִים חֵיב מִשֵּׁם לֵש אִו עַר נֵעֲמֵם דָּאֵם פֿאַרְוִייהוּגַג פֿון קָאן אֲדֵרֵע דָּאֵם פֿאַרְוִייהוּגַג פֿון פֿלאַקֵס אֲדֵרֵע אֲנֵדְרֵעֵ קַעֲרֵעֵר אֲזַעֲלֵעֵ אֹנֵם עַר לִיגַג וְוִיא אֲרִיין אִין וְוָאָעֵר אֹמֵם שְׁבַת אִיו עַר חֵיב וְוִייל דָּאֵם הִיִּקְטֵם גֵּעֲקֵנְשֵׁעִין מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִתְעַרְבִין וְנִתְחַלְּו זֶה בְּהֵן וְוִייל דִּיא קַעֲרֵעֵר נִעֲרִין צו מִישֵׁם אֵת קְלֵעֲבִין אִיִּגֵם צו דָּאֵם אֲנֵדְרֵעֵ דָּאֵם הִיִּקְטֵם גֵּעֲקֵנְשֵׁעִין אֹמֵם שְׁבַת :

דִּינֵע פֿיִם וְוֵעַן דוּא וְוֵעֲמֵם גִּיין אִין דִּי שְׁמוֹב פֿוֹל נָאֵם שְׁלֵא תִתָּא רַגְלִיךְ מִסֻּנְפֹת דִּינֵע פֿיִם זָאֵלִין גִּיט וְוִין פֿאַרְמִיאֹקֵם פֿון צוֹאָה וְיִתִּיב אֹנֵם עֵם שְׁמִיטִין אִין פֿסוּק הַכֵּן לְקִרְיָא אֲחִידִי יִשְׂרָאֵל יַעֲדֵעֵר יוֹד זָאֵל זִיךְ אֲנֵדְרִיטִין גֵּעִינִין נָאֵם לְשִׂאֵרִים בְּאֵל לִפְנֵי מַלְךְ בִּשְׁרִי דָּם לֵא יָבֵא בְּאֵרִם שְׂבָא בְּשִׂיחַ אִו אֲמַעֲנֵנְשֵׁע קֹמֵם פֿאַר אֲמַלְךָ וְוֵעֵם עַר גִּיט קֹמֵעַן פֿאַר אִיהֵם וְוִי אֲמַעֲנֵנְשֵׁע קֹמֵם אִין נָאֵם אֵלֵא יִתְעַסֵּף לְהוֹת לִפְנֵי בְּאִימָה וְכִרְיָאָה וְכְבוֹד נָאֵר עַר וְוֵעֵם זִיךְ אִינוּיִקְלֵעֵן אִין שְׁיִינֵע קְלִיידֵעֵר עַר זָאֵל וְוִין פֿאַר דָּעֵם מַלְךְ מִיט מוֹרָא אֹנֵם קְבוֹד אֵנִי שְׁהוֹלְכִים לִפְנֵי אִידוּן כֵּל תִּחַרְךָ יִתְבַּרֵךְ שְׁמוֹ אִו מִיר גִּינֵעֵן פֿאַר נָאֵם וְוָאם עַר אִיו דָּעַר הָעֵרֵד פֿון דִּי נִאָנְעֵע וְוֵעֲמֵם גֵּעֲלִיבֵם אִיו וְוִין נִאָמֵעַן עַל אַחַה כִּסֶּה יִכְסֶה שֵׁשׁ לִנִי לְתַעֲסֵפָה לְהוֹת לִפְנֵי בְּאִימָה וְכִרְיָאָה אִיו דָּאָךְ גֵּעוּיִם אִו מִיר דִּארְפִין אֹנֵם אִינוּיִקְלֵעֵן מִיט דָּעֵם מְלִית אֹנֵם שְׁמִיטִין פֿאַר נָאֵם מִיט מוֹרָא אִיו לָהֵם לְאוֹתָם הַמִּסְתַּיִם מִלְּהַתְעַסֵּף מִשְׁבַּת לְשַׁבַּת כְּדִי שְׁלֵא יִתְחַדֵּךְ עֲלֵיהֶם בְּנֵי אֵדָם וְוִי צו דִּי מֵעֲנֵנְשֵׁעִין וְוָאם וְוִיאֲרִיין פֿון אִיין שְׁבַת כִּי צוֹם אֲנֵדְרֵעֵן שְׁבַת אֹנֵם וְוִיקְלֵעֵן זִיךְ גִּיט אִיין מִיט וְוִיעֲרֵע מְלַחִים נָאֵר שְׁבַת וְוִייל וְוִיא וְוִיקְלֵעֵן מִעֲנֵנְשֵׁעִין זָאֵלִין גִּיט לֵאכִין פֿון וְוִיא וְאִיין חִיבֵיךָ שְׂמָא יִבְחוּ וְלֵא יִכְבֹּל לִינֵן כְּבוֹד לִבִּי שְׁתֵּנִי לֵא כְּנֻגְרָתָהּ קָנֵעֵה אֹנֵם וְוִיא מִרְאָבִיין נָאֵר גִּיט מִאִמֵּעֵר וְעֵלִין וְוִיא שְׂמֵאֲרִיין אִין מִיטְעֵן וְוִיאֵךְ אֹנֵם וְוִיעֵרִין גִּיט קָעֵנֵן עֲבִין קְבוֹד צו נָאֵם וְוָאם עַר הָאֵם אִיהֵם וְוִין מְלִית גִּינְעֵבִין שְׁחָנוֹב עֲלֵי יִתְבַּרֵךְ וְוָאם עֵם שְׁמִיטִין גֵּעֲשִׂרְבֵעֵן אֹיִף נָאֵם לְבִישָׁה כְּתֹלֵל חִירֵן וְוִין קְלִייד אִיו נְוִיִם וְוִי שְׁגִיף וְעֲלֵיהֶם וְעַל כִּיּוּצָא בְּהֵם נָאֵם יִכֹּן רָשָׁע וְצִדִיק וְלֵבֵשׁ אֹיִף דִּי מֵעֲנֵנְשֵׁעִין אֹנֵם אֹיִף גָּאֵךְ אֲזַעֲלֵעֵ מֵעֲנֵנְשֵׁעִין אֹנֵם דָּעַר פֿסוּק דָּעַר רָשָׁע וְוֵעֵם אֲנֵדְרִיטִין אֹנֵם דָּעַר צִדִיק וְוֵעֵם דָּאֵם אֲנֵר קְלִיידִין דִּי רָשָׁעִים וְעֵלִין שְׂמֵאֲרִיין אֹנֵם צִדִיקִים וְעֵלִין יִרְשָׁנֵן וְוִיעֵר פֿאַרְמֵעֵין :

אור צדיקים

(יג) **אין לענות אמן** אחר גאל ישראל כנזכר לעיל בתיקון התפלה סעיף ל"ח :

(יד) **בעניני הפיוטים** שתיקן הקלי"ר יש לאמרם הואיל שמסיימין מעין החתום והכל הולך אחר החתום וצריך לידע כי הקלי"ר הוא בוודאי ר"א בר"ש :

סימן יח דיני ברכות שמונה עשרה ובו י"ג סעיפים.

(א) **צריך לכרוע ב'** כריעות תחלה וסוף בברכת אנות בברוך כריעות הגוף ובאתה כריעות הראש, וטוב לכוון בכל כריעת ראש בשם י"ה, ובכריעת הגוף בשם ו"ה, וכן בזקיפה זקיפת הגוף יכוון בו"ה וזקיפת הראש יכוון ב"ה, ויחבק ב' ידיו זו ע"ג זו ימינו על שמאלו :

(ב) **אין להרים קולו בתפלת י"ח** בחשאי כי יש מלאכים נקראים אוני ה' ממונים לקבל חפ"חנו בלחש ואם אותה התפלה נשמעת לאוני האדם או המלאכים הנ"ל אין מקבלין התפלה ונדחית לחוץ ר"ל למלאכי חבלה הנקראים נץ' כ'לב' חמור וזהו עיניך לנכח יביטו נכ"ח ר"ת נץ' כ'לב' חמור, הם ראשי הקליפות לכן שומר נפשו ירחק מהם :

(ג) **ואפי' ברה** ויה"כ אסור להרים קולו בתפילתו בחשאי ולא כרמ"א :

(ד) **יזהר לומר תחילה י"ח** בלחש הוא נגד שם אדנ"י ב"ה ופעם שנית בקול נגד שם הוי"ה ב"ה :

(ה) **צריך לומר קונה הכל** ולא וקונה כמנהג הספרדים וכן צ"ל ברכנו בקיץ וברך עלינו בחורף ג"כ מנהג הספרדים :

(ו) **בברכת תקע בשופר** יכוון שם **ה'ב"ן** יוצא מן וקבצינו יחד מארבע כנפ"ת הארץ, גם יכוון נדחי גימט' ע"ב מסוגל לקרי ר"ל ויאמר יר"מ וכו' היוצאים מפסוק חיל בלע ויקיאנו :

(ז) **באמרך** כי לישועתך קיינו כל היום תכוון לקיים שאלה ששואלים לעתיד לבא צפית לישועה :

(ח) **צריך לומר** אב הרחמן שמע קולנו, וקודם שיאמר כי אתה שומע חפלת וכו' יאמר יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתמחול ותסלח לעונות ולחטאים ולפשעים שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך ותזוני ותפרנסני ותכלכלני מתחת ידך ולא מתחת ידי בשר ודם וקבל ברחמים וברצון את תפלתנו כי אחה שומע וכו' :

(ט) **צריך לכרוע במודים בלחש** כריעת הגוף, ובמודים דרבנן הראש :

(י) **צ"ר שים שלום בכל עת** ובכל זמן טובה וברכה וכו' :

(יא) **יש לכוון בחותם ברכה** זו כוונה אחת מועלת לזכרון שר"ת של 'המברך' את 'עמו' ישראל גימטריא אלהיים ליחדו עם הוי"ה של ברוך אתה ה' מדה"ד ומדה"ר עשו שלום יחד, ותכוון כי שם הוי"ה

אור צדיקים

זה ניקוד שור"ק דהיינו מלאפ"ם שיתקשרו הדי"ח בלבך בזכירה, והוא סגולה נפלאה עד מאוד :

(יב) יש לומר קודם אלהי נצור שיר למעלות אשא עיני וכו' ואז יהיה אהוב למעלה ונחמד למטה, ויאמר ביראה גדולה ולא יצפה לשום טובה חלילה כ"כ בעשרה מאמרות, לפי המבואר בגמרא פ"ק דברכות העיקר לומר יהיו לרצון אמרי פי וכו' מיד אחר המברך את עמו כו וכ"כ מהר"י מקראקא וכן עיקר, ואחר שאמר אלהי נצור יאמר פעם ב' ילא"פ קודם שיפסע ג' פסיעות בעושה שלום אחר שאמר פסוק למען יחלצון ידידיך וכו' :

(יג) צריך שיפסע ג' פסיעות בדוחק ולא ירחיב רגליו :

סימן יט הזרת התפלה ובו י' סעיפים.

(א) צריך שיעצים עיניו בקדושה וישא עיניו למעלה, וצ"ל נקדישך ונעריצך כמנהג הספרדים :

(ב) צריך היחיד לומר עם הש"ץ מלה במלה בלחש נקדישך ונעריצך וכו', והב' מלות נקדישך ונעריצך יאמר בקול רם :

(ג) צריך לכוון הרגלים רגל ישרה :

(ד) יש לנהוג כמנהג א"י לישא כפים בכל יום, וביום שיש בו מוסף ב' פעמים :

(ה) צריך הלוי ליטול ידיו תחלה קודם שיצוק על ידי כהן :

(ו) צריך לומר הודו אשמנו תיכף אחר עמידה ויש לומר אחר ויעבור סליחה :

(ז) כשנופל על פניו יפול על שמאלו ולא על ידים עצמם אלא נגד זרועו דהיינו שמחבק הזרוע שמאל בימין וליפול על שמאל ולא תוך כף היד מפני שהוא סכנה גדולה :

(ח) צריך לומר קודם תחנון מזמור 'אליך יה' נפשי אשא שהוא ר"ת גימטריא ב"ן ויש בו סוד גדול :

(ט) צריך לומר אבינו מלכנו קודם ואנחנו, ג"כ נוסח הספרדים :

(י) אין לומר אשמתי בלשון יחיד אפילו כשמתודה בביתו דכל ישראל ערבים זה בזה מצד נשמתם :

בשורה טובה

חק לישראל אין בעזונדערע פרשיות

מיר האָבען געדרוקט דעם באַרימטען

חק לישראל

מיט אַלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה, אַלעס איבערזעצט אויף אַ לייכטע אידישע שפראַך, מיט שיינע ליכטיגע און קלאַרען דרוק

צום באַקומען אַ יעדער פרשה אין אַ באַזונדערן באַנד, מיט ווייכע דעקלעך, שטאַרק געבונדען, צו ערמעגליכען מיט זיך צו פירען אויפן העג צו דער אַרבעט אַזוי, כדי צו קענען מקיים זיין בשבתך בביתך ובלכתך בדרך צו באַקומען פאַר אַ שטוינענד ביליגען פרייז 75 סענט אַ ספר

אויך וועט זיין צו באַקומען איה"ש

אויף גאַנץ תורה אין צען פראַכטפולע דע לוקס בענדער

פאַר אַ ביליגען פרייז ביי

EMUNAH PUBLISHING COMPANY

171 TAYLOR ST., BROOKLYN, N. Y. 11211

Tel. 388 - 8812

מכתב המלצה מהגה"צ אב"ר משארמאש שליט"א

מלפנים זאת בישראל בדורות הקודמים וכימי אבותינו ז"ע, אשר כל אור"א בין ת"ח בין איש המוני השתלחו להשלים חוקם בכל יום ויום בסי' חק לישראל חק ולא יעבור, וכן גהגו הצדיקים הקדושים מדור דור כידוע, ומקור חוצבו ממקום קדוש עליון, יסוד ותקנו איש האלקי קודש הקדשים מוֹן רבינו האריז"ל, ללמוד בכל יום ויום בסדר הזה תורה נבאים וכתובים, משנה, תלמוד, זוה"ק, כמבואר בשער המצות פי' ואתחנן (דף מ"ו) ע"י"ש. ואחריו קם הגה"ק איש האלקים מרן החיד"א זל"ה. והוסיף מילואים לסדר הג"ל, ללמוד בכל יום עיני מוסר ודינים מלוקטים מארבעה חלקי השו"ע והרמב"ם ז"ל כדי לצאת גם ידי חובת לימוד הלכה, ע"ד אמרם ז"ל כל השונה הלכות בכל יום כו', ועיין בשו"ע (סי' רל"ח) דאם לא השלים חק הקבוע לו ביום, ישלימו בלילה מיד. ועיין בפתחי תשובה (יו"ד סי' רמ"ו) בשם משנת חכמים דדעתו נוטה דאם לא השלים בלילה מחוייב להשלים אף ליומא אחרא, וצריך ללמוד דבר זה קודם שאר לימודו ע"י"ש. בעוה"ר בסיבת החורבן והגלות שאירע לעם ישראל בימינו אלה הרבה ממנהגי ישראל הטובים והישרים גדלדלו ונטשטשו, ולמיעוט מציותם כמעט שנשכחו מלב ההמון, וככה אירע גם בלימוד החק לישראל, שהי חק קבוע לכל בר ישראל מגדול ועד קטן להשלים חקו מידי יום ביומו כל ימי חייהם עד עולם, ועכשיו בעוה"ר נתמעטו לומדי' ועוסקי' וכמעט לא נמצאו, מי יתן איפוא להחזיר עטרה לירשנה שיקבעו כאור"א שיעור קבוע ללמוד בכל יום ויום כפי הסדר שיסדה רבינו האריז"ל עפ"י הסוד, וגם לקבוע שיעורין ברבים כמנהג אבותינו חק' בדור הקדום.

ע"כ באו ונחזיק טיבותא לגברא דמרא סיעא הרה"ח מוה"ר שלי' יודא גראָסס נ"י, אשר טוב עשה בעמיו והרפיס ספר חק לישראל בדפוס נאה ומשובת, באותיות מאירות עינים, גם חילק כל פרשה בכרך לבונה, למען להקל ללומדי' ההולכים בחיקם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך באלה מסעי, והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו, ולא ימוש ספר התורה הזה מפיו, ועי"ז יהי' באפשרות גם להטרוידים על המחיי' ועל הכלכלה להשלים חקם בסי' החק לישראל מידי יום ביומו. ואקו' בעזר השם שיתרבה גבולנו בתלמידים ויתרחב גבול הקדושה להגדיל תורה ולהאדירה. ומתאמרא משמי' דההק"צ משינואע זל"ה, אשר לימוד החק לישראל מסוגל לפרנסה בנקל ובהרחבה, ונרמו באמרם ז"ל (ביצה ס"ז ע"א) דהאי חק לישנא דמוזנא הוא, עכדה"ק והמח"ת. ובזכות התוה"ק יוסיף הקב"ה ויגאלנו גאולת עולם במהרה דידן אכיה"ר.

הכ"ד הכותב לכבוד התוה"ק ולומדי'

נפתלי הירצקא העניג

אבדק"ק שארמאש יצ"ל, ברוקלין, נ. י.